

DÖRNYEI · GERGYE · CSÖGL

**A
SZENTSÉGEK
ÉLETÉRTÉKE**

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT 1973

A SZENTSÉGEK ÉLETÉRTÉKE

A SZENTSÉGEK ÉLETÉRTÉKE

(A kegyelmi élet kérügmája)

Írták

DÖRNYEI ISTVÁN

plébános

GERGYE GYŐZŐ

plébános

CSŐGL JÁNOS

h. plébános

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT,
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1973

Nihil obstat.

Stephanus dr. Kosztolányi,
censor archidioecesanus

91/1973. Nr. Imprimi potest.
Strigonii, die 18. Januarii a. 1973.
Stephanus Vajay,
vicarius generalis

*Minden jog fenntartva,
beleértve a bármilyen eljárással
való sokszorosítás jogát is*

ELŐSZÓ

„Azért jöttem, hogy életük legyen és
bőségben legyen” (Jn 10,10)

Három egyházmegyes papom második közös munkájával jelentkezik. Első írásukban „Szentmiseáldozat és oltáriszentség” (Budapest, Szent István Társulat, 1972.), arról vallottak, miben látják – megegyezően az Egyház hitével – az eukarisztia ünneplésének lényegét: benne a krisztushívők élete belenő és beleoltódik Jézus áldozatul adott és az Atyánál elfogadott személyes életébe. E mű arról a jézusi életről beszél, amely alkalmas arra, hogy felvétessék az Istenember áldozatába, és így elfogadhatóvá váljék a Szentlélek erejében a mennyei Atyánál. Erre az életre a szentségekben kapott kegyelem teszi képessé és felszólítottá a hívő Isten népet.

Az itt hozott elmélkedések arra kívánják rávezetni Isten gyermekeit, hogy keresztény életüket szentségi életnek tekintsék. Tehát olyan életnek, amelynek gyökereit és kibontakozását a szentté tevő kegyelem határozza meg. Ez az élet mennyei élet már a mi földi világunkban, mert a megdicsőült Krisztusba oltott és az ő teljességéből merít. A szerzők gondolatmenetének az ad értéket és aktualitást, hogy – a II. Vatikáni zsinat szellemében – kimutatják: ez a földön kezdett mennyei élet nem elidegeníteni akar testünktől, világunktól, az embertestvérektől, a különböző közösségektől és a jelen feladataitól, hanem éppen arra van hivatva, hogy mindinkább otthon legyünk a magunk emberi életében.

A kegyelem nem kivezetni akar bennünket ebből a világból, hanem mindent bele akar vonni az istengyermekség megszentelő erejének sugarába. Nem állít szembe semmivel, ami emberi és ami élet.

Újra meg újra meg kell tanulnunk életünknek minden jóakarátú emberrel a kor által megkövetelt helyes alakítását, együtt kell dolgoznunk a konkrét közösségekkel, amelyekben élünk, és velük együtt kell vállal-

nunk a világ humanizálását, emberibbé alakítását. A világ a nagy alkotó közösségek kialakulásában vajúdik. Szeretetünk nem szűkülhet le az „én-te” mezejére, de nem is sajátíthatják ki többé csak egyesek: a „mi” és a „mindnyájan” kategóriák kerülnek érvényre. Mint Krisztus tanításának hirdetői és hallgatói ma önzetlen elszántsággal és odaadással kell síkra szállnunk az igazságosságért, a szabadságért és az egész emberiség fel-emelkedéséért. S ehhez kegyelemre van szükségünk!

A kegyelem az életidegenség gyógyítója, és azt a gőgöt akarja belőlünk kiszöporolni, amely olykor sajnálatos jellemzője még a vallásos magatartásnak is. A szentségek olyan élet elvét oltják belénk, amely nyílt szívű, tanulékonyan alázas és együttműködésre kész lélekkel keresi az Atyát és gyermekeit.

A ma életvágában Isten lépteit vélik hallani a szerzők. Jézusban az Élet Igéjét, az Egyházban pedig az Élet Anyját állítják elénk, hogy élő valósággá tegyük saját magunkban és igaz apostoli lelkülettel másokban is az istengyermekség életét.

Annak a kegyelemnek áldása kísérje e könyvet, amely oly vonzó kö-zelségben ragyog fel előttünk e lapokon.

Pécs, 1972. augusztus 20-án.

Dr. Cserháti József
pécsi püspök

„AZ ÉLET IGÉJÉT HIRDETJÜK NEKTEK.”

Az élni akarás kora

Mi emberek mindig élni akartunk. Nem mondom, hogy Ádám vagy az ősember óta. Már az első egysejtűben az emberi élniakarás moccan.

Nem túlságosan sokat tudunk még a magunk világáról, de azt már felismertük, hogy mióta van, az élet felé tör, feltartóztathatatlanul. Az élettelen anyag mindig élni akart, az életbe pattant lét legfőbb törvénye a mindig előre, a több, a teljesebb élet felé. Az egyre tökéletesebb élet vágya jellemzi azt a világot, amelyből kinőtt az ember. Az élet roppant ereje nem tört meg bennünk sem, csak felismerte önmagát, tudatossá és tudatosan akarttá vált. Az emberi élet – ösztönösen is, céltudatosan is – mindig a több, a teljesebb élet felé igyekezett.

Az élni akarás, az önmagát sokféle módon és sokféle irányban kiélni vágyás, az egyre tökéletesebb élet felé való törekvés minden kor emberében megvolt. De olyanok vagyunk mi, öntudatra ébredt lények, hogy ha ezerféle vágy él bennünk, akkor dolgozik ösztöneinkben mind az ezernek az ellenkezője is. A legalapvetőbbnek, a mindig több élet vágyának is megvan lényünk legmélyén az ellenlábasa, az életet merevíteni akaró ösztön. Amilyen sokszínű bennünk az élet akarása, éppen olyan sokféle a fékező erő. Jól van ez így; a féktelen élni akarás különben elpusztítaná magát az életet, az embert. Az ellentétes irányú ösztönös vágyak teremtik meg az élet egyensúlyát.

Az emberiség történetének különböző korszakaira roppant jellemző, hogy mi kerekedett felül az éppen akkor élő emberekben: a tomboló élni vágyás vagy az életet gátak közé szorítani akaró erők. Érdekes lenne ilyen szempontból megvizsgálni az emberiség történetének ismert szakaszait. De bennünket most csak a ma embere érdekel. Rólunk pedig nyilvánvaló, hogy élni akarunk.

Ha a mai ember törődik az élet gátjaival, csak azért teszi, hogy áttörje vagy feloldja azokat. Nem is olyan régen még minél több gátlást igyekeztek belenevelni az ifjúságba, a társadalomba. Ma az egyik legnagyobb betegségnek tartjuk a gátlásosságot. Mi már a csecsemőt is az életre neveljük; nem úgy, mint nagyapáink, sőt apáink is, akik igyekeztek bennünket minél tovább megőrizni, eldugni az élet elől.

Persze nem arról van szó, hogy a mi korunk nem ismer erkölcsöt, jogot, önfegyelmet, hagyománytiszteletet és bevett szokásokat. Csak azt akarom mondani, hogy manapság mégis az élet vágya döntőbb. Megnyilatkozik ez nemcsak a meglehetősen gyakori szélsőségekben, de az átlagember más korokhoz viszonyítva nagyobb és általánosabb alkotni és élvezni akarásában is.

Ismét izgalmas téma lenne kutatni a ma életvágyának, mohóságának, az alkotás és a jó élet szinte tomboló akarásának gyökereit. Most azonban nem ez a feladatom. Csak utalok arra, hogy – tenisz-hasonlaltal élve – korunk szinte feladta a labdát az emberiségnek. Vagyis a tudományban és technikában is, a társadalmi és gazdasági fejlődésben is, az elnyomott népek és néprétegek felszabadulásában is olyan életlehetőségek csillantak meg előttünk, amelyeket szinte nem lehet kihagynunk. A ma életvágyát éppen az különbözteti meg más korok hasonló jelenségeitől, hogy akkor a társadalomnak csak egy-egy kis rétege égett az élet mohó akarásában, ma pedig a legszélesebb tömegekben támadtak fel a pezsgő élet ösztönző erői.

* * *

Nem is olyan régen vallásos könyvtől még elvárták, hogy ha mohó élni-vágyásról van szó, hát fenyegető megálljt kiáltson, mint Szent Péter Madách Tragédiájának római jelenetében. A II. Vatikáni zsinat szelleme, sőt betűi is, ezzel szemben arra intenek, hogy Isten népe figyelje korának sokféleképpen hangzó szavát, hogy ez a kinyilatkoztatott íge tökéletesebb megértésére vezessen.

Istenünk szava hozzánk minden, ami van. Az emberben mindig megvolt, ma pedig lobogóvá vált életvágy is az Úr üzenete. Ha tehát megláttuk a korunkban mohóvá lett élni akarást önmagunkban és az összemberiségben, meg kell értenünk, hogy Atyánk szólítgat bennünket. Az természetes, hogy nem helyeselhetjük, még kevésbé gyakorolhatjuk a féktelen édes életet. De azért a ma harsány vágyaiból és törekedéseiben nemcsak a bűnöket kell elítélnünk. Korunk nem csupán arra döbrent rá min-

ket, hogy milyen sokféleképpen tud tévelyegni az ember, hanem arra is, hogy a mindig több és teljesebb élet vágya mindent elsöprő és minden-nél nagyobb bennünk. Mindig is így volt, mióta élet van a világon, de ezekben az évtizedekben vált egészen nyilvánvalóvá.

Ez az életvágy nemcsak nem istenellenes, de maga a Teremtő oltotta belénk, már a kezdet kezdetén, amikor az élet ágya, a vizek felett lebegő Isten Lelke elindította diadalmas útjára az egysejtűből emberré fejlődő életet. Éppen ezért nekünk, akik szeretjük Istenünket, jobban kell szeret-nünk az életet, mint bárki másnak, lobogjon bár benne az alkotásnak vagy az élvezésnek égig érő lángja. Mert nem azért oltotta belénk Atyánk az élet mindig többet akaró szeretetét, hogy legyen mit legyőznünk, elfojta-nunk. Hanem azért, hogy ez az örökké dinamikus vágy utat és kifutást találjon a végtelenbe, pontosabban Isten világába.

Ha minden természetes felismerés alkalmas arra, hogy mélyebben és igazabban értsük meg a kinyilatkoztatott ígét, akkor korunknak talán leg-karakterisztikusabb jelenségéből arra kell rádöbbenünk, amit nagyon jól tudtak keresztény őseink, de ami a századok folyamán valahogyan elho-mályosult: a mi hitünk hit az Életben. Ezt kell nagyon világosan látnunk, és ebben segít bennünket, ha eszmélkedünk a szentségek életértékéről. Másképpen: arról az elképzelhetetlenül teljes életről, amelynek lehető-ségét és parancsát a szentségekben kaptuk meg.

Egy súlyos félreértés

A ma emberében szinte felfokozott életvágy úgy kell szíven üssön ben-nünket, mint prófétai szó, amellyel „bömböl az Úr Sionból”. Azt veti szemünkre, hogy mi nem eléggé ismertük fel benne az Élet Istenét, Jézus-ban az Élet Igéjét, a kinyilatkoztatásban a csupa szellem és élet ígét, és mintha nem azt akarnánk elfogadni tőle, amit emberré lett Fiában küldött nekünk, a bőségebb életet.

Szembe kell néznünk egy ténnyel: ma hívők és nem hívők, buzgó ke-resztények és éppen csak katolikusok nagy tömegei úgy tartják, hogy a keresztény vallás egyoldalúan az életet merevíteni, gátak közé szorítani akaró erők oldalán áll. A kívülállók és a felületesen vallásosak meg van-nak győződve arról, hogy Egyházunk nem sokat tud mondani az igazi életről, a teljesebb élettől meg egyenesen aggódva félti gyermekeit. A vallásukat buzgón gyakorlók jó része – nem mindegyikük! – meg éppen azt szereti, hogy a templomban és a jámborkodásban el lehet bújni az

élet, a feladatok, a nehézségek, a „gonosz” emberek elől. Az új liturgia azért nem egyhangúan közkedvelt a hívek körében, mert sokakat zavar szellemi és érzelmi kikapcsolódásukban, életidegen ájtatoskodásukban.

Különben nemcsak a hívek élete mutat sok életidegenséget, és nemcsak a köztudat véli életidegennek hitünket. Maga az igehirdetés sem domborítja ki eléggé, hogy Jézus a bőséges élet lehetőségét és parancsát hozta el nekünk, és nem csupán a mennyei boldogság-ígéretében, hanem már most, a földi élet tartamára is. A predikációkat hallgató embernek az a benyomása, mintha csak odaát várna ránk igazi élet, a keresztyének fő életszabálya inkább az, hogy nem szabad teljes, duzzadó életet élnünk, hanem ezt a mostani életünket be kell cserélnünk egy majdani gyönyörűségesre – amely az átlaghívők gondolatában nem is olyan nagyon gyönyörűséges, inkább kissé fenségesen unalmas és egyhangú.

Nos, e miatt a káros és veszedelemes félreértés miatt nevezem prófétai üzenetnek a ma életvágját. Általa akar bennünket, lelkipásztorokat, rávezetni Istenünk, hogy valóban a teljesebb életre oktassuk és vezessük a krisztushívőket.

Minden kornak a maga nyelvén, a maga kategóriái szerint kell hirdetni az ígét, amint Szent Pál zsidó volt a zsidók, görög a görögök közt. Aki nem korának, hallgatóinak nyelvén és gondolatrendszere szerint predikál, az akár latinul is mondhatná szentbeszédeit. Még talán jobb is lenne, mert a latint legfeljebb nem értenék, a nem korszerű magyar igehirdetést ezen felül még félre is értik, ami hasonlíthatatlanul nagyobb baj. A mohó életvágj megszálottjainak – akik egy kicsit valamennyien vagyunk – az Életet kell hirdetnünk, és a tőle kapott, minden képzeletet felülmúlóan teljes életet, az olyan életvezetést, amelynek valóságos kifutása van a végtelenbe.

Nem azért kell így tennünk, hogy – alkalmazkodva a korszellemhez, sőt behódolva annak – minél többeket megnyerjünk. Krisztus evangéliumát nem hamisíthatjuk meg semmiféle praktikus indokból, opportunizmusból. A mi dolgunk nem az, hogy kellemes dolgokat duruzsoljunk mindenkori kortársaink fülébe. Mi az igazság szolgálói kell legyünk, és nincs sok evangélium, csak egy. Igaza van Pál apostolnak: átkozott legyen az a lelkipásztor, még ha angyal is, aki más ígét hirdet. Jézus nem volt hol Igen, hol Nem. Mi sem hajladozhatunk aszerint, hogy éppen mire van kedve az embereknek, milyen tanításra viszik a fülük.

Mégis, nem vehetjük semmibe korunk szavát. Az a kisebbik baj, hogy a korszellemet nem értő, figyelmen kívül hagyó vagy azt mereven ellenző predikációt nem értik a kor gyermekei, bár nagyon nagy baj ez is. A

tragikus mégis az lenne, ha Isten népe elszalasztaná Jézus mélyebb megértésének lehetőségét azzal, hogy nem értékeli helyesen a ma emberében ágaskodó élni akarást. Isten üzenetét az élet oldaláról megközelíteni, Jézust az élet szempontjából megérteni, egyáltalán nem korunk szellemének újdonsága. Már az első keresztény évszázad világosan látta, hogy „benne élet volt, és ez az élet volt az emberek világossága”. Igaz, azóta mintha elfelejtettük volna ezt az alapigazságot.

Ha utánagondolunk, rá kell jönnünk, hogy az evangélium örömhíre tulajdonképpen Istenünk válasza a bennünk feszülő életvágyra. Jézus tanításával is, egész lényével is a teljesebb életre akart oktatni bennünket. Azt az ígét, amely a minden emberit meghaladó életről szól, Egyházra bízta, és ha jól akarunk sáfárkodni a ránkbízott kinyilatkoztatással, az élet Igéjét kell hirdetnünk. Ránkízott egy másfajta ígét is: teremő szavakat, amelyekkel szentségeket szolgáltatunk ki. A teremő ígék nem egyszerűen az életet hirdetik, hanem életet fakasztanak. Egy olyan egészen csodálatos életet, amely Isten számunkra különben elérhetetlen világába emel bennünket, hogy ott partnerei legyünk magának Istennek a szeretetben.

Az az Egyház, amelyre életet hirdető és életet teremő szavakat bíztak, nemcsak nem beszélhet az élet ellen, hanem minden erejével azon kell lennie, hogy eloszlasson minden félreértést: meg kell mondanunk mindenkinek, hogy mi az Élet prófétái vagyunk, és mindenkit az Élet szeretetére hívunk. Nem tompítanunk kell a magunk és a reánk hagyatkozók életvágyát, hanem azt kell tennünk, aminek lehetőségét megadta Atyánk a megváltásban és a kegyelem belénk árasztásával: oda kell adnunk életünket a Szentlélek viharába, hogy minél mélyebben ragadjon bennünket magával a legteljesebb élet régióiba. El kell fogadnunk és tovább kell adnunk Isten feleletét a bennünk feszülő életvágyra: az örömhírt az isteni minőségű és isteni életterejű emberi életről és a szentségi szavakat, amelyek ennek a csodálatos életnek magvait vetik el bennünk.

Az igehirdetés mostobái

Az utóbbi évszázadokban mintha egy kissé túlságosan hangsúlyoztuk volna, hogy mi az igaz hit és az egyedül helyes erkölcs vallása vagyunk. Azt protestáns lelkipásztorok mondogatták nekünk, hogy mi tulajdonképpen nem is római, hanem szentségi katolikusok vagyunk – mint ahogyan ez is az igazság, amelyet határozottan vállalnunk kell –, de Isten

hívő népe ebből vajmi keveset vett észre, arról pedig, hogy mit is akar ez jelenteni, jóformán semmit sem tud. Igehirdetésünk két alapszövege a Hiszekegy és a Tízparancsolat volt. Igaz, megtanítottuk a hét szentséget is, de be kell vallanunk, csak úgy mellékesen. A hittudománynak is, sőt a zsinatokon megfogalmazott hivatalos egyházi tanításnak is egyik legelhanyagoltabb területe a szentségtan, az igehirdetés pedig már-már elfelejt szólni is róla. A szentségekkel kapcsolatban csupán a jogi vonatkozások – kinek mikor, hogyan stb. kell felvennie – és néhány kegyes szólam vált közkinccsé a keresztény köztudatnak. Még rosszabbul áll a kegyelem és Isten máris megkezdődött országának ügye, már ami a hívek tudatos hitét illeti. A legeslegjobbak is csupán annyit tudnak a kegyelemről, hogy az a lélek menyegzős köntöse, nélküle nincs mennyország, és minél több van belőle, annál boldogabbak leszünk odaát. A többség ismerete a kegyelemről szinte a semmivel egyenlő. Ugyanez a helyzet a köztünk, bennünk élő mennyek országa tanával, sőt magával a túlvilági mennyországgal.

Persze nem az Egyház hitével van baj. Arra vigyáz az igazság Lelke. Inkább az igehirdetés súlyos hiányosságairól van szó, és egy kicsit arról is, hogy a hittudomány érdeklődése is mérsékelt a kegyelemmel és a szentségekkel kapcsolatban. Dehát olyan túlságosan nagy baj ez? Ha a hívő nép hiszi, amit hinnie kell, és teszi, amit a parancsok előírnak, akkor olyan súlyos hiba már nem lehet!? Sajnos, nemcsak lehet, hanem van is. Úgy gondolom, a jelenkor hitbeli válságának és tömeges aposztáziájának egyik legalapvetőbb oka éppen az, hogy nem törődünk annak megismerésével, amit Isten nekünk a kegyelemben ajándékozott, és nem eléggé foglalkoztunk a kegyelem tartályával, az összentséggé lett Jézussal meg a kegyelem hét csatornájával, és az Egyházban sem láttuk meg eléggé azt, ami pedig elsősorban: az élet Anyját, a Jézussal egygyé forrt összentséget.

Amit itt állítok, bizonyítanom is kell. Nem túlságosan nehéz feladat. Mert nézzük csak: nem jutottunk-e oda, hogy a dogmákat nem tartják fontosnak a hívek, és nem hallgatják-e csendes unalommal az ún. dogmatikus szentbeszédeket? Sőt: nem jutottunk-e oda, hogy az ige hirdetői alig-alig mernek ilyesmivel előhozakodni? Az ok könnyen felismerhető. Nem tartunk mi fontosnak semmit, ami nem érinti közvetlenül az életünket. Márpedig első látásra igencsak kevés köze van az emberi élethez, hogy pl. Istenben három személy van, vagy Jézusban két természet és két akarat, viszont csak egy személy, továbbá hogy létezik az átlényegülés titka. Az ilyen életünkre nézve nem fontos igazságokról beszédeket mon-

dani és hallgatni mire lenne jó? Az is menthetetlenül eszébe jut az értelmesebb híveknek: Vajon mi haszna van belőle Istennek, ha mi időnként és alkalmanként hitvallást teszünk néhány nem egészen értett dogmáról, és miért szükséges az üdvösséghez, hogy egyáltalán elhiggyünk kinyilatkoztatott igazságokat, amelyek sem előre, sem hátra nem mozdítják életünket?

Bizony, a hittételeket csak akkor kezdjük fontosnak érezni, ha megismerjük a szentségeket és a bennük kapott kegyelmi életet. Akkor kezd igazán izgalmas lenni, mi az igazság a kinyilatkoztatás tartalmából, és mi tévedés, ha a kegyelem, és a belőle kinövő mennyek országa szempontjából kezdjük vizsgálni. A kinyilatkoztatás ugyanis Isten belső világáról szól, és arról, hogyan érintkezik ez a világ a mi világunkkal. Bennünket pedig azért érdekel nagyon Isten belső világa, mert mi is abban élünk, amennyiben a szentségek által elnyertük a szentté tevő kegyelmet. A dogmák nem arra jók, hogy segítségükkel igaz dolgokra mondjuk rá: Elhiszszük. Hanem arra, hogy megismerjük a magunk életét. Mert mi istengyermekekké lettünk a keresztség révén, és istengyermekségünk egyre gazdagabbá vált a többi szentségben. Ez pedig azt jelenti, hogy bennünk az élet immár nem pusztán emberi élet, hanem valami titokzatos módon isteni. A szentségek teremtető szavában Istenünk a maga belső Isten-életéből adott nekünk, a szentháromsági életből. Azért nekünk – amennyiben üdvözülni akarunk – nem elég csak emberi életet élnünk – még ha vallásunk etikettje szerint tesszük is azt –, nekünk szentháromságiul kell élnünk. Amit megtudunk Isten életének titkairól, azok nem csupán ismeretek egy másik – érdekes vagy érdektelen – világról, hanem ismeretek a magunk életéről. Ismeretek arról, hogyan kell élnünk, nekünk, itt és most. A mennyek országa a maga túlvilági kiteljesedésében nem egy nagyon kellemes ember-stílusú élet lesz, hanem részvételünk a Szentháromság életébe. És nem úgy kell készülnünk rá, hogy csupán ember-stílusban vallásosak és becsületesek vagyunk, hanem úgy, hogy máris, tudatosan éljük a szentháromsági életet. Ez az különben, amely már most eltölt bennünket a Szentlélek örömeivel és békéjével.

Csak az az igehirdető tud valódi érdeklődést kelteni a hitigazságok, valamennyi hitigazság iránt, aki érti, miért nyilatkoztatta ki mindezt Istenünk, és aki így másokkal is meg tudja értetni. Meg kell éreznie minden lelkipásztornak és minden őszintén hívőnek, hogy a magunk életét tanuljuk, amikor Isten titkaiba igyekszünk behatolni: azt az életünket, amelyet a szentségek révén a kegyelemben kaptunk, és amelyet élnünk kell, mégpedig tudatosan, ha üdvözülni akarunk. Ha nem érezzük eléggé

életízűnek vallásunkat, annak egyik oka, hogy a dogmák tűnnek életidegeneknek, az emberi élet számára semmit sem mondóknak. Egyetlen orvosság: a kegyelem- és szentségtan alapos átelmélkedése, hogy rádöbbenjünk, mennyire a mindennapi életet érinti valamennyi hittétel, és mennyire félreviszi az életet minden hitbeli tévedés, félreértés, hiányosság.

Madách szörszálhasogatásnak érezte azt a bizonyos hitvitát az „i” betű körül. Gondolom, a mai hívek és nem hívek ugyanígy vannak, nemcsak az „i” betűvel, hanem minden dogmák körül forgó kérdéssel. Sőt, legtöbb hívő már „tovább jutott”: úgy érzik, meglehetősen felesleges szentbeszédet hallgatniok, elég, ha megtartják az erkölcsi parancsokat, és némelykor kielégítik vallásösztönüket egy kis jámborkodással.

Megjegyzem, a kegyelem- és szentségtan mostoha kezelése aláássa a keresztény erkölcsöt is. A hívek – tudatosan vagy tudattalanul – így osztályozzák a parancsokat: vannak magától értetődő előírásai a vallásnak, és vannak olyanok, amelyek – legalább így mondják a papok – Isten ezeken felül adott törvényei. Nos, a magától értetődőket persze meg kell tartani. A többi viszont meglehetősen életidegennek tűnik, amelyeket a modern világban nemigen lehet megtartani, és ha lehet, nem sok értelme van. Ezeket a parancsokat belebeszélésnek tekintik a hívek életükbe, aszerint is érznek velük kapcsolatban.

Megint a kegyelem és megint a szentségek: azért tekintik életidegennek a keresztény erkölcsöt, mert nem tudják – hiszen senki sem mondja meg nekik –, hogy az ún. parancsok egy emberinél csodálatosan gazdagabb, egy végtelenbe kifutó élet törvényei. Nem belebeszélni akar Atyánk az életünkbe, hanem éppen kifuttatni akarja életünket. Mert a szentségekben olyan élet csíráját vetette el bennünk, amely egyedül tehet boldoggá bárkit, aki ember. Mi isteni minőségű és isteni életerejű életre vagyunk képesek, ennek törvényszerűségeit ismertetik a hittitkok, és ennek kibontakozásáról adnak tájékoztatást a parancsok, a természetfeletti erkölcsi törvények.

A dogmák és az erkölcs világa csak akkor lesz élet, ha a kegyelem szempontjából nézzük a hittitkokat és a parancsokat. Ezért kell tudatosan élnünk és hirdetnünk a szentségi kereszténységet. Persze nem arra gondolok, hogy gyakrabban magyarázzuk el a szentségek jogi vonatkozásait és liturgiáját, nem is arra, hogy buzdítsunk a szentségek gyakori és ájtatos vételére. Mindezt meg kell tennünk, de ez a lényegtelenebb. Az igazán fontos, hogy a szentségek és a kegyelem minél mélyebb teológiájával ismerkedjünk meg, és ezt hirdessük. Mivel éppen ezt mulasztottuk el, azért

merül fel egyre több keresztényben a kérdés – sajnos, nagyon sokan levonják a negatív következtetést is –, hogy vajon miért tetszik Istennek jobban az a gyermek, akit leöntöttek keresztvízzel, miért erkölcsös csak az olyan házasság, amelyre pap adta az áldását, és miért szereti az Úr, ha vasárnap időt szakítunk a templomba menésre. A szentségekkel kapcsolatos dolgok kezdenek a világosodó értelmű emberek előtt egyre kevésbé érthetőek lenni, márpedig a mai ember egyáltalán nem szeret olyasmiket csinálni, aminek nem látja értelmét. Persze itt nem a szentségek és a kegyelem hittitok jellegéről van szó, hanem arról, hogy az átlaghívó – sőt, talán az átlagpap – annyi sem tud a termétszefeleltti életről és annak forrásairól, amennyi feltétlenül szükséges az értelmes keresztény élethez.

Csak elhinni – ti. a hittitkokat – és csak engedelmeskedni – ti. a parancsoknak –, ez nem életízű élet. De megismerni – amennyire ez lehetséges emberi értelemmel, a hit fényében – Isten életének titkait, hogy mi is isteni életet éljünk, mert tudunk a kegyelem erejében; és úgy megtartani Isten parancsait – ami persze sokkal több, mint a tízparancs, hiszen van újszövetségi erkölcs is –, hogy ezáltal csodálatos kifutást kapjon életünk, ez már élet. Nem lemondás az életről, hanem elfogadása és élése egy minden vágyunkat felülmúló teljességű életnek, amelynek szédületes távlatai vannak mindannyiunk számára.

Volt korszaka az Egyháznak, amikor egy valami volt fontos: mi az igazság? A legutóbbi kor fő kérdése volt: mi a valóban erkölcsös? A megújuló kereszténység fő kérdése ez kell legyen: mi az isteni élet? Nem mintha mellékes lenne, hogy mi az igazság és mi az erkölcsös. De az igazság csak addig fontos, amíg a mi életünk igazsága, mert annak igazsága, akivel egyek vagyunk, akit mindennél jobban szeretünk, az Istené. És az erkölcs is csak addig fontos, amíg élni tanít: arra, hogyan élhetünk boldog partnerségben a Szeretettel. Minden csak addig igazán fontos a vallásunkban, amíg egy csodálatos emberi életlehetőségről szól. És valóban, erről szól minden Jézus örömhírében és az az Egyházra bízott isteni üzenetben. Ez azonban csak azok számára válhat világossá és boldogító valósággá, akik otthon vannak a szentségek és a kegyelem világában.

Attól nem kell félnünk, hogy nem értik a hívek. Tapasztalatom, hogy mindent megértenek a szentségekről is, a kegyelemről is, ha megfelelő módon hirdetjük – ennek módját persze keresgetnünk kell. És ennek fényében fel tudják fogni az összes dogmát, sőt érdeklí őket, és figyelnek az erkölcsi tanításra is, egyáltalában nem érzik úgy, mintha bele akarnánk szólni az életükbe.

De minden tapasztalati tényről függetlenül: eleve elképzelhetetlen,

hogy amit Atyánk üzent, nem minden gyermekének üzente. És az is feltételezhetetlen, hogy amit üzent, bárki ép gondolkodású istengyermeke ne tudná felfogni, ha megfelelően adják át neki az Atya üzenetét. Meg kell értenünk: minden kinyilatkoztatott igazság, minden kihirdetett dogma, minden isteni és egyházi parancs arra van, hogy tudatosan éljük a szeretet partnerségét Istennel. Az emberi szeretet csak tudatos lehet, mert kizárólag akkor valóban emberi. Valamennyiünket édes szeretet-kapcsolatra hívott az, aki számunkra egyedül lehet a Minden. Biztos, hogy a hit fényében, a Szentlélek ihletésében mindenki képes tudatosan szeretni Istent, aki akarja szeretni. A tudatos szeretet nem lehet eléggé tudatos a hit-tétemény teljességének ismerete nélkül. Ezért elsőrendű kötelessége Isten minden szolgájának a hit teljességét hirdetni. A szentségeket is, a kegyelmet is, és minden – még annyira nem fontosnak vagy nehezen érthetőnek tűnő – hitigazságot. Az ígének egyedül az jó sáfára, aki semmit sem sikkaszt el az isteni üzenetből.

Rá kell döbbernünk: az igehirdetés gyakorlata az élet nevében életellenes dolgot cselekedett. Először azzal, hogy kezdett nem beszélni hitünk misztériumairól, és áttért a moralizálásra, mert „fontos az élet”, és mert a hívek a mélyebb dolgokat úgy sem értik. Aztán – megintcsak az élet nevében – az erkölcsről is egyre több lelkipásztor hallgat, mert – talán önmaguknak sem vallva be – úgy érzik, nem sok köze van a mi erkölcsünknek az élethez, jobb nem bolygatni a dolgokat. Mi marad? Üres szólamok, meddő apologetizálás, időnkinti kirohanások a modern kor ellen, vagy éppen „megértő” csűrés-csavarás. Nekünk az élet nevében egyet szabad és kell tennünk: azt az életet hirdetnünk, amelyet az élet Igéje bízott ránk, hogy szentségi szóval beleoltsuk az emberekbe, és erre az életre kell tanítanunk Isten népét, benne önmagunkat.

Scylla és Charybdis

Úgy gondolom, hogy aki lelkipásztor kicsit is nyílt szemmel figyeli a ma keresztény életét, nem baljós sejtelmeknek ítéli azt a veszélyt, amely a kegyelem- és szentségtan elhanyagolásának következtében fenyeget. A súlyos lelki károk máris bekövetkeztek. Íme, a diagnózis:

Korunk keresztényei Scylla és Charybdis közt hajóznak a mennyi haza felé. Attól nem kell félnünk, hogy az Egyház hajótörést szenved, de zátonyra futhat – és futott – sokak személyes istengyermekei élete, éppen az igehirdetés hiányosságainak következtében.

Hívó életünk scyllája a hamis naturalizmus. Vagyis a keresztényeknek az a gondolata, hogy ők csak emberek, mint bárki más. Csupán abban különböznek a többiektől, hogy igaznak vallanak egy csomó dolgot, amit más nem hisz el, aztán megtartanak jónéhány különleges életszabályt, végül részt vesznek pár szertartáson; nem úgy, mint a vallástalanok vagy a más valláson lévők. Ezért aztán remélhetik, hogy Isten megjutalmazza őket haláluk után egy véget nem érő, kimondhatatlanul kellemes élettel.

Merem remélni, hogy paptársaim értik és tudják, ez a gondolat nem igazában keresztény, csak egyistenhívő, legfeljebb öszövétségi. Azt már csak halványan remélem, hogy a hamis naturalizmus gondolatában megérzik olvasóim a keresztény élet hajótörésének veszélyét. Félek attól, hogy lekipásztörök is, hívek is ezt gondolják: nem lehet azért olyan nagy baj annál a kereszténynél, aki vallja az igaz hitet, aki engedelmeskedik a parancsoknak, és aki él a szentségekkel, jár misére. Pedig baj van, igen nagy baj. Sok oka lehet a mai kor elkereszténytelenedésének, de ezek között egyik alapvető ok feltétlenül az ilyen naturalis elgondolású vallásos élet. Aki nem lát többet kereszténységében hittitkok elhívésénél és parancsok megtartásánál – amelyek némely szertartások végigcsinálására is vonatkoznak –, annak vallásos élete bármely pillanatban összezúzódnak a tévedés szikláján, éppen mert csak vallásos és becsületes, de nem tudatosan istengyermeki élet.

A hamis naturalizmus felfogása a keresztény életéről azért veszedelmes, mert aki így gondolkodik, Istenhez való viszonyában csak embernek érzi magát, semmi többnek. Következésképpen csak szolgának tudhatja magát, istenszolgálatnak vallásos magatartását. Igen, ez a tragédia: a szolgál elkütség kialakulása. Csak elhinni Istennek, amit mond, csak szót fogadni neki, csak betartani az általa előírt etikettet – ez nem több istenszolgálatnál. A szolgál elkütség csúcsa aztán, ha mindezért csak egy véget nem érő, nagyon kellemes életet várunk jutalmul, pontosabban fizetségül, ami jár a hűséges szolgáknak.

Korunkban, az élni akarás korában speciálisan veszedelmes tévedés ez. Egyszerűen azért, mert ma már rájöttünk arra, hogy a szolgál élet nem élet. Ha tehát a vallás csak szolgálat, nem kell, még ha magáról az Úrról van is szó, és ha még oly nagy is a jutalom. Amint cselédnek sem akarnak menni az emberek, bármennyi pénzt kapnának is érte, akármilyen magas nyugdíjjal.

Az alapvető baj mégsem ez, hanem az Isten–ember viszony helytelen alakulása ebben a keresztény életfelfogásban – amely egyáltalán nem keresztény életfelfogás. Atyánk nem szolgának akar bennünket, hanem

gyermekeinek. Csak az viselkedik helyesen Istennel szemben, aki Atyának tudja őt, önmagát pedig istengyermeknek. Az igazság átéltsége szabaddíthat csak meg bennünket a keresztény élet gyakorlatának millió tévedésétől, félreértésétől. Az igazság pedig ez: az új és örök szövetségben nemcsak neveztetünk Isten gyermekeinek, hanem azok is vagyunk. Csak az helyesen vallásos, aki átéli azt, hogy ő istengyermek. És éppen ezt teszi lehetetlenné a hamis naturalizmus. Mert ennek gondolata szerint Istennel való viszonyunkban csak emberek vagyunk, semmi más. Aki pedig csak ember, nem lehet és nem is érezheti magát Isten gyermekének. Ember Istennek csak szolgája lehet. Amint ember gyermeke csak ember lehet, más élőlény semmiképpen sem, ugyanígy Isten gyermeke sem lehet más, csak aki valamiképpen isten.

Emberként csak valaki jóságos Idegennek, Jótevőnek, Úrnak és Gondviselőnek érezhetem Istent. Hiába nevezem Atyának, ez pusztán szó marad mindaddig, amíg nem élem át, hogy magam is „egy kicsit”, titokzatos módon isten vagyok. Ennek átélése viszont csak úgy lehetséges, ha tudatosan vallja önmagáról a keresztény ember a szentségekben kapott kegyelem titkát. A kegyelem révén nem lehet már bennünket emberi szempontból tekinteni: emberek maradunk ugyan, mégsem vagyunk már csak emberek; új emberekké, új teremtményekké váltunk. Isten megtestesült Fiának isteni minőségű és isteni erejű életében részesültünk, ha nem is Istenné, de istenivé, az isteni természet részeseivé lettünk, ezért vagyunk igazán – nemcsak elnevezés szerint – gyermekei az Istennek.

Ezt nem tudja – az igehirdetés bűnös mulasztásából – a keresztény közvélemény, ezért nem érzi, hogy valóban gyermekek vagyunk, nem szolgák, és ezért unja el azt a szolga-életet, aminek véli a vallásos magatartást. Ha a hívek ismernék a szentségek és a kegyelem titkát, egészen másnak, valódi életnek tudnák kereszténységüket. Nemcsak elhínnék a hittételeket, hanem azokat úgy fognák fel, mint annak ismertetését, milyen Isten belső, családi élete, amelybe bennünket is felvett, mint igazi gyermekeit. Akkor érdeklődnének a hitigazságok iránt, mert belőlük azt tanulnák meg, hogyan mozoghatnak otthonosan Isten belső világában, ahová felvétettek, ahol otthon lehetnek. Akkor nem parancsokat akarnának megtartani, hanem szeretni akarnák az Atyát. A parancsok csak eligazítanak őket abban, hogyan szerethetik az önmagát nekik partnerül adó Szeretetet, és hogyan járhatnak minél tökéletesebben a kedvében. A szent szertartásokon sem csak azért vennének részt, hogy eleget tegyenek egy megszokott, de végeredményben idegen etikettnek, hanem mert találkozni akarnak Istennel a szeretet édes partnerségében, mint isten az

Istennel, mint gyermek – nem is csak atyjával, hanem azzal, aki számára mindenben a Minden. Aki szolgál, megelégednék olyan mennyel is, amelyben nincs ott az Isten, csak kellemes legyen ott az ő élete. Az istengyermekségét élő és átélő számára a mennyben csak egy valami fontos: hogy ott legyen, és szeresse őt az Isten.

Csak aki a hitben felfogja, hogy mit ajándékozott nekünk Atyánk a kegyelemben, tehát hogy mit adnak nekünk a szentségek, az tudhatja magát eléggé istennek ahhoz, hogy köze legyen az Istenhez, ne csak szolgálnia kelljen őt ezért vagy azért: jutalomért vagy félelemből, esetleg belső, ösztönös kényszerből vagy abbahagyni nem mert megszokásból. Csak akinek kellőképpen hirdették Isten szeretetét, mert megismertették a kegyelemmel, az nem fogja tehernek, az életébe való belebeszélés igényének érezni a parancsok megtartását, hanem az önként vállalt szeretet édességével tölti el a keresztyén erkölcs követése. Csak a jól informált keresztyéntől várhatjuk, hogy annak érezze a szenvedést is, az önmegtagadásra, vezeklésre, kereszthordozásra való felszólítást, ami: Isten szeretete jelének, illetve a szeretetben való egyesülés eszközeinek.

Szóval csak ha az ígahirdetés kellően megvilágítja a szentségek és a kegyelem misztériumát, akkor remélhető, hogy valódi lesz a keresztyén nép széles rétegeinek keresztyénsége, mert csak így élhetik azt, amit a kegyelemben kaptak, az istengyermekséget.

* * *

Vannak olyan keresztyének is, akiknek élete az istengyermeki élet másik zátonyán kap léket, a hamis szupernaturalizmus tévedés-szicláján. Ők túlságosan is jól tudják, hogy nem olyanok, mint a többi ember, hogy mások lettek a keresztség révén, hogy éppen ezért másképp is kell élniök. Jelszavuk: csak a természetfeletti! Ez nagyon jó életprogram is lenne, ha jól értenék. Ha azt gondolnák, és azt igyekeznének megvalósítani, hogy egész emberi lényüket átjárja a kegyelem, és ha úgy iparkodnának élni a világban, hogy általuk megszentelődjék a világ.

A hamis szupernaturalizmus áldozataiban abban tévednek, hogy a kegyelem életét egy *másik*, az emberi *mellé* adott életnek képzelik, és amelyről úgy gondolják, hogy a mindennapi, másokkal közös életük keretén belül, azzal mintegy párhuzamosan kell élniök. Ennek következtében úgy érzik, hogy ellenkezés van az emberi és az istengyermeki élet között. Menekülniök kell tehát az emberi életből, amennyire csak lehet, hogy csak Isten-

nek és csak a lelküknek szolgáljanak. Ők korunk remetéi, vagy talán jobb így mondanunk: belső emigrációba vonultak az emberi élet elől. Mert nem jogutódjai, késői unokái ők az őskeresztény kor remetéinek, inkább karikatúrái éneke az életformának.

Az ilyen – egyébként igen buzgó – keresztények úgy érzik, hogy igazi életük nem az, hogy dolgozniuk kell, sőt táplálkozniuk, testüket gondozniuk, hogy családban élnek, hogy „mindenféle emberrel” kénytelenek érintkezni. Megvetik az emberek „nyüzsgését”, a szórakozásokat, a földi hiábavalóságokat. Attól félnek, beszennyezi őket a mindennapi élet, ezért amennyire lehet, igyekeznek magukat távol tartani tőle. Mihelyt lehetséges, menekülnek igazinak vélt életükbe, vagyis a vallásos gyakorlatokba.

Nem kell talán mondanom, mennyire életidegen magatartás ez. Ennek következtében nagyon hamar meg lehet unni. Általában nem is fiatal vagy erejük teljében lévő emberekre jellemző, hanem olyan idősekre, akik kirekedtek az emberi életből, és akik a vallásban vigasztalást, életpótlékot keresnek.

A hamis szupernaturalizmus veszedelmesebb tévedés, mint a naturalizmus. Először mert ellenszenvenné teszi a vallásos magatartást, sőt az egészségesen gondolkodó emberek szemében feleslegessé, károsá, nevetségesé. De ennél súlyosabban esik a latba, hogy az ilyen keresztények nem teljesítik éppen a kegyelem törvényét. Igen, mindig ide érünk vissza, ha korunk vallási nehézségeiről, félrecsúszásairól van szó. Az igehirdetők nem ismerik a kegyelmet, a szentségek életerejét, így nem ismerik a hívek sem. Vagyis a mai átlagkeresztény egyszerűen nem ismeri azt az életet, amelyet adott nekünk Istenünk, és amelyet tudatosan kellene élnünk.

A kegyelem által belénk oltott istengyermekség alapállása ez: *mindent* el kell fogadnunk Istentől, mint Atyánktól, *mindenben* őt kell szeretnünk, *mindenben* érte kell lennünk. Erről majd bővebben kell szólnunk a keresztséggel kapcsolatban. A hamis szupernaturalizmussal kapcsolatban azonban máris megérthetjük: nem követi a kegyelem törvényét, mert egyáltalán nem akar mindent elfogadni Istentől. Nem fogadja el az emberiség és a saját szellemiségét, mert nem szereti a tudományokat, az „okoskodásokat”, a szellemi fejlődést, haladást. Szerinte a tudományok csak istentelenségre vezetnek. Nem fogadja el Isten parancsát, hogy uralmunk alá kell hajtbanunk a földet, hiszen ellenzi a technikát, a kutatást, a gazdasági és szociális reformokat, a maga munkáját is csak

szükséges rossznak tekinti. Nem szívesen veszi, hogy testünk van, féli vagy megveti mindazt, ami „testi”. Nem fogadja el a nekünk adott világot, csak éppen azért él benne, mert kénytelen vele, de szeretne már „odaát” lenni. Nem fogadja el, hogy közösségi lények vagyunk: menekül a közösségekből, legfeljebb a hasonló gondolkodásúakkal áll szóba, vagy a „többieket” akarja „megtéríteni”. Tulajdonképpen a keresztet sem vállalja, hiszen nem vállalja igazi kötelességeit, feladatait e világban, azokat nem tartja fontosnak, „üdvözítőnek”, helyettük maga válogat magának kereszteteket, önmagának fabrikált, mondvacsinált önmegtagadásokat.

Hiába, aki nem mélyed el a szentségek és a kegyelem titkába, az félreérti az egész keresztény életet, félreérti magát a szentírást is. Így van elsősorban Szent Pál apostolnak-ezzel a mondatával minden hamis szupernaturalizmustól fertőzött: „Ha tehát Krisztussal feltámadtatok, keressétek, ami fönt van, ahol Krisztus ül az Isten jobbján. Ami ott fönt van, arra legyen gondotok, ne a földiekre.” (Kol 3,1–2) Sajnos, a szentírásnak ezt a két nagyon fontos mondatát mindig úgy szokták idézni, hogy kiszakítják a maga helyéről, abból a szövegösszefüggésből, amelynek alapján valóban azt érthetnénk belőle, amire az Apostol gondolt.

Nem az ellen beszélt itt Pál, hogy a földi élet ügyeivel törődünk, tehát nem a hamis szupernaturalizmusnak csinált propagandát, éppen ellenkezőleg. Azoktól a helytelen, az emberi életnek csak keretében, azzal mintegy párhuzamosan végzett vallási gyakorlatoktól óvta a híveket, amelyek alapján kedvesek akartak lenni Istennél. Szóval az olyan jámborkodástól, amelynek semmi köze az élethez, csak felesleges iga a vállukon, és csak hamis öntudatra, vallásos önelégültségre vezet.

Íme, mikkel kapcsolatban mondja Szent Pál, hogy ne a földieket keressük: „Ha Krisztussal meghaltatok a világ elemeinek, miért vállaltok magatokra olyan kötöttségeket, mintha még a világban élnétek.” Vigyázat, nem olyan kötöttségekre gondol, mint a munka, a testápolás, a házaselet, a közösség stb., hanem ilyenekre: „... hogy tudniillik: Ne fogd, ne ízleld, ne érintsd! Hiszen mindezek arra valók, hogy használat közben elpusztuljanak. Csak emberi parancsok és tanítások, amelyek a bölcsesség látszatát keltik önkényes vallási gyakorlataikkal, alázatoskodásukkal és az önsanyargatással, de valójában nincs semmi értékük, csak a test kielégítésére szolgálnak.” (Kol 2,20–23) Erre következik az a bizonyos „ami ott fönt van, arra legyen gondotok, ne a földiekre!”

A hamis szupernaturalizmustól fertőzött, életidegen vallásoskodás

valóban „csak a test kielégítésére szolgál”, egyrészt a vallásösztön, a jámborkodási vágy kielégítésére, másrészt a valamiben kitűnni vágyás szolgálatára, vagy egyszerűen pótcselekvés az életből kimaradók számára, esetleg kényszeres cselekvéssor a szorongások feloldására.

* * *

Aki úgy képzei, hogy az istengyermeki élet egy külön élet az emberi élet mellett vagy annak kopott keretében, az tökéletesen félreérti Istent. Ha vannak ilyen hívek – és vannak szép számmal –, az onnét ered, hogy az igehirdetőktől kaptak olyan képet a kereszténységről, amely ezt a téves magatartást sugallja nekik.

Tulajdonképpen arról van szó, hogy a lelkipásztorok jó része nem elég alaposan tanulta meg a szentté tevő kegyelemről szóló teológiai traktátust, vagy legalábbis nem gondolták végig, és talán eszükbe sem jutott, hogy annak valami köze van a mindennapi élethez. Ez a felületesség bosszulja meg magát a lelkipásztori munkában, ennek alapján keletkezik a vallás karikatúrájaként szereplő magatartások, és ez az egyik fő oka a hitetlenség lavinaszerű terjedésének.

Sok szó esik még ebben a könyvecskében a kegyelemről, a természetfeletti életről. De azért – hogy ne hagyjuk elintézetlenül a hamis szupernaturalizmus kérdését – talán nem lesz baj, ha most mintegy bevezetőül, kóstelóul, átgondolunk egy rövidke tételt, amelynek azonban megmérhetetlen fontossága van a helyesen felfogott és élt kegyelmi élet szempontjából.

En a Schütz Dogmatikát tanultam annak idején, ezért abból idézek: *Gratia sanctificans est accidens supernaturale, etquidem habitus entitativus animam conformans – per participationem – ss. Trinitati.*

Vagyis a kegyelem olyan életprincípium, amely accidens, tehát nincs önálló léte. Nem egyszerűen bennünk van, mint egy idegen, belénk adott test. Így nem is generálhat bennünk egy önálló, magában meglévő életet, amely párhuzamosan folyik emberi életünkkel. Önmagában megálló természetfeletti (isteni) élete csak Istennek van. Aki úgy érzi, hogy őbenne két élet van – egy emberi és egy istengyermeki –, az nem képzelheti másképpen, mint hogy Isten az önmaga életéből kivett egy darabot, és elhelyezte benne, de ez nyilvánvalóan abszurdum.

A kegyelem bennünk tulajdonság, minőség: új, isteni *minősége* emberi életünknek. Olyan minősége emberségünknek, amelynek következtében

hasonlítani kezdünk valami titokzatos módon a Szentháromságra, és valamiképpen élni tudjuk az Isten belső, szentháromsági életét.

A kegyelem *emberségünk minősége*. A minőség nem állhat meg önmagában, nem függetlenül attól, aminek minősége. A kegyelem sem válhat függetlenné emberségunktől és emberi életunktől. Emberi életünket, emberi cselekedeteinket, emberi lényünket teszi természetfeletti minőségüvé, így istenivé.

Az ember tehát ember marad a kegyelem állapotában is, csak önmaga fölé emelt minőségű ember, természetfeletti, isteni tulajdonságokkal rendelkező ember. Nekünk *egyetlen* életünk van, az emberi. Ezt kell élnünk természetfeletti minőségben, a belénk oltott, belénk gyökereztetett kegyelem, az isteni minőség erejében. Ebből pedig az következik, hogy az igaz gyermeke Istennek, aki meg sem próbál külön, az emberi élet keretein belül végrehajtott természetfeletti cselekedetekkel Atyja kedvében járni, hanem aki teljes értékű emberi életet él, mégpedig a lét egész skáláján, és ezt teszi isteni minőségben: úgy szeretve az Atyát, mint isten az Istent, de emberként.

Az istengyermeki élet nem szemben áll az emberi élettel, hanem az egyetlen életünket – emberinek hagyva – isteni minőségben adja megélnünk. Csak a teljes skálájú emberi életet élő keresztény „hasznosítja” valóban Isten csodálatos ajándékát, a kegyelmet: mert csak a teljes skálájú emberi élet révén érvényesülhet a maga teljességében istengyermekségünk. Tehát vállalnunk kell a testünket, a munkát, a közösségi életet, a szórakozást, az emberséggel járó minden feladatot, az általánosakat is, a személyeseket is. Aki művész, iparkodnia kell jó és termékeny művésszé lenni; aki munkás, jó munkássá; aki feleség, jó házastárssá – csak így lehet jó gyermeke Istennek.

Urunk sóhoz hasonlította a keresztényeknek evilágban élt életét. Sóhoz lehet hasonlítani magát a szentté tevő kegyelmet. Ebben a hasonlatban az emberi élet a kenyér, benne a kegyelem a só. A hamis naturalizmus olyasféléképpen gondolja el a dolgot, hogy lényeg a kenyér, ezt csak itt-ott meg kell hinteni egy kis sóval. Tehát egyszerűen emberi életet kell élnünk, ezt mintegy kívülről meg kell hintenünk a vallásos gyakorlatok sójával. Vagyis el kell fogadnunk igaznak a hittételeket, be kell tartanunk bizonyos élet- és szertartás-szabályokat, főleg imádkozni kell, és vasárnap misére menni. Aki evett már só nélkül készült, csak utólag megszózott kenyeret, az tudja, milyen kellemetlen az ilyet lenyelni. A kenyérnek és a sónak össze kell érnie, ugyanígy a kegyelemnek át kell járnia

a teljes skálájú emberi életet. Csak így lesz kedves Istennek és a jóakarató embereknek.

A hamis szupernaturalizmus ezzel szemben a sót tartja egyedül fontosnak. A kenyér – az emberi élet – szükséges, és egy darabig kénytelenül elviselt rossz. A cél: tiszta sóvá változni, azaz csak Isten gyermekévé alakulni, levetkőzve emberségünket, elfojtva, a minimumra csökkentve emberi életünket. A csupa só kenyér ehetetlen, a csupa természetfeletti élet pedig egyszerűen lehetetlen. A minőség mindig csak valaminek a minősége maradhat, a valami nélkül megszűnik annak minősége is. Kék színű csak valamely tárgy lehet, természetfeletti minőségű pedig csak egy ember és az ő emberi élete.

Isten emberekként fogadott el bennünket gyermekeinek, de úgy, hogy a szentségek által belénk oltott kegyelemmel isteni minőségű életerővel ruházott fel minket. Azt kívánja, hogy emberek legyünk, teljes értékű, az emberség egész skáláján élő emberek, de mindezt isteni minőségben tegyük. Sem emberségünkől nem szabad kibújnunk, sem semmiből, ami ehhez hozzátartozik. Viszont nem lehet egyetlen tudatos cselekedetünk sem, amely csak emberi, és nem egyben isteni minőségben emberi. Ennek lehetőségét adja meg a szentségekben belénk plántált szentté tevő kegyelem, ezt kell élnünk, hogy kibontakozzék, és belenőjön a boldog szentháromsági életközösségbe.

A kegyelem azt adja meg, hogy Isten szerető hívására életünk ne a szolgálta, hanem a gyermek válaszát adja Istennek. Erre képesítenek bennünket a szentségek, erről lesz szó a következő lapokon.

AZ ÚJJÁSZÜLETÉS ÉS MEGÚJULÁS FÜRDŐJE

Mire születtünk?

Vajon ki gondol arra, amikor keresztelest lát, hogy a szentségi tett nyomán örökre megoldódott annak a csecsemőnek alapvető életproblémája? Talán senkinek nem jut ez eszébe, még a keresztelező papnak sem. Pedig a keresztségnek köszönhető, egyedül annak, hogy az ember mindörökre otthon lehet a maga emberi életében. Minden kisgyermeket millió probléma várja ebben a földi világban. Valamennyi között a legnagyobb: idegen lesz neki az emberi élet. Ezen segít a keresztség.

Az istengyermeki élet megváltott élet. Jézus minden embert megváltott, az egyes emberekhez a keresztségben ér el a megváltás. A keresztségi kegyelem tesz bennünket megváltott életű emberekké. Úgy szoktuk mondani – és ez az igazság –, hogy Jézus a bűntől és a kárhozattól váltott meg minket. De bármennyire igaz ez, nem sokat tud vele kezdeni a hívők legnagyobb része, különösen életet nem érez mögötte a legtöbb keresztény. Mert hogy a bűntől meg vagyunk váltva, az a legtöbbünk értelmében annyit jelent, hogy lehet győzni. A kárhozattól való megváltottság pedig azt, hogy nem lesz rossz a halálunk után. Egyik dolog sem kelti bennünk azt a gondolatot, hogy ez földi életünket teljesebbé teszi, hogy ez megoldaná életünk alapvető problémáját.

Talán többet mond a mai embernek, ha így fogalmazunk: Jézus kereszthalálával visszaadott bennünket önmagunknak, a valódi emberi életnek, a közösségnek, sajátos feladatainknak. Vagyis megváltott bennünket az elidegenedéstől és a szorongástól. Most azt szeretném megmutatni: az, hogy a bűntől és a kárhozattól váltott meg bennünket Jézus, ugyanazt jelenti, mint ha azt mondom, hogy az elidegenedéstől és a szorongástól váltott meg minket. Mert a szentírásból meg kell értenünk, hogy a bűn lényegileg nem más, mint nem vállalása saját, Istentől kapott életünk-

nek. Ez a nem vállálás teszi aztán idegenné az embert saját életében, teszi halottá a világot – az ádami világ a halálárnyék országa –, és kelt megnevezhetetlen szorongást az emberben.

A megváltás abban áll, hogy Jézus kereszthalálával visszaszerezte nekünk annak lehetőségét – megengesztelvén az Atyát –, hogy ismét képesek legyünk vállalni és élni az Atyától kapott, önmagunk fölé, sőt isteni síkba emelt emberi életünket, és így otthon legyünk újra a magunk életében, ezzel legyőzzük a szorongást. A kárhozat a nem vállalt saját élet végső elidegenedése, a szorongás egyeduralkodóvá váló kínja. Azért menekültünk meg Jézus vére árán a kárhozattól, mert Urunk visszaszerezte nekünk a kegyelmet, ezt a szent életerőt, amely képessé tesz bennünket arra az életre, amelyre Isten szeretete hívott meg minket, az istengyermekségre.

A megkeresztelt kisdednek azért oldja meg a keresztség élete alapvető problémáját, mert általa válik képessé olyan életre, amely a jelen üdvrendben egyedül teljes értékű emberi élet, egyedül méltó az emberi élet névre. Ha a szentségi ige ezt a lehetőséget meg nem adná neki, egész emberi élete idegen lenne számára, mígnem beletorkollnék a végső elidegenedésbe, az örök senkivé válásba, amely a második halál. (Nem megsemmisülésről, végső pusztulásról van itt szó, hanem az emberszemélynek arról a borzalmas élményéről, amellyel örökre tudnia kell, hogy ő senki, és nem is lehet már valakivé.)

* * *

Hogy mire születünk valamennyien emberek, azt Istenünk értésünkre adta Ádám és Éva történetében. Valamikor szóról-szóra igaz történetnek gondoltuk a Genézisnek ezeket a fejezeteit. Aztán rájöttünk arra, hogy valódi eseményeket elbeszélő valódi történetek ezek, de a mese köntösében, az akkor szokásos irodalmi műfaj szerint. Ettől kezdve az volt a fő törekvésünk, hogy a történeti valóságról lehántsuk a meseköntöst, és így megmaradjon a pusztá igazság, a kinyilatkoztatott valóság, a valóban megtörtént esemény. Eddig rendben is van a dolog, csak ezután kell vigyáznunk: nem szabad megkönnyebbülten eldobnunk azt a bizonyos köntöst, azt a bölcselkedő mesét, amelyben a szent szerző elmondta az ősi ártatlanság és az ősbűn meg következményeinek történetét. Meggyőződésem az, hogy a kinyilatkoztató és a sugalmazó Isten nem pusztán megtúrta ezt a bizonyos külső mese-formát, mint akkor

divatos irodalmi műfajt. Istenünk ragaszkodott ehhez a formához, mint Jézus sem beszélt példabeszédek nélkül.

Mi talán úgy érezzük, gondot és sok munkát okoz a szentírás tudósainak az irodalmi forma lehántása a történetről, és ezért úgy véljük, jobb lett volna, ha Isten kissé szárazabban, de érthetőbben juttatja el hozzánk üzeneteit. Csakhogy a precíz megfogalmazások és a mai értelemben vett történelmi leírások sokkal kevesebbet tárnának fel számunkra Isten gondolataiból. Mégpedig azért, mert emberi értelmünk van, és ez a képességünk nem tud pillanat alatt, egyszerre megragadni valamely igazságot. Nemcsak az egyes embereknek, de magának az összemberiségnek is sok-sok időre van szüksége ahhoz, hogy tisztába jöjjön akár a legegyszerűbb dolgokkal. Ezért volt Isten kénytelen mesékbe öltöztetett igazságokat és történeti eseményeket kinyilatkoztatni és sugalmazni. Mert ha a Genézis keletkezésének – vagy az Ádám és Éva története megfogalmazásának – idején Isten pontosan és tudományos precizitással megfogalmazott mondatokkal ad kinyilatkoztatást, tétel-szerűen, akkor ez azt jelentette volna, hogy a természetfeletti megismerésben nincs tovább. Mert Atyánk csak úgy szólhatott volna és annyit, hogy az *akkori* emberek pontosan megértsék. Csakhogy mi már sokkal több minden megértésére vagyunk alkalmasak, mint a Genézis kortársai; először mert azóta sok újabb kinyilatkoztatás történt, másodszor mert azóta sokat eszmélkedtünk a kinyilatkoztatás tartalmáról, harmadszor mert ma már általában sokkal többet tudunk mi emberek. Mi többet tudunk felfogni a kinyilatkoztatásból, mint Mózes vagy akár Szent Pál.

Ezért jó a mese-forma. Mert mesében lehet elmondani valamit úgy, hogy annak lényegét mindenki értse, bármilyen korban él, és bármilyen műveltségi fokon áll. Mindenki megérti a meséből az igazságot, mindenki igazat ért, mégsem ugyanazt értik a különböző hallgatók. Minden meséből mást ért a gyermek, a serdülő, a felnőtt, az idős bölcs, mást a tanulatlan és mást a tudós. Az Ádám és Éva történetéből is jóval többet értünk mi, mint akár maga a szerző vagy az Aquinói.

Íme, mindez konkrétan megfogalmazva: azt ősidők óta kiértette Isten népe ebből a történetből, hogy az emberiség a kezdet kezdetén bűnbe esett, ennek következménye a sok ádámí kín, a verítékes munka, a fájdalmas szülés, a halál és a többi. De mi ki tudjuk hámozni belőle azt is, amire a régebbi századok, sőt a múlt évtizedek emberei nem is gondoltak: az a divatos betegség, amelyet elidegenedésnek nevezünk és az a szintén divatos kellemetlenség, aminek szorongás a neve, általánosan emberi, mert közvetlenül az ősbűn eredménye. Ha Istenünk Mózes korában elide-

genedésről és szorongásról ad kinyilatkoztatást, nyílt szóval, vajon mit értettek volna belőle, és mit kezdtek volna vele? Kifejezetten nem is szólt ilyesmikről. De olyan mese-köntöst sugalmazott a szent szerzőnek, amelynek zsebéből a mi korunk embereinek lába elé hull a nagy felfedezés, aminek révén mi jobban megértjük a bűn, az ösbűn, a megváltás és a kegyelem titkát, mint bármely más keresztény kor emberei.

Ezek után fogjunk hozzá a történet figyelmes elolvasásához!

* * *

Kezdjük hátulról, a büntetésekkel. Megbűnhődött már a két vétkes, mielőtt szólt volna a haragvó Úr: megnyílt a szemük, észrevették önmaguk és a másik ember mezítelenségét. Köténnyel takarták magukat egymás elől, Isten elől meg éppen elbújtak a fák közé. Aztán jöttek az ünnepélyesen kihirdetett büntetések: az asszonyoknak sok fájdalma lesz terhességében és a szülésben; elnyomott lesz a férj uralma alatt; a föld átkozott lesz a dolgozó ember számára, maga a munka veritékes; a föld magától haszontalanságokat terem, csak nehezen lehet kicsikarni tőle a mindennapit; végül az embernek meg is kell halnia; az Isten maga készít bőrből ruhát nekik, jelezve ezzel, hogy végleges az ártatlanság elvesztése, ezentúl ruha nélkül már mindig mezítelennek fogják érezni magukat; erre a véglegességre utal a paradicsomból való kiűzetés és a kapu elé állított lángoló kardú angyal-őrség. Az élet fája felé nem volt többé út.

Az egészben az az érdekes, hogy tulajdonképpen magát az emberi életet mondja büntetésnek ez a szentírási szöveg. Mert az egészen természetes és emberi dolog, hogy meg kell halnunk. Minden élőlény meghal, és az ember teste is olyan, mint az állatoké: pusztuló valami. A fájdalom is nagyon emberi, sőt szükséges valami: jelzi a különben észrevehetetlen hibákat a szervezetben; visszatart olyasmiktól, amik károsak lennének az élet szempontjából. Az is magától értetődő, hogy a földdel küszködni kell, hiszen már a bűnbeesés előtt a föld meghódításáról és a paradicsomkert megműveléséről volt szó. Mindkét kifejezés – az uralom alá hajtás és a megművelés – ellenállás leküzdését jelzi. A munka veritéke megint csak szükséges dolog. Ha fáradtság nem jelezne a túlterhelést, az ember agyondolgozná magát; a verejtékezés elmaradása pedig biológiailag tragikus következményekkel járna.

Szóval innét kell kiindulnunk: a szent szerző szerint – és ez Isten üzenete – maga a természetesnek mondható emberi élet büntetés, és annak

is érezzük. Az ember boldogtalan azért, mert emberi életet kell élnie. Ez szinte klasszikus megfogalmazása az elidegenedésnek: az embernek nincs semmi különleges panaszra oka, csak éppen idegennek érzi a maga életét, nincs benne otthon. Ezt az elidegenedést jelzi a mezítelenség érzése is: idegenné lett saját és a másik ember teste, sőt lénye. Az elbűjás: idegenné lett maga a Teremtő.

Persze mondhatnánk azt, hogy hát valóban kínos az emberi élet, és különösen kínos a halál, azzal megbékélni nemigen lehet, maga Krisztus is vérrel verítkezett miatta. Tehát a természetes emberi élet rosszul van megalkotva, vagyis Isten a hibás. Ez nagyon logikus álláspont, ha csak természetes eszünkkel akarunk a dolog végére járni. Csakhogy a hitünk – amely sokban éppen erre a szentírási helyre támaszkodik – azt mondja: mi nem tudunk ítélni abban, jól van-e megalkotva az emberi természet. Mert nem bújhatunk ki a magunk bőréből, nem lehetünk pártatlan, kívülálló és a dolgot kívülről látó bírák Isten és az ember pörében. Mi – éppen mert az ádám emberiség tagjai vagyunk – eleve idegennek érezzük emberi életünket. A miértet csak Istentől kérdezhetjük. A válasz: azért idegen és szorongást keltő számunkra a különben természetesnek mondható emberi élet, mert nem ez a mi életünk. Nem ezt adta nekünk eredetileg Istenünk. Ez azonban már a következő fejezet témája.

Most feleljünk a címben feltett kérdésre: mi emberek valamennyien arra születtünk, hogy idegenek legyünk a magunk életében, hogy ne találjuk a helyünket a saját bőrünkben, a saját sorsunkban. És arra születtünk, hogy ez az elidegenedés mind teljesebb legyen, gyógyulás helyett örökre elüszkösödjék a kárhozatban. Ez az ádám örökség, ettől váltott meg bennünket Jézusunk áldozati halála, és ez a megváltottság érkezett el hozzánk a keresztség szentségében.

Hogyan lehet bűnös a csecsemő?

A keresztség letörli lelkünkéről az eredeti bűnt és minden más bűnt – ez köztudomású a hívők körében. De azért nagyon nehéz elfogadnunk azt, hogy bűnös lenne egy csecsemő, aki szinte éppen szimbóluma az ártatlanságnak. Persze az eredeti bűn titka valódi hittitok, átértenünk semmiképpen sem lehet. De azért lehet úgy megfogalmaznunk, hogy ne tűnjék abszurdumnak. Ha ugyanis a bűn közismert meghatározására gondolunk – az követ el bűnt, aki tudva és akarva megszegi Isten parancsolatát –, akkor bizony lehetetlenségnek tűnik, hogy szerető Atyánk

bűnösnek kezeljen egy kis ártatlant, aki nem tud még semmit, és akarni sem képes.

Talán több világosságot nyújt egy ilyen megfogalmazás: az az emberek velük született bűne, hogy csak emberek. Persze ez csak annak bűne lehet, akinek másnak kellett volna születnie, mint csak embernek. Valóban, ez is a helyzet. Mi bűnösen csak embernek születünk, mert többnek kellene lennünk, emberfeletti, sőt természetfeletti embereknek. Hogy ez mit jelent, jobban megértjük, ha tovább szőjük az előző pont gondolatmenetét.

Azt mondtuk, Ádám – és benne az emberiség – büntetése az volt, hogy idegenné vált a maga emberi életében, idegenné lett számára mindörökre minden, ami emberi. Valamennyien ilyen elidegenedett életre születtünk, ez az ádámfiak sorsa. Most próbáljuk felderíteni, mi az oka ennek a büntetésnek, mivel vonta magára az emberiség létének hajnalán.

Induljunk ki abból, hogy éppen az ádámí bűn miatt az elidegenedés, az otthon nem levés saját életünkben közös sorsa minden embernek. Mégis, úgy vagyunk vele, mint az érelmeszesedéssel az idős emberek: mindegyiküknek van, mégsem valamennyiüknél okoz panaszokat. Így az elidegenedettség általános betegsége sem mindenkinél mindig érezhető. Az élet bizonyos szakaszaiban, ha átmenetileg is, egészen otthonosan érzi magát az ember saját életében. Például nagy élmények, siker, szerelem, lelkes és lázas munka idején. Azért említem ezt, mert ha megfigyeljük, mikor lesz tudatossá és nehezen vagy egyáltalán nem elviselhetővé az elidegenedés érzése, akkor ebből következtetéseket tudunk levonni arra vonatkozóan, mi lehetett az ősszülők bűne, ami magában hordozza az általános és reménytelen elidegenedést.

Hosszas elemzés helyett álljon itt a végeredmény: az elidegenedés akkor válik kritikussá, amikor az ember nem vállalja önmagát, a maga életét, feladatait, adottságait. Így pl. annak lesz idegen a családja, aki nem vállalja házastársát, gyermekeit, a velük szembeni kötelelességeket. Annak idegen a munka, aki nem emberi módon, alkotva akar dolgozni, hanem csak kényszerűségből, kellenlennül vagy pénzhajhászásból. Annak idegen az egész élete, aki nem él emberhez méltóan, felelősséget vállalva önmagáért, hanem pl. csak a semmittevést és az élvezeteket gyakorolja. Annak idegen saját maga, aki nem vállalja önmagát, adottságaival, lehetőségeivel, kötelelességeivel együtt. Annak számára idegen az emberiség, aki nem vállalja az embereket úgy, amint vannak és amint feladatot jelentenek számára, hanem csak élvezni szeretné őket, a velük való kapcsolatokat.

Mindebből arra kell következtetnünk, hogy az emberiség – mert bárki volt Ádám, az emberiség volt – azért idegenedett el végleg, alapvetően és reménytelenül, mert végleg és alapvetően nem vállalta a maga életét. Egyszerű logika alapján nyilvánvaló, hogy nem egyszerűen az emberi életet nem vállalta az emberiség Ádámban. Mert ha csak ez lett volna a bűne, ezt könnyen jóvá lehetett volna tenni. Mert aki pl. nem vállalja az emberszabású munkát, és ezért idegenné válik a saját munkájában, elkezdhet emberhez méltóan dolgozni, és legalábbis hamarosan ismét otthon lehet munkájában. Ha tehát az emberiség egyszerűen csak az emberi életet nem vállalta volna, bármikor meggondolhatná magát akár az összememberiség, akár az egyes ember, elkezdhetne igaz emberül élni, és máris, vagy legalább hamarosan rendben lehetne minden. Nem így van. Az emberiség sem személyeiben, sem összességében nem tud megszabadulni az elidegenedettségből. Ez viszont arra mutat, hogy nem az emberi, hanem egy valamilyen emberfeletti életet nem vállalt Ádám. Ezt el is veszítette, a maga erejéből soha visszaszerezni nem tudja, így maradt csak ember, de most már bűnösen csak ember, hiszen emberfeletti embernek kellene lennie, és ebbe a sorsba rántotta bele minden ivadékát.

“ Hasonlattal szólva olyasvalami történhetett, mintha mondjuk az evolúció folyamán a halból madárrá fejlődött állat azt mondaná, nem akar madár lenni, visszamegy halnak, még a szárnyait is levágja. Világos, hogy az ilyen állat repülni nem tud, de a vízben sem élhet már, az – és az egész hal életforma – számára immár örökre halálosan idegen. A hasonlat sokban sántít, de azért talán alkalmas a dolog megvilágítására: az ember nem vállalta, eldobta az emberfeletti életet, visszament csak embernek, de ez a „csak emberség” már örökre és reménytelenül idegen számára. Egyetlen megoldás lenne: ha visszatérne az emberfeletti életbe, és vállalná azt. Csakhogy erre a maga erejéből képtelen. Hogy miért, arra is rövidesen sort kerítünk.

Most vegyük észre, hogy a szentírás is ugyanazt mondja ebben a tárgyban, mint a logikánk: az emberiség Ádámban valami emberfeletti életet nem vállalt, azért lett idegenné saját, immár bűnösen csak emberi életében. Erre utal az, hogy a paradicsomkert aránylag kis területén négy folyam eredt, és az esőn kívül ezek öntözték földjét. Az ószövetségi választott nép tudta, mi az a szárazság, és mi az a vízhiány. Így azt is nagyon jól tudta, mit jelent a víz: életet. A paradicsomi elbeszélésben a víznek ilyen pazarló, minden képzeletet felülmúló bősége – kis kertben négy folyam – ékezen szimbolizálja a paradicsomi élet természetfeletti bőségét és gazdagságát. Hogy miben állt ez a rendkívüli, emberfeletti életgazdag-

ság, arról ezen a helyen nem beszél a szentírás, csak annyit mond róla, hogy benne lehetősége volt az örökké tartó életnek. Ennek jelképe az élet fája.

Ez tehát a csecsemő bűne: bűnösen csak embernek született erre a világra. Nem tehet róla, a maga erejéből segíteni sem tud rajta: ha Isten nem segít rajta, örökké bűnösen csak ember marad, reménytelenül idegen lesz mindig a maga életében, annyira, hogy ez az elidegenedettsége szinte magától „beérik”, és ez a kárhozat.

Isten a keresztségben hozzánk elérő megváltásban segít: eltörli az eredeti bűnt. Ez nem jogi kifejezés, tehát nem azt akarja mondani, hogy a megkeresztelt gyermek a keresztség pillanatától nem bűnös Isten előtt. Atyánk ezen a ponton nem ezekben a kategóriákban gondolkodik: bűnös – nem bűnös, ártatlan. A gyermek születésekor „csak ember”, bűnösen az, mert többnek kellene lennie. A keresztség pillanatában szentté lesz.

A szent kifejezés alapvetően azt jelenti, hogy egészen más, mint a teremtet világ. Isten a végtelenül Szent, mert ő gyökeresen és tökéletesen más, mint a világ. Az az ember szent, aki valamiképpen istenivé lesz. Ez történik a csecsemővel a kereszteléskor: nemcsak bűnösből nem bűnössé válik, hanem bűnösen csak emberből Isten gyermekévé lesz. Ez azt jelenti, hogy magasán önmaga fölé nő. Olyan magasra, ahová saját erejéből soha senki, még angyal sem juthatna: isteni természetben részesedik, isteni minőségű és életerejű emberré lesz. Olyanná, aki valamiképpen az egyenrangúak között szokásos szeretet-partnerségre léphet Isten-nel. Szolgából gyermekké lép elő.

* * *

Mielőtt továbbmennénk ezen a nyomon, próbáljuk meg még egy kicsit világosabban megérteni, hogy nem abszurdum az eredeti bűn tana. Főleg azt igyekezzünk tisztázni, hogy nem szeretethiány Isten részéről, ha bűnösnek tekint egy csecsemőt, aki nem tehet semmiről. Ha jól utánagondolunk, ez a tény inkább Isten kimondhatatlan szeretetének jele. Ez a kijelentés talán nem eléggé hihető, de talán sikerül röviden megvilágítanom.

Az feltétlenül Isten szeretetének jele, hogy meghívott bennünket emberek egy emberfeletti, sőt isteni minőségű életre, abba az életbe, amelyet ő maga él a Szentháromságban. Ez a meghívás Isten részéről nem lehet egyszerű invitálás, hanem csak teremtető ige. Ez azt jelenti: hiába hívna Atyánk csak szíves szóval, hogy éljünk szentháromsági életet; ilyesmi

nemcsak ember, de bármilyen teremtmény számára lehetetlen. Olyan hívás szükséges tehát, mint amelyet Jézus mondott pl. a vaknak: Akarom, láss! Ez teremtő parancs, a vakba belé kellett teremtenie Jézusnak igéjével a látás képességét. Ugyanezt kellett tennie Istennek, amikor az emberiséget meghívta a maga belső életének közösségébe. A meghívás teremtő szóval belénk adta a képességet a szentháromsági életre.

Az emberiség ezt a meghívást visszautasította, nem vállalta az isteni minőségű életet. Atyánk – mivel tiszteletben akarta tartani azt a szabadságot, amelyet ő maga alkotott – nem erőszakolta a dolgot. Ha az ember határozott nemet mondott, nem adhatta neki tovább az új életminőséget, amely az emberi fölé, természetfeletti magasságba emelte volna.

Ettől a ponttól Istennek több folytatási lehetősége lett volna. Egyik az, ha így rendelkezik: jól van, akkor maradjatok csak emberek. Ezt megtehetette volna, és felületes tekintet számára ez lett volna a szeretet részéről. Mert ebben az esetben nincs bűnös csecsemő: van ugyan csak ember csecsemő, de bűnösség nélkül, és nincs elidegenedés, hiszen az ember azt éli, ami: csak ember. Viszont a meghívás visszavonása azt is jelentette volna, hogy végleg nem lehetünk többé Isten gyermekei. Isten szeretete nagyobb volt. Azt mondta: Nem mondok le rólatok. Megkötöttétek a kezemet, a teremtő ige hívását ki nem mondhatom. De fenntartom a meghívást, egyszerű invitálás formájában. Ez az igazi szeretet: Isten a sértő visszautasítás ellenére is vár bennünket. Persze így nem lehetünk természetesen és egyszerűen csak emberek; a meghívás fenntartása miatt bűnösen csak emberek vagyunk, így idegenek emberségünkben. De Atyánk öröktől fogva tudta a megoldást. Nem tudtuk úgy megkötni kezét, hogy magához emelő szeretetének diadalát megakadályozhattuk volna. Ő tudta a módját, hogyan adja nekünk ismét a teremtő parancs formájában szóló hatékony, felemelő meghívást, mégpedig úgy, hogy ne tegyen erőszakot szabadságunkon. Körülbelül erre kell gondolnunk, amikor a teológia azt mondja, hogy az eredeti bűn titkát nem szabad elszakítva szemlélnünk a megváltás misztériumától. Hogy ez elhangozhassék majd egyszer, Atyánk fenntartotta legalább a pusztá invitálást, mint jelét emberszeretetének, amellyel nem akart lemondani rólunk; arról, hogy egyszer mégis kedves partnerei legyünk a szeretetben.

Most meg kell tudnunk, milyen élet az, amelyre meghívott és amelybe felemelt bennünket Istenünk emberlétünk hajnalán, tehát azt, milyen élet hiánya teszi bűnösen csak emberré a csecsemőt.

Kezdjük egy kérdéssel: lesz-e további evolúció? Mert az majdnem bizonyos, hogy az ember evolúció eredménye. Mióta erre rájöttünk, egy kicsit arra is kíváncsiak vagyunk, lesz-e folytatás. Megjegyzem, ez nem feleslegesen kíváncsiskodó, henye kérdés. Az ember tudatos élőlény, a maga életét tudatosan kell vállalnia és élnie. Ha további fejlődésre alkalmasnak teremtett bennünket Urunk, akkor ezt tudatosan el kell fogadnunk, gyakorlati életvezetésünkben is.

Tehát: lesz-e olyan evolúció, amelyben az ember túllép önmagán? Úgy gondolom, ha az ember természetes fejlődéséről van szó, azt kell mondanunk, nem. Mégpedig azért nem, mert Istenünknek ebben a világban kifejezett gondolata – önarcképe – lényegében befejezett mű. Azért mondok önarcképet, mert az emberi értelem könnyen rájön, hogy ha Istenünk Teremtő, akkor szükségképpen Modell is. Azért, mert ő a végtelen Lét és a teljes, maradéktalan Tökéletesség. Semmi sem létezhet, aminek tökéletessége, szépsége, jósága stb. ne lenne meg Istenben. Tehát Urunk, amikor világunkat megteremtette, önarcképet készített. Nem minden egyes teremtmény külön önarckép, hanem a mi világunk a maga egészében. Talán ezt a címet adhatnánk Isten eme önarcképének: Önarckép, anyagba ágyazva. Az a gondolatom, hogy a tiszta szellemek, az angyalok világa egy másik – vagy több másik – önarcképe Istennek. (Ez nem zárja ki, hogy Isten különböző világai hassanak egymásra, tehát hogy kapcsolat teremődjék a mi világunk és az angyaloké között.)

Ebben az önarckép-gondolatban összecseng a hit és a tudomány elképzelése. A szentírási teremteselbeszélés is azt sugallja, a tudomány is úgy látja, hogy a mi világunk egységes egész, nem részek halmaza. És hogy fejlődés eredménye. Az őanyag létrehozását – akár ősköd az, akár óriásatom, akár bármi más – úgy foghatjuk fel, mint a mi világunkban kifejezett isteni önarckép alapozását. Aztán kezdte a Teremtő egyre jobban kialakítani a művet, amely így egyre több tökéletességet tükrözött Istenből. De csak az ember teremtő kifejlesztése pillanatában mondhatta Isten, hogy ez most már az ő képe és hasonlatossága. Ahhoz ugyanis, hogy valami sajátosan kifejezze már Istent, az ő elfogadható önarcképe legyen, szükséges, hogy tükrözze az Úr legalapvetőbb tulajdonságát, azt, hogy ő Szellem. Az emberben jelent meg az anyagba ágyazott szellemiség,

az ember létrejöttével készült el a nagy mű. Erre a gondolatra alapozva látom úgy, hogy nem lehetséges a további, az emberen túllépő evolúció.

Az anyagba ágyazott isteni önarckép ugyanis tökéletesen elkészült akkor, amikor megjelent benne a szellemi, anyaghoz rendelt valóság, az emberi lélek. A valódi továbbot itt az anyagtól függetlenül szellem jelentené. Ez azonban már Istennek nem ez az önarcképe lenne, az anyagba ágyazott, hanem egy másik képmása az Úrnak. Az emberrel tehát befejeződött a tulajdonképpeni evolúció. Az persze világos, hogy magának az embernek a fejlődése nem fejeződött be, az mindenféle irányban folyik, szemmel láthatóan, e pillanatban is. Az ember kiteljesedése azonban immár immanens folyamat: nem lépi túl az embert. Mi lehetünk egyre tökéletesebb emberek, de mindig emberek maradunk: anyaghoz kötött szellemiségű lények.

És mégis volt és van tovább. Van evolúció, nem is akármilyen, hanem természetfeletti. Olyan, amelyben az ember embernek marad ugyan, de minőségében, tulajdonságában nő önmaga fölé. Nem olyan értelemben csupán, hogy egyre tökéletesebb emberi tulajdonságokkal rendelkezünk. Hanem arról van szó, hogy olyan tulajdonságokkal ruházott fel bennünket Atyánk – ettől a ponttól nemcsak Teremtőnk, hanem Atyánk –, amely tulajdonságok már nem emberiek. Sőt, nem is olyanok, hogy teremtmény tulajdonságai egyáltalán lehetnének Isten különleges, a természet határait határozottan átlépő beavatkozása nélkül. A természetfeletti evolúció lényege abban áll, hogy Atyánk *isteni tulajdonságokkal rendelkező emberekké* tett bennünket Ádámban. Erről az életről mondott le ősatyánk, ennek a hiánya miatt születünk valamennyien bűnösen csak embernek, isteni tulajdonságok nélküli embernek.

* * *

A mesebeli szobrász nőalaköt faragott ki, beléseretett, és a szobor élővé lett. Ilyesvalami történt abban a pillanatban, amelyről a teológia azt mondja: Isten a természetfeletti rendbe emelte az embert.

Az ember létrehozásával a mi világunk készen volt, mint műalkotás. Valamiképpen Isten szemével is – tehát nemcsak a biológiai élet szempontjából – el lehetett mondani róla, hogy él, ti. a műalkotás életével. Az az arckép, amely valóban és lényegében tükröz valamit a modellből, él már. Nem a modell életével, hanem önálló műalkotás-élettel.

Nos, ekkor történt meg világunkkal a Pygmalion-csoda. Atyánk nem

elégedett meg azzal, hogy alkotása élethű, mint ahogyan nem elégedett meg szobrának élethűségével Pygmalion sem. És amint a szobrász szerelme emberi életet, tehát a modellre jellemző életet lehelte bele a szoborba, úgy Isten emberszeretete is a Modell életét, tehát az Istenre jellemző életet lehelte a mi világunkba. Mégpedig az egyetlen lehetséges ponton: az emberi lélekbe, de ezen keresztül valamiképpen ebbe az egész világunkba. Így az ember szentté, vagyis egészen mássá lett, mint a világ természetes vonalon egyáltalában lehet, és szentté lett az embernek egész világa is. Ez az, amit Szent Péter így fejezett ki: az isteni természet részesei lettünk. És ez az, amiről Szent János azt mondta: nemcsak hívnak bennünket Isten gyermekeinek, hanem azok is vagyunk. A gyermek ugyanis egy természetű az apával: ember gyermeke csak ember lehet, Istené csak aki valamiképpen isten. Istent mi nem úgy nevezzük Atyának, hogy ez tiszteletbeli címe csupán, és nem úgy, hogy ezzel irántunk való nagy jószágára utalunk. De csak a Pygmalion-csoda miatt nevezhetjük igazi Atyánknak őt, mert azóta valamiképpen közös természetűek vagyunk: ő Isten, mi isteni természetben részesült, azaz isteni minőséggel és isteni tulajdonságú életerővel rendelkező emberek vagyunk.

Ezek szerint az evolúció folyamán utoljára elhangzott teremő szó már valami egészen különlegeset hozott és plántált el a mi világunkban: részesedést magából az isteni életből. Az utolsó teremő szó már nem úgy újabb isteni vonás mását rajzolta bele a világba, ebbe az önarcképbe, hanem a Modell életéből hozott valahogyan valamit.

Ez persze nem egészen világos és nem átérethető dolog a mi értelmünk számára. Isten élete végtelen, egy és oszthatatlan. Azt teljes egészében nem kaphattuk meg: Istenné nem változhatunk. Oszthatatlansága miatt „egy kis darabot” sem adhatott nekünk Istenünk az ő életéből. Egy teremtet valóságot plántált el bennünk. De ez a teremtetett valóság – és éppen ez benne a felfoghatatlan – mégsem teremtmény-jellegű valamit oltott belénk, hanem istenjellegű minőséget, istentulajdonságú életerőt. Ezért Istennek ezt az aktusát természetfeletti teremő tettnek hívjuk. Annak a titokzatos valaminek, amit így belénk teremtetett az Isten, és amely emberségünk fölé növesztett bennünket – úgy, hogy azért embernek hagyott –, a neve a teológia és az ígéhirdetés nyelvén: szentté tevő kegyelem. Kegyelem, mert egészen ingyenes. Persze minden ingyenes, amit Istentől kaptunk, de a kegyelem egészen különlegesen ingyenes valami. Mert Isten ajándéka, hogy szellemi értelmünk van; de azért – ha egyszer világot teremtetett – Isten mintegy a saját bölcsességének tartozott azzal, hogy ne teremtsen értelem nélküli világot. Azzal viszont, hogy bennünket

isteni természetbe részesítsen, nem tartozott még önmagának sem, ez kizárólag irgalmas, szinte érthetetlen szeretetének csodája. Szentté tévő ez a belénk plántált életprincípium, a kegyelem, mert egészen mássá tett bennünket, mint amilyen a világ. Teremtménynek hagyott ugyan, de a teremtményeket tökéletesen meghaladó minőséggel ruházott fel bennünket.

Az a hihetetlen életerő, amely az első egysejtűtől kezdve jellemzi a teremtett életet, az az életgazdagság, amelyet az ember biológiai, érzelmi és szellemi életében látunk, az a mindent elsöpörni kész élni akarás, amely az emberiségben és az ember világában tombol, mindaz az ujjongó életöröm és boldogság, ami valaha is létezett a világon, csak egyetlen csilláma, elhaló visszfénye annak az elképzelhetetlen, szó szerint véve is végtelen intenzitású Életnek, aki az Isten. Benne a végtelen Erő és Gazdagság, az örök Fiatalság és Beértség találkozik önmagával, és nyugszik meg az örök dinamika békéjével a végtelen Szereteten és ujjongó Boldogságban. Isten nem ad nekünk további evolúciót a természet vonalán, emberek maradunk mindörökké. Mégis, többet adott: természetfeletti önmagunk fölé növést a kegyelemben. A maga végtelen gazdagságú és intenzitású életének közösségébe vont be valami egészen titokzatos módon, a kegyelem belénk teremtésével. Ez az élet nem tetszett az emberiségnek: Ádámban „visszamentünk” csak embernek. Csakhogy a történetek után – és mint mondtuk, tulajdonképpen Istennek a meghívást azért fenntartó végtelen jóságából – már nem lehettünk természetes módon emberek. Mi már „csak” emberek vagyunk, ilyenek születünk, bűnösen csak embernek. Olyanok vagyunk – vagy voltunk a megváltás hozzánk érkezése előtt –, mint a halnak visszament madár, aki a maga erejéből repülni többé nem tudott, de halnak sem volt jó már, idegenné vált a maga sajátos közegében, így csak partra vetett, fuldokló halélet várhattott rá.

* * *

Azért valamit még el tudunk mondani arról az isteni életről, amelynek magját a kegyelem veti el bennünk. Mégpedig olyan valamit, amit feltétlenül tudnunk kell ahhoz, hogy helyesen tudjuk élni istengyermeki életünket.

A kegyelem szentháromsági életre hív és persze képesít is bennünket. Ez azonban nem azt jelenti, hogy mind a három személy szentháromsági alapmagatartását tudjuk és kell felvennünk. Mi a második személy, az

Ige, a Fiúisten hasonlatosságára teremtettünk, és az ő életének isteni minőségében részesedtünk a kegyelem által.

Megjegyzem, ha ismerjük már a Szentháromság titkát, erre a magunk értelmével is rájöhetnénk. Nem jellemezheti életünket az Atya élete. Ő ugyanis a principium sine principio, vagyis nincs senkitől. Az Atya csak ad, istensége egészen önmagától van, nem kap senkitől semmit. A teremtmény semmiképpen sem olyan, hogy hasonlíthatna Istenre mint Atyára: mi egész valónkkal mástól vagyunk, nekünk semmink sincs, amit nem kaptunk volna. Bennünket egyszerűen nem lehet olyanokká tenni, hogy hasonlítsunk egy csak adó, semmit nem kapó valakihez.

Nem tükrözheti isteni minőségű életünk a Szentlelket sem. Ő a szeretet kapcsa a Szentháromságban. Benne szereti egymást teljes és maradék nélküli önátadással az Atya és a Fiú. Ő az a két végtelen Személyt összeforrasztó Csók, aki él, mert olyan gazdagságú és intenzitású, hogy azonos magával az egyetlen Istennel, maga is Isten: az Atya is, a Fiú is egész Istenlényét belecsókolja a Szentlélekbe. Ami bennünket illet, biztosan nem lehetünk olyan valakik, akikben találkát ad Isten az Istennek. Teremtmény sohasem lehet olyan, hogy benne elégségesen kifejezze egymás iránti végtelen szeretetét az Atya és a Fiú.

Marad tehát az örök Ige, a Fiúisten. Az ő élete hasonlít a miénkhöz. Mert igaz ugyan, hogy Isten, de nem önmagától van. Az Atya mondja ki őt, egyetlen Igében, Szóban. Minket is szóval, teremő igével hozott létre az Isten. De úgy, hogy mi nem vagyunk Isten, belénk Isten nem önmagát mondta ki, hanem csak annyit: Akarom, legyen! Mi csak hasonlítunk Istenhez. A Fiúba az Atya önmagát – nem mondta, hanem – mondja ki, egyetlen örök most pillanatban. Őt nem létrehozza, hanem szüli az Isten, aki e szülés révén Atya; és ugyanakkor Fiú is, hiszen teljes önmagát mondja ki az Igébe, Fiába.

A Fiúhoz hasonlítunk: kimondással létbe pattanó valakik vagyunk. Így a Fiú élete „illik bele” természetünkbe. Erre jön rá a kinyilatkoztatásból következtető hívő elme, de ezt mondja kifejezetten a szentírás is. Az Ige, Isten Fia az Atyának képmása: „Isten dicsőségének kisugárzása és lényegének képmása.” (Zsid 1,2) Ő volt a teremtés Modellje: „Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige, ő volt kezdetben az Istennél. Minden őáltala lett, és nélküle nem lett semmi sem, ami lett. Ő minden teremtmény elsőszülöttje. Benne teremtett mindent a mennyben és a földön. Mindent általa és érte teremtett. Ő előbb van mindennél, s minden benne áll fenn.” (Jn 1,1–3; Kol 1,13–14)

Ha az Atya életét kapnánk a kegyelemben, ez kellene álljon az Írás-

ban: Istenné lettünk. Ha a Szentlélekét: bennünk vált csókot az Isten. De mert a Fiúét kaptuk, azért így olvassuk: „Hatalmat adott, hogy Isten gyermekeivé legyenek; akik nem a vérnek vagy a testnek kívánságából, s nem a férfi akaratából, hanem Istentől születtek.” (Jn 1,12.13) Erre utal az az újjászületés, amelyről Jézus Nikodémusnak beszélt. (Jn 3)

Ebből következik az, amit az evangélium mond: „Őbenne – az Igében, a Fiúistenben – élet volt, s ez az élet volt az emberek világossága.” (Jn 1,4) Vagyis: a kegyelemben azt az életet kaptuk – részesedésszerűen, teremtettség valóság formájában –, amely a Fiúé a Szentháromságban. Ezért ez az élet a mi világosságunk: a Fiú szentháromsági életének mintájára kellett élnünk emberi, de immár isteni módon emberi életünket. Pontosabban kellett volna, mert ezt az életet nem vállaltuk. Ezért volt kénytelen hozzáfűzni az Evangelista az imént idézett mondathoz: „... a világosság, mely a sötétségben világít, de a sötétség nem fogadta be.” (Jn 1,5) Ádám nem fogadta el az Ige életstílusát, így lettünk mi valamennyien bűnösen csak emberek, elidegenedett emberek, önmagukat sehogyan sem találó teremtmények. Ezért idegen az ádámfiaknak minden, ami emberi: a munka, a terhesség, a szülés, a férfi és nő különbözősége és egymáshoz való viszonya, a világunk, a magunk és mások teste, a veríték, egész önmagunk, még maga az Isten is.

Atyánkká akart lenni az Isten

Szent Pál apostol írja, hogy a kegyelemben emelt embert nem lehet már emberi szempontból tekinteni, mert e természetfeletti teremtettség aktus, a szentté tevő kegyelem belénk plántálásával új teremtményekké lettünk. „A régi eltűnt, lám, valami új valósult meg.” (2Kor 5,16–17) Az új életre született emberiség Ádámban képes volt bekapcsolódni Isten belső életébe, tudott már úgy élni emberül, hogy az minőségében szentháromsági élet volt.

Isten az egyetlen lehetséges ponton, a Fiú pontján kapcsolt be bennünket a Szentháromság életébe, így Atyánkká lett, mint Atyja az Igének. Hogy mi ennek az isteni minőségű életnek belső gazdagsága, tartalma, azt elmondani nem lehet. Hogy tulajdonképpen milyen egy élet, azt csak belülről, vagyis élve azt az életet, lehet megismerni. Ezért mondta Jézus, hogy a mennyek országát – nemcsak a túlvilágít, hanem a bennünk már megkezdődöttet sem – nem lehet semmihez hasonlítani. Aki nem él benne, annak elképzelése sem lehet róla. Aki pedig benne él, nem tudja más-

nak elmondani. De ő maga tudja, mert átéli. Fokról fokra nagyobb gazdagságát ismeri meg, most a Szentlélek örömeiben és békéjében, mely egyre jobban eltölti a kegyelemben élő, a beteljesüléskor pedig a menny boldogságában.

De ha az istengyermeki élet belső gazdagságát leírni lehetetlen is, csak közvetlenül megtapasztalni lehet majd a mennyben, most pedig közvetett módon átélni, de kibeszélni nem, valamit azonban tudtunkra adott Istenünk. Mert ezt tudnunk kell, ha élni akarjuk az isteni minőségű életet. Kinyilatkoztatta Atyánk a Fiú életének *alapállását* a Szentháromság boldog közösségében.

Az örök Ige élete – emberi dadogás ez csupán – a Szentlélekben folyik, benne találkozik és egyesül egyetlen, örök-most pillanatban az Atyával. Ennek a szüntelen és állandóan végtelenül intenzív szeretet-találkozásnak két üteme van. Az első: a Fiú mindent elfogad az Atyától. Tartalmilag is mindent, tehát az Atya egész Istenségét, amelyet belemond a Fiúba: az Ige elfogadja a Szentlélekben, hogy egészen olyan legyen, mint az Atya, Képmása neki, vele egylényegű Isten. És ugyanakkor elfogadja a maga Fiú-mivoltát. Vagyis azt, hogy ő nem principium sine principio, hanem mindenestől az Atyától származik, az ő Fia. Így is fogalmazhatjuk: az Ige a Szentlélekben kiáltja Istennek, hogy Atyám!

A Szentlélekben való szeretet-találkozás második üteme a Fiú részéről a teljes önátadás. A Fiú Isten, önmagáért van, de mint Fiú nem akar önmagáért lenni, hanem egész Isten-lényével az Atyáért. Annyira szereti az Atyát, vagyis annyira érte való akar lenni a Fiú, hogy egész, végtelen Istenségét belelehel abba a Csókba, aki a Szentlélek, így adja magát az Atyának egyetlen, soha véget nem érő pillanatban. Ez az a megáldott, de elképzelni nem tudott szeretet-találkozás, amelyben megáll az idő, pontosabban nincs idő, csak végtelenül gazdag és végtelenül intenzív örök most.

* * *

A Genézis azt mondja, hogy kezdetben „a föld pusztá és üres volt, és sötétség volt a mélység színén; de Isten Lelke ott lebegett a vizek felett”. (Ter 1,2)

Aki ezeket a sorokat leírta, nem ismerte még a harmadik isteni személyt, a Szentlelket, mégis róla beszélt. A Szentlélek lebegett a víz, tehát az élet ágya felett. A víz az őskori elképzelés szerint is, a modern természettudomány szerint is az élet szülőágya és bölcsője. Ha tehát a

víz felett Isten Lelke lebegett, az azt jelenti, hogy Teremtőnk az élet evolúcióját a Szentlélek égisze alatt indította meg. Vagyis arra szánta, hogy az élet ott és úgy találkozzék vele, az Istennel, ahol és ahogyan Isten találkozik Istennel a Szentlélekben, az isteni Csókban.

Isten magának teremtette a világot, erre az emberi értelem magától is rá tud jönni, hiszen mindennek végcélja csak Isten lehet. De hogy hogyan akarja magáénak a mindenséget Isten, azt csak tőle magától közvetlenül tudtuk meg. Úgy, hogy a világ – szövivőjén, az emberen keresztül – úgy legyen övé, ahogyan övé a Fiúisten. A világ a Fiú képére és hasonlóságára teremtetett, a kegyelem által a Fiú pontján került érintkezésbe Isten belső világával. Nekünk pedig önként kell vállalnunk, amire a kegyelemben képességet kaptunk: élnünk kell a Fiúisten szentháromsági életének alapmagatartását. Tehát el kell fogadnunk mindent, egész istengyermeki önmagunkat az Atyától, és azt is, hogy gyermekei vagyunk; második ütemként pedig neki kell adnunk magunkat, érte valónak kell lennünk egész lényünkkel és életünkkel, vagyis mindennél, önmagunknál is jobban kell szeretnünk az Atyát. Így valósul meg istengyermeki találkozásunk az Atyával.

Isten Lelke azért lebegett az élet ágya felett, hogy az evolúcióban fokozatosan kibontakozó életet magába szippantsa, mintegy forgószélként. Mert Atyánk úgy akarta, hogy a teremtetett élet ott és úgy legyen az övé mindörökké, ahol és ahogyan övé a Fiú, a Szentlélek szeretet-viharában. Így lett az evolúció egészen csodálatos kifutású. Ennek mintegy finiséhez akkor ért a fejlődő élet, amikor megjelent benne a szellemiség, tehát a nyitottság a végtelenre. Ekkor vált alkalmassá az élet arra, hogy befogadja az új minőségű életerő magját, a kegyelmet. Mert isteni minőséggel és életerővel csak olyan lényt lehet felruházni, aki nyitott a végtelenre, tehát aki már szellemi lény.

Ezt az új életet, az isteni minőségű teremtetett és anyagba ágyazott életet is evolúcióban akarta megérlelni Istenünk. Az istengyermekséget megszerzően kapta meg Ádám, hogy azután önként vállalja és élje, vonja bele a maga egész életét és egész világát, hogy így teljesejék ki benne a szentháromsági minőségű élet az Istentől megszabott mérték szerint. Ebben a természetfeletti evolúcióban támadt törés azzal, hogy Ádám nemet mondott Atyjának, nem vállalta a Fiúisten életének alapmagatartását, a mindent elfogadás és a teljes önátadás szeretet-életét.

Talán nem árt még egy kicsit alaposabban megvilágítani azt a tényt, hogy nem természetes, hanem egészen természetfeletti valami az, hogy Atyánk az Isten, és mi gyermekei vagyunk. Ezt kíséreljük meg a *találkozás* fogalmából kiindulva.

A mi világunknak alapvető és általános törvénye, hogy csak a találkozások sorozatában tud kifejlődni a maga egészében is, egyedeiben is. Kezdhetjük az atomok világán, amelyet a legkülönbélebb találkozások tereimának kell tekintenünk. És befejezhetjük az emberrel: mi is találkozások számtalanul ismétlődő és variálódó során keresztül élünk, létezünk, alakulunk. Már a pusztá léthez millió találkozás szükséges: az oxigénnel, a táplálékokkal, millió ezzel-azzal kell találkozoznunk, hogy létezhessünk. Lényünk minden rétege így van ezzel, a bennünk lévő atomoktól kezdve a szellemi síkig. A találkozások aztán nemcsak létben tartanak, hanem állandóan változtatnak és fejlesztenek – vagy visszafejlesztenek – bennünket. Az erkölcsi élet alapvető jellegzetessége a *tudatos és akart* találkozások sora. Sem biológiailag, sem érzelmileg, sem szellemileg nem fejlődhet az, aki nem akarja a legszélesebb skálán a találkozásokat, aki elbújik előlük, vagy csak ímmel-ámmal adja bele magát ezekbe.

Mint szellemi lényeknek találkozásunk van a megismerendő és az alakítandó világgal: önmagunkkal, a tárgyakkal, a más valakikkel, a közösségekkel stb. Van találkozásunk az Istennel is, már emberségünkben folyóan: fel tudjuk ismerni, hogy van, hogy körülbelül milyen, hogy tőle függünk, hogy előnyös jó viszonyban lennünk vele stb. Az ilyen ember-szabású találkozásunkban Istenünkkel nem nevezhetjük Atyának őt. Mert az atya–fiú viszony egytermészetűséget, egyenrangúságot tételez fel. Isten és ember a természet rendje szerint nem lehet egytermészetű, egyenrangú, sőt végtelen szakadék választ el bennünket a Teremtőtől. Ezért az embernek Istenhez való viszonya még csak nem is hasonlíthat az atya–gyermek kapcsolathoz. Ami a legtöbb, szolgálhatunk Istenünknek.

Ha Istenünk mint egyenrangú, egy természettel rendelkező partnerrel akar találkozni az emberiséggel, akkor legalább egy kicsit egyenrangúvá kell tennie bennünket önmagával. Ez persze nem megy kinevezés útján, hanem valamiképpen a maga isteni természetéből kell részeltetnie minket. Hogy ez hogyan lehetséges, megérteni nem tudjuk. A tény a kinyilatkoztatásból biztos: Istenünk megtette a csodát, magához emelt bennünket. A kegyelem belénkteremtésével úgy tett bennünket partnereivé a szeretetben, ahogyan Fiával találkozik a Szentlélekben.

Mindebből világos, hogy Atyának nevezni csak az tudja Istenét – nemcsak szóval, azt bárki tudja, hanem a valóság szerint –, aki a kegyelem állapotában van. Aki elveszítette a kegyelmet, az is mondhatja Istennek, hogy Atyám, de csak vágy lehet ajkán a szó, nem valóság.

A kegyelemmel olyan találkozásokra képesített bennünket Isten, amely meghalad minden képzeletet, hiszen valamiképpen úgy találkozunk Istennel, mint Isten találkozik Istennel, a Fiú az Atyával a Szentlélekben. Mégis, ebben a találkozásban emberek maradunk, de isteni minőségű új emberek. Ez a találkozás természetszerűen csodálatos távlatokat nyit meg előttünk. Mert magától értetődő: ha a tárgyakkal, emberekkel való találkozásaink révén kiteljesedünk; fejlődünk, akkor az Istennel való természetfeletti, bensőséges találkozás élete is állandóan önmaga fölé nő, míg el nem érkezik a számunkra Atyánktól eleve elrendelt kiteljesedés.

Az ősbűn és következményei

Valamikor körülbelül ennyit tanított a teológia az ősbűnről és következményeiről: Ádám, az emberiség képviselője, megszegte Istennek valamilyen pozitív parancsát, ezzel kihívta maga ellen és mindazok ellen, akiket képviselt, az Úr haragját: sokat kell szenvednünk, meg kell halnunk, nem kaphatjuk meg a szentté tevő kegyelmet, így elkárhozunk – persze ha nincs megváltás.

A mai hittudomány mindebből természetesen nem tagad meg egyetlen betűt sem. De azért – a modern tudományok és gondolatok fényében, a sokszori újra átgondolások eredményeképp – ma már mindebből sokkal többet és mélyebben értünk.

Kezdjük magával az ősbűnnel. Az biztosnak látszik, hogy valamilyen – előttünk nem ismeretes – isteni parancs megszegése volt. Mégis, ebben – mint minden más bűnben is – nem a parancs áthágása a döntő, hanem az a lelkület, amely a bűnt szüli, sőt, amely tulajdonképpen maga a bűn. A Genézisben elbeszél fáról evés nem mondja meg, mi volt a megszegett parancs, de világosságot gyújt abban a kérdésben, milyen lelkület volt az emberiségben, milyen bűnös alapmagatartás, amely csak kirobbant egy külső bűnös cselekedetben.

A szentírási közlés két adatába lehet megkapaszkodnunk: a tiltott fa, amelyről ettek, a mindentudás fája volt (ezt értették akkor a jó és gonosz tudás fáján); az összülők azért ettek róla, mert olyanok akartak

lenni, mint az Isten. E két adatból a következő képet tudjuk rekonstruálni:

Ádám bűne az volt, hogy nem az Ige pontján akart belépni Isten életébe, hogy partnere legyen az Atyának a szeretetben. Nem akarta élni a Fiú életének alapállását. Nem elfogadni akart és nem akart az Atyáért lenni a teljes önátadás szeretetében, mint a Fiú teszi. Az ember – legalább a maga világában – az Atya szerepét akarta játszani. Saját jogon akarta birtokolni önmagát és a világot, nem úgy, mint az Atyától kapottat. Egy új, az Istenével ellenlábás birodalmat akart felállítani a maga földi életében, amelyben ő maga a korlátlan és független úr. Úgy viselkedett Ádámban az emberiség, mint a példabeszédbeli gyilkos szőlőművesek, akik úgy gondolták és úgy akarták, hogy minden az övék, nem tartoznak senkinek semmivel. Pedig egész természetes és természetfeletiben részeseült lényükkel mástól, és egész valónk irányulásával másért vagyunk: Istentől és Istenért.

Az alapvető bűnt fejezi ki a Genézis leírásában szereplő mindentudás utáni vágy. Amikor az ennek fájáról való evést bűnnek bélyegzi az Írás, nem a tudásszomjat, a szent kíváncsiságot, a végtelenre nyitott szellemet akarja elítélni. Az a mindentudás, amire Ádám vágyott, az istennélevés gögjét leplezte le. Olyan mindentudást akart az emberiség, amely nem tanulni, nem a természetben és a kinyilatkoztatásban feltáruuló isteni üzenetet felfogni akarta, hanem a mindentudást isteni, saját jogon birtokolni. Úgy, ahogyan az Atya mindentudó. A Fiú és a Szentlélek is mindent tud, de csak azért, mert az Atyától kapják. Olyan függetlenséget próbált kicsikarni e titokzatos fa gyümölcse révén Ádám, amely a Szentháromságban is csak az Atya sajátja.

Nem almalopás, nem is egyszerű engedetlenség volt az emberiség ősbűne. Hanem az, hogy független isten akart lenni. Nem volt elég neki a Fiú életében való részesedés, a csak minőségében isteni élet. Nem akart elfogadó és másért levő lenni. Ezzel zárta el magát az adakozó, és odaadó jóságában minden határon túl szerető Isten kegyelmi ajándéka elől. Ha az ember nem akart befogadó, az Atyával szemben gyermek lenni, Isten nem erőszakolta szeretetét. Aki vele nem a szeretet partnerségében akar élni, hanem rivalizálásban, arra nem erőszakolhatja rá sem a maga természetfeletti szeretetét, sem nem csikarhatja ki tőle a viszontszeretetet.

Így is fogalmazhatjuk: az ősbűn a gög volt, amellyel az ember csak önmagát akarta ismerni. A gög nem tud találkozni az Atyával a Szentlélekben. Mert így csak a Fiúisten stílusában lehet találkozni Istennel. Ez pedig: a mindent elfogadás és a mindent adás szeretete. Ha észrevettük,

ez ugyanaz, mintha azt mondanánk: az alázatos szeretet. Mert az alázat lényege ez: elismerem, hogy nem magamtól vagyok, és nem önmagamért vagyok, hanem Istentől és Istenért. Ha a kegyelem életét úgy fogjuk fel, mint a bensőséges találkozás életét Atyánkkal, akkor nyilvánvaló, hogy ezt élni csak az alázatos ember tudja. A gögös lezárja önmagát, mert alapvetően maga felé fordul, tehát képtelen a teljes értékű találkozásra. A rivalizálás nem találkozás, hanem összeütközés. Az ősbűn a gög, a találkozásra képtelen önistenítés. Aki gögös, nem tud úgy találkozni Istennel, mint ahogyan a gyermek találkozik atyjával a szeretetben.

* * *

Az ősbűn megtanította az embert félni. És ami több: megismertette vele, mi az a szorongás. A szorongás is félelem, de olyan, amelyben nem ismert vagy félreismert a félelem oka. Ha megtámad egy bika, félek, és tudom, mitől. Ez egyszerű félelem. De gyakran előfordul, hogy félünk, de nem tudjuk, mitől. Ilyenkor tudatunkban nem a félelmet keltő ok jelentkezik először, hanem maga a félelem. Ezt hívjuk szorongásnak.

Persze azt nem igen bírja ki az ember – ez a mindenben a logikát, az összefüggéseket kereső lény –, hogy féljen „ok nélkül”. Ezért az egy darabig „szabadon lebegő” szorongáshoz ösztönösen keres valami okot, ami persze nem az igazi ok, csak valamire rátelepíti szorongását. Így pl. ha valaki szorongani kezd, ösztönösen kutatja, mi baj lehet. És mondjuk arra magyarázza: biztosan nem jól zártam el a gázcsapot. Megnézi, jól megszorította, hogy valóban rendesen el legyen zárva. Ettől vagy elmúlik a szorongás, vagy nem. Ha nem, újra megnézi a gázcsapot, újra próbál-gatja. Ez már az ún. kényszer-cselekvés.

Mi az oka a szorongásnak és a kényszerességnek? Az, hogy bizonyos nagyon kellemetlen ügyek annyira megrázzák az embert, hogy nem tudja elviselni. Erre működésbe lép bennünk egy nem vagy csak félig tudatos mechanizmus, az elfojtás ösztöne, a tudat alá süllyesztés folyamata. Az elviselhetetlen élményt az ember kitolja tudatából, elsüllyeszt a tudat-talan mélységeibe. Csakhogy: a tartalmat, a sokkoló élményt sikerül ugyan nem tudottá tenni, de ezzel nem jár együtt a félelem megszűnése. Félünk tovább, és ez már szorongás, mert nem tudjuk, tulajdonképpen mitől félünk. Aztán, mivel a névtelen félelem elviselhetetlen, hát ráte-lepítjük valamire, és azt hisszük, attól félünk. Ez szüli a kényszeres cse-lekvéseket, amelyek védekezések a szorongás ellen. Kell őket csinálnunk,

hogy ne legyünk tétlenek a félelmet okozó veszéllyel szemben, de ezek a szorongást nem szüntethetik meg, hiszen nem az igazi veszély ellen irányulnak – azt tudatosan nem is ismerjük –, hanem egy képzelt, általunk ösztönösen beöltöztetett veszély ellen.

Még valamit tudnunk kell ezzel kapcsolatban. A félelmet keltő valódi, de a tudatalattiba sülyesztett ok között és a között a valami közt, amire „rádobjuk” a szabadon lebegő szorongást, különös összefüggés van. A sokkoló, az elviselhetetlen, a tudatból kitolt félelmetesnek a fordítottját ruházza fel szorongásunk a félelmetesség köntösével. Például aki saját gyilkolni vágyó ösztöneitől retten meg annyira, hogy ezt a vágyát tudat alá nyomja, az a megmaradó szorongás hatására eredeti félelem-tárgyával (hogy ti. gyilkolni fog) éppen ellenkező valamitől kezd félni: hogy őt öli meg valaki; így keletkezik az üldözési mánia, és vele együtt egy csomó kényszeres cselekvés.

Miért volt szükséges mindezt elmondani? Azért, mert a szorongás és a kényszeresség az ősbűn következménye. Mégpedig azért, mert – mint mondtunk – a szorongás oka a nem vállalás: ami túlságosan félelmetes, azt annyira nem vállalja az ember, hogy tudat alá nyomja. Erről beszél a maga mese-köntösében a Genézis is, amikor elmondja Ádámék történetét. Az Isten előli elbűjás tipikusan kényszer-cselekvés, amelyet szorongás – tehát nem egyszerű félelem – hatására végeztek ősszüleink. Ha nem így értelmezzük, teljesen érthetetlen az egész történet.

Mert nézzük csak: a vétkesek elrejtőznek a fák közé. Ez önmagában lehet félelem a büntetéstől. Persze nem lehet feltételezni olyan naivságot akár az ősszüleik, akár a történet leírója részéről, hogy azt gondolták volna, lehet Isten elől ilyen módon elbújni. De nem is a bűn miatti félelmükkel magyarázzák rejtőzésüket, hanem mezítelenségükkel. Ez persze még érthetlenebbé teszi a dolgot. De rögtön világos lesz minden, ha a szorongás mechanizmusa szerint gondoljuk át a jelenetet.

Az ősbűn alapvető következménye: eltűnt az emberek elől az Atya. Vagyis: Istenben nem akartak Atyát látni, hanem rivalizáltak vele, tehát nem is tudtak – a kegyelem megvonása miatt – ezentúl úgy találkozni Istennel, mint Atyával. Ezentúl már idegenné lett az Úr. Olyan valakivé, akit lehet szeretni – természetes szeretettel, mint teremtmény ragaszkodik Istenéhez – vagy gyűlölni, félni tőle vagy semmibe venni, szolgálni vagy lázadni ellene, szót fogadni neki vagy mágiával megpróbálni szolgálatunkba állítani, egyet azonban nem lehetett többé: szeretni, mint Atyát, tehát olyan bensőséges, csak egytermészetűek között lehetséges

viszonyban lenni vele, mint addig, a kegyelem állapotában. Az az Isten, akit eddig ismertek és szerettek, eltűnt, mégpedig végleg.

Ez volt az a borzalmas élmény, amelyet annyira nem bírtak elviselni, vállalni, hogy megindult bennük a tudat alá szorítás ösztönös mechanizmusa. Egyszerűen nem vették tudomásul, hogy nincs többé számukra Atya, hogy végleg elrejtőzött. Megmaradt viszont az ezzel a sokkoló élménnyel járó félelem, de most már névtelen, szabadon lebegő szorongás formájában. Aztán folytatódott a szokásos folyamat: jelentkezett a tudatból kiszorított félelmetes tartalom ellentétese. Nekik kellett elbújni Isten elől. Ez már kényszercselekvés. Nincs semmi értelme, csak a címkét kapott szorongás hatására csinálják.

Milyen címkét kapott a szorongás? Ezt: mezítelenség. Tehát az eredeti ok fordítottja. Az igazi, tudattalanná vált ok: eltűnt az Atya. A beöltözött, a szorongás hatására a félelmetes ruhájába öltöztetett ál-ok: ők olyanok, akiknek el kell tűnniök, rejtőzniük kell (mezítelenek).

Nem az érdekesség kedvéért írtam le ezt a magyarázási formát, hanem azért, hogy kiemeljem: az ősbűn alapvető következménye az, hogy az ember már nem tudott úgy találkozni Istennel, mint gyermek az atyjával, az Isten mint Atya eltűnt az emberek elől. Mivel immár csak emberek, bűnösen csak emberek lettek, akik nem is gondolhattak arra, hogy Istennel az egyenrangúak között szokásos szeretet-partnerség állapotába kerüljenek.

* * *

A többi büntetés már ebből folyik. Az Atya eltűnésének egyenes következménye az elidegenedés. Ennek is mesteri rajzát adja a Genézis.

Arról már volt szó, hogy az Isten által kirótt büntetések tulajdonképpen az emberi életet írják le. Vagyis: az volt az emberiség alapvető büntetése, hogy idegenné vált számára az emberi élet, végleg elidegenedett saját életétől. Most vizsgáljuk meg, miért. Nem azért, mert Isten így határozott. Sokkal inkább az ősbűn lényegéből folyóan. Ezt bizonyítja a büntetések kihirdetése előtt fellépő mezítelenségérzés és testük takargatása. Az elidegenedés először egymással és saját testükkel kapcsolatban jelentkezett. Isten már szinte csak azt mondta meg nekik: ez nem minden, így lesz ez az egész vonalon, életetek minden vonatkozásában. Nemcsak a testtel kapcsolatban, de egész életetekben az elidegenedés fog már ezentúl uralkodni.

Honnét ez az elidegenedés? Onnét, hogy eltűnt az Atya, és ezért

tárggyá, halottá vált számukra minden. Az addig élőnek érzett világból a halálárnyék országává lett a földi élet, és kétszeres halállá a halál: végleges és örök elidegenedéssé.

Hogy ezt megértjük, jól meg kell értenünk a következőket: amikor arról beszélünk, hogy a kegyelem révén Isten úgy találkozott Ádámmal, mint Isten találkozik Istennel, akkor nem arról van szó, hogy Ádám látta az Istent. Istent csak a beteljesedésben fogjuk közvetlenül szemlélni, amikor a szeretet-találkozás végleges egyesüléssé érik. Ádám mindenben – a másik emberekben, a közösségi életben, a tárgyokban, a munkában, a feladatokban – találkozott az Atyával. Hangsúlyozom: mindenben. Számára minden, ami van, Isten szeretet-vallomása volt, a Szeretet titokzatos jelenléte. És minden, amit tett, a maga részéről a viszontszeretet kifejezésévé magasztosult. A kegyelem ősi állapotában – ennek szimbóluma a paradicsomkert – az egész, a teljes emberi élet találkozás volt Istennel, az Atyával. Talán nem is fejez ki eleget az Atya szó, jobb lenne így mondani: Ádám mindenben az egyedül elég Valakivel találkozott, és ebben a találkozás-sorozatban érelődött ő maga is egyre inkább valakivé, egyre inkább önmaga fölé növvő önmagává.

Az ember az ősbűn után nem tudott többé találkozni a Szeretettel. És mivel eddig mindenben vele találkozott, azért az eddigi állapothoz képest minden holt tárggyá változott. Hasonlat: egy kavicsdarab önmagában élettelen tárgy, sőt, ha a cipőnkbe vagy egy gépünkbe kerül, ellenséges tárggyá lesz; ha viszont az ember mondjuk gyermekétől kapja ugyanazt a kavicsot, a ragaszkodó szeretet jelképeként, akkor az a kavics élni kezd, mert mögötte, sőt valamiképpen benne van a szeretett személy. Így volt a paradicsomi életben minden élő az embernek, mert mindenben ott tudta hitével és szeretetével a Szeretet jelenlétét. Ezért nem érezte, hogy mezítelen a másik ember.

Amikor eltűnt az Atya, hirtelen halottá vált minden: közönséges tárggyá. Még az is, aki tulajdonképpen személy, a másik ember. Mert a kegyelem ősi állapotában, amikor még zavartalan volt minden, Ádám és Éva egymásban is az Atyát szerette. Természetfeletti értelemben is valakik voltak egymás számára: egymásban Istent szemlélték és Istent szerették. Mikor eltűnt a szeretet édes Partnere, az előző állapothoz képest tárggyá, sőt az önző önistenítés révén közönséges ösztöntárggyá degradálódtak egymás szemében. Rémülten vették észre a másikon: ő már nem azt látja bennem, mint eddig, tárgy lettem neki – ezért csinálták a fügelevél-kötényeket.

Tárggyá lett az ember még önmaga szemében is. Mert mi találkozá-

sokra teremtett élőlények vagyunk, és csak a megfelelő találkozások révén bomlik ki személyiségünk. Ezek nélkül nem érezhetjük, hogy valakik vagyunk. A kegyelem állapotába emelt ember számára az egyetlen elégséges találkozás, ha minden emberi találkozásában Istennel találkozunk, mint Atyjával. Ha ez nincs többé – és ez lett a bűn nyomán –, akkor nincs többé elégséges találkozás, nincs megfelelő személyiségérlelődés, nincs távlata az életnek. Vagyis megül bennünket végső reménytelenségbe torkollva senkiségünk tudata, az, hogy por vagyunk és porrá leszünk.

Az ember az ősbűn óta kereste mindig és keresi most is, aki vagy ami pótolni tudná az eltűnt Atyát. Néha, rövid időre úgy érezzük, megvan, megtaláltuk. De mindig múló ez a csalóka remény. Nem elég már nekünk senki és semmi, csak egyedül az, akit az ősbűnben elveszítettünk, a Szeretet Istene. Őt adja nekünk vissza a keresetség. Nem úgy, mint a miénk volt a bűn előtt, de visszaadja. De erre később kerítünk sort.

* * *

Ami a szenvedést, a munka verítékét, a közösségi élet nehézségeit és a halált illeti, azok szintén az ősbűn büntetései, ezekről is lesz szó, mégpedig ott, ahol a világ megszenteléséről fogunk tárgyalni. Ezek „kiegészítő” büntetések, szinte csak jelképek és emlékeztetők az alapvető, a bűn lényegéből folyó kettős – bár tulajdonképpen egy – büntetésre: nem lehettünk többé partnerei Istennek a szeretet találkozásában, és ennek következtében a halál árnyéka borult mindenre és mindenre, aki és ami van, vagyis úr lett világunkban az elidegenedés és a szorongás – míg meg nem váltott bennünket az emberré lett Ige.

Isten problémája

Meg kell vallanunk, kissé komplikáltnak tűnik megváltásunk módja: a Fiúisten megtestesült, értünk kínhalált szenvedett és feltámadt, megdicsőülésében összentséggé lett, a szentségek révén belé oltatunk, így érkezik el hozzánk a megváltás.

Isten megtehetette volna, hogy az emberiséget és vele a világot hagyja menni a maga útján, a kárhozatba, az örök céltalanságba és értelmetlenségbe, a végleges elidegenedésbe, a kinná fokozódó szorongásba. Vég-

telen irgalma és emberszeretete mégis arra készítette Atyánkat, hogy megmentsen bennünket. Dehát miért nem vezetett bennünket vissza egyszerűbb módon a halálárnyék országából újra az életbe, a vele való szeretet-partnerség édességébe?

Szoktak arról beszélni, hogy Isten mindenható, és ezért másképp is megválthatott volna, megtestesülés nélkül, vagy ha megtestesüléssel, de kínhalál nélkül, vagy egyszerűen megbocsátva és háta mögé dobva, elfeledve bűnünket, bocsánatot kérő szavunkra vagy vezeklésünkre. Úgy érzem, nem ilyen egyszerű a dolog. Minél többet gondolkodom rajta, annál inkább rádöbbenek: ez volt talán az egyetlen lehetősége megváltásunknak. Persze nem mondom, hogy Isten bölcsessége nem tudott volna találni más utat is. De az a sejtésem, a mi emberi értelmünk nem tud megfelelő mást kigondolni – igaz, erre, ahogyan történt, szintén nem tudtunk volna a saját kenyerünkön rájönni.

De nézzük közelebbről a dolgot! Olyannak teremtett bennünket Istennünk, hogy tudunk szabadon választani, igent vagy nemet mondani, akár Teremtőnknek is. Az emberben megjelent ebben a világban a szellemiség, az értelem, és ezzel a belső szabadság, Isten tiszteletben tartja, amit teremtett. Mihelyt olyan lényt alkotott, aki neki válaszolni tud, már kérdezte, és feleletét komolyan vette.

Isten kérdése ez volt: Akarod-e a szentháromsági életbe kapcsolódó emberi életet, mégpedig annak mintájára, ahogyan azt a Modell, akinek képére és hasonlatosságára készültél, éli? Vagyis: Akarsz-e a gyermekem lenni, a mindent tőlem elfogadás és a teljes önátadás szeretetének jegyében?

Valamit jól meg kell jegyeznünk ezzel a kérdéssel kapcsolatban, mert ebben rejlik a probléma magja. Nem lehet ilyesmit kérdezni attól, aki nincs a kegyelem állapotában, tehát aki nem részesült az isteni természetben, aki nem képes máris istengyermeki életet élni. Aki csak ember, azt hiába kérdezné Isten, nem tudna rá érdemben válaszolni. Egyszerűen azért, mert képtelen felfogni, miről is van szó. Ezért kérdezte Isten csak akkor az embert, amikor már istengyermekké tette.

Hasonlat: a haltól hiába kérdeznénk, akar-e madár lenni, amíg bele nem kóstolt a madár-életbe. Mert nem tudja, milyen az, madárnak lenni. Ha felelne is, felelete nem lenne sem reális, sem érdembeli. Az ember sem tudhatja, milyen az Atyával a szeretet partnerségére lépő élet. Még ha el tudjuk is gondolni, hogy az önmagában nagyon jó lehet, semmiképpen sem lehet fogalmunk arról, jobb-e az egy teremtménynek, aki Istenné

nem lehet, mint az egyszerű emberi élet. A pásztorlány sem tudhatja előre, jó lenne-e neki királyfihoz feleségül menni, vagy jobb, ha marad a maga helyén.

Ebből már könnyen érthető a többi: az emberiség a kegyelem állapotában mondott határozott nemet az istengyermeki életre; Isten – mivel a szabadságot tiszteletben tartja – így mintegy kénytelen volt „visszaengedni” az embert csak embernek. Újra sem kérdezheti, a vázolt ok miatt hiába tenné, érdemi választ nem kaphatna. Ha ismét kérdezni akarná, előbb a kegyelembe kellene emelnie. De éppen erre mondott nemet az emberiség akkor, amikor teljes tudatában volt annak, mire mond nemet. Megkérdezésünk nélkül újra istengyermekké tenni bennünket, ez megsértése lenne belső szabadságunknak.

Vegyük még hozzá: Isten nem szóbeli választ kívánt, hanem lényünk élet-választát. Ilyet végleg nem adhat az, aki nem istengyermek. A bűnösen csak emberré degradálódott ember életválaszt csak abban az esetben adhatna, ha ismét a kegyelem állapotába emelné, gyermekévé tenné az Atya. De ezzel ismét csak szabadságunk megsértésénél vagyunk, és úgy tünnék, olyasmit erőszakol Istenünk, amit erőszakkal kicsikarni nem lehet: a szeretetet.

Röviden összefoglalva: Isten a megkérdezésünk nélkül nem erőszakolhatta ránk azt, hogy ismét felemel a maga belső, szentháromsági életének közösségébe. Az első, az ősi felemelő gesztus nem erőszak volt, hanem a kimondhatatlan szeretet magához ölelő mozdulata. Csak a második, megkérdezésünk nélküli felemelés lenne erőszak jellegű, az ádámí „Nem” miatt. Megkérdezésünk nélkül a kegyelem állapotába emelni – erőszak; viszont megkérdezni bennünket előzetes kegyelembe emelés nélkül – lehetetlen. Emberileg megoldhatatlan probléma. De megoldotta az isteni bölcsesség, a megváltás szent titka által.

Megváltásunk titka

Úgy érzem, megváltásunk titkának legmélyebb magyarázatát Szent Pál apostol adja. Nem is azzal a szándékkal, hogy a megváltásról szóljon, inkább csak egy buzdításul szánt félmondattal tapintott rá az Apostol a boldog titok nyitjára. Ezt írta: „Fogadjátok el egymást, amint Krisztus is elfogadott titeket Isten dicsőségére!” (Róm 15,7)

Az elvállalás, az Atyától mindennek maradék nélküli elfogadása az örök Ige szentháromsági alapsmagatartása. Így bennünket, a mi emberi

világunkat is elvállalta az Atyától, aki „ő t rendelte a mindenség örökösévé, hiszen általa teremtette a világot, s minden benne áll fenn.” (Zsid 1,2; Kol 1,14) Ezek szerint az Atya Egyszülöttjéé a mi világunk. Neki adta az, akitől mindent, egész lényét kapja és elfogadja, és akiért van egész valójával. Jézus mondta is, hogy neki adott át mindent az Atya. Mégpedig azért, hogy megdicsőítse mindennel az Atyát, ami az övé. Úgy kellett megdicsőítenie, hogy amit neki adott, azt el ne veszítse, hanem mindene ket üdvözítsen.

Azért teremtett bennünket Istenünk az Ige képe re és hasonlatosságára, hogy az ő életéből rés zeltessen bennünket, rajtunk keresztül a mi egész világunkat. És azért adott nekünk a Fiú életéből, hogy a Fiúval egyg é lehessünk, és vele egyként, az ő életébe asszimilálódva legyünk az Atyáé i a Szentlélekben.

Mindezt így adja tudtunkra a Szentlélek az Írásban: Az Atya Fiában „választott ki minket a világ teremtése előtt, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk előtte. Szeretetből eleve arra rendelt bennünket, hogy akaratának tetszése szerinti fogadott gyermekeiv é legyünk Fia által. Tudtunkra adta akaratának titkát, amellyel elhatározta, hogy az idő k teljességével benne mint Főben foglaljon össze mindent, ami a mennyben és a földön van. Benne vagyunk hivatva az üdvösségre.” (Ef 1,4–5,9–11)

Ha az Atyától kapott bennünket örökségül az örök Ige, akkor elfogadott bennünket. Ha arra kapott minket, hogy általa, vele és benne az Atyával találkozzunk a Szentlélekben, akkor erre vállalt el. Mivel így hagyta meg neki az Atya, azért a Fiú mindent elkövetett, hogy önmagába asszimiláljon bennünket, így vigyen bele abba az örök Csókba, akiben ő az Atyát szereti.

Azt azonban nem tehette meg a Fiú, hogy nekünk ne legyen szabad akaratunk. És így azt sem akadályozhatta meg, hogy ha mi nem váll aljuk azt, amire meghívott Istenünk, visszautasítsuk. Ha mi szabad elhatározásunkból nem gyermekei, hanem riválisai akartunk lenni az Atyának, akkor ez ellen a Fiúisten nem tehetett semmit: ha szabadnak akar bennünket az Atya, szükségképpen szabadnak akar a Fiú is.

Égyet azonban nem fogadhatott el a Fiú: azt, hogy ne telj esedjék az Atya akarat a, hogy ne úgy dicsőüljön meg, ahogyan bennünk meg akar dicsőülni. Az emberiség nemet mondott a Fiú szentháromsági életének elfogadására, így nem asszimiláltathattunk a Fiú életébe, az Atyától mindent elfogadó és egészen érte élő szeretetébe. Az Atya Egyszülöttje mindent megtett, hogy a nemet igenre változtassa, hogy a Nem emberiségéből ismét Igen emberiséget alkosson. Ilyesmire az embereket rábeszél nie

nem lehetett – az imént tárgyalt okok miatt –, erőszakot sem alkalmazhatott. Mégis, talált módot arra, hogy megdicsőítse bennünk az Atyát.

A Fiúisten – emberileg szólva – ezt gondolta ki: ha az emberiséget erőszak nélkül nem lehet megint istengyermekké tenni, enélkül pedig hiábavaló lenne őt megkérdezni, akar-e istengyermek lenni, hát majd felel a kérdésre ő maga, a Fiú. Felelni persze tud az Ige, hiszen az ő egész lénye egyetlen örök mostban azt kiáltja: Fiad vagyok, Atyám!, de ez nem emberi válasz, hanem Isten válasza Istennek. Az örök Ige megoldotta, hogy igent mondása az istengyermekségre emberi felelet legyen. Úgy, hogy emberségen keresztül, emberi étellel mondta: Atyám vagy, gyermeked vagyok, szeretni akarlak egész valómmal. Nem egy idegen emberséggel, nem egy más valaki ember életével felelt az Isten Fia, hanem saját emberségével, saját emberi életével. Mert emberré lett ő maga, isteni személyéhez valódi emberséget kapcsolt.

Az emberek ajándékokkal szokták kifejezni, hogy jó viszonyban akarnak lenni egymással. Ugyanígy közeledtek Istenhez is: ajándékokkal, amelyet áldozatnak neveztek. Emberi jóviszony teremtése lehetséges étkezésre való meghívással is. Ilyesmivel kísérleteztek az emberek Istennel kapcsolatban is: lakomaáldozatokat rendeztek, melyekben jelképesen egy asztalhoz ültek az Úrral. Az egészen eléggő ajándék-áldozatokkal és lakoma-áldozatokkal közeledett az emberség Istenhez. Hogy mit akar az Úrtól, azt tulajdonképpen maga sem tudta az emberség, csak érezte, hogy valami nincs rendben, hogy valami más viszonyban kellene lennie Istenével. A Fiúisten látta, hogy hiábavalóak az áldozatok. Egy valami segítene, az istengyermeki igen, de éppen ez az, amire képtelen a bűnösen csak emberré vált ember. Ezért lépett a világba ő, az Egyszülött, mégpedig ezzel a felkiáltással:

„Áldozatot és ajándékot nem kívántál,

De embertestet alkottál nekem.

Nem kedves előtted az engesztelő és égőáldozat,

Ezért így szóltam: Nézd, jövök, Istenem,

Hogy teljesítsem akaratodat.” (Zsid 10,5–7)

A Fiúisten nem változott emberré, hanem emberséget vett fel, hogy emberi életet tudjon élni. Ezzel az emberi életével mondott igent az Atyának: Igen, akarok gyermeked lenni; akarok tőled mindent elfogadni és egészen érted lenni, örök szeretetben. Jézus egész emberi élete igent mondás volt az Atyának. Nem is lehet ez másképpen, hiszen ő személyében embersége szerint is, maga a Fiúisten, aki nem tud mást, mint mindig és mindenben az Atyáért lenni, őt végtelen intenzitással szeretni.

Mégis, bár Jézusnak minden mozdulata igent mondás volt Istennek, emberi életének végleges, mindent összefogó igenjét a keresztdozatban mondta ki. A Golgotán kapta meg Atyánk azt az emberi – bár nem emberszemélytől származó – igent, amelynek alapján az emberiség ismét gyermeke lehetett a szeretet partnerségében Istennek.

Jézus kereszthalálát helyettesítő áldozatnak nevezzük. Valóban az: Megváltónk testének feláldozásával helyettünk, a mi nevünkben mondta ki azt az igent, amelyre mi képtelenné váltunk az ősbűnben. Most azonban nem szabad helytelen logikai ugrással továbbmennünk megváltásunk titkának felismerésében. Vagyis nem szabad azt gondolnunk: ezzel minden rendben is van, hiszen Isten megkapta a kívánt igent, most már gyermekeivé tehet valamennyiünket, akik emberek vagyunk.

A dolog azért nem ilyen egyszerű, mert Jézus másképp volt az emberiség képviselője, mint Ádám. Ádám ősatyánk volt, azért képviselője az emberiségnek, mert tőle származik az egész emberi nem. Jézus nem ilyen értelemben képviselőnk. Ő nem ősatyánk. Eredet szerint továbbra is mint Ádám gyermekei fogantatunk és születünk erre a földi életre. Fogantatásunk és születésünk erejében tehát bűnösen csak emberek, ádámfiak vagyunk mi éppen úgy, mint akik Krisztus előtt születtek. Bennünket azért lehet mégis megváltott, a bűnös csak emberség kilátástalanságából kimentett embereknek nevezni, mert annak az ádám emberiségnek, amelyből és amelybe mi születtünk, már létezik egy új, nemes, a legteljesebb értelemben istengyermek hajtása, a Máriától született (tehát ádámfi többől sarjadt) Istenember. Így – bár ádámfinak, bűnösen csak embernek születünk – mégis lehetünk istengyermekek. Úgy, hogy csatlakozunk Jézushoz. Ennek lehetőségét adta meg nekünk a megváltás, Jézusnak kereszthalálban kimondott életigenje. Nekünk megadta Istenünk, hogy a Nem emberiségéből, amelybe beleszülettünk, átléphetünk az Igen emberiségébe, úgy, hogy Jézusba lépünk, vele valami titokzatos módon egyesülünk, eggyé válunk. Mert „hűséges az Isten, aki meghívott bennünket Fiának, Jézus Krisztusnak, a mi Urunknak közösségébe.” (1Kor 1,9)

A Jézus Krisztus közösségébe, tehát az istengyermekek közösségébe való meghívásunk konkrét formában így hangzik: „Keresztelkedjétek meg mindegyiktek Jézus Krisztus nevében!” A keresztségnek ez az alapvető értelme és hatása: beleolt Jézus szent emberségébe, abba az emberiségbe, amelyen keresztül, a kereszthalál vállalásával maga az örök Ige mondott igent az emberiség istengyermekségére Atyánknak. A keresztség az az eszköz, amellyel kiment bennünket Istenünk az ádámfiak bűnösen

csak emberi és ezért végleges elidegenedésre és örök kínra szánt életéből. Amint Péter apostol mondta az első pünkösd napján: „Engedjétek, hogy kimentsünk benneteket ebből a romlott nemzedékből!” Vagy ahogyan másutt olvassuk: „az atyáitoktól rátok hagyományozott haszontalan és értéktelen életformából.” „Akik megfogadták szavát, megkeresztelkedtek.” (ApCsel 2,38.40.41)

* * *

Most térjünk vissza egy pillanatra a megváltás alapproblémájára. Nem kérdezhetett Isten, mert a kegyelem hiányában nem tudtunk volna válaszolni; kegyelmet viszont nem adhatott Atyánk szabadságunk megsértése nélkül. Ha úgy tanítunk a keresztségről, amint a felületes igehirdetők teszik, tehát leegyszerűsítve a dolgot, vagyis kihagyva Krisztus emberségének összentség-mivoltát és azt, hogy a keresztségben Jézusba oltatunk, akkor tévesen informáljuk a híveket. Mert ha csak ennyit mondunk: Jézus meghalt értünk, ezért Isten megbocsátott, és a keresztségben megadja az istengyermekség kegyelmét – akkor nem adunk választ egy alapvető kérdésre, hogy ti. miként kaphatjuk meg a kegyelmet anélkül, hogy érdemben kérdezne hennünket az Isten (a kegyelem elnyerése előtt nem lehet érdemben felelnünk), ill. hogy miért nem erőszak érdembeli válaszunk nélkül a szentté tevő kegyelmet belénk teremteni.

A dolog így áll: Jézus a maga emberségében élénk élt egy olyan emberi életet, amely istengyermeki; mi erről az életről érezzük, hogy nem elidegenedett élet, hanem tökéletesen otthon van a maga emberségében. Ezért csak ennyit kell keresztség előtt felelnünk: Akarom az olyanfajta életet, mint ami Jézusé volt és amivé az övé lett a feltámadásban. Az Isten ekkor az Egyház útján válaszol: Én téged megkeresztellek az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében. Vagyis: megadom neked annak az életnek a csíráját, amely Jézus életét előttd kívánatosá tette, tehát az istengyermekség kegyelmét.

Ha nincs Jézus, és az Ige nem éli élénk az istengyermeki minőségű emberi életet, akkor semmit nem tudnánk mondani arról, akarjuk-e az istengyermekséget. Sem érdemben szóval felelni nem tudnánk, sem az életünkkel fogalmazott felelettel nem volnánk képesek válaszolni Atyánknak. Így azonban, bár egészen érdembeli feleletet nem adhatunk a keresztség előtt, valamiképpen mégis tudjuk érdemben kifejezni vágyunkat az istengyermekség után, amelyet Jézus élt élénk. Urunk életéről ugyanis az igehirdetés nyomán megérezzük: ez az igazi élet, ez az a teljes értékű

emberi élet, amelyben egyedül találhatjuk meg önmagunkat. Ez a vágyunk már elég arra, hogy elhangozzék a keresztelő szó, amely beolt Krisztusba, és így megadja nekünk a kegyelem csíráját. Ez isteni minőségűvé és életerejűvé teszi életünket, tehát tudunk már érdemben és életünk válaszával felelni Atyánknak: Igen, gyermekeid akarunk lenni, Atyánknak akarunk.

Ebből érthető a gyermekek megkeresztelésének jogossága. Mostanában nem kevesen látnák jobbnak, ha csak felnőtt korban keresztelne az Egyház. Azzal érvelnek, hogy akkor kellene megadni az isteni minőségű életet az embernek, amikor már személyesen és felelősen tud dönteni a maga életéről. Csakhogy: a bűnösen csak ember felnőtt korában sem tud érdemben dönteni arról, akar-e istengyermek lenni. A keresztség előtt kizárólag azt tudja megmondani: akarja-e a teljes értékű emberi életet, úgy, ahogyan azt Jézus élénk élte. Nos, a kisgyermek erre sem tud válaszolni, mert nem jutott még el értelmének használatára. De minden emberrel kapcsolatban feltételezhető, hogy igenis akarja a teljes értékű emberi életet, amely egy valakiben, Jézusban, már megvalósult. Ezért lehetséges és jogos az, hogy megkereszteljék az olyan csecsemőt, akinek nevében egy érte felelős személy kéri a keresztséget, és biztosítja, hogy megismerteti vele Jézust és az ő istenfiúi életét. Nemcsak jogos, de roppant hasznos gyakorlat is a gyermekek megkeresztelése. Így legalább már tudatos életük nyiladozásának hajnalán tudnak istengyermeki életignt mondani az Atyának, és mintegy belenőnek a jézusi életformába, az Atyával való szeretet-viszonyba.

Az élet új útja

Jézus a maga Igen-életével az istengyermeki élet új útját nyitotta meg nekünk, de erre az útra csak a keresztség révén léphetünk. Mégpedig azért, mert a keresztség beolt bennünket Jézus szent emberségébe.

A szent jelző itt nemcsak azért áll, hogy valami szépet mondjunk Jézus emberségéről. Mint már szó volt róla, a szent annyit jelent, mint egészen más. Az szent, aki egészen más, mint a teremtmények, aki legalább minőségében, tulajdonságaiban istenivé vált. Jézus embersége szent, mivel emberi lénye – az Igével való személyi egyesülés, az unio hypostatica révén – isteni minőséggel, isteni minőségű életerővel rendelkező emberség. Ezért tud Jézus emberségében is úgy találkozni az Atyával kölcsönös szeretetben, mint ahogyan a Fiúisten szereti Atyját a Szent-

lélekben. Jézus emberként is mindig úgy találkozott Istennel, mint Isten az Istennel.

Az, hogy a keresztség beolt bennünket Jézus szent emberségébe, azt jelenti, hogy valami titokzatos kapcsolat létesül, mégpedig állandó jelleggel az isteni minőségű emberség és a mi bűnösen csak emberi lényünk között. E kapcsolat révén – szintén állandó jelleggel – a mi életünk is a bűnösen csak emberiből isteni minőségűvé, istengyermeki életerejűvé válik. Vagyis – mivel eggyé forrtunk az Istenemberrel – mi is istengyermekké leszünk, mintegy újjászületünk, egy más, egészen más életre, mint a pusztán – és Ádám óta bűnösen – csak emberi élet.

Mostanában Jézus emberségét összentségnek szokás nevezni. Nem azért, mintha nyolcadik lenne a hét szentség mellett. Arról van szó, hogy a szentségeket azért nevezzük szentségeknek, mert szentté, tehát isteni minőségűvé és életerejűvé teszik emberi életünket. De nem úgy, hogy a szentségi ígék egyenesen belénk teremtik a szentté, isteni minőségűvé és életerejűvé tevő kegyelmet. Hanem úgy, hogy minden szentség más és más szempontból Jézus szent emberségébe olt be bennünket, hogy így, e szent egybeforrottság révén, belénk is átadjon valami az isteni minőségű életeréből. Így Jézus embersége az alapvető eszköze szentté levésünknek. A hét szentség csak azért lehet hatékony, mert van a Jézus szent embersége, amelybe beleolthatnak minket. Ezért kiváló értelemben szentség Jézus embersége, isteni minőségű és életerejű emberré válásunk alapvető eszköze, tehát alapszentség, összentség, minden szentté levés ősforrása.

* * *

Jézus szent emberségének összentség mivoltáról nem szól az igehirdetés, tehát nem tud róla kereszteni közösség. A legtájékozottabb hívek is úgy gondolják, hogy a szentté tevő kegyelmet ki-ki közvetlenül kapja meg Istentől a keresztségben. Jézusnak pedig – az általános és egyben téves elképzelés szerint – csak az volt a szerepe, hogy keresztségével kiérdemelte nekünk a kegyelmet, tehát neki köszönhetjük, hogy van keresztség. Persze igaz ez, csupán az a kis „csak” szó ne tenné félreértetté az egészet. Jézus nemcsak kiérdemelője a kegyelemnek és így az üdvösség lehetőségének, hanem az ő szent embersége az a „tartály”, amelyben a kegyelemnek abszolút teljessége megvan, és amelyből valamenynyünkben, akik meg vagyunk kereszttelve, elárad az isteni minőségű életerő. Nem közvetlenül teremti belénk Isten a kegyelmet, hanem Jézus

szent emberségébe, az összszentségbe oltva árad belénk állandó jelleggel.

Nem szabad azt hinniök az ige hirdetőinek, hogy mindez nem fontos. Hogy a hívek úgyis nehezen értenék meg, és különben is elég, ha hisznek és ha engedelmeskednek Jézus és az Egyház parancsainak.

Elevé állítanunk kell: Isten semmi feleslegeset nem nyilatkoztatott ki, és amit üzent, valamennyiünknek üzente, akik gyermekei vagyunk. Minél egyszerűbb ember valaki, annál inkább, hiszen Jézus mondta, hogy ők értik meg könnyebben és fogékonyabb lélekkel Isten titkait.

Az összszentségről szóló tan nem valami új a teológiában, legfeljebb maga a szó az. De amit tanít, az a legősibb jézusi kinyilatkoztatás, és olyan hitigazság, amelynek tartalmában nagyon alaposan elmélyedt már az apostoli igehirdetés.

Az összszentségre vonatkozik Jézusnak az a mondása, hogy úgy egygyé kell forrnunk vele, mint egyek a szőlővesszők a szőlőtővel. Az eukarisztiát is azért kell vennünk, hogy úgy legyen életünk, hogy mi öbenne, ő pedig mibennünk van.

Szent Pál ugyanezt tanítja, amikor más hasonlattal, de mégis azt mondja, hogy annyira egybe kell nőnünk Krisztussal, amint a test tagjai egyek a fejjel. Az Apostol leveleiben százhatvanszor fordul elő ez a kifejezés: Jézus Krisztusban. Szinte arra lehetne gondolni, hogy nála ez egy modorossá vált formula csupán. De nem, mert Szent Pál teológiájának ez a lényege – ahogyan Jánosénak és Péterének is. A kinyilatkoztatásból tudták, hogy nekik az örök életet, az istengyermeki életet kell hirdetniök, „amely az Atyánál volt, és megjelent nekünk. Ez az élet Isten Fiában van. Mindnyájan az ő teljességéből merítettünk, kegyelmet kegyelemre halmozva.” (1Jn 1,1–2, 5,11; Jn 1,16) A kegyelmet, az isteni minőségű életet kizárólag „az ő életébe oltva” nyerhetjük el. (Róm 5,10) Mi nem önmagunkban, hanem „Krisztus Jézusban vagyunk megszenteltek, mert Isten kegyelmének Jézus Krisztusban lettünk részesei”, Atyánk ugyanis „meghívott Fiának, Jézus Krisztusnak közösségébe”. (1Kor 1,2.4.9) Szóval „akiben a Fiú van, annak van élete, akiben nincs Isten Fia, annak nincs élete”. (1Jn 5,12) A megkeresztelt, mert az összszentségből árad belé az istengyermeki élet princípiuma, mondhatja Szent Pállal: „Élek, ugyan, de nem én, hanem Krisztus él bennem.” (Gal 2,20) A keresztség adja meg nekünk, hogy „vele együtt a halálba temetkeztünk, hogy amint Jézus az Atya dicsősége által feltámadt halottaiból, úgy mi is új életet éljünk. Ha ugyanis halálának hasonlóságában egybenőttünk vele, akkor feltámadásában is úgy leszünk.” (Róm 6,4–5) Ez azt jelenti: a keresztség beleoltott minket Jézus emberségébe, így mi is tudunk úgy élni, mint

Jézus, hiszen egybenőttünk vele. Vagyis: a mi életünket is az jellemzi immár, amely Jézusét, az önkéntes kereszthalálban kifejezett teljes Atyáért levés, az istengyermekség. Ezért van reményünk arra, hogy ha a Jézusból belénk áradó kegyelem révén az ő életét éljük, akkor vele együtt a mi életünk is dicsőségben fog kibontakozni.

Azokra, akik *csak* Jézus kegyelmet kiérdemlő szerepét akarják ismereni, rápirít Szent Péter apostol is. A keresztséggel kapcsolatos mondataiból ugyanis kiderül: már ő az összentségről beszélt a keresztség előtt állóknak és a megkeresztelteknek. Íme: „A keresztség nem a test szennyének lemosása, hanem könyörgés az Istenhez, hogy adjon tiszta lelkiismeretet Jézus Krisztus *feltámadása* által.” (1Pt 3,21–22) Nem arra hivatkozik tehát, hogy Jézus halála által van reményünk a keresztségben tisztulásra, hanem hogy feltámadása által. Ez pedig az összentség tana. Mert úgy hisszük, hogy Jézus halálával érdemelte ki nekünk a kegyelmet, de Isten Jézus megdicsőítésével nemcsak azt fejezte ki, hogy elfogadja engesztelő áldozatát, hanem egyben a megdicsőülésben összentséggé tette őt. Azért van nekünk reményünk arra, hogy a keresztség megtisztít bűnösen csak emberlétünk szennyétől, mert Jézus feltámadt és mennybe ment, így szent embersége összentséggé lett, amelybe beoltódhatunk.

Ugyanígy mondja Szent Pál: „Aki leszállt, ugyanaz emelkedett minden ég fölé, hogy a mindenséget betöltse.” (Ef 4,11) Vagyis Jézus a kereszthalálban kimutatott istengyermeki lelkülete miatt megdicsőült, így összentséggé lett, hogy a benne lévő istengyermeki életerővel betöltse a mindenséget: az embereken keresztül a kegyelem újjászülő erejét kiáraszsa a mi egész világunkra.

Az összentség szerepe nem csupán az, hogy belőle belénk áradjon a kegyelem, hanem az is, hogy a belőle nyert kegyelem erejében élt életünk egyre jobban beépüljön Jézusba, és így nőjön bele a végső kiteljesedésbe. „Isten tudtunkra adta akaratának titkát, amellyel elhatározta, hogy az idők teljességével Krisztusban mint főben foglaljon össze mindent, ami a mennyben és a földön van. Benne vagyunk hivatva az örökségre.” (Ef 1,9–11) Tehát *benne*, nem tőle függetlenül, önállósulva. És nem is csak arról van szó, hogy a világ végén majd a krisztusiakat magába összegyűjti Urunk, és úgy visz a mennyei beteljesülésbe. Csak azt fogja magába gyűjteni, aki akarta ezt földi életében, és maga iparkodott Jézusba bele-nőni. „Menjetek hozzá, az élő kőhöz, és mint élő kövek épüljeteek fölé lelki házzál!” (1Pt 2,4,5)

Hat szentség arra van, hogy – különböző szempontok szerint – Jézus szent emberségébe, az összentségbe oltson, és így belőle belénk áradjon

az az isteni életerő, amely természetfeletti minőségű élet lehetőségét generálja bennünk. A hetedik, a legméltóságosabb szentség, az eukarisztia ezzel szemben az összegyűjtés szentsége. Általa kell a krisztusiaknak ráépülniök az élő Alapköre, vagyis a magunk személyes életét a szentmise által kell beleasszimilálnunk Jézus személyes életébe, hogy így vele együtt fogadjon el bennünket az Atya a szeretet egyesülésben végződő partneriségére.

* * *

Az talán világos már, hogy a Jézus emberségének összentség mivolta legősibb tanítása az Egyháznak. Már csak ezért is helytelen, ha nem hirdetjük. De ha utánagondolunk, igen sok bajt okozott máris, hogy hallgattunk róla. Mert innét van, hogy nem érezzük eléggé életnek kereszténységünket, és Jézusban sem látjuk meg eléggé, hogy ő számunkra az Élet.

Mert nézzük csak: ha Jézus a Megváltó, akkor hálásoknak kell lennünk iránta; ha ő Isten Próféta, hallgatnunk kell rá; ha ő lesz Bíránk, gondolnunk kell az ő bennünket figyelő tekintetére. Mindez igaz, így van. De ha csak ennyi számunkra a Krisztus, akkor a vele való viszonyunk nem kelt bennünk, és főleg nem növeli bennünk az életérzést. Mert attól, hogy hálával tartozunk valakinek, hogy szót kell fogadnunk egy abszolút Úrnak, hogy figyeli valaki minden mozdulatunkat és gondolatunkat, nos, mindettől egyáltalán nem támad az a gondolatunk, hogy teljesebbé vált az életünk, mert a keresztségben találkoztunk Krisztussal, és mert odaát vár bennünket. Így Jézus inkább olyan valakinek tűnik, aki belebeszél az életünkbe, aki nem enged bennünket úgy élni, ahogyan szeretnénk. Más kérdés, hogy ezt joggal teszi, ez nem változtat azon a tényen, hogy aki csak belebeszél az életembe, az nem azt érezteti meg velem, hogy élek, sőt teljesebben élek, hanem éppen korlátoz életérzésemben.

Jézus nem belebeszél az életünkbe, hanem magába olt, és így visz bennünket – ha vele akarunk menni – egy olyan életkalandba, amely minden emberi képzeletet felülmúl. Az összentséggé lett Úr nem kívülről ad utasításokat. és figyelmeztetéseket, nem kívülről segít és vár egy bizonytalan messzeségben. Jézus önmagához, sőt önmagába kapcsol minket, és a maga Lelkének forgószeleivel elragad bennünket a végtelenbe. A legteljesebb életérzést az adhatná meg nekünk, ha a hitben átelnénk, hogy Jézusban vagyunk. Tehát hogy kimondhatatlanul távolabb kerül-

tünk a földtől, mintha úrhajón száguldanánk. Hiszen aki Jézusban van, az – Szent Pál mondja így – már fent van a mennyben, csak még nem lát. Hogy a mennyben él máris a megkeresztelt, az azt jelenti, hogy mivel egybenőtt Jézussal, és mert Jézus életerejét kapja meg e szent összeforrottságban, azért úgy találkozik az Atyával, úgy szeretheti őt, ahogyan a Fiúisten – aki önmagában hordja a legteljesebb mennyországot – találkozik Atyjával a végtelen szeretet időtlen Csókjában, a Szentlélekben.

Az úrhajósokban feltétlenül él egy természetes szorongás, mert el kell hagyniok a földet. A Jézusban levés nagy élménye, hogy benne nem hagyjuk el a mi világunkat. Hiszen Urunk, aki beletestesült ebbe a világba, éppen azt akarja, hogy megszenteljünk mindent. Vagyis azért olt magába minket, hogy általunk magához kapcsolja az emberek egész világát, és így vigyen bennünket a természetfeletti találkozásba, végül egyesülésbe.

A krisztusi embernek is keresztút az élete, mint Uráé. Mégis, életünk leginkább vérverítékes szakaszain is élhetne bennünk valami csodálatos könnyűség, egy szív mélyén lakozó béke és öröm, a Jézusban átélt szent kaland boldog izgalma, a hazafelé tartás hitben átélt belső tudatában – ha tudatunkban élne, hogy Jézusban vagyunk, és vele azonosulnánk akarnánk életünket.

A másik nagy lelki kár, amely az összentségről való hallgatásból származik, az, hogy így roppant kisszerű, apróságok körül sürgölődővé lesz a keresztények élete. Mert nincsenek bennünk tudatos távlatai istengyermeki életünknek. Ezért van az, hogy a legtöbb vallásában kitartó hívő csak a bűntől fél, csak a kárhozattól retteg, csak égi segítséget vár földi vergődéseiben. Ezért olyan semmi sok keresztény élete: csak néhány aggályosan betartott szertartás és életszabály.

Mennyivel más lenne minden, ha a Krisztussal való benső azonosulás tudatában élnénk! Akkor átelnénk, hogy – bár önmagunktól senkik – Jézusban mégis valakik vagyunk. Mert bennünk Jézus él, és mi Jézusban élünk, azért mérhetetlen fontossága és jelentősége van minden mozdulatunknak.

A Jézus Krisztusba öltözködő élet

Az előző pontban igyekeztem bemutatni, hogy fontos az összentség tanának predikálása. Először mert ősi, apostoli korban kifejtett tanítása Egyházunknak. Másodszer, mert egyedül alkalmas arra, hogy megte-

remtse és egyre növelje bennünk a keresztény életérzést. Végül utaltam arra, hogy ez a tanítás szabadíthatna ki a mai keresztény élet kétség kívül meglévő kisszerűségéből. Az összentség hirdetésének fontosságára még visszatérünk, a lelkipásztori feladatok vázolásával kapcsolatban. Most még egy szempontból meg kell vizsgálnunk a kérdést, amely talán a legfontosabb.

Szent Pál apostol úgy fogja fel a keresztény életet, mint Jézus Krisztusba való öltözködést: „Öltöské magatokra Urunkat, Jézus Krisztust!” (Róm 13,14) Érdekes kifejezés. Azt mondja nekünk, hogy nem elég Jézus parancsai, utasításai és tanácsai szerint élnünk. Hanem mindig tökéletesebben azonosulnunk kell vele. Ez az azonosulás nem utánzást jelent, ennél sokkal többet: egyéletűséget. Vagyis ismét az összentség tana jött elő.

A keresztség Jézus szent emberségébe oltott be minket, mintegy kezdő akkordként, nyitányaként keresztény életünknek. A nyitányban már benne szokott lenni az egész zenemű magja, de a későbbiek folyamán azt ki kell fejtenie a művésznek alkotásában. A megkeresztelt élete magyszerűen, alapjában véve máris Jézussal és a jézusi élet alapmagatartásával azonosult. Ezért üdvözl, ha csecsemő korában távozik a földi életből. De ha felnő, nem maradhat meg a nyitánynál, a kezdésnél, a magyszerűségnél. Akkor ki kell bontakoztatnia istengyermekségét. Erről külön kell még tárgyalnunk. Most a következő szempontot emeljük ki: keresztény életünk kibontakoztatása egyenlő a Jézusba öltözködéssel. Tehát egész lényünkkel és minden tudatos cselekedetünkkel azon kell iparkodnunk, hogy életünkre mindinkább kiüljön jézusi mivoltunk, Krisztus életének istengyermeeki stílusa. Ez nem csupán a külső viselkedés vagy a belső szándékok, gondolatok, érzelmek formálásának ügye. Egy valami mélyebb átalakulás kell végbemenjen bennünk. Növekednie kell bennünk a szentté tevő kegyelemnek, vagyis a természetfeletti, a krisztusi életerő hatékonyságának. Egyre tökéletesebben szükséges egyéletűvé válnunk az Úrral, akibe beoltattunk, tehát akivel természetfeletti egyéletűségben vagyunk.

Az ember tudatos élőlény, amit tesz, tudatosan kell tennie. Ha nem így cselekszik, lemondott szellemiségéről, ami már az emberség síkján is bűn, méginkább az a természetfeletti élet szempontjából. Tehát keresztény életünknek tudatosan Jézusba öltözködésnek kell lennie, azonosulásnak azzal az életmagatartással, amely Jézus szent emberségéé, amelybe beoltva élünk. Ha csak azt tennénk – és erre oktatnánk a híveket –, hogy Jézusnak parancsait követjük, annak valamennyiünk életére nézve

tragikus következményei lehetnek. Mert egészen más dolog valakinek a parancsait követni, és megint egészen más az életstílusát magunkra öltetni, életritmusával azonosulni. Nemcsak a szolga-gyermek ellentétre gondolok, hanem arra is, hogy a csak parancsokra cselekvő élet nem lehet eléggé mélyen krisztusi. Sőt, könnyen félrecsúszik, kisiklik esetleg annak ellenére, hogy Jézus parancsait igyekszik megtartani. A pusztá engedelmesség sohasem teremthet olyan életközösséget, az életstílusnak olyan egybehangzását, mint az azonosulás. A Jézussal való azonosultság tudata viszont csak az összentség hittitkának tudatosításából táplálkozhat. De nézzük konkrétan ezzel kapcsolatban a legfontosabb alapkérdéseket!

Már az apostoli kortól kezdve lángoló viták folytak az Egyházban arról, kicsoda a Krisztus. Ezek a disputák sohasem ültek el egészen, és az átlagosnál intenzívebben felelevenedtek napjainkban. Ne gondolja senki, hogy ezek a viták elméleti kérdéseket érintenek csupán, és így nem érdekelnek bennünket, átlagos papokat és híveket. Minden, amit Jézusról helyesen vagy helytelenül állítunk vagy gondolunk, a mi bőrünkre megy, mégpedig egészen közvetlenül. Ha ugyanis a keresztyén élet Jézus Krisztusba való öltözködés, akkor tudnom kell, kit öltök magamra. Amennyiben nem vagy rosszul ismerem Jézust, nem tudom életemet belé öltöztetni, hanem csak valami félresikerült maskarát öltök magamra. De mindenképpen könnyen hiányos, sőt félrecsúszott lesz keresztyén életem.

Az igazság szabadít meg bennünket – Urunk maga mondta így. Nem olyan értelemben, hogy az igazság a maga elvontságában üdvöztene. Nem is azért, mert aki az igazságokról vallja, hogy hiszi őket, az juthat a mennybe. A Jézusról felismert minél teljesebb igazság attól szabadít meg bennünket, hogy elégtelenül vagy éppen helytelenül éljük keresztyénységünket, hogy vakvágányra szaladjon hívő életünk, hogy karikatúrája legyünk a jézusi embernek. Ha csak az Úr parancsainak megtartásáról lenne szó, mindegy, ember-e, Isten-e, angyal-e, egy lenne lényeges, hogy Isten követe. De mert vele azonosulnunk kell, belé kell öltözködnünk, azért nagyon fontos, hogy minél többet tudjunk róla. Csak így tudunk egyé lenni vele.

Nagyon fontos ilyen szempontból az unio hypostatica hittétele. Az, hogy Jézus Isten is, ember is, mégpedig egyetlen, isteni személyben. Roppant lényeges, hogy ő a megtestesült Isten Fia, nem egy másik szentháromsági személy vagy éppen nem a teljes Szentháromság. Egyáltalában nem mindegy, hány természet van benne, hány élet, hány akarat. Fontos, hogy benne – a személyes egység ellenére sem – nem keveredett össze,

nem változott egymásba az isteni és az emberi természet. De lássuk mindezeknek legalább az alapvető következményeit mindennapi életvezetésünk szempontjából!

Kezdjük például azzal, hogy Jézus nem keverte össze önmagában isteni és emberi természetét, nem változtatta egyiket a másikba. Istensége így színtiszta istenség, embersége is színtiszta emberség. Emberségével igazi, valóságos emberi életet élt. Értelmével emberi módon gondolkodott, tanult, következtetett stb. Akaratával emberi módon szeretett és gyűlölt (pl. a bűnt). Testével emberi módon élt, emberi ösztönökkel, érzelmekkel, szabályos biológiai folyamatokkal és reakciókkal. Nem szégyellte, hogy ennie kell, sőt gátlásosság nélkül beszélt a bélsatornáról. (Mt 15,17)

Mi következik ebből a mi istengyermeki életünk számára? Az, hogy Jézusban élt életünk emberi élet. Ha Urunk tökéletesen úgy élt, mint egy ember, nekünk is így kell tennünk: gátlásosság nélkül kell élnünk az emberi lét egész skáláján. A keresztyéntől semmi sem lehet idegen, ami emberi. Értelmünket emberi módon kell használnunk – még a hittitkokkal kapcsolatban is. Emberi módon kell szeretnünk, tehát nemcsak szellemi síkban, hanem ösztönösen is, érzelmekkel is. Vállalnunk kell biológiai, testi életünket, ösztöneinket. Emberségünket sem megvetni, sem lehetőleg nem használni, sem valami legyőzendőnek vagy börtönnek tekintenünk nem szabad. A keresztyén élet karikatúráját éli, aki vallásosságában lenézi a tudományokat, vagy éppen félti tőlük a hitét, aki rossz szemmel nézi a technika, a gazdasági és a társadalmi élet állandó fejlődését, a világ szüntelen változásait, aki megpróbálja ösztöneit egyszerűen elfojtani vagy érzelmeit kiirtani, akit feszélyez, hogy teste van, aki éppen csak annyira akar emberségével élni, hogy életben maradjon, különben „csak a lelkével és csak az odafent valókkal” törődik. Ha az Istenember tudatosan teljes skálájú emberséget élt – persze ez mindenki számára mást jelent, így pl. a nemi ösztönt senki sem irthatja ki, de másképp éli a gyermek, a szűz, a házas –, nekünk is így kell tennünk, csak így öltjük valóban őt magunkra.

De nézzük a hittitok (az unio hypostatica) másik oldalát! Jézus valódi ember volt ugyan, és teljes skálájú, igazi, nem szégyellt emberi életet élt, de emberi életét is Isten Fia élte. Mert a Krisztus emberségét nem ember-személy birtokolta, vele nem ember valaki élt, hanem a Szentháromság második személye, az örök Ige.

Ez azt jelenti, hogy amit Jézus emberi érteleme gondolt, azt a Fiúisten gondolta. Jézus emberi akaratával az Isten Fia szeretett. Biológiai, ér-

zelmi életét is az Ige élte. Így emberi élete nem lett ugyan nem-emberélet, nem lett Isten-élet, de azért mégsem volt egyszerűen és pusztán csak emberi élet. A hittudomány így fejezi ki: Jézus emberi élete valódi, teljes skálájú emberi élet volt, de isteni tulajdonságú, isteni minőségű létezővel rendelkező emberi élet.

Vagyis Jézus embersége attól, hogy a Fiúisten élt vele, nem visszafogottabb, nem korlátok közé szorított, nem lefaragott, nem elnyomott emberség lett, emberi élete nem szegényesebb, nem fellegekben járó, nem az emberséget megvető, lekicsinylő vagy vele meghasonló, perben lévő. Hanem kiteljesedő, természetfeletti, isteni síkban kibontakozó, mérhetetlenül önmaga fölé emelt.

Ha ismét abból indulunk ki, hogy az emberi élet a szüntelen találkozás sorának élete, akkor így tudunk róla beszélni: Mivel Jézus személyében Isten Fia, azért semmivel és senkivel az ég világon nem tudott úgy találkozni, hogy az számára csak az volt, ami vagy aki. Az örök Ige ugyanis egyetlen találkozást ismer, azt, amelyben egész lényével mindent elfogad az Atyától, és amelyben teljes valójával az Atyáért van, őt szereti a Szentlélekben. Nos, az ember Jézus találkozott például az enni-valóval, szép tájakkal, Mária Magdolnával, a kivégzést végrehajtó katonákkal, saját vérverejtékével, a kínokkal. Mindezekkel emberként találkozott, és amivel vagy akivel találkozott, az enniavaló volt, szép táj volt, ember volt, kín volt. Mégis – mivel az örök Ige mást nem tehet – mindebben ugyanakkor valami titokzatos módon az Atyával találkozott. Mindenben és mindenkiben ő jött feléje, ő szólította, ő mondta neki, hogy egész Isten-lényével szereti. És ő minden találkozásában szintén az Atyának vallotta meg szeretetét, nem imádságos szóval, hanem egész lényével, egész magatartásával, minden – bármilyen tárgyú – gondolatával, rezdülésével, mozdulatával, szavával. Vagyis Jézus a maga emberi életében is tökéletesen átvette – amennyire teremtmény egyáltalán átveheti – a Fiúisten életének alapmagatartását, életstílusát. Ezért mondjuk, hogy Jézus emberi élete isteni tulajdonságúvá, isteni minőséggel rendelkező életerejűvé vált. Emberségével is mindig és mindenben úgy tudott találkozni az Atyával, amint a Fiúisten találkozik az Atyaistennel a Szentlélekben. Hangsúlyoznom kell: mégsem vált embersége istenséggé. Ha istenséggé vált volna, akkor nem kellett volna a teremtett világ a találkozáshoz. Még csak tiszta lélekké sem alakult át Jézus embersége. Testi-lelki egység maradt. Ezért úgy kellett találkoznia Istennel, ahogyan az Atya szeretete titokzatosan jelen van a kőben, a vízben, az emberekben, a feladatokban, a szenvedésekben, és ahogyan egy embernek teljes

skalájú testi-lelki mivoltában az Atyáért kell lennie minden emberi találkozásában.

Ez azt jelenti, hogy a mi Jézusba öltözködő életünknek ilyen emberinek maradó, mégis isteni minőségű és életerejű életnek kell lennie. Ezt teszi lehetővé keresztségünk, amely Jézus szent emberségébe oltott bennünket, így belénk is átárad valami – nem minden! – abból az isteni tulajdonságból és isteni minőségű életeréből, amely Jézus emberségét szentté, egészen mássá tette, mint a csak emberi.

Tehát teljes skalájú emberi életet kell élnünk, egész emberlényünket elfogadva az Atyától, és annak minden regiszterén érte élve, őt szeretve. Ez a kegyelmi, az isteni minőségű élet. Vagyis úgy kell használnunk értelmünket, úgy kell szeretnünk akaratunkkal, úgy kell alakítanunk és táplálnunk érzelmeinket, úgy kell nevelnünk ösztönéletünket, úgy kell élnünk testünkkel, hogy minden tudatos mozdulásunkkal Istent keressük. Nem földi találkozásainktól a tárgyakkal, személyekkel stb. függetlenül, hanem ezekben a találkozásokban. És nem úgy kell keresnünk életmagatartásunkkal Istent, mint Urat, Teremtőt, Gondviselőt, mint végtelenül felettünk Állót, hanem azt az Istent, aki Atyánk, Mindenünk, vagyis aki mintegy egyenrangú partnerként ajánlja magát a szeretet kölcsönösségében. Úgy kell élnünk egyetlen emberi, de istengyermeki, tehát isteni minőségű és életerejű emberi életünket, hogy benne egyetlen találkozást se hagyjunk ki az emberekkel, a világgal, mert annak hitében, szilárd meggyőződésében élünk, hogy mindig és mindenben Atyánkkal találkozunk, és neki kell megvallanunk szeretetünket, mégpedig életünk magatartásával.

Ne gondoljuk, hogy mindez csak annyiból áll, hogy iparkodunk szüntelenül Istenre gondolni. Csak ennyi a hamis naturalizmus lenne: egyszerű emberi élet, meghintve jámbor gondolatok sójával. Vagy hamis szupernaturalizmusba torkolna: nem fontos ez az élet, csak mindig Istenre gondoljak, őt szeressem. A teológia úgy mondja, hogy a szentté tevő kegyelem belegyökerezik emberi lényünkbe. Ebből kettő a fontos: hogy emberi lényünkbe gyökerezik bele, és hogy belegyökerezik. Emberi lényünk minősége a kegyelem, ezért nem állhat meg magában, mint nem lebeghet a levegőben pl. a kék szín vagy a szépség. Csak valami lehet kék vagy szép. Így csak az emberi élet lehet természetfeletti minőségű. Ezért kell teljes skálában élnünk, csak így „jön ki” a kegyelmi élet minden szépsége, és ami a legfontosabb, csak így dicsőíthetjük meg kellőképpen az Atyát.

A másik fontos: a kegyelem belegyökerezik emberi lényünkbe. Tehát:

gyökeresen mássá teszi. Az istengyermeki élet emberi élet, de szent élet, tehát gyökeresen más, mint a csak emberi. Talán sikerül jól megvilágítanom a csak emberi s az istengyermeki élet alapvető, az emberi lét legmélyéig nyúló különbözőségét, ha egy darwini tételre hivatkozom. A teremtettség törvénye, még az emberben is – aki még nem részesült a szentté tevő kegyelemben – az egészséges önzés. Ahogyan Darwin mondta, a létért, az önmagáért, az önmaga továbblépéséért való küzdelem. Ez vitte előre az életet a mi világunkban, először mint tudattalan, az embertől kezdve mint tudatosra vált motor, mégpedig az egyre nagyobb tökéletesség felé. Az egészséges önzés eredménye, hogy a tökéletlenebb mindig alulmarad, elhullik, kiselejteződik, ezért eszköze a tökéletesedésnek a világ életében. Persze az önzést itt nem tudatos vagy ösztönös emberi magatartásnak értem csupán, hanem jelölöm vele a minden élő és élettelen teremtményben jelenlévő alaptörvényt. Ez a törvény jelentkezik az emberélet minden síkján, így a tudatos szellemiségben is, és itt akart magatartássá válik. Ez a tág értelemben vett egészséges önzés Isten felé vitte a világot, mert hiszen minden egyes lépés a tökéletesedés felé azt jelenti, hogy egyre inkább Isten arca rajzolódott ki világunkban.

Itt jegyzem meg, hogy nem osztom azt a régebben eléggé általános véleményt, hogy Isten rögtön a kegyelem állapotába teremtetten bele az emberiséget. Sokmindennel jobban egyezik, ha azt mondjuk, megvolt már az emberiség – többféle előemberen keresztül bontakozó szellemiségével –, amikor Isten valamikor és valamiképpen megadta a természetfeletti életet. Talán nem is az egész emberiségnek, csak valakinek, akitől a mai emberiség származik.

Szóval az emberiség egy darabig – vagy ha időben mégsem, természetesen beállítottsága, tehát pusztán embersége szerint feltétlenül – az egészséges önzés, tehát a tökéletesedésnek ezen az evolúcióban szentesített és bevált útján haladt. Amikor Istenünk a maga világának részesévé tette az emberiséget, a Fiú pontján bekapcsolva a maga belső, szentháromsági életébe, az ember egy egészen más világban találta magát. Ennek törvényeit már nem természetesen észével, hanem csak a hitben tudta felismerni. A legeslegújabb az volt ebben az isteni minőségű életben, hogy nincs benne semmi önzés, még egészségesnek nevezhető sem. A Szentháromság életének alaptörvénye a másért, az egymásért levés, az önközlés, az önátadás, a személyiségnek egy egészen más és az ember számára egészen új kiteljesedési útja.

Az Ige a legteljesebb másért levésben és önátadásban – emberi világunkba vetítve így mondhatjuk: a legteljesebb alázat útján – valaki, és

találja meg legteljesebb önmagát. Ebben a világban az ember számára az olyan szeretet jelentette az életet és az élet kibontakozását, amelynek alapállása az az alázat, másért levés, amelyet a természetes élet nem ismer. Erre vonatkozik Jézusnak az a keresztyén magatartás alapját feltáró mondása, hogy aki magának akarja életét, elveszíti azt, és csak az találja meg az életet és a kiteljesült életet, aki mindenestől Istennek adja önmagát. Nos, ezt az új élettörvényt nem vállalta az egészséges önzésen nevelkedett emberiség. Önző, önmagáért levő akart lenni továbbra is, a maga világának istene, akiért minden van, és ő nincs senkiért. Így utasítottuk el Ádámban az élő hit fényét, a kegyelem hívását, az élet új, az embert természetfeletti módon önmaga fölé emelő alaptörvényét.

Csakhogy az önzés már nem nevezhető egészségesnek, mert szögesen ellentétes az új minőségű, az isteni léttel. Az önzés az egyszer már Isten világát megjárt embernek hiába kívánatos – mégis halálosan idegen és mindent a tárggyá levés árnyékával bevonó életmagatartás. Olyan gyilkosan idegen, mint a hálnak visszamenni akaró madár számára a vizek mélye.

Az ember – és minden élő és léttelen lény – sorsa az örök találkozás a más valamikkel. Ez az egészséges – vagy gyilkossá vált – önzés életnek törvénye is. De az isteni világban új, eddig ismeretlen jelleget kapott a találkozás: az Énről megfélemezhető teljes önátadás szeretet-találkozásává lett magával a végtelen Szeretettel. Az önző ember így nem tud találkozni semmivel és senkivel, mert hiszen önzésében, önmagáért levésében lezárja önmagát. A találkozásokban csak magát szeretné gazdagítani, de úgy, hogy adni nem akar. Legalábbis nem az adás kedvéért, a másért levés örömeiben, a szeretet önátadásában, legfeljebb azért ad, hogy kapjon, és lehetőleg többet kapjon. Nem tudja vagy nem akarja felfogni a szentháromsági élet törvényét: a kiteljesedő gazdagodást a feltétel nélküli önátadásban, Atyáért levésben.

Az önzés az istengyermeki életben való részesedés és annak eldobása után visszafelé görbített hegyű nyíllá, célba nem érkező, tehát magát az embert megsebző bumeráנגgá, zsákutcává válik. Az az élet pedig, amely zsákutcába került, nem élet többé. Hiszen minden élet örökké alapvető törvénye az előre, és ez nincs a zsákutcában. Az ősbűn az volt – és ez tükröződik ma is minden bűnben –, hogy alapvetően önmagát kereste az ember. Rá kellett jönnie, hogy önmagától semmi, csak egy marék por, sőt annál is kevesebb. A halál, a tárggyá levés árnyéka borult az emberre és egész világára.

Megszűnt az önzés győzelmével, az önistenítés uralomra jutásával a

természetfeletti, tehát az immár egyedül lehetséges evolúció. Ezen az ádami úton csak a maga emberségének, a bűnösen csak emberségnek keretei közt tud próbálkozni az ember, önmagán túllépni képtelen. Talán ezt akarja elmondani a Genézisben a bábéli toronyépítés tragikus története. Az önző önmagunkért levésnek van bizonyos ereje most is: sokat lendít az emberi élet immanens, tehát a csak emberi keretein belül maradó fejlődésén – bár sokszor hoz halálos pusztulást egyesekre és az emberek millióira –, egyre azonban semmiképpen sincs ereje: hogy általa az ember átugorja a saját árnyékát, hogy feljebb kerüljön a lét skáláján, hogy partnere legyen Istennek a szeretetben.

Az összentségbe bennünket beoltó keresztség éppen ezen a leglényesebb ponton változtatja meg életünket. Tudunk már azonosulni az örök Ige életének alpmagatartásával, és ez nyilvánvalóan a leggyökeresebben megváltoztatja emberinek maradó, mégis szentháromsági minőségű életet folytatni tudó életünket.

A krisztológia két tételéből tehát nagyon is sokat és roppant fontos dolgokat tudunk kikövetkeztetni a magunk istengyermeki életére vonatkozóan. Annyit máris tisztán látunk: aki nem ismeri Jézust, nem tud helyesen élni keresztségben kapott életlehetőségével. De így van ez hitünk minden, akár legapróbb tételével. Megismétlem: amit Atyánk kinyilatkoztatott, azt mind azért hozta tudomásunkra, hogy jó gyermekei tudjunk lenni, és ebben az életben megtaláljuk egészen kiteljesedett önmagunkat. Ilyen érdeklődéssel kell kutatnunk a hittudomány kérdéseit, és ennek tudatában kell a hit teljességét predikálnunk minden hívőnek.

E pont befejezésekképpen még egy harmadik tételt is vizsgáljunk meg a Krisztus-tanból keresztény életünk szempontjából! Ez: Jézus szent embersége, amelybe mint összentségbe beoltattunk, nem emberszemély, mert emberségét a Fiúisten, tehát Isten-személy birtokolja. Jézusnak embersége összentség, nem Istensége. Istent nem tudjuk magunkra öltetni, csak egy ember magatartását. Az olyan emberét is, amilyen Krisztus, tehát akinek embersége isteni tulajdonságokkal rendelkezik és isteni minőségű életereje van, amennyiben ti. mi is részesedünk ebben a minőségben.

Istengyermeki életünk számára ez azt jelenti, hogy nem egy ember-személy életével kell azonosulnunk. Vagyis a Jézus Krisztusba öltözködés nem egyenlő azzal, hogy Jézus személyes életét éljük, azt utánozzuk. Neki nem volt emberszemély-élete. Azonosulásunk vele abban áll, hogy

amint az ő embersége átvette az Ige életének alapállását, úgy kell nekünk is tennünk a kegyelem erejében.

Nekünk megvan a magunk személyes élete, azt nemcsak nem kell, de nem is szabad feladnunk azzal, hogy másokat utánozunk, akár magát az Urat. Egész szívvel és az élet egész skáláján vállalnunk kell a magunk személyes sorsát, életét, feladatait, keresztsjeit, stílusát, egyéniségét. A Jézussal való azonosulás nem egy emberi, személyes élet kopírozása, hanem az ő istengyermeki élete alapmagatartásának mind tökéletesebb átvétele, a belénk áradó egyre bőségebb kegyelem erejében.

Valamennyiünk szent közössége Krisztusban

„A test ugyan egy, de sok tagja van. A testnek ez a sok tagja mégis egy test. Így Krisztus is. Mi ugyanis egy Lélekben egy Testté lettünk a keresztség által. Mindnyájunkat egy Lélek itatott át. Ti Krisztus Teste vagytok, és egyenként tagjai.” (1Kor 12,12–13,27)

Nagyon logikus gondolat: ha nem egyénileg kapjuk a szentté tevő kegyelmet, hanem úgy, hogy állandó jelleggel, sőt mindörökre Jézusba oltódunk – hacsak le nem vág bennünket róla a kárhozatra szóló ítélet –, akkor keresztyén életünk nem lehet egyéni élet, nem lehet törekvés valamiféle magánüdvösség megszerzésére, kiteljesedésünk sem egyéni feladat. Mi csak Jézussal egybenőve lehetünk istengyermek, vele azonosulva találhatjuk meg az Atyát, így csak Jézusban élve találhatjuk meg kiteljesedett önmagunkat.

De ha egybe vagyunk nőve Jézussal, az összentséggel, akkor egybenőtünk egymással is, akik Jézusba oltva élünk. Amikor Urunk mintegy végrendeletileg azt hagyta meg nekünk, hogy egyek legyünk övele és egymással, akkor csak azt kötötte lelkünkre, hogy vállaljuk azt a tőlünk függetlenül létező ténnyt, hogy csak Jézussal egyként mehetünk az Atyához, Jézussal egyek pedig csak úgy lehetünk, ha egyek vagyunk egymással is a szeretetben.

Ugyanerre kell rájönnünk, ha végiggondoljuk azt a már említett igazságot, hogy istengyermekségünk nem veszi el, nem is korlátozza, hanem éppen önmaga fölé emeli, természetfeletti módon kiteljesíti emberségünket. Az ember természeténél fogva közösségi lény, ilyennek alkotta Isten, és csak közösségben tud eljutni bárki a világ elégséges megismerésére és uralma alá hajtására. Lényünknek ezt a valamennyiünket a közösséghez

rendelő vonását nem megszünteti, hanem csodálatos távlatúvá teszi az a kegyelem, amelyben a keresztség részesített.

A pusztán természetes emberi közösség összetartó ereje a már említett egészséges önzés. Azért tart össze az emberiség, mert tudván tudja, sőt lénye legmélyéig át van itatva azzal a törvényszerűséggel, hogy kinek-kinek önérdeke, hogy a közösséghez tartozzék, és hogy a közösségi élet minél tökéletesebb legyen. De ezzel is úgy van, mint minden mással az emberi életben: mióta meghívást kaptunk Isten belső életének közösségébe, és mióta ezt Ádámban visszautasítottuk, az emberi önzés nem lehet már elégséges alapja közösségi életünknek. Amint az egyéni életet zsákutatóba juttatta az önistenítéssé vált önzés, ugyanilyen sorsra juttatta a különböző közösségek és magának az összememberiségnek életét. Az önmagukat az Atya felé lezárt emberek nem lehetnek megfelelő módon nyitottak egymás irányában sem. Két isten sem fér el egy földgolyón, nem hárommilliárd. Azóta hánykódunk a közösség utáni vágy és az önzés, a magányosság és a közösködni nem tudás sziklái között.

Ha Jézus egységet parancsolt nekünk, nem tehetette másképp, csak teremtő paranccsal. Ezt adja meg valamennyiünknek a keresztség szentségében. Benne nyertünk természetfeletti életerőt a szentháromsági minőségű életre. Tehát arra a közösségi életre is, amely a Szentháromság belső életét jellemzi.

A Szentháromság a végtelenül tökéletes Közösség. Benne a három egymástól egészen különböző – személyiségében különböző – személy annyira egy egymással, hogy a három ugyanaz az egy Isten. Ez a teljes egység nem elveszi, hanem éppen tökéletessé teszi személyiségüket. Az Atya azért valaki, mert Istenségét maradék nélkül közli a Fiúval, és mert egész lényét belemondja Fia iránti odaadó szeretetében a Szentlélekbe, kettejük közös-egy Csókjába. Ugyanígy lehet beszélünk a másik két személyről is.

Ebbe a tökéletes közösségi életbe von be bennünket, Jézusba oltottságunk révén, a kegyelem. Ennek erejében tudunk egészen egymásért lenni, szinte annyira, amint a rabszolga van uráért, mégpedig önként, az Atya iránt való önátadó szeretetben, és tőle fogadni el egymást, mindenkit. Mégis, ebben a tökéletesen egymásért levésben nem elveszítjük, hanem éppen egyre teljesebben megtaláljuk önmagunkat. Ezt sem fel fogni, sem élni nem lehet a Krisztusba oltottság nélkül. A keresztyén élet kiteljesedésének, mennyire való beérettiségének két fokmérője van. Az egyik: mennyire azonosult valaki Jézussal. A másik: mennyire él együtt a közösséggel, mennyire van a közösségért, mint annak egész lényé-

vel és életével szolgálja. Amint Jézus is azért jött, hogy egész élete a mi szolgálatunk legyen, még most is, mennyei dicsőségében, úgy a mi előrehaladásunk is attól függ, mennyire tudunk egymás szolgálivá, sőt önkéntes rabszolgáivá válni.

* * *

Valóban szent a mi közösségünk Krisztusban, vagyis egészen más, mint a csak emberi vagy a bűnösen csak emberi közösség. Hogy mennyire lényeges vonása ez istengyermekségünknek, és mennyire hozzátartozik a bensőséges, az Atyát partnerül bíró szeretethez, az kiderül abból, ha az evolúció szempontjából gondoljuk végig a Krisztus misztikus Testének hittitkát.

Mondottuk, hogy a keresztségben az összentségbe való beoltatásunk a természetfeletti evolúció új lehetőségét adta meg nekünk. Ennek a szent kiteljesedésnek alapvetően közösségi jellege van. Így olvassuk a szentírásban, erre jön rá a hívő elme.

Az emberig az evolúció faji keretben ment végbe. Vagyis az egyed nem volt fontos, csak amennyiben a faj benne is egy nagyon kicsit előre ment, hogy lassan és fokozatosan, újra és újra önmaga fölé kerüljön a fejlődésben. A kegyelemben adott isteni minőségű és életerejű élet kiáradása új helyzetet teremtett. Ettől kezdve minden egyes személy, ember-egyen fontossá vált. Az ok nyilvánvaló: gyermekei lettünk Istennek, személyesen, valamennyien.

Ennek ellenére Isten a természetfeletti életben részesült emberiséget is egyben látja, s evolúcióját a paruzia beteljesüléséig összemberiséggként akarja, sőt a végén az emberek egész világát egybe akarja foglalni Jézusba. Tehát, bár valamennyien személy szerint hivatottak vagyunk a végső kiteljesedésre, Isten országának végleges és teljes megvalósulásába, de nem magánszemélyekként, hanem az új, az egyetlen emberiség tagjaiként.

Minden istengyermekeknek ki kell bontakoztatnia, Istentől a számára megszabott mérték szerint, a kegyelemben önmaga fölé emelt emberi életét. De úgy, hogy ez egyúttal a Krisztusban élő új emberiség kiteljesedése legyen. Az emberiség végső beérésének azután részese lesz minden egyes istengyermek. Ezt biztosította az eredeti ártatlanság állapotában a testi örök élet – a részletekről, gondolom, nem érdemes töprengenünk –, a mai üdvrendben pedig a világvégi feltámadás örök életre.

Most nézzük ennek mélyebb okát! Istennek a világban kifejezett önarcképét nem külön-külön a megszámlálhatatlan milliárd ember adja,

hanem az összemberiség, amely élt és élni fog. Nincs ugyanis egyetlen emberszemély sem – még a Boldogságos Szűz sem, Jézus pedig nem emberszemély –, aki önmagában tökéletes mása Istennek, sőt olyan sincs, aki a teremtet világ műalkotás-fokán a lehető legtökéletesebben tükrözné Istent. Az összes ember együtt, egybeforrva adhatja csak Isten kellő képét és hasonlatosságát. Mindenegybes ember Isten képe, de éppen mert közösségi lények vagyunk, mintegy egymásra mutat egész valónk, így kiszakítva a közösségből hiányosan tükrözzük Alkotónkat.

Ugyanígy van a kegyelem világában. Egyetlen emberszemély sincs, akiben meglenne a kegyelem abszolút teljessége, még a Szűzanyában is csak relative, vagyis az önmaga kapacitásához mérten teljes a kegyelem – a többi emberben ez a relatív teljesség sem lehet meg, a bűn miatt. Tehát csak a Krisztusba oltott új emberiség egésze dicsóíthati meg elégségesen az Atyát, az is csak akkor majd, ha elérte a nagykorúságot Krisztusban. Erről ír Szent Pál az efezusi levélben: „Aki leszállt, ugyanaz emelkedett minden ég fölé, hogy a mindenséget betöltse.” Ti. a megdicsőülésben összentséggé válva magába olt egy új emberiséget, és rajta keresztül a maga kegyelmi teljességéből részesíti a világot. „Ő egyeseket apostolokká . . . tett, hogy felépítsék Krisztus Testét, amíg mindnyájan el nem jutnak a hitnek és Isten Fia megismerésének egységére.” Mi azért oltatunk be Jézusba, hogy vele mind bensőségesebb módon azonosuljunk, hogy egyre inkább igazzá váljék rólunk a mondás, hogy már nem is mi élünk, hanem Krisztus él bennünk. Ezt a feladatunkat úgy tudjuk teljesíteni, hogy igyekszünk mindig jobban megismerni a hitben Jézust, hogy a mind gazdagabb felismerések nyomán egyre tökéletesebben belé öltözzünk. Az Apostol megfogalmazásából nyilvánvaló, hogy Jézus megismerése közösségi feladat. Egyikünk ezt, másikunk azt fedezi fel Krisztus arcán, és egymásközi párbeszédünk eredménye a mind teljesebb és egységesebb megismerése Jézus, és ezzel a magunk istengyermeki életének.

Addig kell folynia ennek a közös, egygé forrott hitbeli felismerés-folyamatnak és nyomában a keresztyén élet tökéletesedésének, amíg mi, a Krisztusban egy Test „meglett emberré leszünk, Krisztus teljességének mértékében”. A krisztusiak közössége először még gyermekhez hasonlít, akinek fel kell nőnie. Vagyis addig kell fejlődnie a titokzatos Testnek, amíg annyi kegyelem lesz benne, amennyi Jézus kegyelmi teljességéből közölhető. (Minden nem közölhető: Krisztusban az unio hypostatica révén több kegyelem van, mint amennyi az Igével ilyen szoros egységre nem lépett teremtményekben lehetséges; ez az ún. gratia unionis.)

„Akkor – ti. ha elértük a nagykorúságot Krisztus teljességének mér-

tékében – igazságban fogunk élni, és szeretetben teljesen egybe fogunk nőni a Fővel: Krisztussal.” Ez lesz a végső beteljesedés, amelyet a Jelenések könyve így hív: az Isten Bárányának menyegzője eljegyzett menyasszonyával, az Egyházzal. A Krisztussal a kiteljesedésben végleg egybeforrott Isten népe akkor örökre egyesül Istenével, úgy, mint a Fiú, a Szentlélekben.

De már most is Jézus, a Fej az, aki „az egész Testet egybekapcsolja és összetartja, a különböző ízek segítségével és *minden tag* arányos közreműködésével.” Az ízek a hierarchia és a klérus tagjai. De nemcsak nekik kötelességük az egység és az Egyház nagykorúsodásának ápolása, hanem mindenkinek, aki Jézusba oltva egy lett a Testtel. „Így növekszik a Test, és építi fel önmagát a szeretetben.” (Ef 4,11–16)

Aki valóban szereti az Atyát, az iparkodik mindinkább eggyé lenni az Egyház közösségével, és annak tökéletesedésében közreműködni. Mert tudván tudja, hogy egyénileg sohasem dicsőítheti meg életével az Atyát. Elégészes dicsőséget csak az Egyház közössége adhat neki, ha eléri a felnőtt kort Jézusban. Az igaz természetfeletti szeretetben élő ezért adja bele minden szeretet-energiáját az Egyház életébe, hiszen amit nem oda ad, az elvész: Istennek nem lehet egyénileg kellő módon megvallania szeretetét. Erre még Jézus Anyja sem képes.

Mivel az ember közösségi lény, azért életérzésünk is csak úgy nő kereszténységünkben, ha nem érezzük a magányosság rémét. Már csak ezért is fontos, hogy tudatunkban tartsuk Jézusban való szent közösségünket. Hibás illúzió az „Isten és én, senki más” álmissztikus óhajta. Istent közvetlenül megtapasztalni senki sem tudja, míg a földi életben viátorkodunk. Pedig mi emberek vagyunk, és akit szeretünk, azt valamilyen módon érzékelni akarjuk. Istent is csak úgy szerethetjük megfelelően és életérzést adóan, ha testvéreinkben szeretjük a bennük számunkra jelenlévő és önmagát partnerül kínáló Szeretetet.

Az élet Anyja

A keresztség hatékony szimbóluma elsősorban az életnek és termékenységnek. A Jézusba oltott élet lehet egyedül önmagára találó, az emberi életben otthon lévő, az elidegenedés rémétől szabadulni tudó, kifutást a végtelenbe találó, a szeretet találkozásának Partneréül az egyedül elég Valakit megelégedő élet.

Jelképe a kereszstelendő éró víz a tisztaságnak is. Nem a steril és ter-

méketlen tisztaságé, nem is egy olyan állapoté, amelyre csupán annyit lehet rámondani: nem bűnös. A keresztelezés szavai nyomán a víz olyan tisztító erőt kap, amely szentté tesz, egészen mássá, istenivé. A bűnösen csak embert istengyermekké alakítja át, annak életében részesítve őt titokzatos módon, akinek nevében megkeresztelik.

Azt is észre kell vennünk, hogy mint minden víz, a keresztvíz is közösséget teremtő erő. Ahol víz van, ott emberi közösségek alakulnak. A keresztvíz természetfeletti közösségünket hozza létre Jézusban.

Amiről most szólnunk kell, az a következő: a keresztvíz nemcsak közösséget teremtő erő, hanem eleve egy szent közösség vize. Ez első látásra világos abból, hogy egyénileg és a közösséget megkerülve senki sem részesülhet a keresztség szentségében. Soha, senki, semmiféle körülmények között, a legvégső szükség, halálveszély idején sem keresztheti meg önmagát. Az egyszerűen nem lenne keresztség. Csak az Egyház keresztheti, megbízottja útján. Megbízottja mindenki, aki keresztelve azt akarja tenni, amit az Egyház tesz.

A keresztelezés gesztusa elsősorban azt mondja tehát: egy közösség fogad most magába téged, amely közösségé ez a víz, amelynek kezében egyedül van természetfeletti ereje a vízzel való megmosásnak. A keresztség révén az Egyház fogad bennünket magába. Ez ennek a szentségnek legelső hatása, megelőzi még a Jézusba mint összentségbe oltásunkat is. Ezt kell most megvilágítanunk.

Amit eddig mondtunk Jézusban való szent közösségünkről, még nem a teljes igazság. Az eddigiek alapján úgy tűnhetné, hogy előbb mi egyenként beoltatunk Jézusba, és aztán benne közösséget hozunk létre. Nem ez a valóság. A közösség, az Egyház, Jézus akarata szerint előbb van, mint az egyén. Nem mi, egyénileg krisztusiakká lettek, alakítunk ki közösséget, hanem egy eleve meglévő közösség fogad be bennünket önmagába. Ez nemcsak most van így, amikor már csaknem két évezrede megvan az Egyház. Így volt ez a kezdet kezdetén is: Jézus alapvetően Egyházat alapított, és mi csak úgy lehetünk Jézusba oltva, ha előbb tagjává válunk az Egyháznak. Mert Jézus első ütemként az Egyházat oltotta önmagába, és csak rajta keresztül az egyéneket.

Tulajdonképpen Jézus és Egyháza között van meg az a bizonyos szoros kapcsolat, a szőlőoltáshoz hasonló összeforrottság, amelynek révén kiárad a világba a kegyelem. Tulajdonképpen az Egyház Isten gyermeke, nem az egyének egyénileg. Mert az Egyház Jézus arája, és mint ilyen gyermeke az Atyának. Mi csak úgy és csak azért vagyunk istengyermek, mert tagjai, sejtjei vagyunk Jézus menyasszonyának. Nem az egyé-

nekben egyénileg él az Ige élete, hanem az Egyház személyekből álló közösségében, amelyhez az egyének tartoznak, de nem magánszemélyként, hanem mint egyek a közösséggel. Nem az istengyermekek összefogásából született az Egyház, hanem Jézus alapvetően Egyházat alapított, hogy az Egyház egyénekből építse fel önmagát, új életre szülve őket, míg be nem teljesedik a választottak száma, és a szent közösség el nem éri a teljes nagykorúságot, Krisztus teljességének mértéke szerint.

A szentírás, a zsinatok, a szentatyák az Egyházat Jézus menyasszonynak nevezik, egyúttal az élet Anyjának. Próbáljuk most fokozatosan megérteni ennek a két kifejezésnek tartalmát! Jézus nem kereste aráját földi életében, hanem kialakítani kezdte. Először magához hívta az embereket, hogy tartsanak bűnbánatot, és higgyenek a közelgő Isten országa örömhírében. A benne hívőkből, a bűnbánat útján új életre készekből alakított ki egy csoportot, amely az Egyház magját képezte, egyelőre mintegy előegyházként. Megadta ennek a csoportnak látható arculatát is. Válaszott tizenkettőt, megbízott hetvenkettőt, egynek – Péternek – megígérte az Egyház alapvetően első helyét. Így megalkotta az Egyház szerkezetét. A választottakat külön oktatta, hogy az ige – a tanító és a teremtő ige – szolgálóként építői és ízei legyenek az Egyház szerves egységének.

A szentírás nyelvén Jézus az új, második Ádám. Az is, mert benne új emberiség kezdődött, a réginek nemes hajtása. A szentatyák folytatják ezt a gondolatot: Ádám oldalából jött elő az első asszony, Éva; ugyanígy Jézus oldalsebéből lépett elő az Egyház. Mindkét kép szimbólikus hasonlat csupán. A Genézis azt akarja mondani, hogy az asszony ugyanolyan emberi lény, mint a férfi, ezért lehetnek munka- és házastársak. A szentatyák is ezt akarják kifejezni, hogy ti. az Egyház konnatúrális, egytermészetű Jézussal: a kereszttáldozat érdeméből az Egyház is rendelkezik az istengyermeeki minőségű és életerejű élettel. Nem önmagától, hanem mert a Krisztusból vétetett, az ő kegyelmi teljességéből árad belé a természetfeletti élet. Ezért lehet partnere, munka- és élettársa Jézusnak.

Persze a Jézus–Egyház viszonyban kapcsolatban a jegyesség és a paruziában eljövendő végleges egyesülés, a házasság (Jel 21,9) csak képes beszéd. De olyan, amely nemcsak jól érzékelteti a valóságot, hanem a valóság túl is megy a hasonlaton. A szimbólum azt akarja mondani, hogy egészen szoros egység létesült Jézus és Egyháza között, az életnek és a munkának olyan közössége, amelynek a mi világunkban tulajdonképpen mása nincs, de ha már valamihez hasonlítani akarjuk, hát még legjobban a házastársak élet- és munkaközösségéhez hasonlítható.

Csakhogy Jézus és Egyháza között sokkal döntőbb és szorosabb az élet- és működéskapcsolat, mint a házastársak között. Mert a férfi és a nő, bármennyire egyik lesznek a házaseletben, végeredményben megvannak egymás nélkül is: emberek maradnak akkor is, ha meghal élet-társuk vagy elválnak. Ezzel szemben az Egyház annyira egy Test Krisztussal, a Fejjel, hogy ha ez az egység megszűnnék, az Egyház nem elhagyott, árva lenne, hanem egyszerűen megsemmisülne. Az Egyház addig Egyház, amíg Jézus a Feje, és belőle árad Egyházába az élet.

Jézus az utolsó vacsora szentmiséjében jegyezte el magának az Egyházat. Az eukarisztia átnyújtásával mintegy megkérte, felszólította a köztük létesítendő legszorosabb életegységre. Hiszen szentségi mostba összefogott egész életét nyújtotta át neki, hogy azzal önként egyesülhessen. Az eukarisztia ugyanis a személyes Jézus, és ugyanakkor Jézus egész élete – teljes múltja és teljes jövője – egyetlen szentségi mostba sűrítve.

Amikor Jézus a konszekrálás (a kenyér és a bor átlényegítésének) hatalmát megadta Egyházának, akkor azt tette lehetővé számára, hogy olyan erős igent mondjon a vele való életközösségre, hogy ez szentségi módon jelenlévővé tegye magát Jézust és Jézus egész életét. Amikor pedig ezt a konszekrációban kimondott igent megvalósítja az Egyház, tehát amikor misézik, szentségileg annyira eggyé forr Jézussal, hogy szentségi módon vele együtt éli Jézus egész életét.

Az áldozás jelentősége pedig ebből a szempontból az, hogy a Jézust jelenné tevő és a jézusi életet mostba sűrítő szentség vételével az Egyház a maga életét beleasszimilálja Jézus életébe, hogy így teljessé váljon az egység.

Nem szabad azt gondolnunk, hogy itt logikai vagy időrendi zavar van. Igaz, hogy az Egyház csak nagypénteken lépett elő Jézus oldalsebétől. De azért meglehetett már nagypéntek előtt a szent eljegyzés. Mert az utolsó vacsora csak a mi fogalmaink szerint volt nagypéntek előtt. A szentségi jelenlét nem ismer időt, előbböt vagy utóbbot. Az eukarisztiában mindig most van jelen Jézus egész élete. Tehát a szent kenyér nem „Jézus éppen most”, hanem Jézus teljes – múlt és jövő – élete, egyetlen mostba összesűrítve. Nagycsütörtökön este ezek szerint szentségileg máris most volt a keresztáldozat, a feltámadás, a mennybemenetel, sőt a világvégi úrjövet is. Így az utolsó vacsora szentmiséjében jelenné vált a szent oldalsebből való előlépés is. Az Egyház így saját létre is igent mondott az eukarisztia elfogadásával, és igent mond ma is minden szentmisével. Mert szentségileg létrehozta, mostta teszi saját megszületését, magát az utolsó vacsorát, a pünkösdi Lélek-jövetet, sőt a paruzia boldog menyeg-

zójét, és mindezzel egyesül is a szentáldozásban, így valósítva meg egyre tökéletesebb életegységét Jézussal és az ő személyes életével.

És ha már az időpontok kérdésénél tartunk, említsünk meg egy másik nem egyező dolgot. Jézus megdicsőülésében lett összentséggé, tehát csak a mennybemenetelkor. Az Egyház azért Egyház, mert Jézus önmagába oltotta, mint összentségbe, így él vele egyként – az ő életéből részesülve – természetfeletti életet. Ezek szerint a mennybemenetel az Egyház létebe-pattanásának ideje. Mégis azt mondtuk, Jézus oldalsebéből lépett elő, és olyasmit is szoktunk emlegetni, hogy pünkösöd az Egyház születésnapja. Nincsenek itt nagyon is összezavarva a dátumok?

A dolog nyitja az, hogy az a valami, amit úgy nevezünk, hogy húsvét misztériuma, az egyetlen dolog. Ebbe beletartozik: Jézus áldozati kereszthalála, a húsvéti feltámadás, az áldozócsüdtörtöki mennybemenetel, sőt a pünkösdi Szentlélek elküldés is. Mindez együtt húsvét misztériuma, és mindez egy. Hogy így ötvenhárom nap (nagypéntek – pünkösöd) távolában helyezkedik el történetileg ez az egyetlen esemény, az Istenünk pedagógiájából van csak így. Hogy érzékelni tudjuk: Jézus valóban meghalt, valóban el lett temetve, tehát igazán meghalt, feltámadt, mennybe ment, elküldte a Lelket. Ha mindez egyetlen pillanatban játszódott volna le szemünk előtt, nagyon nehéz lett volna nekünk – ha nem lehetetlen – teljes kibontottságában megismernünk a húsvéti titkot.

De amit Isten időben széthúзва valósított meg, azt dogmatikusan egyben kell látnunk. Mert mihelyt Jézus bemutatta a kereszti áldozatát, máris megdicsőült, máris összentséggé és Szentlelket árasztóvá vált. Ebből már könnyen érthető, miért igaz a szent oldalsebből való előlépés is, a pünkösdi születés is, az utolsó vacsorai eljegyzés is.

* * *

Jézus nemcsak eljegyezte és önmagába oltotta az Egyházat, hogy élni tudja az ő életét. Azt is megadta neki, hogy anyává legyen. Mária a szűz anyaságnak nem egyetlen csodája, valami hasonló valósult meg az Egyházban is. Az Egyház anyává lett, milliárd és milliárd gyermekének szülőjévé, akiknek életet ad a keresztségi fürdőjében.

Azért képes erre a szűzen szülésre az Egyház, mert – akárcsak Máriát – megárnékozta a Szentlélek. A pünkösöd misztériuma azt jelentette, hogy az Egyház már nemcsak menyasszony, hanem anya. A Szentlélek ereje szállt le rá, hogy szülni tudjon, új, isteni minőségű életre.

Mária egy valakit hozott a világra, Jézust. Az Egyház is csak látszólag szül sokakat a keresztség életadó vizével. Végeredményben ő is egyet szül: a Jézushoz tartozó egyetlen új emberiséget. Vagyis saját magát szüli? Igen, tulajdonképpen saját magát. Mert a keresztségben az Egyház nem kifelé szül, hanem befelé. Nem kiadja magából gyermekeit, hanem éppen önmagába építi, így ad nekik új életet, így teszi őket önmaga, természetfeletti értelemben élő sejtjeivé. Egészen addig, míg be nem telik a választottak száma, és míg fel nem építi nagykorúvá vált önmagát a menyeyi beteljesedésre.

Pünkösdkor tette anyává az Egyházat Jézus Szentlelke, valóban akkor kezdett kereszteni az Egyházanya. Ekkor lett termékenyen Jézus menyasszonya, kiáradóan, életet adóan. Jézus szent emberségéről azt mondtuk, hogy összentséggé lett megdicsőülésében. Urunk a szent eljegyzésben kegyelmi életének társává tette az Egyházat. Pünkösdkor társává, vele eggyé tette az istengyermeki élet árasztásában is. Így lett összentséggé az Egyház. Nem egy másik összentséggé, hanem összentséggé Jézussal egyként. Nem együtt, hanem egyként. Az együtt ugyanis azt jelenti, hogy ketten egyszerre, együttműködve, egymással szinkronban. Az egyként ennél több. Azt jelenti, hogy ketten cselekszenek ugyan, de úgy, mint egy, egyetlen aktussal. Az Egyház úgy összentség, hogy a Feje Krisztus.

Az istengyermekség Szentlelke

Foglaljuk össze pár mondattal, mi történik a megkeresztelt csecsemővel a megújulás és újjászületés szentségében. A gyermek bűnösen csak embernek születik, ezért élete eleve arra van szánva, hogy zsákutcába kerüljön, ne tudja megtalálni nemcsak kiteljesedett, de egyáltalán valódi önmagát sem. Egész életére az ádámí, az Atyát mint a szeretet édes partnerét elvesztett emberi világ halálárnyéka borul, a tárgyá váló világ érzése, és önmagának reménytelen senkisége, amely végül valóban a semmivé válás végleges elidegenedésébe torkollik. A keresztségben Jézussal találkozik a gyermek, ő érinti az Egyház ajkával kimondott teremő szóban, amikor megkereszteli a három isteni személy nevében. Ezzel a titokzatos aktussal Jézus felveszi Testének közösségébe, abba az egy Testbe, az Egyházba, amely vele annyira egy, hogy belőle a természetfeletti életminőség állandóan árad az Egyházba. Így a csecsemő is beoltódik – felvétetve Jézus Testébe – az összentségbe, Jézus szent, kegyelmet közlő

emberségébe. Ez a beoltottság azt eredményezi, hogy beleteremtődik a gyermek lényébe a szentté tevő kegyelem, ez az életprincípium, amely új, isteni minőségű életerőt ad az emberi életnek, belegyökerezve az ember lényébe. Ennek erejében tud immár a gyermek úgy találkozni Atyjával, az Istennel, mint istengyermek. Ez az állandó jellegű találkozás önmaga fölé emeli, természetfeletti, szentháromsági síkba, így bontakozhat ki olyanra, amilyennek megálmodta az isteni Szeretet, így talál haza fokról-fokra a maga igazi életébe. Most próbáljunk mélyebben hatolni az életünket megváltó misztérium titkába!

A kegyelem teremtett valami bennünk, ezért nem egyik vagy másik isteni személy műve, hanem közös-egy aktussal teremti belénk a Szentháromság. Mégis, mint valamelyik személyre jellemző tettet, egyik szentháromsági személynek tulajdonítjuk az istengyermekség kegyelmét. Első pillanatra úgy gondolná az ember, hogy a kegyelem által szentté, istengyermekké teremtésünk a Fiúisten műve. Hiszen ő olt be bennünket szent emberségébe, hogy ő éljen bennünk, és őt tudjuk mind teljesebben magunkra öltetni. Továbbá: a kegyelem Isten gyermekeivé tesz bennünket, a Fiú életében részesít minket, így ebből is az látszik kiviláglani, hogy a Fiúnak tulajdonított mű a természetfeletti élet beléknklántálása.

És mégsem az. A kinyilatkoztatás határozott és félreérthetetlen tanítása, hogy megszentelésünk, istengyermekké levésünk a Szentlélek műve. Így:

„Jézus a templomban fennhangon hirdette: Aki szomjazik, jöjjön hozzám, és igyék! Aki hisz bennem, annak bensejéből az élő vizek forrásai fakadnak.” Nyilván a kegyelemről van szó, amely mint élő víz a környéket, úgy változtatja meg, teszi teljes értelemben élővé az embert. Az Evangélista hozzáfűzi a magyarázatot: „Ezt a Lélekről mondta, amelyet a benne hívők kapnak meg. A Lélek ugyanis még nem jött el, mert Jézus még nem dicsőült meg.” (Jn 7,37–39) Jézus a megdicsőülésben lett öszszentséggé, vagyis Szentlelket árasztóvá. Igaz, a Lelket ő küldi – az Atyától, az Atyával egyként, egyetlen küldő aktussal – de maga a Lélek fakasztja bennünk azt a bizonyos élő vizek forrását, tehát a Szentléleknek tulajdonított mű lényünknek és életünknek szentté tevése.

Maga az Úr is úgy beszélt a keresztségről, mint amely szentség vízzel és Szentlélekkel érint: „Mondom neked – közölte Nikodémussal –, aki újjá nem születik vízből és a Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába.” (Jn 3,5) Ezzel csak igazat adott Jézus a Keresztelőnek, aki úgy hirdette őt előre, mint aki Szentlélekkel fog kereszteni: „Én ugyan vízzel keresztelek a bűnbánatra, de aki nyomomba lép, ő majd Szentlélekkel

és tűzzel keresztel meg titeket.” A tűz nem a Szentlélekre vonatkozik, hanem éppen a Szentlélekkel ellentétes erőre, a kárhozatra. Aki nem akarja elfogadni Jézustól a Szentlelket, az ég el a mindörökké tudatos senkivé válás kárhozatában: „Szórolapátja a kezében, hogy megtisztítsa szőrűjét – vagyis az Atyától örökségképpen neki adott emberi világot –, és összegyűjtsa a búzát a csűrűbe – a Szentlélek által isteni életet élőket a maga mennyei országába –, a pelyvát – az atyáinktól ránk hagyományozott értéktelen életmódban megmaradtakat, a bűnösen csak embereket – meg elégesse olthatatlan tűzzel.” (Mt 3,11–12) Szent Pál úgy mondja, hogy a keresztség „a Szentlélekben való újjászületés és megújulás fürdője”. (Tit 3,5)

Még ennél is teljesebb a Szentléleknek tulajdonítás a kinyilatkoztatásban. Mert megint úgy vélhetnénk, hogy bár a Szentlélek teremti belénk a kegyelmet, így válunk istengyermekké, de ezáltal a megtestesült Fiú, Jézus élete, maga Jézus él bennünk, tehát ő nevezi bennünk is Atyának az Atyát. Ez sem így van. Az istengyermekség lelke a Szentlélek: „Isten gyermekei vagytok mindnyájan, hiszen megkeresztelkedtetek, Krisztust öltöttétek magatokra.” (Gal 3,26) Az Atya „Krisztusban választott ki minket a világ teremtése előtt, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk előtte. Szeretetből arra rendelt, hogy akaratának teljessége szerinti fogadott gyermekei legyünk Jézus Krisztus által.” (Ef 1,4–5) Mégsem Jézus nevezi bennünk az Istent Atyának: „Mivel Isten gyermekei vagytok, az Isten az ő Fiának Lelkét árasztotta szívéinkbe, aki őt így szólítja: Atya!” (Gal 4,6) „A fogadott gyermekiség Lelkét nyertétek el, általa kiáltjuk: Atyánk! A Lélek maga tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten gyermekei vagyunk.” (Róm 8,15)

A dolog nyitja nagyon egyszerű. Mi a keresztségben nem kerültünk személyes egységbe az Igével, mint Jézus, hiszen ez azt jelentené, hogy Jézussá változtunk, hogy az Ige bennünk is megtestesült, pontosabban bennünket is belevont a megtestesülésbe. Ez lehetetlen – amennyiben megmaradna személyiségünk: emberszemély nem változhat át Fiúistenné úgy, hogy emberszemély maradjon. Ha pedig elveszítenénk személyiségünket, akkor nem lennénk többé azonosak önmagunkkal. Csak annyi történnék, hogy egy sereg személyiség megsemmisítése árán az Ige egyetlen embersége mellé még egy csomó más emberséget is magára venne. Ennek nyilvánvalóan semmi értelme sincs.

A keresztség szentségében nem az Ige küldetik belénk, őt Jézus emberségébe küldte az Atya. Mi nem az Igével kerültünk személyes egységbe, hanem az Ige *életével*. A szentségi szó nem úgy olt be bennünket

Krisztusba, hogy vele személyes egységet alkotunk. Nem személyébe oltatunk bele, hanem emberségébe, ez az összentség. Belőle pedig életprincípium árad. Mégpedig annak az életnek princípiuma, amelyet Urunk – istensége szerint is, az unio hypostatica révén embersége szerint is – a Szentlélekben él. Benne, ebben a végtelen, isteni Csókban fogadja el önmagát és ugyanakkor adja is oda egész istenemberi lényét az Atyának, kimondhatatlan szeretetben.

Ha a Fiúval kerülnénk személyes egységbe a keresztség által, akkor megszűnnék választási szabadságunk, akkor szükségképpen csak azt tudnánk élni, amit az Ige a Szentlélekben, hiszen személyiségétől megfosztott emberségünkkel a Fiú élne, szeretné az Atyát.

A Szentlélek műve szentté, istengyermekké levésünk. Vele személyesen sehogy sem egyesülhet emberségünk, a Szentlélek nem testesülhet meg. Mert ő a Találkozás Istene. Benne vált csókot az Atya és a Fiú, mégpedig úgy, hogy ebbe a Csókba, aki a Szentlélek, belelehelik, beleadják végtelen Isten-önmagukat. Nos, ezért nem lehet emberré a Lélek. Mert az emberség szükségképpen véges. Ha tehát egy emberségben akarunk találkozni az Atya és a Fiú szeretete, ez azt jelentené, hogy ennek a Szeretetnek végessé kellene tennie önmagát – ez pedig lehetetlen. Az Atya és a Fiú csak egész önmagukkal szerethetik egymást, ők pedig mindketten a végtelen Isten, végessé sehogy sem lehetnek.

A kinyilatkoztatás új fogalmakkal jelöli azt a Szentléleknek tulajdonított művet, amely a mi szentté, isteni minőségű és életerejű emberekké válásunkat eredményezi. Ez a két fogalom: pecsét és bentlakozás. Szent Pál a kegyelemben élő embert a Szentlélek templomának nevezi, akiben lakozik a Lélek, és – ez nagyon fontos – aki el tudja úzni magából a Szentlelket. (Róm 5,5; 8,14; 1Kor 6,19; Ef 4,30; 1Thessz 5,19; Gal 5,22; 2Tim 1,14)

Igaz, Jézus nem a Szentlélekről beszélt a bentlakással kapcsolatban. Ő azt mondta, hogy aki szereti őt, azt az Atya is szeretni fogja, és lakni mennek – ők, az Atya és a Fiú – annak lelkébe. Ez nem mond ellent a szentpáli elgondolásnak. A Szentháromság megy lakni a megkereszteltbe. Mit jelent ez? Isten mindenütt jelen van. Tehát a megkereszteltben emberben is. De a bűnösen csak emberben csupán mint Teremtő, Fenntartó, Gondviselő stb. van jelen az Úr. A megkereszteltben úgy, mint Szentháromság. Pontosabban: úgy, mint ahogyan az Atya és a Fiú szeretik egymást a Szentlélekben.

Ezért vág egybe Jézus ill. az Apostol szava. Jobban, mintha mindketten azt mondták volna, hogy a Szentháromság megy lakni lelkünkbe.

Mert a Szentháromság így, közösen megnevezve, ha lakik bennünk, az azt jelentené, hogy a teljes szentháromsági életbe akar belevonni bennünket Istenünk. Pedig nem így van. Nem akar pl. részesévé tenni bennünket annak az aktusnak, amellyel ő, az Atya, szüli Egyszülöttjét. Ő a belső isteni élet egyetlen vonatkozásába akar bekapcsolni bennünket, és ezt fejezi ki frappánsan – sőt egymást tökéletesen kiegészítve – vagy a Fiú és az Atya, vagy a Szentlélek bennünk lakozása. Mert Isten a szentháromsági életnek abba a mozzanatába, „részébe” von be bennünket a keresztséggel, amely a Szentlélekben folyik. Tehát abba a kölcsönös szeretet-életbe, amely az Atyát és a Fiút összekapcsolja. Ennek is csak az „egyik felébe”, vagyis a Fiú pontján von be minket a Szentlélekben folyó csodálatos szeretet-találkozás életébe. Röviden: a kegyelem belénk teremtésével azt adja meg Atyánk, hogy úgy tudjuk őt szeretni egész életünkkel, amint a Fiú az övé a Szentlélekben. A maga részéről pedig úgy akar szeretni és elfogadni bennünket, mint Egyszülöttjének önátadását.

A Szentlélek bennünk lakozása tehát azt jelenti, hogy Isten különleges módon van jelen bennünk. Úgy, ahogyan a Szentlélekben szereti egymást az Atya és a Fiú. A lakó mindig rányomja bélyegét, a maga lényének jellegzetességét arra a lakásra, amelyben él. Az otthon egyre inkább olyanná alakul, amilyen a lakója. Ez történik a Szentlélek bentlakásával kapcsolatban is. Lelkünk édes Lakója belevon minket a maga életébe, tehát az az Atya és a Fiú szeretet-találkozásába, mégpedig a lehetséges ponton, a Fiúén. A Szentlélek temploma képes olyan módon szeretni az Atyát, mint a Fiú. Pontosabban: be tud kapcsolódni a maga hasonlóvá – nem ugyanolyan végtelenné – vált szeretet-életével a Fiú Atyja iránti szerető önátadásába. És ezzel ismét elértünk a Jézusba oltottság fogalmához. A Lélek bentlakozása a mi lényünket és életünket abba az Atyát szeretésbe vonja bele, amellyel a Fiú a maga emberségén keresztül szereti az Atyát.

A Szentlelket Vendégnek nevezi a keresztény hagyomány. Utal ez arra, hogy ő nem erőszakos lakó. Tehát olyan valaki, akit el lehet küldeni. Aki nem hajlandó bekapcsolódni abba az életbe, amely a Szentlélekben folyik, akinek élete ezzel szögesen ellentétes, az kimutatja, hogy nem akar temploma lenni a Szentléleknek, így elűzi őt, lerombolja önmagát mint a Lélek templomát. Vagyis: ismét bűnösen csak emberré lesz. Fontos ez olyan szempontból, hogy belőle nyilvánvaló: Isten nem tesz velünk erőszakot, nem veszi el szabadságunkat. Csak a lehetőségét adja meg – és ha akarjuk, a végrehajtást –, hogy ilyen bensőséges módon találkozunk vele. Aki azonban önistenítő rivalizálásba kezd a szerető önátadás he-

lyett, annak szeretetét nem erőszakolja. (Jézus nem tudott nem az Atyáért lenni egész lényével. Mégsem történt vele erőszak. Ő nem emberszemély, hanem embersége szerint is a Fiú, akinek személyével embersége egyesült. A Fiú pedig kényszer nélkül, szabadon, de szükségképpen, megváltoztathatatlanul szereti az Atyát egész lényével; ha lényének embersége is van, azzal is.)

De nem egyformán bűnösen csak ember a meg nem keresztelt és a megkeresztelt, de a Szentlelket elűző. A két embertípus közti különbség megértésére nagyon alkalmas a kinyilatkoztatás másik, Szentlélekkel kapcsolatos fogalma, a pecsét, amely karaktert, jellegzetességet ad a léleknek, egész emberi lényünknek. Szent Pál így ír: „Aki minket megerősít és fölken Krisztusban: Isten az. Ő az, aki pecsétjével megjelölt minket, és mint foglalt, szívünkbe árasztotta a Lelket.” (2Kor 1,21–22)

Ősi tanítása Egyházunknak, hogy a megkeresztelt lelkére pecsétet nyom az Isten, és a szentségben részesült már mindig viseli ezt a megjelöltséget; ha elkárhozik, még a kárhozatban is. Ezt a pecsétet nem valami kis bélyegzőnyom félnék kell elgondolnunk. Az Isten pecsétjével megjelöltség azt jelenti, hogy lényünk immár egy megmáshíthatatlan karaktert, örök jellegzetességet kapott. Ez a jellegzetesség azt mondja, hogy lakásul jelölt ki bennünket Isten, alkalmassá és arra szántta tett, hogy bennünk lakják a Szentlélek, és belevonjon minket a benne folyó szeretet-találkozás életébe.

A bentlakozás és a karakter nem ugyanaz. Az is a bentlakásra jellegzett lelkű, akiben valójában nem lakik a Szentlélek, mert elűzte őt. Jézus csak arra mondta, hogy Atyjával együtt lakni fog benne, aki szereti őt. Vagyis aki hajlandó bekapcsolódni a Szentlélekben megvalósuló szent partnerségbe. Aki nem akarja ezt az életformát, aki szögesen ellentétes életmagatartást vesz fel, aki önző önmagáért levésbe, önistenítésbe kezd, abból távozik az Atyát és Fiút összekapcsoló Lélek. Mégis, az ilyen ember karakterizáltsága arra, hogy a Szentlélek temploma legyen, megmarad. Ha tehát ismét szeretni akar, nem kell újból megkeresztelkednie, csak a Szentlelket visszahozó szentséget kell vennie, a bűnbánatét. Ez a szentség nem alkalmassá, jellegzetté tesz a Lélek bentlakására, hanem a már erre alkalmassá vált emberbe visszahozza az édes Vendéget. De erről a maga helyén majd lesz szó.

A szentírás a Szentlélek bennünk lakozásával kapcsolatban nem ismeri a vendég szót, ennél jobbat mond: foglaló. Amint az előbbi idézetben olvastuk: „Mint foglalót, szívünkbe árasztotta a Lelket.” (2Kor 1,22) A bennünk lakó Szentlélek nem házigazda, akitől magától függ, meddig lakik házában. Nem is „állandóra bejelentett” valaki, akit nem lehet elűzni. Ő vendég, aki marad annál, aki szívesen látja, és addig marad, míg hajlandó vendéglátója bekapcsolódni a Szentlélekben folyó életbe. A vendég kifejezés jól visszaadja a nem véglegességet, a nem szükségyszerűséget, de nem mond többet. Nem mondja azt, hogy a vendégből egyszer házigazda lehet, olyan valaki, akinek az addigi gazda, a Léleknek szállást adó ember, boldogan adja át ezt a tisztséget, mert egészen és tökéletesen azé az életé akar lenni, amely a Szentlélekben folyik.

Ezért jobb szó a foglaló. Az a kifejezés, hogy a Lélek foglalóul árad – a Fiú által az Atyától küldve – szívünkbe, pontosan azt mondja, mint a vendégség: vissza lehet csinálni; amint a vendéget lehet elküldeni, úgy lehet a foglalót visszaadni – persze „kártérítés” van, ez itt a kárhozat. De a foglaló ennél többet is mond. Ígéretet tartalmaz arra vonatkozóan, hogy – amennyiben a házigazda egy meghatározott időben, halála pillanatában, pontosabban utolsó tudatos elhatározásával is úgy akarja – a Vendégből végleges Lakó, sőt Házigazda lehet. Vagyis átveszi a lakást, akik mi vagyunk. És azontúl már mi lakunk őbenne: felvételünk a Szentlélekbe, akiben a Fiúval egyként – végleg beoltva szent emberségébe – szeretjük mindörökre, visszavonhatatlanul az Atyát, és élvezzük elveszítetetlenül az ő kimondhatatlanul édes szeretetét. Ez az üdvösség.

A leegyszerűsítésre törekvő ember nagyon szeret mindent statikusan, a maga mozdulatlanságában elképzelni. A Szentlélek bennünk lakozása nem gondolható statikusnak. Nem arról van szó, hogy életünk hajnalán lakni jön belénk a Lélek, mi pedig egy életen keresztül őrizkedünk a halálos bűntől, hogy el ne űzzük – ha elűztük, gyónni megyünk, hogy visszajöjjön –, így aztán ha halálunkig megőriztük, megkapjuk az üdvösséget. Szegényes – de, sajnos, roppant általános elképzelése ez a kegyelmi életnek. És nemcsak szegényes, hanem teljesen hamis is.

A foglalóul belénk árasztott Szentlélek arra foglaló, hogy nincs még vége, hogy kapunk mi ennél többet is – minden foglaló ezt jelenti. És ezt a többet nem egyszerre kapjuk majd meg halálunkkor, hanem fokozatosan, mégpedig úgy, hogy a mindig több elnyerése tőlünk is függ. Istenünk – ezt nem lehet eléggé hangsúlyozni – embernek hagy bennünket

istengyermekségünkben is, csak emberségünket új, isteni minőségűvé teszi. Nos, az emberi élet teremtett élet, az marad a kegyelemben is. Ez pedig azt jelenti, hogy a mi életünkben nincs örök most, mint Istenében. Mi nem tudjuk birtokolni egyszerre életünk egészét, csak szép egymásutánban. Hogy pedig életünknek ez az egymásutánja ne legyen se unalmas egy helyben topogás, se állandó körforgás, azért azt adta bele Isten minden teremtett életbe, hogy alaptörvénye legyen a mindig előre, a mindig többet. A megállás már a halál, a végső sorvadás, az élet pusztulásának kezdete.

Így van ez a kegyelem életével is. A keresztség csak elindítja bennünk az új, a természetfeletti életet. A foglalóul adott Szentlélek azt jelenti, hogy a magyszerűen adott kegyelem kivirágozhat, kiteljesedhet bennünk. Nem olyannak kell megőriznünk magunkat, amilyenek vagyunk a keresztség pillanatában, hanem növekednünk kell a kegyelemben, egészen halálunk pillanatáig: egyre tökéletesebben kell szeretnünk az Atyát. A kegyelem nem végleges állapotot, hanem életünk csodálatos kifutásának lehetőségét adja meg nekünk.

Ezt jelzi már maga a keresztelő víz is, amely a sodró erő szimbóluma. Az Egyházat megtermékenyítő Lélek vihar képében jött el. Akit tehát az Egyházanya magába épít, azt ezzel a Szentlélek forgószelébe állítja bele, hogy ez az erő emelje egyre magasabbra, vigye mind bensőbb találkozásra Jézusban az Atyához. Az istengyermeki élet legbensőbb törvénye is az, ami minden életé, a mindig előre a több, a teljesebb élet felé. A víz sodró erejének jelképe értésünkre adja, hogy nem a kegyelem ciszternáivá leszünk, hanem – mint maga az Úr mondta – élő víz forrása fakad bennünk, hogy mindig előre törjön, és meg ne álljon az Óceánig. A kegyelem olyan életerő, amely nemcsak vegetálásra jó és elég, nemcsak csendes életélvezésre és természetfeletti életbenmaradásra, míg jön az örök mennyei élet, hanem olyan életerő, amely arra képesít és kötelez, hogy életünk természetfeletti minőségében is mindinkább kiteljesedjék, gazdagabbá váljék az Atyával való mind bensőségesebb, mind szélesebb skálájú és mind intenzívebb találkozás által. A megkeresztelt számára út nyílt a Végtelen felé az ádami zsákutcából, amely csak a senkivé levés végső kínját tartogatta számára. Ezért oldja meg az újjászületés és megújulás fürdője a csecsemő életének alapproblémáját – ha maga is úgy akarja, amikor értelmé használatára elérkezik.

A kegyelem jelképe a fehér ruha. Ez lélektanilag csak abban az esetben szerencsés szimbólum, ha helyesen értjük, tehát ha összefüggésbe hozzuk a szentpáli Krisztusba öltözéssel. Különbözik a statika, a stagnálás képzetét kelti, és hamis irányba tereli keresztségről vallott hitünket.

Mert ha csak annyit mondunk, hogy „örizzük meg tisztán lelkünk menyegzős köntösét”, az lélektanilag nem életérzést keltő, inkább bénító kép. Egy fehér ruhát tisztán megőrizni a sírig, ez gyermek számára sem valami lelkesítő feladat, felnőtteknek meg egyenesen és végleg érdektelen, sőt gyerekesnek tűnő valami. Szerencsére a kegyelem nem fehér ruha – ilyen értelemben. Hanem egy csodálatos élet magja, princípiuma bennünk. Igaz, kell őrizni, de nem tartózkodással az élettől, hanem éppen élettől: a legteljesebb emberi életet élve – isteni minőségben! – őrizzük istengyermekségünket. Nem úgy tehát, hogy inkább nem teszünk semmit, csak bűn ne legyen, és hogy távoltartjuk magunkat az élet, a közösségek, az emberiség problémáitól, csakhogy kísértésbe ne essünk, és a földiek miatt meg ne feledkezzünk a mennyről. Hanem úgy, hogy mindennél törődünk, ami ránk tartozik valamiképpen is, és mindenbe egész lélekkel vetjük belé magunkat.

Az élet gyönyörű, de csak addig, amíg előre megy. Ha megáll, ha vegetál, ha stagnálni kezd, akkor visszataszító. Addig szép az élet, amíg élni lehet, mindig teljesebben és gazdagabban, de nagyon csúnyává válik, ha már csak vigyázni kell rá. A kegyelem éppen azt adja meg, hogy biológiai életünk fogytával is egyre gazdagabb és teljesebb lehessen istengyermeki, diadal felé közelgő életünk; nem szabad hát elrontanunk azzal, hogy nem éljük, hanem csak őrizgetjük a bűntől, és a vele járó pusztulástól.

Azért torz sokak vallásossága, mert nem értik – senki sem mondta meg nekik, számukra felfogható módon –, hogy a kegyelemben nőnünk kell. Mindenkinek kiszabta Istenünk a maga életútját, de ez nem csak annyit jelent, hogy a „sorsát senki el nem kerülheti”, hanem azt, milyen mértékben kell megértenünk, kiteljesednünk a földi élet végére. Ez nem olyan sorsunk, amelyet elkerülnünk nem lehet, hanem amelyet vállalnunk és élnünk kell. Az Atya ugyanis „Krisztus Jézusban jöttetekre teremtett minket, amelyeket Isten előre rendelt, hogy bennük éljünk.” (Ef 2,10)

Persze nem gyermekes jöttetekre kell gondolnunk, nem napi jócselekedetekre, amelyek mazsolák életünk kalácsában. Vérszegény elképzelés az ilyesmi, egyáltalán nem keresztény. A keresztény élet nem negatív bűntől való irtózás, nem is alkalmankénti jócselekedetek végrehajtása, hanem egész élet, teljes élet, emberlétünk egészének élése. A jöttetek az

említett idézetben azt jelentik, hogy életünk minden regiszterén felelnünk kell Atyánk szeretetére, azzal a felelettel, amelyet tőlünk vár, személy szerint. És amely feleletünk nem egyéni szeretetvallomás az élet nyelvén, hanem olyan Igenélet, amely beleépül az egy Test, az Egyház istenszerető, az Atyáért levő életébe.

Minden kisszerűség karikatúrája a krisztusi életnek, hiszen Urunk nem ismert kisebb szavakat élete szeretet-vallomásában, mint hogy *mindent és egészen*. Nem a kicsi dolgokat kell semmibe venni vagy elhanyagolni, hanem minden kis és nagy feladatunkat nagystílus szeretetben összefogva kell vállalnunk, és isteni minőségben teljesítenünk. Erre képesít és erre hív bennünket az a teremő szó, amely a keresztségben érintett bennünket, és belénk plántálta a kegyelem csíráját.

A menny egészen csodálatos virágbaborulása lesz a teljes emberi életnek. De virág csak az élet csírájának erejében lehet. Ezt adja meg a kegyelem. A mi dolgunk, hogy – engedve magunkat elragadni a Szentlélek viharától – lényünk és életünk teljességében sok-sok bimbót érleljünk. Nem lehet aprópénzen mennyei boldogságot vásárolni, a kezdetben kapott kegyelemkrajcár megspórolásával, bűn elől való rejtegetésével sem. Igaz, sok-sok aprópénzen kell összegyűjtenünk mennyei kincseinket. De éppen ez kötelez bennünket arra, hogy életünk minden tudatos mozdulata az egyetlen mennyei kincs gyarapítása legyen: mennyre egyre inkább megérő lényünk állandó gazdagítása a szeretetben. Aki el akarná dugni a talentumot, az elveszíti azt: elveszi tőle az Isten, aki a kegyelmet nem mennyei belépőjegynek szánta, hanem életcsírának, amelynek szárba kell szökkennie, és egész emberi életünket természetfeletti módon gyümölcsöt termővé kell tennie. Arra foglaló a belénk árasztott Lélek, hogy mindez lehetséges, csak akarnunk kell, csak élnünk kell.

* * *

Az Egyháznak, és benne minden kereszténynek, csodálatos élményeken keresztül kell egyre jobban felfedeznie a Találkozás titkait. Ezen az életúton, amely alakulásunk és beérésünk a mennyre, Jézus csak azt tudja mondani: Jöjjetek utánam! Ezen az úton Jézus el tud indítani, Szentleke által magával tud vinni, egészen oda, ahol ő van, a megdicsőülésbe. Útközben tud segíteni és Leleke által vezetni. Egyet azonban nem tud: az utat előre, pontosan leírni. Térképet tud adni, azt megrajzolta számunkra, kijelölve az istengyermekség útját, mégpedig a Szent-

lélek által sugalmazott szentírási szerzők, a hagyományról tanúskodó atyák, a hittételeket fogalmazó zsinatok, a dogmákat hirdető pápák, a hittel és a hitről eszmélkedő teológusok, a sok mindent megsejtő misztikusok, az élet titkát tapasztalatból ismerő szentek, a szent liturgia és más eszközök révén. Minden térkép arra van, hogy eligazítson. De arra nem elég, hogy az utat közvetlenül megismertesse. Azt csak végigjárva lehet igazában megismernünk. Aki tehát valóban otthon akar lenni istengyermeki életében, és abban haladni is akar, egyre feljebb az Isten hegyén, annak használnia kell a térképet, de annak tudatában, hogy végig is kell járnia istengyermeksége mennyei életbe vezető útját.

Így ír erről Szent Pál: „Isten, aki azt mondta: A sötétségből támadjon világosság, fényt árasztott a mi szívünkbe is.” Hogy ti. el tudjunk igazodni az Egyház által rajzolt térképen, és így „felragyogjon nekünk Isten dicsőségének – belső, szentháromsági, tehát legsajátosabb isteni életének – ismerete”, mégpedig „Jézus Krisztus arcán”: Jézus minél tökéletesebb megismerése a hitben igazít el bennünket az istengyermekség Atya felé vezető útján. „Mi mindnyájan födetlen arccal – vagyis élő és kellőképpen érteni tudó hittel – szemléljük az Úr dicsőségét – ismerjük meg belső Isten-életét –, és dicsőségről dicsőségre ugyanazon képmássá változunk át az Úr Lelke által.” Vagyis a belső életből – a dicsőségből – mi is részesedünk, fokról-fokra teljesebben, míg – nem egyénileg, hanem közösségünkben, az egy Testben – felnövünk Krisztushoz, és mi is leszünk hozzá hasonlóan képmása az Atyának. A Szeretet Lelke által, mert a szeretet hasonlóvá teszi azokat, akik szeretik egymást. A Szentlélek erejében válunk így képmássá, egészen hasonlóvá a Szeretethez, aki az Atya. Íme, ez a keresztény életprogram, amely csak azért valósulhat meg, mert van keresztség, és mert benne foglalóul lakóként kaptuk meg a Szentlelket. (2Kor 4,6; 3,18)

Az egyre teljesedő istengyermekség gyümölcse – útközben: „Akkor majd fel tudjátok fogni az összes szentekkel együtt, mi a szélesség és hosszúság, magasság és mélység, megismeritek Krisztusnak minden ismeretét felülmúló szeretetét, és beteltek Isten egész teljességével.” (Ef 3,18–19)

A távlat: a végtelen. Jézus azt mondta Nikodémusnak: „Ne csodálkozzál azon, hogy azt mondtam neked, szükséges újjászületnetek. A szél ott fúj, ahol akar: hallod ugyan hangját, de nem tudod, honnét jön, és merre megy. Így van mindenkivel, aki a Lélekből született.” (Jn 3,7–8) Az újjászületett embert a Lélek ragadja magával az isteni élet mélységeibe. Halljuk a hangját, vagyis átéljük, hogy tudjuk életünkkel – és egyre

jobban, gazdagabban és tisztán csengőbben – Atyánknak nevezni az Istent. De amint nem ismerhetjük a szentháromsági élet végtelen mélységeit, ahonnet a Szentlélek jött, éppen úgy nem ismerjük egyelőre azt a pontot, ahová magával akar ragadni, hiszen éppen oda akar vinni, ahonnet jött: a szentháromsági élet közösségébe.

Még valamit kell tudnunk: az Isten Lelke nem egészen egyforma úton vezet mindenkit. Így is mondhatjuk: mindenkit másképp, sajátos személyi adottságai alapján akar megérlelni a mennyre. Sőt, így is: az Egyház nem uniformizált közösség, tehát benne érvényesülnie kell a minél sokszínűbb gazdagságnak, ezért Isten népének közösségében nem szabad egyformára érnie két istengyermeknek sem. Ezért szükséges, hogy – az istengyermeki élet általános törvényszerűségeit megtartva – mindegyikünk bízva rá magát személyesen is a Szentlélek vezetésére, aki sokféle módon, külső és belső megvilágításokkal tud irányítani bennünket a magunk útján. „Aki figyelmesen tanulmányozza a szabadság – tehát nem a szolgaság, hanem a gyermekek – tökéletes törvényét, és ki is tart mellette, aki nem feledékeny hallgatója, hanem tetté váltója, az *a maga útján* boldogságot talál.” (Jak 1,25)

A Jézus halálára jellegzett élet

„Mindnyájan, akik megkeresztelkedtünk, Jézus halálára keresztelkedtünk meg . . . Halálának hasonlóságában egybenőttünk vele.” (Róm 6,3.5) „Krisztussal keresztre vagyok feszítve. Átala a világ meg van feszítve számomra, s én a világ számára.” (Gal 2,20; 6,14) Amit Szent Pál apostol ezekben a mondatokban leírt, igazolja, milyen pontosan megértette, hogyan lett számunkra Jézus a keresztségben az Út. Az eddigiekben arról beszéltünk, hogy Jézus a mi Életünk. Most azt kell világosan látnunk, hogy a Krisztus, akibe oltva élünk, és akit egyre inkább magunkra kell öltöznünk, csak úgy lehet Életünk, ha Utunk is. Így is lehet mondanunk: csak az jut el az életre, aki utána megy. Utána pedig csak egyféleképpen lehet menni, ha felvesszük keresztünket. Meg kell vallanunk, ezzel kapcsolatban sok szólam szokott elhangzani a szószékeken. Próbáljuk meg most átgondolni, hogy miről van szó.

Említettem már, hogy a magam részéről nem látom semmi más módját a megváltásnak, mint ahogyan történt. Azt már igyekeztem megmutatni, hogy szükséges volt a megtestesülés. Most azt mondom el, miért tartom egyedüli útnak a kínhalállal történt megváltást.

Tudom, ezzel kapcsolatban milyen meggondolásaik vannak a teológusoknak. De azt is meg kell mondanom, egyik általuk megjelölt más útját a megváltásnak sem tartom lehetségesnek. Hogy miért, az remélem kiderül gondolatmenetemből, anélkül, hogy a különböző elképzelésekkel részletesen foglalkoznék. Azt bocsátom még előre, hogy természetesen nem tagadom, hogy Isten a megváltásnak számtalan más módozatát tudhatja. Csak azt állítom, hogy én egyetlen más kielégítőt sem látok, sőt, úgy sejtem, emberileg mást nem is lehet kitalálni.

A kérdéssel foglalkozók szerintem ott követnek el alapvető hibát, hogy az éremnek csak egyik oldalát vizsgálják. Csupán olyan szemszögből nézik a dolgot, hogy elégtételt kellett adni, meg kellett engesztelni a méltán haragvó, mert vérig sértett Istent. Ez persze tökéletesen igaz: Jézus azért is jött, hogy kiengesztelje irányunkban az Atyát. Ha csak ezt tekintem, valóban nem szükséges a kínhalál, elég lett volna az a bizonyos egy csepp vér, amelyről a régi skolasztikusok beszélnek.

Csakhogyan van a kérdésnek egy másik nézőpontja is. Az emberiség oldaláról. Nemcsak Istent kellett kiengesztelni, hanem nekünk is ígert kellett mondanunk az istengyermeki életre. Mert ha egyszer kérdezzük Istentünk, és mi Ádámban nemet mondtunk, akkor Isten erőszak nélkül nem adhatja vissza az istengyermekség kegyelmét. Tehát újra kell kérdeznie. Ez nem tehetette, mert érdemben csak a már kegyelembe emelt tudna felelni. De erről már volt szó: a feloldhatatlannak látszó körből a megtestesülés adott kiutat. Kérdés nélkül nem erőszakolhatta Atyánk a kegyelmet. kérdezni a kegyelem megadása nélkül lehetetlen – tehát megtestesült az Isten Fia, hogy ő, a született Istengyermek feleljen emberségén keresztül. Innét kell tovább szönnünk a gondolatokat, hogy rájövünk, miért kellett Jézusnak kínhalállal megváltania minket.

Valamit ezzel kapcsolatban, mintegy kiinduló pontként tudnunk kell: kifejezetten az Atya kívánta a kereszthalált. Jézus számtalanszor elmondta, hogy így kell tennie – szabad akaratból ugyan, önkéntesen, mégis kell –, mert így kívánja, akarja az Atya, így kell őt megdicsőítenie, semmi más módon nem tudja. Tehát nem a szeretet önmarcangoló ekzisztenciájában vallotta meg így szeretetét Jézus az Atya iránt, és nem az elégtételt adó engesztelés szélsőségesé válásában határozta el, hogy ilyen rémes büntetést vállal helyettünk. Az Atya akarta így, Jézus ezt nem tiltotta, mint azt sem, hogy ő ettől emberileg visszaborzad, de vállalnia kell, mert nem tudja nem szeretni az Atyát, és az Atya így parancsolta neki.

Tehát mégis igaza van azoknak, akik féltékenyen egyetlen Istenről

beszélnek? Mi hisszük, hogy Isten maga a Szeretet. És az Atya senkit jobban nem szerethet, mint a Fiút. Emberségében is, mert Jézus embersége szerint is maga Isten egyszülött édes Fia – nem örökbefogadott gyermek, mint mi. Az Atya és a Fiú, tehát az Atya és Jézus találkozása a teljes önátadás szeretetének szünet nélküli párbeszéde. Nemcsak a Fiú, hanem az Atya részéről is. Amikor tehát az Atya azt mondta Fiának: Akarom, tedd le az életedet keserves kínszenvedéssel, és úgy vedd fel ismét, – akkor ezzel azt mondta: Szeretlek egész lényemmel. Ez az, amit nehéz megérteni, de úgy gondolom, csak első pillanatra megfejthetetlen ez a rejtély. Ha logikusan átgondoljuk, eléggé világos.

Az Atya és Fiú párbeszédét a megváltással kapcsolatban nem úgy kell elképzelni, hogy az az emberség feje felett történt. Isten nem kifejezetten a Fiúistent akarta újrakérdezni, akar-e istengyermek lenni, hanem az emberséget. Amikor tehát Jézust kérdezte újra – mert erről van szó a megváltásban, az engesztelés és elégtétel csak ennek keretén belül érvényesült –, a kérdést az emberséghez intézte; Jézushoz csak mint az emberség képviselőjéhez. Tehát Jézus mint az emberség állt szemben az Atyával a megváltást eredményező párbeszédben. Mégpedig Jézus az ádámi emberség képviselője volt. Azt emelte fel Atyánk a kegyelembe, az mondott nemet, annak kellett most igent mondania. Jézus új és nemes hajtása az ádámi fajnak, de az egyetlen, az ádámi emberség képviselője. És most jön egy fontos megállapítás: tehát Jézusnak az ádámi emberség pozíciójából kellett felelnie. Ott kellett felvennie az Atya és az emberség párbeszédének fonalát, ahol az megszakadt. Ha nem így tesz, ha egy egészen más emberség vagy csak a maga nevében „tárgyal”, akkor nem az ádámi emberség mond igent az újra kérdező Atyának, így az ádámi emberséget nem is lehetett volna újra a kegyelembe emelni.

Az Atya utolsó előtti szava az ádámi emberséghez az a természetfeletti teremtető szó volt, amellyel beleplántálta az emberségbe a kegyelmet, vagyis a tett nyelvén azt mondta az emberségnek: Légy a gyermekem! Erre felelt az emberség, szintén valamilyen tettel: Nem akarok; a riválisod akarok lenni, magam is isten. Akkor hangzott el az Atya utolsó szava: Szenvedj, kínlódj, légy idegen a magad életében, egész világodra essék a halál árnyéka, légy porrá, végleg senkivé! Innét a párbeszéd megszakadt. Egyszerűen azért, mert az emberség nem tudott már válaszolni. Tudott felelni, Istenhez kiáltani gondolattal, szóval és tettel, de ez már nem az a párbeszéd volt, nem az Atya és az istengyermek közt megkezdett és kialakult. Ilyesmíről szó sem lehetett, mert nem volt már isten-

gyermek, és az emberiség számára nem volt már Atya, csak Űr volt és szolga.

Rá kell jönnünk: Istennek utolsó atyai szava, a szenvedéseket, az elidegenedést, a halált kimondó szó a legtisztább szeretet volt a részéről. Ne gondoljunk itt arra a paradox kifejezésre, amelyet ezzel kapcsolatban szoktak emlegetni: a megsértett, a visszautasított szeretet. Értsük csak egyszerűen: az Atya szeretet-vallomása volt az ádami faj büntetése, a halálnak és a halál árnyékának ránkbocsátása. Az egyik szempontot már említettem: Isten kénytelen volt „visszaengedni” az emberiséget a csak emberi életbe. Hogy ezentúl már *bűnösen* csak emberek lettünk, az nemcsak a dolgok vaslogikájából következik, hanem abból is, hogy Isten fenn tartotta a meghívást. Ezt pedig másképp, mint így, nem adhatta tudtunkra. Mivel istengyermekek már nem voltunk, az atyai szót érteni sem tudtuk. (Erről tárgyalunk majd a hittel kapcsolatban.) De értettük azt, hogy bár emberek vagyunk és emberi az életünk, mégis idegenek vagyunk emberi életünkben. Aki vissza akar menni embernek, azt természetesen engedni kell szenvedni és meghalni, mert ez az emberi élet. Persze a csak emberi, tehát az ősi, természetesen, nem bűnösen csak emberi életben más lett volna a szenvedés és halál. Hogy milyen, nem tudjuk, de valamit átélhetünk belőle, ha átadjuk magunkat a Szentléleknek, de erről hamarosan szó lesz. Az önmagában természetes szenvedések és halál a bűn után – az elidegenedés következtében, vagyis mert idegenné vált az emberi élet – rettenetessé váltak. De éppen ez és a nyomában járó emberi sóhajtozás egy jobb élet után tartotta ébren a megváltás vágyát. Az Atya egyenes, érthető szóval vagy éppen teremítő igével nem mondhatta meg: gyermekeimnek akarlak benneteket – nem voltunk képesek érteni, felfogni, mi az, ez csak a kegyelemben lehetséges, amikor a Lélek nevezi bennünk Atyának az Istent. Úgy üzent tehát Istenünk, aki Atyánk akart lenni, ahogyan tudott.

Csak gondolkoznunk kell rajta, és rájövünk: a halál fullánkja, az elidegenedés kínja, a szorongás borzalmi, a szenvedések mind olyan tüske, amelyekkel Isten szerető jósága maga felé akar fordítani bennünket. Vagy legalább meg akarja éreztetni velünk, hogy nem jó felé megy az életünk, hogy a „csak emberségben” nem találhatunk önmagunkra, abban örökké idegenek leszünk, mert mérhetetlenül többre vagyunk hivatva. Az lenne a kegyetlenség, ha virányos úton engedne bennünket a kárhozatba andalogni. Ha nem éreznénk idegennak az emberi életet, ha nem lenne benne szenvedés és halál és szorongás, vajon ki vágya egy igazabb, egy teljesebb élet után? Ki akarna gyermeke lenni az Atyának?

Minden földi kín figyelmeztetés: az Atya felé kell mennetek, keresnetek kell valami többet, mint ez a csak emberi élet.

Nem erőszakoskodik velünk Atyánk, nem erőszakkal akar maga felé vonni, nem hatalmaskodik rajtunk. Nekünk valóban az az egyedüli megoldás életünkben, ha Atyánkként találjuk meg őt. Nekünk senki és semmi más nem elég. Ezt éreznünk kell, mert különben nem keresnénk az egyedül elég Valakit.

Az Atya – istengyermek párbeszéd tehát megszakadt, mert megszűnt az istengyermekség. Folytatni ott kell, ahol megszakadt, Isten szava nem szállhat el válaszatlanul. Hogyan kellett volna folytatnia az emberiségnek, ha istengyermek marad? Ez lehetetlen a visszautasítás után, de tegyük fel a lehetetlent. Tehát: hogyan kellett volna válaszolnia? Feltétlenül az istengyermek nyelvéen. Ez pedig a mindent elfogadás és a teljes önátadás. Tehát éppen olyan szeretettel kellett volna elfogadnunk Isten utolsó, a végső elidegenedést magában hordozó szavát, mint amilyen szeretettel az Atya azt kimondta. Ha istengyermek maradt volna az emberiség, akkor felismerte volna a szenvedésekben és a halálban Isten szeretetének jelenlétét, átölelte volna a szenvedést és a halált, mert felfogta volna, hogy bennük az Atyát öleli, és a szenvedésben és a halálban is megvallotta volna az Atya iránti szeretetét. Ha ezt teszi az emberiség, megmaradhatott volna a szenvedés és a halál, de megszűnt volna az elidegenedés. Az emberek ismét otthon lettek volna életükben, ebben a szenvedéssel teli és halállal végződő életben is, mert mindenben, az önmagában borzalmasban is átélték volna a Szeretet jelenlétét, és ez már az istengyermekség, az önmaga fölé emelt emberség, ez már maga az öröm és béke a Szentlélekben, a bontakozni kezdő boldogság.

Az emberiség nem volt már istengyermek, az Atyának válaszolni képtelen volt. De támadt Ádám törzsén egy új hajtás, a személyében Isten Jézus, aki istengyermek volt, bár az ádámi fajból vétetett. Így tudott válaszolni a nem is újra kérdező Atyának, hanem az ősbűnre kimondott büntetésekkel hozzánk utoljára szólt Atyának. Azt felelte Urunk, amit kellett. Világos látással felismerte a szenvedésben és a halálban, az elidegenedésben és a szorongásban a Szeretet jelenlétét. Ezért ölelte át a keresztet.

Azt, hogy az Atya akarta Jézus kínhalálát, nem úgy kell tehát értenünk, hogy ráparancsolt, vagy hogy a megváltásnak szigorú, sőt már-már kegyetlen feltételeket szabott. Az Atya egyszerűen csak azt akarta, hogy Jézus szeresse, emberségében is a Fiú mindent elfogadó és önátadó szeretetével, úgy, ahogyan az ádámi emberiségnek kellene szeretnie őt, te-

hát a szenvedésben és a halálban is. A Golgota életáldozatában találkozott az Atya és a Fiú. A Fiú emberségén keresztül a kínhalálban vallotta meg szeretetét, az Atya a feltámadásban fogadta el őt. És ebben a találkozásban nemcsak Jézus személy szerint találkozott az Atyával, hanem mivel emberségében történt a találkozás, azért az Atya és az emberiség talált újra egymásra Jézusnak a halálban teljessé váló szeretetáldozatában.

Így lett Jézus számunkra az Út. Amikor magába olt a keresztségben, akkor alkalmasakká tesz bennünket arra, hogy mindenben, ami van, tehát a szenvedésben és a halálban is, felismerjük és átöleljük a mindenben számunkra jelenlévő Atyát, aki maga a Szeretet. Az, hogy életünk Jézus halálára jellegzett, azt jelenti, hogy egész lényünkkel és életünkkel azt az istengyermeki feleletet kell visszhangoznunk, amelyet Jézus adott egész emberi életével, és azt mintegy összefoglalva, életének csúcsaként, a keresztségáldozattal. Erre ad belénk természetfeletti világosan látást és élet-erőt a kegyelem. Aki él vele, azt Jézussal egyként fogadja el az Atya: feltámadunk és megdicsőít bennünket az Isten. „Ha ugyanis halálának hasonlóságában egybenőttünk vele, akkor feltámadásában is úgy leszünk.” (Róm 6,5)

Kiút az ádámi zsákutcából

Azt mondtuk, a keresztség megoldja a szentségben részesült életének alapproblémáját, mégpedig mindörökre. Úgy tűnik, nem így van. Mert a keresztség látszólag semmit sem változtat az ember sorsán. Valamennyien szenvedünk, idegenek vagyunk ebben az életben, félünk és szorongunk, a végén meg kell halnunk, akár megkaptuk Jézusban az istengyermekség kegyelmét, akár nem.

Mondjuk meg előljáróban: az életút csak látszatra ugyanaz. Mert az ádáminak maradt ember sorsa a fokozatos és a végén a teljes elidegenedés, a növekvő és végül örök kinná fokozódó szorongás. Ezzel szemben, akinek megadatott, hogy Jézusba öltözzék, hogy ő legyen számára az Út, annak élete e földi idegenségben is zarándokút hazafelé, oda, ahol egészen és végleg megtalálja csodálatosan kiteljesedett önmagát. Az ádámi ember szenvedése végeredményben értelmetlen és a senkivé válás örök és borzalmas tudatába torkollik. A kegyelemben élő élete keresztút, amely az élet áldozatán át a feltámadás megdicsőülésébe vezet.

Ezzel kapcsolatban meg kell értenünk azt is, hogy nemcsak a halál után

lesz más – a kereszthordozás jutalmaként – a Jézusban élő sorsa, gyökeresen más már most az életérzése. Nem a kilátástalanság, nem is a csalóka remények futó ábrándjai felé megy, hanem átéli, hogy hazamegy. Így is mondhatjuk: az Atyához; de kifejezhetjük így is: állandóan afelé az állapot felé közelít, amelyben végleg otthon érezheti magát a maga életében. A jézusi ember a végső halálkínban érzi magát leginkább otthon emberségében. Nem mert a halálkín tetszik neki, hanem mert ekkor ér élete a Jézusba öltözés finiséhez, tehát megérett már benne az istengyermekség hazataláltságának élménye. Minderről azonban alaposabban kell beszélnünk.

Urunk megváltói művét különös cselekedettel kezdte: felvette a bűnbánat keresztségét a Jordán folyóban. Keresztelő János érezte ennek a helyzetnek fonákosságát, és szavá is tette. Tulajdonképpen igaza volt: Jézusnak, a bűntelennek nem volt szüksége a bűnbánat keresztségére. Aki személyében maga a végtelenül Szent, az semmiképpen sem tarthat bűnbánatot. Az Úr azt felelte Jánosnak, hogy meg kell tenni az Atya akaratát. Isten nem azt akarta, hogy Fia bűnbánatot tartson, nem azt, hogy ebben a jánosi keresztségben megtisztuljon. Jézusnak a bűnös, az ádám emberekkel együtt való keresztkedéssel ki kellett fejeznie, hogy vállalja a sorsközösséget az ádám emberiséggel.

Jézus megkeresztelkedését úgy foghatjuk fel, mint a megváltás nyitányát, amely elővételezeten magában foglalta a megváltás mostantól kezdve végleg kibontakozó egész művét. Urunk teljes mértékben vállalta az ádám életutat, de istengyermeki lelkülettel, nem büntetést szenvedve, hanem szeretetből az Atya iránt. Az eredmény: az Atya véglegesen Fiának ismerte őt el, sőt benne gyermekének ismerte el a Jézusba oltandó emberiséget, vagyis összentséggé, Szentlelket árasztóvá tette Jézus szent emberségét. Jézus a keresztkedéssel szimbolikusan – de ezzel határozott akaratát, elhatározását kifejezve – vállalta az ádám zsákutcát, minden szenvedésével, szorongásával, idegenségével, a hullává levéssel együtt. Ugyanígy az Atya a megkeresztelkedés utáni eseményekkel – a megnyílt égből hallatszó szózáttal, hogy Jézus az ő kedves Fia és a Szentlélek reá szállásával – elővételezte, szimbolikusan előre jelezte a húsvét diadalát, a Fiúságot igazoló és elismerő megdicsőülést, valamint az összentséggé válást, a Szentlelket árasztó titkot.

Amit a nyitány előre jelzett, azt Urunk végig is csinálta. Maradék nélkül vállalta az ádám utat. „Krisztus Jézus, mint Isten, az Istennel való egyenlőséget nem tartotta olyan dolognak, amelyhez feltétlenül ragaszkodnia kell.” Jézus megtestesülhetett volna Isten-mivoltához méltó, ele-

ve és nyilvánvalóan megdicsőült emberségben. De akkor nem folytathatta volna az ádám faj nevében azt a párbeszédet az Atyával, amely az ősbűnre kimondott büntetéssel megszakadt. Ezért nem dicsőségben jött el, „hanem szolgálai alakot öltött, kiüresítette önmagát, és hasonló lett az emberekhez. Külsőjét tekintve olyan lett, mint egy ember. Megalázta magát, és engedelmes lett a haláláig, mégpedig a kereszthalálig.” (Fil 2,6 skk) Vagyis lett egy közülünk, ádámiai közül. Erre utal a „szolgai alakot öltött” kifejezés: olyanná lett, mint aki nem gyermeke, csak szolgája tud lenni Istennek, tehát mint aki alázattal engedelmeskedik. De csak külsőleg lett ilyen. Az ádám utat belülről istengyermekként csinálta végig, így változtatta át büntetésből ill. válaszatlanul hagyott atyai szóból a szeretet találkozásának eszközévé, mint ahogyan minden az Isten gyermekei számára, mindenben vele találkozni, aki számunkra mindenben a Minden.

Urunk úgy válaszolt – személyében az emberiséget képviselve, és azzal az emberséggel válaszolva, amelybe bele kell oltódnia az új emberiségnek – tehát úgy válaszolt az Atyának, hogy magához ölelte az ádám ut minden borzalmát, annak jelképében, a keresztn. Ne csak a testi szenvedésekre és a biológiai halálra gondoljunk. Jézus valóban minden betegségünket magára véve hordozta. Végigjárta az elidegenedés sötét útját, nemcsak a magányosságét, nemcsak a tehetetlenség, a végső senki-vé válás rettenetes élményéét: elment a véksőkig, mert eltűnt szeme elől maga az Atya. „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem!” És megismerte a szorongást úgy, mint addig senki ember, a vérverejtékezésig. Mert nem egyszerűen félelem lehetett az a Getszemáni kertben történt vérizzadás. Ha csak félelemről lett volna szó, azt jelentené, hogy Jézus ijedősebb volt másoknál. Hiszen más is élte már át a reá váró kínok előre tudott várását, a kínhalál félelmét, de nem vérverejtéssel. Tudom, a szentírás tudósainak több magyarázata van rá, de talán nem tévedés feltételeznünk azt sem, hogy Urunk abban az órában magára vette a világ minden múlt és jövő szorongását, ezt a névtelen, és ezért minden félelemnél kibíratatlanabb érzést. Hogy ebben is, mint a keresztt többi fájdalmában és a hullává levésben is átölelje magát a Szeretetet.

Az összentséggé lett Jézus abba az emberségébe oltott minket a keresztséggel, amely emberségében mindezt végigszenvedte. Ez azt jelenti, hogy a keresztség bennünket is erre az életútra kent fel, hogy keresztre legyünk feszítve Jézussal. Mi nem indulhatunk az istengyermekség útján az ősi ártatlanság, vagy az egyszerűen csak emberség pontjáról. Bennünket csak onnét indíthat a kegyelem új útra, amibe beleszülettünk: az ádám élet-

ből. Az istengyermekség belénk plántált magja nem azt adja meg nekünk, amit nem adhat, hogy ti. „nem történt semmi, csak rossz álom volt az ösbűn és az idegenné lett emberi élet zsákutcája”. A kegyelem belénk, ádámi emberekbe oltotta bele az istengyermekség életerejét. Ennek következtében ádámi lényünkben is fel tudjuk ismerni, hogy ebben is jelen van a Szeretet, az Atya értünk levése. Ezért mi át tudjuk ölelni ádámi lényünket: a szenvedést, a világ idegenségét, a szorongásokat és félelmeket, a halált. Ha megtesszük, amire a kegyelem képesít, akkor átéljük, hogy mindenben az egyedül elég Valakit öleljük, aki számunkra a Minden.

Urunk így mondta: „Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik elfáradtatok és meg vagytok terhelve, és én megkönnyítelek benneteket!” (Mt 11,28) Nem az egyes megtört embereknek szólt ez a hívás, hanem az egész emberiségnek, amely belefáradt az ádámi életútba, és tehernek érzi már, hogy istent kell játszania vagy legfeljebb – jól vagy rosszul fizetett – szolgája lehet az Istennek. A Megváltó azt ígérte a hozzá menő, tehát a keresetségekben vele csodálatos módon találkozó, mert vele eggyé levő embereknek, hogy megkönnyíti őket. Visszaad ugyanis mindegyikünket, akik benne élünk, a magunk igazi életének, az istengyermekségnek. Tehát annak az életnek, amelyben állandó találkozásunk lehet az egyedül elég Valakivel, aki mindenben a Mindenünk akar lenni. Ez a találkozás adja meg fokról fokra gazdagabban azt az életérzést, hogy hazafelé megyünk, és egyre inkább otthon vagyunk, hogy jó és érdemes élnünk, hogy nemcsak vagyunk valakik – hiszen partneri viszonyba kerültünk az Atyával –, hanem azt is átéljük, hogy lényünk egyre jobban kiteljesedik, sőt utat talált a végtelenbe.

Mindennek azonban ára van. Jézus ígérete nem feltétel nélküli megkönnyítésünk, nem valami csodálatos és ingyen kapott lelki vigasz, amelynek ára csupán egy kis jámborkodás, legfeljebb néhány életszabály megtartása. Az ígéretet így folytatta Urunk: „Vegyétek magatokra igámat és tanulatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű!” Az iga: az ádámi lét büntetéseinek átölelése, mindebben az Atya szeretete, minden szenvedésben és végül a halálban az érte levés. A szelídség és az alázatosság az Ige magatartásának vetülete a mi emberi világunkban: a mindent az Atyától való elfogadás és a teljes érte levés, vagyis a természetfeletti szeretet életmagatartása.

Míg célhoz nem érünk, addig életünket állandóan egy kettősség jellemzi, amint a Krisztusét is. Jézus csak mintegy külsőleg üresítette ki önmagát, és vette fel az ádámiak szolgálatait. Lénye mélyén azonban már magában hordozta a megdicsőülést, amint a színéváltozásban ezt egy pil-

lanatra fel is tártá három apostolának. Nem annyira azért, hogy erőt öntsön beléjük a nagyhét eseményeinek elviselésére – akkor a többieket is magával vitte volna –, hanem inkább valamennyiünkért, akik krisztusiak vagyunk, tehát akik számára ő az Élet és az Út. Hogy tudjuk: bennünk is dolgozik már nemcsak Jézus halála, hanem feltámadása, megdicsőülése is. Érezzük a szenvedés, a magányosság, a félelem, a szorongás, az idegenség, a halál, a senkivé válás kínjait. De mert mindezekben hittel valljuk jelenlévőnek a Szeretetet, és minden borzalomban is őt szeretjük, azért megtapasztaljuk azt is, amit Jézus a maga keresztútjáról – tehát a miénkről is – mondott: „Megtaláljátok lelketek nyugalmaát – ha ti. magatokra veszitek az én igámat –: az én igám kedves, az én terhem könnyű.” (Mt 11,29–30)

A keresztny ember élete út: a belső alakulása, kiteljesedése. Végig, a halálig megmarad benne az ádami élet zsákutca jellege. De benne egyre inkább érezzük, hogy kitörünk a zsákutcából, hogy a halál nem senkivé zúzódásunk zárófala ennek az útnak, hanem a végleges kiút a végtelenbe, az Atyához. Az ádami lényünkől fakadó szenvedések átölelése egyre gyengíti bennünk bűnösen ádami hajlandóságainkat, a magunkat isteníteni vágyó önzést. Az ún. második megtéréseket megelőző lelki szenvedések, a teljes elidegenedettség érzése, az utolsó beérési szakasz előtti állapot, a lélek sötét éjszakája, mind válaszut elé állít: ha mindebben – nem érezve is őt – átöleljük az Atyát, akkor kiteljesedő istengyermekségünk gyors beérésének örülhetünk. Életünkéről a halál árnyéka, tudatunkból a bizonyos elidegenedettség érzése, szívünkől a félelem és a szorongás sohasem tűnik el, míg fel nem virrad számunkra az istenlátás boldogító fényessége. Mert Atyánknak ez eszköze arra, hogy eszünkben tartsa: úton vagyunk, mennünk kell; nem ülhetünk le élvezni, még Isten édességét sem. Még nem értünk meg a találkozásnak arra a bensőséges fokára, amelyre személy szerint bennünket vár az Atya. Isten szeretetének jelenléte van minden fájdalmasban, mert mindegyik szenvedéssel közelebb hív magához, az egyesülés nagyobb boldogságára.

Elet az örökkévalóság jegyében

Azt olvassuk a szentírásban, hogy Isten gyermekei vagyunk már most, de még nem nyilvánult meg, mivé leszünk. Istennek végtelenül nagy hatalma van rajtunk, akik szeretjük őt, és Atyánknak elfogadjuk: fel tud támasztani bennünket egy egészen más, csupa boldogság, véget nem érő

életre, amelyben más lesz a világunk is, új ég és új föld, az igazak hazája, könny nélkül, szenvedés nélkül, halál nélkül.

A keresztény reménység lényegileg egy másik világra szól, amelyben Isten egészen velünk lesz, valami titokzatos közvetlenségben adja magát nekünk, akik neki adtuk magunkat. Ha csak ebben a földi életben bízánk Urunkban, sajnálatra méltóbbak lennénk minden teremtménynél. De mi várjuk a mennyek országának eljövetelét, a mennyei Jeruzsálem leszállását a földre. Hisszük a testnek feltámadását és az örök életet. Addig pedig „sóhajtozunk és várjuk a fogadott gyermekséget, testünk megváltását. Meg vagyunk ugyan váltva, de még reménységben élünk.” (Róm 8,23)

Meg kell vallanunk önmagunknak: valami baj van azért ezzel a mi keresztény reményünkkel. Ha körülnézünk a magunk és környezetünk, vagy akár a világ keresztényeinek életében, bizony vajmi kevés élő paruziavárást, menny utáni vágyakozást találunk magunkban is, másokban is, akik testvéreink a hitben. Igen, igen, reméljük és hittel várjuk a mennyet is, a feltámadás megdicsőülését is, az új eget és új földet is. De valahogyan mindez olyan ködös, olyan elvont, olyan távoli, olyan idegen. Úgy érzi az ember, többünket tart meg Krisztus hűségében a pokoltól, esetleg már a földi büntetésektől való félelem, a tudat alól előtörő névtelen szorongás, az átlagosnál erősebb vallásösztön és jámborkodási hajlam vagy csupán a megszokás, mint Jézus eljövetelének tudatos várása, a menny óhajta és reménysége.

Ha azt akarjuk, hogy keresztény életünk valóban élet legyen, és annak is érezzük, és ennek nyomán valahogyan több lendületet kapjon, mindenképpen előbbé kellene tennünk önmagunkban a Krisztus-várást, a menny után való vágyakozást. Ehhez elsősorban a helyes diagnózist kell felállítanunk, hogy aztán gyógyítani tudjuk magunkban is, másokban is kereszténységünk élettelenességét, fáradságát, lendület nélküliségét. Talán így lehetne mondani: reménytelenségét, távlatlanságát. A keresztény reménnyel van baj. Ennek hiányosságai nem engedik, hogy lendületes, élettől duzzadó, a végtelen mámorában égő legyen jézusi életünk.

Szent Pál apostol a legteljesebb életnek érezte a maga Jézusban élt istengyermekségét. Mert elevenen élt benne a mindig küszöbön lévő üdvösség reménysége. Szent expresszionizmussal úgy érezte, hogy még az élettelen természet is sóvárogva várja a paruziát, Isten gyermekeinek célhozérkezését. És mi? Nem a természetben, nem a testünkben, de még a lelkünkben, a szívünk mélyén sincs meg a végső diadal várásának boldogító türelmetlensége és bizonyossága. Akik megyünk is Jézus után,

valami fásult reménytelenséggel követjük őt, szinte csak Péter szavával: Uram, hová máshová mehetnénk?! Aki közülünk lát más utat, életének valamilyen reményt keltő kifutását, könnyen letér Jézus útjáról. És ha nem élesztjük magunkban a keresztény reményt, nagyon könnyen szaladunk mi is, elunva a keresztutat, valamiféle zsákutcába.

A keresztény remény betegségének, a keresztény élet távlattalanságának diagnózisát felállítani nem nehéz. Nem is kell széleskörű kutatásokat végezni hozzá. Elég, ha a magunk lelkébe tekintünk, máris megismerjük a cseppben a tengert. Az okokat sem túl nehéz feltárni. Úgy gondolom, a következőket lehet megállapítani:

a) nem érezzük eléggé életízűnek, embernek valónak a mennyet, azért nemigen vágyakozunk oda, és ha igen, az inkább bizonyos életuntságból, a földiekből való kiábrándultságból származik;

b) túlságosan távolinak érezzük a mennyek országát;

c) ezen felül nem tetszik nekünk az, hogy az egykori boldogságért le kell mondanunk a jelen életről, annak sok örömről.

Így is mondhatjuk: azért nem kívánczunk megfelelő intenzitással Issten országa felé, mert nem ismerjük, félreismerjük, mert a keresztény köztudat keveset tud róla, és ennek jó része is félreértésen alapul. Próbáljuk most mindhárom téren helyreigazítani gondolatainkat.

* * *

Kezdjük azzal, hogy úgy érezzük, nem embernek való az ígért mennyei élet. Mert egészen másnak gondoljuk, mint ezt a mostanit, olyannak, amiben nincsen semmi testi, nincs evés és ivás, nincs szerelem és család, nincs utazás és szép tájak, nincsenek izgalmas kalandok. Valami unalmas liturgiának és hangversenynek rémlik a túlvilági élet. Egyszerűen képtelenek vagyunk elhinni, hogy odaát valami emberileg, a mi földi kategóriáink szerinti jó lehetne. Ezért nem vágyakozunk valami nagyon oda. Mert bármennyire idegen és nehéz nekünk ez az emberi élet, bármennyi bajjal jár, azért mi szeretünk embernek lenni, és meglehetősen kedveljük ezt a földi életet, testben és sok foghatóval. Nem óhajtunk szellemmé válni és csupán szellemi örömökkal töltekezni, szünet nélkül, egy örökkévalóságon át.

Álljunk meg ennél a szellemmé válásnál! Ez a kifejezés rámutat egy tényre. Arra, hogy a vallásukat gyakorló keresztény emberek minden különösebb nehézség nélkül el szokták fogadni a mennyország létezését és

valamiféle életet a halál után, szóval hogy a lélek nem hal meg. Ezzel szemben igen sok templomba járó ember nemcsak nem tud mit kezdeni a test feltámadásával, hanem egyszerűen hihetetlennek találja. Esetleg nem is hiszi, amivel egyenlő ez a magatartás: majd meglátjuk. Így volt ez már a keresztény ókorban is. Nemcsak a kívülállók, a pogányok és a szadduceusok akadtak fenn a feltámadáson, hanem még a keresztények között is problémákat okozott hitünknek ez a sarkalatos tanítása, amint ezt bizonyítják Szent Pál levelei.

Ez azért érdekes témánkkal kapcsolatban, mert éppen ez a hitetlenkedés mutatja, mennyire nem emberinek, az emberitől egészen idegennek érzik a hívőnek mondható emberek is a mennyei életet. Mert ha az ember józan ésszel gondolkodik, sokkal könnyebben elhíhető a feltámadás dogmája, mint a testetlen élet a halál után. Nincs abban semmi hihetetlen, hogy Isten, aki megteremtette a világot, rendelkezik azzal a hatalommal is, hogy újraalkot bennünket. Sőt, szinte el is várhatjuk, hogy feltámasszon haló porunkból, hiszen Atyánknak nevezi magát. Egy földi édesapa is előhozná halott fiát a földből, ha tehetné, ha isteni ereje lenne. A mennyei Atya teheti, el sem képzelhető, miért ellenkeznek bölcsességével, meg is mondta, hogy megteszi, miért tűnik hát olyan elképzelhetetlennek?

Ezzel szemben nagyon nehéz elgondolnunk, hogyan lehet test nélkül élnünk a halál után. Arra rá tudunk jönni, hogy a lelkünk halhatatlan, mert szellemi, de ez nem oszlatja el a nehézségeket a hogyannal kapcsolatban. Azt kell mondanunk, talán nagyobb csoda tudatos életben megőrizni a lelket a feltámadásig, mint újra életet adni egy komplett, test-lélek embernek. Mert olyan a lelkünk, hogy test nélkül nem megy semmire, mocanni sem tud. Sem megismerni, sem gondolni, sem következtetni, sem akarni nem tud annak a lelke, aminek a teste egészen tehetetlen, vagy nincsenek meg a megfelelő funkciói.

Nos, a keresztények hitének ebből a különösségéből, hogy könnyebben elfogadják a halál utáni testetlen létet, mint a feltámadást, egy bizonyos: el sem tudják képzelni, hogy a mennyben valamiféle mégiscsak emberszabású életben és boldogságban lesz részünk. Csak afféle árnyék-létnek gondolják, nem csoda hát, ha nem eleven bennük a vágy minél hamarabb odaérni. (Nem is lehet keresztény életcél a minél hamarabbi halál és ezzel a gyors üdvösség, de ez más okból van így: a halál csak teljes beérettségünkben kívánatos.) A mennynek nem kívánása hat ki aztán oly károsan az egész keresztény életre.

Nem azt akarom bizonygatni most, hogy a mennyek országa sokkal

boldogítóbb lesz, mint ez a földi élet, bármilyen jól sikerüljön is. Az is egészen világos, hogy nem lesz unalmas, mert ott következik be az a megálmodott „megáll az idő” boldogság. Az is nyilvánvaló, hogy természetfeletti boldogság lesz az, számunkra most még egyszerűen elképzelhetetlen, maga Jézus sem tudta elmondani, milyen, pedig ő nemcsak onnét jött, hanem – még embersége szerint is – egész földi életét boldog istenlátásban töltötte.

Amit most meg szeretnék mutatni, az az, hogy a menny mégis, mindezek ellenére emberek számára való élet és boldogság lesz. Először azért, mert ott is emberek maradunk, a boldog istenlátás nem tesz bennünket sem istenné, sem angyallá. Ha pedig emberek maradunk, ellenkezőleg Isten bölcsességével, hogyha valami nem embernek való életformát akarunk rákerőszakolni. Boldogság nem lenne belőle, az bizonyos.

A földi élet, a mi világunk és a mennyei élet, az Isten világa nem idegen egymástól. A mi földi világunk Modellje is maga az Isten volt. Földünk és a földi élet szépségei, örömei, testi és lelki gyönyörűségei nem lehetnek ellentétesek a mennyei életével. A gazdagság, az intenzitás, a minőség lehet más, sőt fokozódhat istenivé, de az alapstílus marad. Semmi sem létezhet, ami ne Isten stílusát tükrözné. Aki tehát szeret élni, aki szereti a földi örömeket, aki tudja élvezni a maga emberi életét, annak nem kell félnie, hogy ezekből valamit is elveszít. Remélem, nem ért senki félre: még az ún. bűnös örömeket sem veszítjük el Isten országában. Egyszerűen azért, mert nincs öröm és nincs gyönyör, amely önmagában bűnös vagy önmagában tiltott lenne, csak az út lehet bűnös, amelyen elnyertük. Maga az öröm, sőt a gyönyör csak csillága a szentháromsági boldogságnak. Nem, semmi szépet nem fogunk nélkülözni az Atya keblén! Ha nem is lesz evés-ivás és házasság, ami ezekben szép és öröm, az meglesz számunkra az Isten ölelésében, csak természetfeletti módon gazdagabban és intenzívebben, minden árnyék nélkül. Aki nagyon szereti a földi életet, nem kell aggódnia, akár alkotásról, akár élvezésről, akár bármiféle szeretetkapcsolatról vagy bármiről legyen szó: mindent megtalál a szentháromsági életben.

De menjünk még tovább! Úgy szoktuk emlegetni, hogy a menny boldog istenlátás lesz. Persze az Urat szemmel látni nem lehet, a lelkünkkel fogjuk szemlélni és átölelni, szellemi módon. És itt fel kell figyelünk valamire, egy felmerülő kérdésre: miért akkor a feltámadás? Miért lesz szemünk, ha nem azzal nézzük az Istent? Miért kell, hogy visszakapjuk a karunkat, ha azzal úgysem ölelhetjük az egyedül elég Valakit, a Mindent? És a fülünkkel mit hallgatunk, ha egészen lefoglal az Isten szere-

tete és szeretetének élvezése? Csak nem beszélgetünk egymással, ha Istennel lehetünk örökké édes párbeszédben, sőt ha benne látjuk, értjük egymás gondolatait? Szóval miért feltámasztani a testünket, ha a visio beata a lélek ügye?

Továbbá: miért kell az új ég és az új föld? Ugye, ezt a gondolatot már részleteznem sem kell? Ha egyszer tökéletesen kielégít bennünket az Atyával való lelki egyesülés, a Fiúval egyként a Szentlélekben, miféle új világ fog bennünket érdekelni?

A következtetés könnyű. Isten – a feltámadásból és a világ újjáteremtéséből ez nyilvánvaló – egészen embernek akar bennünket a mennyben is. És Atyánk tudja, hogy akit mi szeretünk, azt a szemünkkel is akarjuk látni, a fülünkkel is akarjuk hallani, a szívünkkel, az érzelmeinkkel, sőt az ösztöneinkkel is szeretni óhajtjuk, a karunkkal akarjuk ölelni, szívünket a szívéhez szorítani. Istent önmagában testtel megközelíteni nem lehet. Azért lesz a feltámadt test és az újjá alkotott világ: hogy egymás emberségében, testében és az új égben és földben láthassuk, szerethessük, hallhassuk Istenünket, a szeretet partnerségének édességében. Nem földi lesz a testünk és nem földi az új világunk, hanem szellemi, mennyei. Ami lényegileg – úgy gondolom – azt jelenti, hogy feltámadt testünk olyan lesz, az új világ olyan lesz, hogy egymással és a világgal való találkozásunk szent lesz, azaz egészen más, mint a földi találkozások. Nem idegen ettől a mostanitól, mégis más minőségében, gazdagságában, intenzitásában. Mert minden testi találkozásunkban is valami titokzatos közvetlenséggel a jelenlévő Istent fogjuk ölelni. „Az Istentől alászállt szent városnak nincs szüksége sem napra, sem holdra, hogy világítsanak, mert az Isten dicsősége ragyogja be, világossága pedig a Bárány”, akibe végleg összegyűjtve egyesülünk Atyánkkal. (Jel 22,23) „A nemzetek odahordják kincseiket és értékeiket.” (22,26) Szóval ott lesz minden, ami szépet kaptunk az Istentől, és amit mi, valamennyi nemzetbeliek alkottunk. Nem kell félnünk, hogy nem emberi, az emberitől idegen világ vár bennünket odaát.

Gondolom, a keresztyén reménység újjáélesztését ennek tisztázásával kell kezdenünk. De az is igaz, hogy ez önmagában sehogyan sem elég. Mert mindez elméleti igazság marad, amely talán megragad bennünket egy rövid időre, de így önmagában hosszú távra ható ereje nem lehet, ha távolinak érezzük a mennyet és a paruziát. Kell hogy átéljük: a mennyei találkozunk már most.

Nem tudom, mennyi igaz abból, amit ma az őskeresztény kor legelejéről gondolni szoktunk, hogy ti. tele volt lendülettel, étellel, gyermeki odaadással. Ha valóban így volt, ez bizonyosan összefüggésben volt a második, világvégi Krisztusjövet közelségének gondolatával. Olyan az emberi lélek, hogy szereti minél hamarabb látni munkája gyümölcsét. A ki-tartó, csak hosszú távon eredményt hozó munka kevés ember kenyere. Hát még ha olyan valamiről van szó, ami sok évtized múlva érik csak be! Mihelyt őskeresztény eleink rádöbbentek, hogy nincs is olyan közel a paruzia, csökkenni kezdett krisztusi életük lendülete. Így vagyunk vele mi is: nem eléggé eleven bennünk a reménység hatóereje, mert távolinak érezzük a mennyet, még távolabbinak a paruziát.

Történt azután egy másik változás is az őskeresztény kor óta. Valamikor, a kezdet kezdetén eleink a hitben boldog reménnyel várták az Úr nagy napját. Később a keresztény közösség félni kezdett tőle, és elnevezte a harag napjának. Nem a hit teljességéből fakadó elnevezés – csak egyoldalú kiemelés, mégpedig a kevésbé lényeges előtérbe helyezésével –, és lélektanilag sem szerencsés az „átkeresztelés”. A félelem nem sarkall másra, legfeljebb a bűntől való tartózkodásra. Ez pedig kevés. Atyánk szeretetet vár tőlünk, és gyümölcsét keresi életünknek. Szeretetet és gyümölcsöt a remény napsugara és az öröm harmata terem. Meg kell tanulnunk ismét úgy várni a Völegényt, hogy életünk egésze hívja őt, és hogy a Szentlélek, vagyis a találkozás vágyának örömeiben várjuk őt, hogy magával vigyen bennünket az atyai házba. Át kell élnünk hitből fakadó életünkben, hogy Urunk már most, minden percben közelít felénk.

Mert ez az igazság: a menny és a paruzia nincs messze, annyira nincs, hogy már most állandó találkozásunk van vele. A menny öröme sem a halál után kezdődik, hanem már most. Aki hitelesen éli keresztény életét, az már földi életében, állandó jelleggel találkozik a mennyországgal. Nem időnkénti lelki édesség, szívbéli vigasz formájában, hanem mindenben, ami van, és amit tesz. Aki üdvözülni, nem annyira elnyeri a mennyet, mint inkább belenő.

Igaz, a mennyei boldog dicsőség fénye majd csak halálunk után ragyog fel nekünk. Igaz, egész lényünkkel teljesen majd csak a feltámadás boldog menyegzőjében fogjuk megtapasztalni, hogy milyen édes az Úr. Mégis, a keresztény ember, ha él a keresztségben kapott kegyelmi élet-erővel, már most, a hitben, a reményben és a szeretetben megtapasztalja, hogy hazafelé megy, mert egyre jobban megtalálja mindenben az Atyát,

és így máris érzi a menny előízét, amelyet a szentírás így nevez: öröm és béke a Szentlélekben. Mivel a Lélek a szentháromsági Találkozás Istene, így is mondhatjuk: öröm és béke az Istennel való természetfeletti találkozásban. Erről beszélt Jézus Péternek a százszoros öröm kilátásba helyezésével, amelynek csak mintegy betetőzése lesz a mennyei örök élet.

Jobban megértjük talán, ha gondolunk az ellenpólusra is. Beszéltünk arról, hogy aki nem vállalja a maga sajátos életét, az elidegenedik önmagától, a maga életétől, a világtól, és a nemvállalás következtében tele lesz szorongással, kényszerességgel. Ez azt jelenti, hogy már földi életében is érzi – hol kisebb, hol erősebb intenzitással –, hogy élete a kárhozat felé megy. A mi sajátos életünk a mindent elfogadás az Atyától és a tökéletesen az Atyáért levés az istengyermeki szeretetben. Aki ezt nem vállalja, valóban a kárhozat kiteljesedését éli át önmagában.

Aki viszont elvállalja Atyjának az Istent, ennek minden következményével, az megkezdí már most azt, ami tetőzni fog a mennyben: állandó jelleggel bíró párbeszédbe kezd Istenével, a szeretet kölcsönös önátadásának jegyében. Így érlelődik meg a mennyre, és átéli önmagában az istenlátás és a megdicsőülés közeledtét. A krisztusi életerő révén felismerjük mindenben, hogy benne a Szeretet jön felénk, és mindenben válaszolni tudunk neki, lényükkel, életünkkel.

Erről a titokzatos, mégis oly valódi párbeszéd-életről ír Szent Pál: „Gyengeségünkben segítségünkre siet a Szentlélek, mert még azt sem tudjuk, hogyan kell helyesen imádkoznunk. A Lélek azonban maga jár közben értünk, szavakba nem önthető sóhajtozásokkal. S ő, aki a szívünket vizsgálja, tudja, mi a lelkünk kívánsága, mert Isten tetszése szerint jár közbe a szentekért.” (Róm 8,26–27)

Akiben nincs meg a kegyelmi élet, az kérhet bármit az Istentől, annak az Úr minden kérését száz százalékosan teljesítheti is, akkor sem tud olyat és annyit kérni, ami valóban elég lenne, amire lénye legmélyén igazában vágyik, és aminél kevesebb egyszerűen nem elég. Olyat sem tud kérni, aminek erejében otthon érezné magát saját életében. Valóban, magunk sem tudjuk, mire van szükségünk. Csak a kegyelemben ismerjük fel: arra, hogy Atyánk legyen az Isten.

Könnyű ezt a mondatot leírni vagy kimondani. Érteni azonban ropant nehéz, sőt egy élet feladata. Hogy mit jelent nekünk, hogy Atyánk az Isten, mi pedig gyermekei vagyunk, arról egy nagyon kicsit is csak az tudhat, aki éli az istengyermekség életét. Hogy mit jelent igazában, azt egészen a legnagyobb szentek, maga a Szűzanya sem tudta, míg a mennyben közvetlenül nem egyesült a Szeretettel. Ezért írta az Apostol, hogy

szavakba nem foglalható sóhajtasokkal közvetít a Lélek a Krisztusba öltözöttek és az Atya között.

Természetesen a szavak itt nemcsak beszédet, szóbeli imát jelentenek. Lényünkkel, életünkkel, minden tudatos mozdulatunkkal vagyunk találkozásban az Atyával, és így a mennyei.

A keresztség és a menny között – amikor is egészen fel tudjuk majd fogni, kimondhatatlan boldogságban, mit jelent számunkra, hogy Atyánk az Isten – idő van, és főleg út van: belső alakulás zarándokútja az Atya felé. Aki kitartóan jár ezen az úton, lelke mélyén átéli, hogy hazamegy életével. Az az öröm, amely ezzel jár, nem ellentétes a földi örömmel, csak a bűnös örömmel nem fér meg. Az egy ital boron érzett öröm lehet egyúttal az Atya közelségén érzett százszoros öröm is. És lehet az ital borból való lemondás is ugyanennek a százszoros örömnek megelévése. Csak akár iszunk, akár megtartóztatjuk magunkat, cselekedetünkkel az Atyát keressük, őt szeressük egész lényünkkel. Az Atyával mindenben lehet találkozni, örömben is, kínban is: és mindenképpen örömet jelent, amely átüt a fájdalomon, a magányosságon, a félelmen, magán a haláltusán is, ha a találkozás szeretetvallomás volt a részünkről. Aki az Atyáért van mindenben, az átéli, hogy mindenben érte van az Atya.

A krisztusi élet nyomában átalakul az élet, a világ, az emberek, a közösségi élet, mi magunk, minden. Mert minden élni kezd a Szeretet jelenlététől. Ezt a tudományt megtanulni nem lehet, ezt élni kell, a kegyelem erejében. Valahogy úgy van ez, mint Jézussal. Benne az első öt tanítvány első látásra felismerte a Messiást. A Jobblator az összezúzott Keresztrefeszítettben meglátta az Isten Fiát, akárcsak a kivégző katonák, századosukkal együtt; ezzel szemben sokan voltak, akik a csodák nyomán, sőt a sírt őrző katonák a feltámadásban sem ismerték fel őt. Így vagyunk a világgal. A bűnösen csak emberi életet élőknek üres ez a világ, halott és idegen, félelmet és szorongást keltő. Az istengyermekek is az ádami zsákutcát járják, ők is érzik annak minden fájdalmát, mégis – mint a Golgotán jelen lévő hinni tudók a véres ronccsá tett emberben – felismerik az Isten jelenlétét, a Szeretet önmaga ajánlását, aki partnerünk lesz a szeretetben.

A keresztségben kapott életerő arra képesít bennünket, hogy állandó találkozásunk legyen a mennyei. Ha ezt a tényt tudatossá tennénk, és így élnénk keresztyén életünket, akkor belőle valódi élet fakadna, elevenen ható szent reménységgel.

* * *

Mindezzel kapcsolatban nem árt óvakodnunk bármiféle hamis miszticizmustól. A végső, a közvetlenül átélt, az „érezhető” találkozás Istennel csak a mennyei életben valósul meg, a lumen glorie erejében. A testünkben, a közösségekben, a másik emberben, a világban is csak a paruziában fog egészen megnyilvánulni a Szeretet jelenléte. Míg itt élünk a földön, csak az élő hitben találkozhatunk Atyánkkal. A misztikus élmény – amely ritka ugyan, de nem annyira ritka, mint sokan gondolják – szintén a hit keretein belül marad. Nem igazi látás, és nem egészen közvetlen élvezése az Atyának. Míg zárándokok vagyunk, míg meg nem értünk az egyesülésre, addig fátyolon keresztül, mintegy elrejtőzve akar találkozni velünk Atyánk. Alapos volt a féelme a régi embereknek, hogy meghalnak, ha megpillantják az Urat. Amíg valaki meg nem érett az egyesülésre, valóban nem bírná el Istennek közvetlen felfogását. Ez a tisztítóűz szükségességének legmélyebb értelme. Az emberekben, a világban, a dolgokban, az eseményekben is csak közvetve mutatja meg magát Istenünk. Ha mégis megsejtjük mindenben a közelgő paruziát, csak a magunk emberi világának sóhajtozásában és vajúdásában sejlik fel az eljövendő új ég és új föld, a végleges, az Istent valami titokzatos közvetlenséggel feltáró.

Ezért hamis minden olyan elképzelés, vakvágány minden olyan törekvés, hogy kikapcsoljuk a világot, elfelejtsük az embereket, és csak Istennel törődünk. Atyánk nem közvetlenül akar velünk most még találkozni, így egyáltalán nem akar, hanem a világon, az embereken, a testünkön, a közösségeken, a feladatokon keresztül. Aki ezeket ki akarja hagyni az Istennel való találkozásából, az úgy jár, mint aki eldob rádiót, tévét, telefont, távirót, és csak emberi hanggal próbál beszélni olyan valakivel, aki tőle ezer kilométer távolságra van. Ha ez sikerülne is, közvetlen kapcsolat Atyánkkal e földi létben tökéletesen lehetetlen.

Tévedés lenne a mindenben a mennyel való találkozást úgy felfognunk, hogy mindenben a szent találkozásnak az édességét hajszolnánk. A zárándokúton elsősorban *menni* kell, nem megállva gyönyörködni vagy gyönyöröket várni. Amíg nem jön a beteljesedés, a végső rátalálás, addig Istennel való találkozásunkban mindig a keresés, a feléje menés, az önátadás, a hozzá igazodás fog dominálni. A vallásos jámborkodásban az örömet, a lelki édességet hajhászó ember istengyermekségét könnyen elnyeli az ilyen magatartásban feltámadó ádámi énje, a vallásban is önmagát kereső, ezért az Isten felé bezáruló testi ember.

A kisgyermekek nagyon várják a karácsonyt. De azért ritka gyerek az, aki céltudatosan és tartósan hajlandó „jó” lenni azért, hogy majd karácsonykor kapjon valami szép ajándékot. Így vagyunk mi, Isten gyermekei is: nagyon nehéz nekünk jónak lennünk egy életvégi jutalom reményében.

Dehát nincs is szó ilyesmiről. Félreismeri a maga keresztségében kapott új életét, aki úgy véli, hogy most engedelmeskednie kell, a végén jön aztán egy boldog, törvény nélküli élet, amikor nem szolgálunk kell már, csak élveznünk istenszolgálatunk gyümölcsét. Így is lehet fogalmazni: téved az, aki úgy gondolja, hogy a mennyei élettől független, Istennek tetsző életet kell élnünk most, hogy elnyerjük az üdvösséget. A valóság az, hogy a mennyek országa máris megkezdődött. Tőlünk, akik meg vagyunk keresztelve, azt kívánja Atyánk, hogy már most mennyei életet éljünk. Igaz, az ifjúnak, aki arról érdeklődött a jó Mesternél, mit kell tennie, hogy elnyerje az örök életet, Jézus azt mondta, hogy tartsa meg a parancsokat, ez elég. De ne feledjük: ószövetségi emberrel állt szemben, az ószövetség érvényességének idején. Akkor, amikor nem kezdődött még el a Szentlélekkel való keresztelés, tehát nem volt képes senki többre, mint engedelmesen szolgálni az Istent, lelkiismeretesen teljesíteni parancsait. Maga az ifjú érezte, hogy ez nem elég. Átélté Szent Pálnak nagy élményét: a törvény nem üdvözít. Erre mondta neki Jézus, hogy kövesse őt. A Jézust követő élet nem egyszerűen az Úr tanításának elfogadása, nem is cselekedeteinek és életmódjának utánzata, hanem ennél mérhetetlenül több: azonosulás vele. Ez pedig csak a szent Krisztusba oltás, a keresztség alapján lehetséges, amelyben megkezdődik a Szentlélek belénk árasztása, tehát az Istennel mint Atyával való szeretet-találkozásunk élete.

Már ebből a megfogalmazásból világos, hogy nem a mennyei élettől független cselekedetekkel, a földi életre szóló parancsok teljesítésével kell a mennyet kiérdemelnünk, hanem a keresztség erejében máris el kell kezdenünk a mennyei életet, amelyet Jézus is élt az ádami lét szolgálatában. Persze ez semmiképpen sem jelenti azt, hogy nekünk nem kell megtartanunk a parancsokat, hanem azt, hogy ez önmagában kevés, és azt, hogy a parancsokban nem egyszerű előírásokat kell látnunk, hanem tájékoztatást arról, hogyan kell itt a földön megkezdennünk a mennyei életet. Erről bővebben lesz szó az újszövetségi erkölccsel kapcsolatban. Most azt kell világosan látnunk, hogy a menny az egyesülő szeretet-találkozás élete Atyánkkal, Jézussal egyként a Szentlélekben. A keresztyén földi

élet hasonló ehhez, sőt nyitánya ennek: állandó jellegű találkozás mindenben az Atyával. Könnyen belátható tehát, hogy a mennyre nem a mennyeitől független, Istent csak szolgáló élettel kell felkészülnünk, hanem azzal kell kimutatnunk, hogy akarjuk a mennyet (= az Atyával való édes egyesülést), hogy már most iparkodunk élni a mennyet (= keressük a lét egész skáláján az Atyával való szeretet-találkozást). Nagyon fontos ez a keresztyén remény felvetett problémájával kapcsolatban. Nem egyszerűen életvégi jutalmat várunk „jó” viselkedésünk érdeme alapján – ami valóban nem lenne valami lelkesítő életprogram. Nekünk bele kell nőnünk a mennybe, minden találkozásunkban (tárgyakkal, feladatokkal, emberekkel stb.) a mennyyel kell találkozoznunk, és a mennynek kell adnunk magunkat.

A menny részvételünk lesz a szentháromsági élet boldogságában, mégpedig a Fiú pontján. Vagyis az lesz számunkra az üdvösség, hogy a Fiúval egyként részt vehetünk az Atya és a Fiú végtelenül boldog életpárbeszédében, amely a Szentlélekben folyik. A keresztség Jézusba olt, tehát bekapcsol minket már most ebbe a szent párbeszédbe. Urunk közvetlenül – az unio hypostatica révén – a maga emberségét kapcsolta bele ebbe az állandó találkozásba a Szentlélekben, már fogantatásának első pillanatától kezdve. A keresztségben bennünket is olyan szoros egységbe von szent emberségével – ezt jelzi a beoltás szimbóluma és az egy test hasonlata, valamint az élő kövekből Jézusra épülő egy épület –, hogy ennek erejében – a Találkozás Lelkének belénk árasztása által – mi is képesek és felszólítottak, meghívottak vagyunk az Atya és a Fiú örök párbeszédébe. El kell kezdenünk tehát máris, aminek csúcsához a megdicsőülésben érkezünk. El kell kezdenünk a mennyei életet.

Ha ezt tudatosan tennénk, tehát ha nemcsak engedelmes szolgáló igyekeznénk lenni Atyánknak, hanem vele állandóan a találkozás párbeszédére – életünkkel, egész lényünkkel és a lét teljes skáláján folytatott párbeszédre – törekednénk, akkor talán nem unnánk el olyan könnyen „jónak lenni”, hiszen már most találkozásunk lenne a mennyyel, nemcsak közel éreznénk, hanem átelnénk, hogy valamiképpen máris benne élünk, vagyis tapasztalatból tudnánk, mit jelent a Szentlélek öröme és békéje. Ez bizonyosan lendületet adna istenszerető életünknek.

Úgy tapasztalom, hogy a gyerekek a passzív és jól viselkedő jézuska-varásnál sokkal jobban szeretik, ha ők maguk díszíthetik a karácsonyfát. Mikor elkészülnek vele, jobban örülnek neki, sokkal hosszabb ideig és többször gyönyörködnek benne, nagyobb intenzitású boldogsággal, mint ha más készítette volna nekik meglepetésül. És vegyük hozzá az ennél is

lényegesebbet: maga az elkészítés talán nagyobb öröm volt nemcsak a várakozás izgalmánál, hanem az ajándékkapás gyönyörűségénél is.

Ismer bennünket Istenünk, hiszen ő alkotott minket. Tudja, hogy ilyenek vagyunk nemcsak gyermekkorunkban, hanem egész életünkben. Jobban szeretjük az aktív boldogságépítést, mint a passzív reménykedést. Ezért készített olyan mennyországot nekünk, amelyet magunknak kell felépítenünk önmagunkban. Amikor Jézus azt mondta, hogy előremegy helyet készíteni számunkra az Atyához, azt nem úgy gondolta, hogy készíti már, ő maga a karácsonyfát, mi csak legyünk jók, és akkor beenged az addig lezárt szobába, ahol meglegljük az ajándékot. Atyánk legbenső szentélyébe azért ment előre Főpapunk, hogy ott továbbra is Főpap legyen. A főpap tiszte mindig az volt, hogy bemutassa Istennek azokat az áldozati tárgyakat, amelyeket az áldozatot adni akarók hoztak Istennek. Ezt teszi Urunk is a mennyben. Azokból az anyagokból épít nekünk fészket ott, ahol ő is lakik, az Atya szívéen, amelyeket mi gyűjtünk össze. Ezekért száll le a szentmise oltárára, hogy testének és vérének vétele által minden öbelé asszimiláltassék, ami a mi mennyországunkat építi. Önmagában viszi fel minden önátadásunkat a Szentélybe, ebből készíti nekünk ott a helyet.

Égész keresztény életünk a menny készítése. A lét egész orgonáján, annak minden regiszterén úgy kell játszanunk, hogy lényünk ne csak a billentyűkkel lépjen érintkezésbe – értem ezen a tárgyakat, a személyeket, a közösségeket, a feladatokat, a szenvedéseket, az élet minden billentyűjét –, hanem a hangokkal és a hangokból összeálló harmóniával, vagyis a természetfölöttivel. Az orgonán jól-rosszul játszani, tehát tudni, mikor melyik billentyűt kell és mennyi ideig lenyomni – ezt bárki megtanulhatja. De orgonajátékban valóban hangokkal, harmóniákkal és mindazzal találkozni, amit a hangok és a harmónia kifejeznek – ezt már csak a művész tudja, aki erre született, és aki képességét ki is fejlesztette. Ugyanígy: az emberi életet valamiképpen, mondjuk becsületesen, korrektül leélni – ezt mindenki tudja, több-kevesebb hibával persze. De életünkkel találkozni a mélyebb értelemmel, az Atya szeretetével, a mennyei harmóniával – ezt csak az tudja, aki nem született, hanem a keresztségben újjászületett művésze ennek, akit maga a Szentlélek ihlet. Valamennyien ilyenek vagyunk keresztények. De – akár a művésznek – nekünk is ki kell fejlesztenünk természetfeletti adottságunkat. Ha megtesszük, életünk nem lesz unalmas, az ember-mesterséget ütő-vető zongoraórák sorozata, amelyektől azt reméljük, hogy egyszer végetérnek, tehát nem kell többet zongorázni (= jónak lenni), hanem örök vakációt kapunk. A Szentlélek

ihletésében minden megkeresztelt ember úgy tud játszani emberlétének hangszerén, hogy a hangok égbe szállnak, a harmónia szépsége magával ragadja egész lényét, és egyetlen vágya van: mindig találkozni a billentyűkben elrejtett hangok harmóniájával. Vagyis: egyre vágyik, hogy mindig szerethesse az Istent. Vágya teljesül: élete belenő a Szeretetbe.

Hozzá kell tennünk még valamit: nem orgona egyikünk embersége sem, hanem egy-egy hangszer az egy Test, az Egyház közösségében. Senki egyedül, ebből az „együttesből” önmagát kiszakítva, nem tudja megteremteni a maga életét boldoggá tevő harmóniát, amint fűlsértő valamely zenekari műből egyetlen hangszer szólását eljátszani: ha nem fűlsértő, de biztosan értelmetlen és értéktelen. Nekünk bele kell épülnünk Krisztus misztikus Testének közösségébe, csak így dicsőíthetjük meg Istent, és csak így tesz boldoggá bennünket az emberiség életének csak természetfeletti úton előállítható és felfogható muzsikája.

Még valamit ezzel kapcsolatban: az Egyházban összefogott új emberiség természetfeletti ihletésű egyetlen szimfóniája csak abban az esetben hatolhat valóban az égig – és így számunkra is csak akkor lehet mennyei élvezetet nyújtó és mennyekbe ragadó muzsika –, ha az olvasztja, asszimilálja magába, a maga személyes istenemberi életébe, aki már ott van az Atyánál, és vár bennünket. Hogy ez a Jézusba kapcsolódása az emberiség Atyával találkozó, és ezért égi muzsikájú életének hogyan történik, az a szentmise titka, tehát azzal kapcsolatban kell majd eszmélnünk róla.

A beteljesedés akkor lesz meg, amikor Jézus már az emberi világ minden regiszterét és minden egyes hangját bekapcsolta önmagába, s így egyetlen egészé állt össze a mi világunk Atyát megdicsőítő, bennünket a legbensőbb és legteljesebb boldogsággal eltöltő szimfóniája. Addig egész lélekkel figyeljünk arra, mikor és hogyan kell „belépnünk”, milyen hangokkal, milyen minőségű akkordokkal kell részt vennünk a mennyei zene csak a krisztusiak által hallható áradásában. Így nem lesz olyan sívár, élettelen és könnyen elunható keresztény életünk.

A világ megszentelése

A keresztény élet alapvetően a párbeszéd élete Atyánkkal. Ezt a párbeszédet, amelyet Isten a szentségekben részesítéssel kezd velünk, nemcsak szavunkkal, hanem egész lényünkkel, egész életünkkel kell folytatnunk. Atyánk a keresztségben és a többi szentségben – teremő igével

szólított meg bennünket, és várja életünk tetteiben megnyilvánuló válaszat. A válasz stílusának egyeznie kell a megszólítás módjával, ha nem akar sértő vagy ostoba lenni.

Atyánk a szentségekben úgy szólít meg bennünket, hogy a közösségen keresztül érinti a testünket, mégpedig a mi világunk anyagi dolgaival (vízzel, olajjal, kézzel, hanggal), így hatol le lényünk legmélyére, ahol mássá, istengyermekké tesz bennünket. A megszólításnak ez a módja jelzi, hogy Isten nem olyan párbeszédet akar velünk, amelyben „lélek szól lélekhez”, hanem olyat, amelybe az ő akaratából bele kell vonnunk egész testi-lelki valónkat, a közösséget, a más embereket, a világot. Amint már mondtuk: Atyánk a lét egész skáláján szólít meg bennünket – ezt szimbolizálja a szentségkiszolgáltatás Isten-akarta módja is –, tehát nekünk szintén a lét egész skáláján kell megadnunk a mindent elfogadó és mindent az Atyának adó szeretet válaszat. Másképp így is lehet mondani: Isten nemcsak a lelkünket akarja szentté tenni a kegyelemmel, hanem egész valónkat, egész világunkat. Nem nélkülünk, hanem közreműködésünkkel. A lelkünkbe gyökerező kegyelem életerejét ki kell sugároznunk egész lényünkre és a közösségekre, a világra. Vagyis meg kell szentelnünk a világot, bele kell vonnunk istengyermeki életünkbe. Jézus a paruziában a rajtunk keresztül szentté tett világot akarja önmagában átadni mindörökre az Atyának, aki bennünket testestől-lelekestől és a világunkkal együtt akar örök véglegességgel elfogadni és magába ölelni.

Valamikor felvetődött Isten népének körében az a „szép” gondolat, hogy tulajdonképpen a lélek az igazi ember, a test csak börtöne a léleknek, és ez alig várja, hogy kiszabaduljon kényszerű kalitkájából, és szabadon szárnyalhasson Istenéhez. Az Egyház nagyon hamar észrevette, milyen hamis és milyen veszedelmes felfogás ez. Kimondta ezért az embernek testből és lélekből álló egységét. Az ember lényegéhez tartozik, hogy test is, lélek is, és hogy a kettő egységet alkot. A lélek a halálban nem megszabadul a testből, hanem továbbra is a testhez van rendelve, önmagában nem is menne semmire, még tudata sem lehetne, nem boldogsága, hacsak Isten nem tesz vele kapcsolatban valami átmeneti, teremtető erejű intézkedést. Atyánk megteszi ezt, de csak a feltámadásig.

Hasonlóan hibás elképzelés az, hogy a világ, amelyben élünk, más valami, mint mi vagyunk: hogy arra szolgál csupán, hogy előszobája legyen egy másik, igazi világnak, ahová – megszabadulva e siralomvölgyből – magával visz Jézus, és amely világot úgy lehetne nevezni, hogy Isten belső termei, meghitt fogadószobája.

A modern természettudományok és a rájuk építő bölcséleti rendszerek

azt tanítják, hogy az ember és világa egy. Be kell látnunk, hogy igazuk van. Ha elfogadjuk az evolúciót – és miért ne fogadnánk el? – akkor mi ebből a világból nőttünk ki – persze nem Isten teremő akarata nélkül. De ettől függetlenül: biztosan egyeknek kell tekintenünk önmagunkkal a mi világunkat, mert nélküle – akárcsak test nélkül – egyszerűen nem tudunk létezni. Nemcsak fizikailag és biológiaiilag, de szellemileg sem. Különb ez a véleménye Istennek is. Erre mutat az, hogy a világvégi nagy égés és pusztulás után lesz új ég és új föld. Ha csak gyakorló terünk, a mennyre való alkalmasságunk bizonyításának vagy éppen számkivetésünknek a helye ez az anyagból és életből gyűrt mi világunk, akkor mi értelme lenne a végén újjáalkotni és megőrizni mindörökre?

Mindebből az következik, hogy nekünk – akárcsak a testünket – magunkhoz tartozónak, velünk egynek kell éreznünk a világot. Nemcsak úgy kell felelősséget vállalnunk érte, mint lakóhelyünkért, hanem mint saját magunkért. Mert a világ az emberiségnek meghosszabbított, mintegy kollektív teste, amely nemcsak most, de az örökkévalóságban is hozzánk tartozó marad. Erre utal talán a Jelenések könyvének az a képe is, amely szerint a paruziában nem a földi Jeruzsálem (= a zarándok Egyház) száll fel az égbe, hanem a mennyei Jeruzsálem (= a megdicsőült Egyház) száll le a földre.

Mindez azért fontos a kegyelemtanban, hogy tudatában legyünk a valóságnak: nem csak a lelkünknek kell üdvözülnie, hanem az egész embernek, aki lélek és test és világ. Vagyis nekünk nem éppen csak élnünk kell a testben és ebben a világban, vigyázva, hogy be ne piszkítsuk a lelkünket a testünkkel és a világgal. Igaz, a kegyelem közvetlenül a lelket érinti, de rajta keresztül át kell járnia a testünket, vagyis egész-egy emberi lényünket és a világot is.

A kezdet kezdetén, az ősi kegyelem állapotában egybeesett a világ humanizálása és megszentelése. Ádámnak úgy kellett uralma alá hajtania a földet, hogy az egyben a világ szentté, egészen mássá, természetfeletti értékűvé tételét jelentse. Mert akkor az egész emberiség istengyermek volt, tehát a világ humanizálását az Atyával való szeretet-találkozás jegyében végezte volna, és ez tette volna szentté a földet.

A paradicsom képe azt mutatja, hogy az ember isteni természetben részesült élete nemcsak a lelket érintette, hanem a testet is, innét a halhatatlanság és a szenvedésektől való mentesség; – és a világot is, innét a paradicsomkert gyönyörűség-jellege. Nem az egész föld volt paradicsom. Isten csak paradicsomkertet ültetett a földön az emberiségnek, ezt

művelnie kellett, a világot meghódítania. Ebből a következő kép alakul ki:

A kegyelemmel isteni természetben részesített ember mintegy kezdeti energiaként besugározta természetfeletti életerejével saját testét, közösségi életét és a világból közvetlen környezetét. A világ meghódítása, humanizálása révén aztán kiterjesztette volna a paradicsomot a maga egész meghódított világára: a földre és talán azon túl is. Így esett egybe a világ humanizálása és megszentelése.

Ma a kettő nem egy – így tanítja az Egyház. Az történt ugyanis, hogy amikor Ádám nem vállalta az istengyermeki életet, hanem rivalizálni kezdett Istenével, akkor természetszerűen abbamaradt a világ megszentelése, ehhez hiányzott az emberiségből immár a természetfeletti életerő. A világ meghódítása nem maradt abba, mert ez emberi feladat, független az istengyermekségtől. Mikor aztán eljött Jézus, és önmagában visszahozta a kegyelmet, nem emelte fel az összemberiséget ismét a természetfelettibe, hanem csak azokat, akik belé akarnak oltódni és őt akarják magukra öltetni. A szentté tett új emberiség világot humanizáló munkája egyben megszentelése is a mi világunknak, amely immár nemcsak földi, hanem a világűrbe táguló. De a humanizáló uralmunk alá hajtás és a megszentelés immár nem esik egybe. Azért, mert az istengyermeknek sem képességük nincs rá, sem nem hivatottak arra, hogy ők egyedül, a többi embertől függetlenül humanizálják a világot. Közös emberi munka ez, amelyben együtt kell működnie mindenkinek, aki ember, akár hívő, akár nem.

A világ megszentelésével kapcsolatban foglalkoznunk kell a következőkkel:

a) nekünk istengyermekeknek kötelező résztvennünk a világ humanizálásában;

b) mégpedig úgy, hogy az egyúttal megszentelése legyen a világnak;

c) ebben a munkában szorosan együtt kell működnünk az emberiség egészével;

d) végül meg kell kísérelnünk megmondani, mik a szentelmények, és mi a szerepük.

* * *

Ha méltó gyermekei akarunk lenni Istennek, feltétlenül minden erőnkkel részt kell vennünk a világ humanizálásában. A kegyelem embernek hagy bennünket, és minden emberhez szól a természetben és a kinyilatkoztatásban egyaránt olvasható parancs erre vonatkozóan. A hamis szu-

pernaturalizmus mintha befészkelte volna magát az igehirdetők egy részének gondolkodásmódjába. Ezért olyan életidegen sok hívő elgondolása is a maga kereszténységéről. Istengyermeki küldetésünk nem az, hogy „csak az imádságnak éljünk”, hogy „csak a mennyei törődjünk”. Nekünk egész szívvel be kell állnunk az emberiség közös és örök nagy munkájába, a világ meghódításába. Kinek-kinek a maga helyén.

Nem lehet véletlen, hogy olyan kevés valóban keresztény embert találunk a tudósok, a szakemberek között. A túlvilág révületében nem nagyon akarunk hallani a földi életről. Alaposan félreértjük a szentírásnak különböző kitételeit, amellyel elítéli az evilágiságot. Mintha úgy lehetne kiérteni a predikációkból, hogy bűn vagy legalább tökéletlenség nagyon belevetni magunkat a világi gondokba.

Amit a szent írók evilágiságon értenek, és amit elítélnek, az az ádám magatartás. Amit pedig – úgy tűnik – némely hitszónok ért rajta, az a világért való felelősségvállalás. A kettőt összekeverni tragikus valami. Aki úgy véli, hogy nekünk távol kell maradnunk az emberiség közös gondjaitól – ami a tudomány, a technika, a gazdasági, a társadalmi élet, a politika, a korproblémák stb. –, az nem Jézus követője, hanem az ádám bűn propagálója. Mert értsük meg: az ősi kegyelem állapotában az ember otthon volt a maga emberi életében, ami munka, ami a világ humanizálása. Ádám nem azért érezte jól magát a paradicsomkertben, mert ott csendben elimádkozgathatott. Nem is azt mondja az Írás, hogy ezért helyezte őt oda Isten. Hanem azért, hogy művelje azt. Azt is mondja a kinyilatkoztatás, hogy Isten az embert munkára teremtette, mint a madarat repülésre. Munka pedig nemcsak a nélkülözhetetlen ház körüli szorgoskodás és a szintén nélkülözhetetlen pénzkeresés, hanem az emberi élet és az emberi világ állandó és gigászi alakítása. A kegyelem nem feleslegessé teszi ezt, hanem felemeli az Atyával való találkozás természetfeletti fokára.

Ami az embert idegenné tette a munkával, a világhódító emberi élettel szemben, az a bűn volt. Jézus azért jött, hogy ismét otthon legyünk a magunk emberi életében. Aki a világért való felelősségvállalást nem tartja fontosnak, aki a tudományokkal ellenséges, sőt annak némelykori kudarcait úgy ünnepli, mint a hit diadalát, aki nem szereti a technikát, aki rossz szemmel néz minden haladást, aki nem szereti a gazdasági és társadalmi fejlődést, aki csak „égrenéző” akar lenni, az nem Jézusnak dolgozik, hiszen az ádám elidegenedés szakadékát mélyíti, ahelyett, hogy azon munkálkodnék önmagában és a keresztény közösségben, hogy minél tökéletesebben otthon legyünk a teljes skálájú emberi életben. Amely

élet a földön. Nem azért élünk itt, nem azért teremtett bennünket ide Istenünk, hogy máshol járjon ábrándozó gondolatunk, még ha a menny is az. Nekünk nem ábrándoznunk kell a mennyről, hanem találkozunk vele, itt, a földön, ahol nekünk kell megteremtőnk Isten országát. Nem a templomok országát, nem az imádkozás országát, hanem Istenét, tehát a lét minden regiszterén kell élnünk, csak így tudjuk megszentelni a mindenséget.

Nem az a világ megszentelése, hogy szenteltvizet hintünk, hogy folyton imákat rebegünk. A világot a mi istengyermeki jelenlétünk szenteli meg. Istengyermeki jelenlétünk a munkában, a tudományos kutatásban, a technika fejlesztésében, a társadalmi problémák megoldásában, a politikai állásfoglalásokban, a béke védelmében, a gazdasági rendszer tökéletesítésében. Nekünk nem a mások munkáját és eredményeit kell megszentelnünk, hanem a magunk istengyermeki magatartásával kell szentté tennünk a magunk munkáját, és általa a világot.

A világ humanizálása és megszentelése nem ugyanaz. De ez a bűnnek következménye. Jézus ezt a bűnt akarja megszüntetni, azért olt magába. A mi életünknek arra kell törekednie, hogy abban egybeessék a világ meghódítása az emberek javára és a világ megszentelése Isten dicsőítésére. A világot csak munkával megszentelni nem lehet. De nem lehet csak imádsággal sem. Csak olyan munkával, amely imádság, mert találkozás az Atyával.

Nekünk felelősséget kell vállalnunk embertársainkért, az emberi közösségekért, mert Isten tett bennünket felelőssé: Amit akár egynek tesztenek vagy nem tesztenek, nekem tettétek, vagy tőlem tagadtátok meg. Ha a világ az emberiség kollektív teste, akkor felelősséget kell vállalnunk a világért, minden szempontból, és mindegyikünknek a legjobb tehetségei szerint. Aki nem törődik a földi dolgokkal, az nem törődik az emberekkel, tehát nem törődik Istennel.

Nehogy félreértsük a csűrökbe nem gyűjtő madarokról és a nem szövöfő virágokról szóló példabeszédet! Nem attól akar visszatartani Urunk, hogy dolgozzunk és hogy gondoskodjunk a holnapról. Az ádami önmagunkért levéstől óv, amely a magunkért való aggodalmaskodásban lepleződik le. Isten országát kell keresnünk, és hogy igaz emberek legyünk az Isten országa mércéjével. Isten országa nem a liturgia és a csendes elmélkedés országa, hanem a teljes, önmaga fölé emelt emberi világ országa. Abban igaz emberré csak az lehet, aki teljes értékű ember isteni minőségben. A teljes értékű emberséghez feltétlenül hozzátartozik a teljes skálájú élet – kinek-kinek adottságai, személyes feladatai szerint.

Istengyermeki odaadással kell szolgálnunk a világot, annak tudatában, hogy ezzel az embereket szolgáljuk, és így Isten iránti szeretetünkről teszünk életvallomást. A keresztény embert nem az különbözteti meg az ádámitól, hogy nem törődik annyit a földi dolgokkal, a munkával, az ebben az életben adódó problémákkal. Hanem az, hogy soha semmi-
ben sem keresi önmagát, hanem mindenben az Atyával akar találkozni. Nemcsak a templomban és az imában, nemcsak a bűntől való óvakodásban, hanem az élet teljességében.

Az Egyház nem egy külön emberiséget akar kialakítani az ádami emberiség mellett vagy ellen vagy akár annak keretén belül. Az Isten népe az egyetlen emberiséghez tartozik, mint annak sója, kovásza, világossága. Micsoda só az, amely nem akar felolvadni abban, amit ízezzé kell tennie? Micsoda kovász az, amely nem akar elvegyülni a lisztben, hanem csak magában erjed? Micsoda világosság az, amely menekül onnét, ahol sötétséget vél? Nekünk nem szabad magunkat kiszakítanunk az emberi közösségből. Különösen nem, amikor a világ humanizálásáról van szó. Ez nem az Egyház külön feladata, hanem az összemberiségé. Isten népének ezen nem külön, és nem a többiek ellenére kell dolgoznia. A közös emberi munkát közösen kell elvégeznünk valamennyiünknek, akik emberek vagyunk. Jézus összegyűjteni akart, nem szétszórni. Ha tudta, hogy szakadást hoz, ezt nem célként jelölte meg, hanem sajnálatos tényként, amely bármikor bekövetkezhet, de sohasem szabad bekövetkeznie a krisztusiak hibájából. Mi nem állhatunk szembe senkivel: sem emberekkel, sem közösségekkel, sem állammal. Nekünk mindig azt kell keresnünk, ami összeköt, ami a közös munka és közös feladat.

Manapság nem sok hely van már a világon, ahol az Egyház diktálhat. Nagyon kell örülnünk neki. Mert nem arra küldött Urunk, hogy diktáljunk a világ humanizálásának dolgaiban. Ha megpróbáltuk, nagyon balul ütött ki mindig. Gondoljunk a kamat vagy a boncolás ügyére! Igaz, mi gyermekei vagyunk Istennek, de ez ezen a téren semmi előjogot nem ad nekünk. Úgy van ez, mint a gazda szőlőjében dolgozó munkásokkal. Ha köztük dolgozik is a gazda fia, rendszerint nincs alapja arra, hogy beleszóljon a napszámosok munkájába, mert hiába fia a tulajdonosnak, ebből még egyáltalán nem következik az, hogy jobban is ért a metszéshez vagy a permetezéshez. Ha mégis így van, az nem azért van így, mert ő fiú. Az istengyermekeknek egyetlen előjoguk van Isten szőleijében: hogy kiszolgálják a napszámosokat. Mert ezért felelősek: hogy mindenki jól érezze magát abban, ami Atyjuké.

Az Egyház nem arra van, hogy a földi problémákat megoldja. De Isten gyermekei azért vannak, hogy együtt az emberiséggel, minden előjeg vindikálása nélkül, dolgozzanak a problémák megoldásán. Így mondja ezt a II. Vatikáni zsinat az Egyház a világban c. pázsztori rendelkezésében.

* * *

Ide kívánczik a *szentelmények* ügye. Őszintén megvallom, nem látok eléggé tisztán ebben a kérdésben. Úgy gondolom, a következőket lehet elmondanunk:

A szentségekben Isten érint minket, hogy szentté tegyen. Mivel azt akarja, hogy rajtunk keresztül legyen szentté a világ, mi a szentelményekben érintjük a világot, és adjuk tovább a magunk megszenteltségét. A *mi* itt természetesen nem az egyéneket jelenti, hanem az Egyházat: az övéi a szentelmények, amint az Egyház feladata a világ megszentelése is. Igaz, a világot a megkeresztelt és a Jézusba öltözködő életű keresztények istengyermeki aktív jelenléte szenteli meg, de mi sohasem mint magánszemélyek vagyunk istengyermekek, hanem mindig az Egyház közösségében. Istennek magán-gyermeke nincs. Így, amikor bárki – pap vagy hívő – szentelménnyel érinti a világot, pl. meghinti szenteltvízzel vagy áld az Egyház nevében, azt sohasem magánakcióként cselekszi, hanem az Isten népének képviselőjeként.

Mi a célja a szentelményeknek? Imént olvashattunk egy mondatot, hogy a világot nem szenteltvízzel kell megszentelni. Ez így van, a világot a mi aktív istengyermeki jelenlétünk teszi mássá, istenivé, megszenteltté. Ez az aktív istengyermeki jelenlét azt jelenti, hogy úgy dolgozzunk a világ humanizálásán, amint krisztusiaknak kell, vagyis úgy, hogy az a szeretet találkozása legyen Atyánkkal. Ez szenteli meg a világot, nem a szenteltvíz.

De miért akkor a szentelmények? Legtöbb világosságot talán a szentségekkel való analógia végiggondolása ad. Végeredményben nem a víz és nem a szentségi szavak tesznek szentté, istengyermekké bennünket, hanem Isten természetfeletti teremő aktusa, amellyel belénk teremti a kegyelmet. Megadhatná ezt szentségi jelek nélkül is, mégis – éppen mert alkalmazkodik emberségünkhöz – a szent jelek és ígék által emel fel bennünket a természetfeletti életbe.

Ugyanígy: a világot nem a kereszt jele vagy a szent víz hintése szenteli meg, hanem az Egyház aktív jelenléte a világban. Mégis, amint a

szentségeknél az Isten kegyelmet belénk teremtő ereje a szentségi jelben és ígében ér bennünket, úgy az Egyházban élő istengyermeki erő is a szentelményeken keresztül válik hatékonyá. Nem a szenteltvíz szenteli meg a dolgokat, hanem az Egyház istengyermeki életereje, de ez a szenteltvíz hintésével válik hatékonyá itt és most.

A családi otthont pl. a keresztyén család istengyermeki ottlakozása szenteli meg. De több megszentelést eszközöl ki az otthon megáldása vagy akár a család egyik tagja által szenteltvízzel való meghintése, mert így nemcsak annak a keresztyén családnak, hanem egész Isten népének istengyermeki jelenléte érvényesül.

A szentségek ex opere operato hatékonyak. Mert Isten ereje mindig végtelen, az érvényesen feladott szentségben ezt mindig érvényesíteni akarja, így feltétlenül hatékony, hacsak valaki egészen kifejezett akadályt nem állít. A szentelmények ex opere operantis Ecclesiae hatékonyak. Mert bennük az Egyház istengyermeki ereje érvényesül. Ez nem végtelen, és nem is állandó, hanem egyre nő, az Egyházba tartozók istengyermeki életének gazdagsága, intenzitása szerint. Minél gazdagabb az Egyház istengyermeki életereje, annál hatékonyabb a szentelményekben működő megszentelő erő.

Ebből új fény derül arra a mondásra, hogy nem szenteltvízzel, hanem istengyermeki lélekkel végzett aktív jelenlétünkkel kell megszentelnünk a világot. Ez azt jelenti, hogy aki csak szenteltvizet hint, az applikálja ugyan bizonyos tárgyakra, helyekre stb. az Egyház megszentelő erejét, de mert nem dolgozik, nem vállal felelősséget a világért, vagy ezt nem istengyermeki lelkölettel teszi, azért magával a szenteltvíz hintéssel nem ad hozzá semmit a szenteltvíz nagyobb hatékonyságához, mert a maga részéről nem növeli az Egyház istengyermeki életerejét.

A szentelményeket nem szabad elhanyagolnunk, már csak azért sem, hogy használatukkal kifejezzük azt a hitünket: nem bennünk mint magán-személyekben van a világot szentté tevő erő, hanem Isten népében, amelyhez mi is tartozunk, tehát jogunk van Isten népe nevében applikálni a világot egy-egy szeletére az Egyházban élő istengyermeki életeret.

Önmegtagadásra és bűnbánatra meghívott élet

Meg kell mondanunk: amit eddig elmondtunk a megújulás és újjászületés fürdőjéről, illetve a keresztségben támadt új életünkről, az bizonyos egyoldalúságot hordoz magában. Arról volt szó ugyanis, hogy ami-

kor az Egyház felvesz, beleépít a maga szent közösségébe, és így beolt Krisztusba, akkor az ő természetfeletti minőségű, istengyermeki életeréje árad belénk, ennek következtében egész életünk tud egyre tökéletesebb szeretet-találkozássá lenni az Atyával. Mindenben vele folytathatunk édes párbeszédet, egészen érte levő lényünkkel, minden mozdulatunkkal, míg ebben az állandó természetfeletti találkozásban megérünk – személyesen is, közösségünkben is – a végső, a teljes és visszavonhatatlan egyesülésre Istenünkkel, mégpedig egész emberségünk szerint, tehát testünkben és újjáteremtett világunkban.

Mindennek alapján úgy tűnnék, csupa gyönyörűség a keresztyén élet, mert igaz, végig kell járnunk az ádámi utat, amelyen találkozunk a szenvedéssel, az elidegenedéssel, a félelemmel és szorongással, sőt a halállal, – mégis mindenben fel tudjuk fedezni a Szeretet jelenlétét, és így az önmagukban nagyon fájdalmas dolgokat is úgy tudjuk átölelni, hogy benne a boldogító Mindent, az egyedül elég és egyedül is elég Valakit öleljük, a Találkozás Istenének örömében és békéjében.

Aki igyekszik hitelesen élni keresztyén életét, az tapasztalja, hogy nem éli át azt a diadalmas kiteljesedés-érzést, aminek az elmondottak alapján belső élményévé kellene lennie. Ez pedig azért van – és ezzel a kiegészítéssel lesz teljessé a kép –, mert bennünk nemcsak az ádámi élet büntetési maradnak meg a keresztség után is, hanem az ádámi magatartásra való hajlam is, mégpedig éppen úgy belegyökerezve lényünkbe, mint a szentté tevő kegyelem. A szentség nem változtat át bennünket Jézussá, csak bele olt. Ami nagy különbség. Jézus végigjárta az ádámi zsákutcát, hogy saját testében törje át, új utat nyitva nekünk az életbe, de ezen a keresztyén Urunkban a legtökéletesebb istenfiúi életmagatartás volt meg, az ádámi önistenítés legkisebb árnyéka nélkül.

Nos, mi nem így vagyunk. Mi Ádám gyermekeinek születtünk, mint ilyenek oltattunk be Jézusba. Ezzel nem szüntünk meg egészen ádámiknak lenni, nem lett az életünk szintiszta istengyermekség. Szent János így fogalmaz: „Mindazoknak, akik befogadták – ti. a szent oltógallyat, a megtestesült Igét, a belőle áradó új, természetfeletti életelvet, a kegyelmet –, *hatalmat adott*, hogy Isten gyermekeivé legyenek.” (Jn 1,12) Ez a „hatalmat adott” utal arra, hogy nem kész, tökéletesen istengyermeki magatartású emberekké lettünk a keresztség erejében, tehát nem tűnt el belőlünk az ádámi életre való hajlam. Csak hatalmat kaptunk, hogy a Jézusba oltottság révén őt öltjük magunkra, egy élet harca árán ádámiból egészen krisztusivá alakuljunk.

Keresztség nélkül erre képtelenek lennénk. Az istengyermeki életerő,

amely legyőzheti bennünk az ádámí bűnösen csak embert, természetfeletti valami, tehát csak természetfeletti teremő szó nyomán gyökerezhet belénk, és ez a teremő ige szólított meg bennünket a keresztségekben.

Tehát eleve kettősség él a keresztyén emberben, amely legfeljebb élete végső pillanatában válhat egyértelműen istengyermekséggé – vagy csak a purgatórium tisztító erejében. Erről az önmagában tapasztalt kettősségről beszél Szent Pál: „A törvény lelki, én azonban testi vagyok, a bűnnek a rabja.” Itt meg kell jegyeznünk, hogy a testet és a lelket, a testit és a lelkit nem úgy kell értenünk a szentírásban, mint ahogyan ma a tudomány és a köznyelv testről és lélekről beszél. A lelki istengyermekit jelöl, a testi pedig ádámí önistenítést. Az Apostol így folytatja: „Magam sem értem, mit teszek, mert nem azt teszem, ami szeretnék, a jót, hanem amit gyűlölök, a rosszat. Ha pedig azt teszem, amit nem akarok, elismerem a törvényről, hogy jó, s így már nem én cselekszem, hanem a bennem lakó bűn. Tudom ugyanis, hogy a jó nem lakik bennem, vagyis testemben (= ádámí lényemben), mert akarni ugyan kész volnék, de arra, hogy a jót tegyem, nem vagyok képes. Én szerencsétlen ember! Ki szabadít meg e halálra szánt testtől (= ádámí énemtől)?” Nem azt állítja Szent Pál, hogy ő végleg képtelen a jóra, az istengyermeki magatartásra, hanem csak azt, hogy a maga csak emberi erejéből nem futja erre. De van aki megszabadítja ádámí lényétől és életétől, amint önmagának felel is a szabadító utáni vágyból táplálkozó kérdésre: „Hála legyen Istennek, ő – az Isten – Jézus Krisztus, a mi Urunk által. A lélek törvénye (= az istengyermeki élet belénk adott, lényünkbe írt törvénye), amelyet a Krisztus Jézusban való élet ad, felszabadít a halálnak és a bűnnek a törvénye alól. Amire ugyanis (az ószövetségi, tehát csak tanító szóval adott) törvény képtelen volt, mert a test miatt erőtlenné vált (a bűnösen csak embert hiába oktatta emberfeletti magatartásra), azt Isten hajtotta végre. Tulajdon Fiát küldte el, a bűn miatt a bűnös testhez hasonló alakban, hogy elítélje a testben levő bűnt, s hogy beteljesedjék rajtunk, akik nem test, hanem lélek szerint élünk, amit csak rendel a törvény. Ti nem test, hanem lélek szerint éltek.” (Róm 7,14–18.24–25; 8,2–4.9)

Ha az Apostol a maga krisztusi életében is érzi a benne élő ádámí embert, ebből nyilvánvaló, hogy a keresztség ennek nem teljes megsemmisítése. Tehát a kegyelem nem visz bennünket vissza az eredeti ártatlanság állapotába. Ami megtörtént, azt csak kijavítani lehet, meg nem törtétté tenni nem. Ádám bűnös életéből kell elindulnunk a teljes istengyermekség felé, ahová csak egy élet harcai és kitartása árán juthatunk el. Ezért nem csupa szárnyalás, hanem nagyon is göröngyös úton való, küszködő

előrehaladás zárandokutunk, amelyen hazafelé megyünk Atyánkhoz, akiben megtaláljuk istengyermeki önmagunkat.

A keresztségben kapott új élet ezek szerint önmegtagadásra kötelezett élet: meg kell ölnünk magunkban, fokozatosan keresztre kell feszítenünk a lényünkben jelentkező ádámibert. Bűnbánatra hívott élet a miénk, akik Jézusban élünk, és vezeklésre invitált. Mi már képesek vagyunk igazi bűnbánatra, amelyben nemcsak nem bűnösök, sterilen tiszták leszünk, hanem amelyben bűnösen csak emberből szent emberré alakulunk, egészen mássá, természetfeletti minőségű emberré.

A bennünk folyó küzdelemtől, amely nem tőlünk független, hanem amelyet magunknak kell megvívni, hogy megérjünk a mennyre, így ír Szent Pál: „Ha lélekkel megölitek a test cselekedeteit – azaz, ha a jézusi életerővel felülkerekedtek ádámib önisztító hajlamotokon –, élni fogtok. Előbb azonban szenvedniük kell. Sanyargassátok hát tagjaitokban, ami földies. Vessétek le a régi embert szokásaival együtt. Öltösetek magatokra az újat. Lélek szerint éljétek, akkor nem fogjátok teljesíteni a test kívánságait. A test ugyanis a lélek ellen tusakodik, a lélek pedig a test ellen. Akik Jézus Krisztushoz tartoznak, keresztre feszítették testüket szenvedélyeikkel és kívánságaikkal együtt. (A test itt is az ádámib embert jelenti, nem egyszerűen a test kívánságait, pl. az éhségérzést vagy a családi élet utáni testi vágyat. Nem a test rossz és bűnös, hanem a bennünk, a lényünk egészében, tehát a lelkünkben is élő ádámib hajlamok.) Ha a lélek szerint éltek, kövessétek is a Lelket! Aki testébe vet, testéből arat majd romlást; aki pedig a lelkébe vet, lelkéből arat örök életet.” (Róm 8,13.17; Kol 3,5.10; Gal 5,16–17. 24–25; 6,8)

Amikor tehát a kinyilatkoztatás azt mondja, hogy Jézus a megváltás által megszabadított bennünket a bűntől és a kárhozattól, az azt jelenti, hogy összentséggé vált emberségébe olt, hogy ádámib lényünk képessé legyen fokról-fokra átalakulni, a bűnösen csak emberi és önisztító magatartásból az istengyermeki Atyára találás életmódjába. Így megmentett bennünket attól, hogy elidegenedjünk önmagunktól, a magunk életétől és világától, és hogy ez az állapot véglegessé érjen a kárhoztatban. A kegyelmi életerő megadja a képességet, hogy – amennyiben élünk vele, és Krisztusba akarunk öltözködni életvezetésünkkel – visszatáljunk abba az életbe, amelyben – Istenünk szerető jóságából – egyedül lehetünk otthon, az isteni minőségű emberi életbe, amely alkalmas arra, hogy végkifejletként valami titokzatos közvetlenséggel bekapcsoltassék a Szentháromság életközösségébe és így annak kimondhatatlan boldogságába.

A keresztségben tehát egy csodálatos élet lehetőségét kaptuk meg,

amelyet ha élünk, kimondhatatlan boldogságba nő bele: részesei leszünk Jézus dicsőséges feltámadásának és az Atyánál megtalált boldogságának. Mégis, a keresztt jellegzi ezt a mi valóban bőséges életünket. A keresztt a kínos szenvedés jele, és valóban, nekünk is, akik Jézusban vagyunk, az ő útját járva, sokat szenvedve kell elérnünk istengyermeki életünk boldog beérését, kiteljesedését. Ennek oka, hogy Ádámban olyan zsákutcába futott az emberiség, amely bennünk van. Ezért mutat hiába nyílegyenes utat nekünk Istenünk a természetfelettibe egészen belenőtt élet boldogsága felé, még a kegyelem erejében is nagyon nehéz nekünk ezen az úton haladnunk, azt nem érezzük sem simának, sem egyenesnek. A hiba bennünk van. Ha járműhöz hasonlítjuk magunkat, így mondhatjuk: hiába a nyílegyenes és sima út, nem tudunk simán haladni rajta – és ezért gyönyörűségét sem érezzük eléggé, bármilyen szép is –, mert valami hiba van a kerekek beállításában is, a kormányszerkezetben is, a rugózással is, sőt magával a járművet vezető pilótával (a szellemi lélekkel, annak megismerő és akarni tudó képességével) is. Ezért kerül nagy fáradságunkba, szenvedésekbe az Atya irányában tartani életünket. Állandó keresztvállalást jelent. Mert könnyebb lenne elengedni a kormányt, és menni az önistenítés csalogatásai felé, amelyek jelentkeznek testünkben, ösztöneinkben, érzelmeinkben, lelkünkben, az emberi közösség és a világ részéről egyaránt. Mégis, igazi békét csak a lelki harc hozhat. Mert ha életünket fogcsikorgatva is a krisztusi úton tartjuk, vállalva annak kereszteit, az állandó önmegtagadást, bűnbánattartást, vezeklést, akkor valamiképpen átéljük annak tudatát is, hogy hazafelé megyünk, hogy utunk végén megtaláljuk igazi önmagunkat, és végleg otthon leszünk a magunk életében, mert átölel bennünket a végtelen Szeretet.

* * *

A megkeresztelt ember élete állandó bűnbánatra és vezeklésre jellegzett élet. Mivel földi életünk folyamán az ádami magatartás többé-kevésbé bennünk marad, azért nem tehetünk mást, mint hogy állandó bűnbánattartással és vezekléssel iparkodunk minél teljesebb metanoiát csinálni: az önistenítés nyomait hordozó önmagunk felé fordulásból az Atya felé fordítani magunkat, begubózó magunkért levésünkéből kikászálódni, minél jobban kilépni önmagunkból. És mert ez sohasem sikerül tökéletesen, azért állandó vezekléssel kell bocsánatot kérnünk Atyántól. Rá kell jönnünk, hogy nemcsak akkor vagyunk bűnösök, amikor valami

konkrét bűnt elkövetünk, hanem állandóan, amennyiben ugyanis magatartásunk még nem eléggé tiszta szeretet, nem fenntartás nélküli elfogadása mindennek Istenünktől, és nem az az Atyáért levés, amely már valódi Jézusba öltözöttség lenne.

Olyan pont ez, amelyben igen gyengén állnak a ma keresztényei. A bűnbánat szelleme csaknem kipusztult legjobbainkból is. És amiből még kevesebb van: annak tudata, hogy az Egyház mint közösség állandó bűnbánatra hívott, és ebbe bele kell kapcsolódnia mindegyikünknek. Szó volt már róla, és az most csak annak kiegészítése, hogy nem egyénileg kell megérnünk az üdvösségre, hanem az Egyházba épülve. Állandóan bűnbánatot tartó és vezeklő életünknek az Egyház közösségi bűnbánatába kell kapcsolódnia, és egymással teljes szolidaritásban kell vezekelnünk.

E szellem ébrentartására vannak az ún. bűnbánati idők és napok. Az állandóság jelképe, hogy minden héten legalább egy napot, a pénteket, hivatalosan is erre szentel az Egyház. Nagy kár, hogy a keresztény tömegekben vagy eltűnt ez a közösségi bűnbánattartás, vagy merő formalitássá degradálódott. Egy bizonyos: ebbe beletörődnünk nem szabad. Erről azonban a bűnbánat szentségével kapcsolatban kell majd bővebben szólnunk.

Az új és örök szövetségbe felvett élet

Amint az újszövetségi szentírás könyveiből kiderül, Isten népének első nagy problémája volt megszabadulni az ószövetségi vallás bűvköréből. Azt szoktuk mondani, sikerült – elsősorban Szent Pál és a jeruzsálemi zsinat atyáinak érdeméből. De mégis, úgy gondolom, csak a kiutat találta meg Isten népe, egészen megszabadulni azonban nem sikerült. Sőt, talán nem tévedés, ha így mondom: az ószövetségi vallás szellemétől majd csak a paruziában fog egészen megszabadulni Egyházunk; és az egyes keresztény embereknek is csak az üdvösségre való teljes beérésben sikerülhet ez.

Kezdjük azzal az igazsággal, hogy Isten egészen más, mint a világ. Teremtőnké minden, mégis szemben áll a teremtettt világgal: Istent és teremtményt áthághatatlan szakadék választja el. És amíg csak teremtmények vagyunk, mindig egy egészen más világhoz tartozunk, mint az Isten. Lehet ő Urunk, jóságos Gondviselőnk, Bíránk, de amíg csak teremtmények vagyunk, nagyon-nagyon távol él tőlünk, és úgy mondhatjuk, hogy mint egy idegen Nagyhatalom, úgy lehet csak barátságos vagy

ellenséges viszonyban velünk. Ádámnak kegyelembe emelése változtatott ezen gyökeresen. A paradicsomkert jelképében azt mondja el a Genézis, hogy meghitt viszonyba került Isten és az ember világa, mintegy egy országhoz tartozók lettünk Istennel: leszállt közénk Isten országa. Ez azért vált lehetségessé, mert a kegyelem csodájában valamiképpen – hogy hogyan, az hittitok – többek lettünk, mint teremtmények: isteni természetben részesültünk. Az istengyermekség és az Isten házanépe kifejezések azt akarják mondani, hogy a szentté tevő kegyelem otthonlevővé tett bennünket az Isten sajátos világában. Mindez megszűnt a bűnnel. Isten ismét idegen lett számunkra, távoli Nagyhatalom, sőt inkább fenyegető, mint barátságos idegen Erő.

Amint a negyedik kánonban olvassuk, Isten újra és újra szövetséget ajánlott az embereknek. Ezeknek csúcsa az ún. sinai szövetségkötés volt, az ószövetség, amely érvényben volt a húsvéti misztérium beteljesedéséig. Akkor kötött Istenünk új és most már örök szövetséget az emberiséggel. Fontos, hogy világosan lássuk, milyen döntő különbség van a két szövetség között.

A sinai (mózesi) szövetségben Isten idegen Nagyhatalom maradt. Barátsága jeléül mintegy nagykövetséget nyitott Sionban, a jeruzsálemi templomban, amely titokzatos Jelenlétének színhelye lett. Ez a szövetség az „adok, hogy adj” alapján állt. Isten szövetségi feltételeket szabott, szövetségi törvényt fogadtatott el Mózes népével, és ennek fejében jóindulatú oltalmáról biztosította ezt a népet. Felesleges most részleteznünk, milyen ígéreteket adott és milyen irányú engedelmességet kívánt Isten ebben az ún. ószövetségben. A lényeg ez: idegen maradt Isten és az ő népe, nem tartoztak egy világhoz. Isten országa nem jött el közénk, mert teremtmény maradt az ember, és mint ilyen, szükségképpen egész más világhoz tartozhat csak, mint Istene.

Az új és örök szövetség egészen más. Benne nem az „adok, hogy adj” elve érvényesül, hanem ez: „a tied akarok lenni, hogy te is az enyém légy”. Ebben a szövetségben Isten megszűnt idegen lenni. A maga világába emelte az embereket, az új választott népet. Elérkezett Isten országa.

Úgy mondjuk, ez az új szövetség Jézusban kötöttetett. Nem Jézus kötötte az emberekkel Isten nevében, nem is az Istennel kötötte a mi nevünkben. Benne kötöttetett az Isten és az ember világát egyesítő szövetség. Mert Jézus személyében a legszorosabban egyesült Isten világa és az emberek világa. Ő Isten is, ember is, és mivel csak egyetlen valaki, egyetlen szemé-

lyében kapcsolta össze a lehető legszorosabbra és örökre széttephetetlenül Isten világát és az emberek világát.

Jézus maga a Szövetség, az Egyesülés. Mégis úgy mondjuk, hogy a szövetség húsvét misztériumában kötöttetett. Ez azt jelenti, hogy Jézus embersége – amely teremtett, igazi emberség, tehát az idő egymásutánjában él, nem egyetlen örök pillanatba sűrített mostban – a kereszthalál önkéntes végrehajtásában vette át teljes kiteljesedtségben az Ige életstílusát, amely istenfiúi magatartás: mindennek elfogadása az Atyától, és tökéletes Atyáért levés mindenben. Ekkor fogadta el őt az Atya – fel támasztva és megdicsőítve őt – végleg Fiának emberségében is. Addig is Fia volt, de a kereszthalálban ért el embersége az istenfiúi magatartás csúcára, ebben foglalva össze egész ember-életét.

Tehát a húsvét titkában megkötöttetett az új és örök szövetség, megvalósult a mi világunkban Isten országa, azóta Jézusban széttephetetlenül egy Isten világa és az emberek világa. Akik a keresztség révén beoltattunk Jézusba, részesei lettünk ennek a szövetségnek. Tehát az emberiségnek ahhoz az új hajtásához tartozunk immár, amely számára nem idegen Nagyhatalom az Isten, hanem gyermekei vagyunk, házanépévé lettünk, vagyis otthon vagyunk Isten belső világában.

De azt kell mondanunk, az új szövetség megkötöttetett ugyan Jézusban, nem jutott el azonban végső stádiumába. Elérkezett hozzánk Isten országa, de még nem egészen. Otthon vagyunk már Atyánknál, de még nem tökéletesen. Ez az, amiről az előző pontban volt szó: bennünk él még az Ádám, akinek – bűne miatt – idegenné lett Isten. Megváltattunk attól, hogy mint Szent Pál mondja, csak szolgái legyünk Istennek, de azért még nem vagyunk annyira gyermekei, hogy a szolgák lelkületétől egészen megszabadultunk volna. Ezért van az, hogy nem tudunk még szabadulni a mózesi vallás bűvköréből. Keresztény életünk még sokban hasonlít az ószövetségi emberek magatartására és jámborkodására. Ez egyrészt természetes – mert még dolgozik bennünk Ádám bűnös magatartása –, másrészt azonban olyan valami, amibe beletörődnünk nem szabad. Azzal kell siettetnünk a magunk személyes beérését is, a paruzia beteljesedésének elérkezését is, hogy minden erőnkkel igyekszünk megszabadulni nemcsak Ádám bűnösen csak emberi, az Istennel rivalizálni akaró magatartásából, hanem abból a már barátságosabb viszonyból is, amelyet a mózesi szövetség teremtett, de amelyben szintén csak szolgája lehetett az ember Istenének.

* * *

Az ószövetségben tehát két különálló világ kötött szövetséget: Istené és az emberé. Ennek következtében – így lehet mondanunk – ez a két világ mintegy egymástól függetlenül élte a maga életét, csak bizonyos, a szövetség által meghatározott pontokon érintkeztek. Isten bizonyos áldásokat küldött, vagyis olyan gondviseléssel volt választott népe iránt, amelyre általában a népek nem tarthattak igényt. Az ószövetség emberei pedig olyan isteni törvényeket is megtartottak, amelyek túlmentek azon, amivel a csak emberek tartoznak Istennek, és amely törvényeket ki lehet olvasni a természetből. Ezért lehet mondani, hogy a mózesi szövetség alapján csak szolgák voltak a választott nép tagjai, az „adok, hogy adj” alapján. Mint például a bejárónő egy családban. Izrael népe nem volt otthon Isten világában, ez határozta meg egész magatartását Istennel szemben.

Mi, az újszövetség gyermekei úgy otthon vagyunk Istennél, mint a kisgyermek a családban. Ezért nem szabad szolga módjára viselkednünk Istennel szemben. Tehát úgy, hogy Isten is él a maga világában, mi is éljük a magunk életét, csak néhány ponton alkalmazkodunk az Úr tetszéséhez, hogy ő is különlegesen segítsen, és a végén megjutalmazzon bennünket valami örök és nagyon jó nyugdíjjal. Nekünk nem szolgálatokat kell tennünk az Úrnak, nem bizonyos parancsait kell végrehajtanunk, nem is csak néhány elvet kell elfogadnunk tőle emberi életünk számára. Nekünk arra kell törekednünk, hogy egészen beleolvadjunk Isten világába, tökéletesen átvegyük az Isten belső, szentháromsági életének stílusát, ahogyan azt a Fiúisten éli emberségében.

A Fiú élete – nemcsak istensége, hanem embersége szerint is – nem parancsok megtartása, hanem a szeretet. Nem is lehet ez másképp az olyan szövetségben, amelyben nem bizonyos dolgokról való megállapodásról van szó, hanem arról, hogy a szövetséget kötők egymásért élnek, a „tied akarok lenni, hogy az enyém légy” alapján. Az új és örök szövetségben Isten Atyánk akar lenni, mégpedig úgy, amint Atyja az Igének a Szentlélekben. Ez azt jelenti, hogy valami titokzatos módon úgy adja magát nekünk, olyan szeretet-partnerségre, amelyben önmagát értünk valóvá teszi, és azt kívánja, hogy mi meg őerte legyünk.

Az ilyen kapcsolatban nem az engedelmisség, a parancsok illetve nem a jutalom dominál. Sőt, tulajdonképpen nem is lehet ilyen viszonyt csak parancsok, törvények, előírások révén szabályozni. Bármilyen analóg emberi viszonyra gondolunk – férj és feleség, szülő és gyermek, barátok –, rögtön megértjük, nemcsak kevés az ilyen partnerságokat bizonyos számú

szabály alapján élni, de mihelyt ilyesmi szóbajön, máris a bensőséges kapcsolat sorvadásáról, ha nem haláláról van szó.

Erre gondolt Szent Pál, amikor újra meg újra arról írt, hogy nem vagyunk már a törvény hatalma alatt. Vagyis nem olyan viszonyban vagyunk már Atyánkkal, amelyben a parancs és a jutalom dominál. Nekünk nem szótfogadnunk kell, hanem a szeretetben találkozunk Atyánkkal. Akit ebben a Találkozás Istene, a Szentlélek vezérel, annak tulajdonképpen nincs szüksége szabályokra, törvényekre. Amint a gyermekeit szerető szülőt sem kell törvényekkel rászorítani arra, hogy helyesen viselkedjék gyermekeivel szemben.

Szent Pál azt mondja, a mózesi törvény szolgaság volt, az újszövetség törvénye szabadság. Ennek az az értelme, hogy a mózesi törvény egy idegen világ törvényeit írta elő, mert az ószövetség idején még idegen Hatalom volt az Úr. Az említett bejárónó-hasonlathoz visszatérve: a bejárónó éli a maga életét, de bizonyos órákban szolgál egy idegen életet, egy más családot, és bizonyos fókig alkalmazkodik hozzá. Részéről ez szolgálat, mert addig nem élheti a maga sajátos életét. A háziasszony, aki ugyanazt a munkát végzi, szabadon teszi, mert a maga családjában dolgozik, a maga stílusában.

A hasonlat nem valami tökéletes, de annyit talán megéreztet, hogy másképp tesszük ugyanazt mi keresztények, mint az ószövetségi nép. Egyszerűen azért, mert mi valamiképpen Isten családjához tartozunk már, hiszen részesültünk az isteni természetben. Vegyük például az imádságot. Amikor a régi izraelita ember imádkozott, szövetségi kötelességet teljesített. Ehhez ki kellett lépnie a maga életéből. Ezt éreztette is vele sokféle szabály: mikor, hogyan kell imádkoznia, sőt hová kell mennie. A szamariai asszony kérdése Jézushoz érezteti meg velünk annak a világnak a mentalitását: Hol kell imádnunk Istent, Jeruzsálemben vagy a Garizim hegyén?

Amikor mi imádkozunk, nem lépünk ki a magunk életéből, sőt, azzal éljük legsajátosabban a saját életünket, amely a kegyelem erejéből és ösztönzésére állandó találkozás kell legyen Istennel, tehát állandó imádság. Nekünk lélekben és az istengyermeki igaz-mivoltban kell imádnunk Istent, tehát szünet nélkül érte lennünk lényünkkel és életünkkel. Ez részünkről nem szolgálat, hanem szabad tett: azt tesszük, ami lényünk legmélyén gyökerező hajlamunk, a Krisztusba oltottság következtében.

Ami a természet törvényeket illeti, pl. a ne lopj és a ne ölj, ezek minden emberre kötelezőek, mert emberségünkől folynak, a természetből kiolvashatók. Hogy Isten ezeket is előírta a mózesi törvényben, az csak

azért volt, hogy a félresiklott emberi természetet így, külön parancssal is támogassa a maga emberségének megfelelő életben. De nem ezek a parancsok képezik a mózesi törvény nagyobb részét. Így lehet megfogalmazni: az ószövetségi törvényben két dolgot kívánt Isten szövetséges népétől. Hogy éljen a természetes emberség alaptörvényei szerint, és ezen felül időnként lépjen ki a maga életéből, és végezzen olyan dolgokat, amelyek nem természetéből fakadnak, de amelyekkel Istent szolgálja. Ez nem önkényeskedés volt Isten részéről, hanem egyrészt pedagógia, hogy ti. legalább egy népet előre szoktasson az eljövendő istengyermeki élethez; másrészt pedig azt akarta elérni czekekkel a jámborkodási törvényekkel, hogy ne találjanak ki maguknak – szorongásaik levezetésére – ocsmány gyakorlatokat, mint a pogány népek nagy része, pl. emberáldozatokat vagy szent prostitúciót.

Mi, istengyermek, már nem kényszerülünk egyetlen olyan vallásgyakorlatra sem, amelyben ki kellene lépünk a magunk életéből. A mi istentiszteletünk lényegileg folyik belső, a kegyelem által szentté tett lényünkben. Ami a természet törvényeket illeti, azokat természetesen meg kell tartanunk, de rajtuk túl is kell lépünk. Mert a mi sajátos magatartásunk már nem az, hogy nem lopunk és nem ölünk, hanem az, hogy egész lényünkkel és egész vagyonunkkal másokért vagyunk, és így az Atyáért. Ez azonban már átvezet bennünket a következő témába, amely a kegyelem törvénye.

Végezetül térjünk vissza az eredetileg felvetett gondolathoz: nem tudunk még kievickélni az ószövetségi szellem bűvköréből, és nem is sikerül tökéletesen, csak a beteljesedésben. Az ok: a bennünk maradó ádám magatartás. Otthon vagyunk már Isten világában, de mégsem vagyunk egészen otthon. Amit kíván tőlünk Isten, az lényünk megszentelt gyökeréből fakad, de a bűn, az ádám gyökér miatt ellentétes is vágyainkkal Isten törvénye. Belső szabadsággal tudjuk követni az Ige életstílusát, mégis gyakran érezzük szolgaságnak, mert a bűnös kívánságok más élet felé vonzanának. Ezért van az, hogy az Egyház közösségi élete, liturgiája, törvényei és az egyes keresztények életfelfogása és vallásos magatartása hemzseg még a mózesi törvény szolgaságának maradványaitól. Olyan tény ez, amely elkerülhetetlen, és egyben olyan tény, amelyet addig kell korrigálnunk, amíg el nem érkezünk az istengyermeki élet teljes szabadságára, a tökéletes szeretet életére.

Nagyon sajnálatos tény, hogy az újszövetségi erkölcsöt is a tíz és az öt parancs alapján szoktuk hirdetni. Pedig ezen Isten gyermekeinek messze túl kell lépnie. Egészen világosan kiderül ez a hegyibeszédből, amely szerint Jézus új erkölcsöt hozott: „Azt mondták a régieknek . . . , én pedig azt mondom nektek . . .” Mert ha a parancsokkal kapcsolatban, amelyek az ószövetségi ember – és körülbelül a természetes, a „csak ember” – életvezetését irányították, megtettünk mindent, akkor – ezek Jézus szavai – csak haszontalan szolgáltnak érezhetjük magunkat – nem pedig az Atyához lassanként felnövő istengyermekeknek. Igaz, Jézus nem eltörölni jött a törvényt, hanem beteljesíteni. De ez a beteljesítés olyan elképzelhetetlenül túlmegy azon, amit a mózesi – és a természetes erkölcs – törvényei előírtak, hogy bár a tízparancsot meg kell tartani, ez még csak alapszövegül sem szolgálhat ahhoz, hogy ismertessük vagy egyáltalán felismerjük az új törvényt. Az ember maga olyan gyökeresen megváltozott a kegyelem belénkteremtésével, hogy szentté, tehát egészen másokká lettünk, mint a csak emberek, vagy a sínai szövetségben Isten szolgájává és szövetséges társává lett nép. Jézus szavai világítanak rá erre: Keresztelő Jánosnál nagyobbat nem szült még anya, mégis, a mennyek országában – tehát az istengyermekek közösségében – a legkisebb is nagyobb nála. Ha pedig nagyobbak vagyunk, akkor egy egészen más erkölcs követésére vagyunk kötelezve, amely természetfeletti, vagyis már nem pusztán emberi erkölcs, amellyel szolgálunk az Úrnak: nekünk a szentháromsági élet erkölcsét kell magunkévá tennünk. Nem maradhatunk meg tehát annál az igaz-ember modellnél, amely a mózesi törvény tudóié és Jézus korának legvallásosabb embereié, a farizeusoké volt.

A csak a tízparancs alapján álló keresztény – vagy inkább kereszténynek mondott, de igazában nem keresztény – erkölcs nemcsak elégtelen, hanem egyenesen káros, félrevezető. Éppen, mert nem szolgálunk Istennek, tehát nemcsak életünk bizonyos pontjain kell szolgálunk őt, hanem egész valónkkal, – továbbá mert egész valónkkal sem szolgálunk kell Istent, hanem az övéi lenni a szeretet teljes lényünket és életünket átfogó partnerségében. Ezért nem elég a tételes törvények leghosszabb sora sem, mert az ilyen típusú „tied vagyok, hogy az enyém légy” kapcsolatot egyszerűen nem lehet beleszorítani, összefoglalni millió parancsban sem. Ha megtesszük, megkíséreljük, félrevezetjük önmagunkat és a reánk bízottakat, mert olyan látszatot keltünk, hogy aki ezeket megtartot-

ta, máris kedves gyermeke az Úrnak, pedig csak haszontalan szolga – és ez nem elég az üdvösségre.

Aztán nemcsak arról van szó, hogy az ún. parancs-vallásosság nem kelt bennünk életérzést, inkább olyasmit, hogy belebeszélnek életünkbe, hanem az is tény, hogy nem fakad élet a nyomában. Az életet ugyanis nem lehet visszaadni akár milliárd törvény felállításával sem. Márpedig istengyermekségünk vagy élet, vagy – már nem istengyermekség. Mi kegyelmi *életről* szoktunk beszélni, nem arról, hogy szót kell fogadnunk. Tehát élnünk kell a kegyelemmel belénk oltott új életet, ez pedig nem megy – sőt lehetetlenné válik –, ha csak életszabályokkal törődünk.

A tízparancsnak nincs igazi távlata, így nem lelkesít. Ez még a kisebb baj, de egy élet távlat nélkül – nem élet. Addig élet valami, amíg előre megy. De hogyan lehet előre menni távlat nélkül, vagyis úgy, hogy nem tudom, mi az az előre? És vajon miféle távlatot ad az, hogy nem szabad ölnünk, paráználkodnunk, lopnunk és káromkodnunk?

A tételes parancsnok légiója sem elég – sőt, ha csak ilyenek vannak, félrevezető is –, mert nem lehetnek egész lényünket és egész életünket egybefogóak: az élet nem foglalható törvénykönyvbe. Olyan erkölcsi törvény kell, amely átfogó, amelyben elfér a minden. Istennel való kapcsolatunk alapelve ugyanis ez: mindent, egészen, maradék nélkül. Ezért főparancs a szeretet, mert ez az egyetlen ilyen mindent átfogó törvény.

Persze csak a szeretetet emlegetni megint kevés. Szent János apostol írta: „Abból tudjuk meg, hogy szeretjük az Isten gyermekeit, hogy szeretjük az Istent, és eleget teszünk parancsainak. Mert az az Isten iránti szeretet, hogy megtartjuk parancsait.” Tehát kellenek a parancsok, nem mint mindent magukban foglaló valamik, hanem mint irányt mutatók, a szeretet főparancsát kibontók, ismertetőik, részletesen bemutatók. De a parancsok nagyon hosszú sora sem elég a keresztyén élet visszaadásához, szabályozásához, ha nem a szeretetre vonatkoztatunk minden egyes törvényt.

Azt is meg kell mondanunk, hogy amiről Szent János beszél, az nem a tízparancs és nem a mózesi törvény. A tízparancs a csak emberi élet szabálygyűjteménye, a mózesi törvény az Isten szolgálóinak szabályzata. A régi törvényt fejtik ki: az Istennek minden erőnkől való szeretetét és a felebarátnak az önszeretettel azonos szeretetét. Igen, nem tévedés, ez a régi törvény. Mert nekünk Istent minden erőnkől szeretni már kevés. A minden erő ugyanis a csak emberi erő. Nekünk immár nem úgy partnerünk az Isten, mint Isten a teremtménynek, hanem titokzatos, de valóságos módon valamiképpen úgy, mint a Fiúisten partnere az Atyának a

Szentlélekben. Ezért nem elég részünkről a csak minden erőből való szeretet. Jézus így imádkozott Egyházáért az utolsó vacsora főpapi imájában: „Én megismertettem velük a te nevedet – ti. hogy Isten számunkra Atya –, s ezután is megismertetem – az elküldendő Szentlélek által, akiben Atyának nevezzük Istenünket –, hogy bennük legyen az a szeretet, amellyel te szeretted engem, és én bennük legyek.” (Jn 17,26) Tehát annak a szeretetnek kell meglennie bennünk, amellyel az Atya és a Fiú szeretik egymást, ami mérhetetlenül több, mint az emberi szeretet. Ebben a szeretetben részesít bennünket az istengyermekké, szentté tevő kegyelem, tehát nekünk már nemcsak emberségünk minden erejéből, hanem emberfeletti, isteni minőségű szeretettel kell lennünk az Atya iránt. Ennek megfelelően másnak kell lenniök az ezt a szeretetet kibontó erkölcsi törvényeknek. A tízparancs a természetes, a „csak emberi” élet törvénye, ezért nem épülhet rá a keresztyén erkölcsstan.

Ugyanígy van a felebaráti szeretettel. Ezzel kapcsolatban is új parancsot adott az utolsó vacsora búcsúbeszédében Jézusunk. Nekünk már nem elég úgy szeretnünk embertársainkat, mint saját magunkat, tehát a természetes szeretet legerősebb fajtájával, hanem úgy kell szeretnünk egymást, mint Jézus szeretett minket. Tehát egyrészt lényünknek és életünknek tökéletes egymásért levésével, a rabszolgaságig menő odaadással, és – ez a fontosabb – úgy, hogy az emberek szeretete által maga az Atya legyen a partnerünk.

Mi már nem szolgák vagyunk, ezért nem elég részünkről az engedelmes és szolgáló szeretet. Isten sem úgy szeret bennünket, mint teremtményeit, hanem úgy, ahogyan Isten teremtményt egyszerűen nem szerethet: értünk levővé teszi magát. Amikor a keresztelő ige teremtető szavában azt mondja nekünk Atyánk, hogy „szeretlek, mint igazi gyermekemet”, akkor ez az ige isteni síkba emel bennünket, hogy ne legyünk már csak teremtmények, hanem titokzatos módon többek annál, isteni természetben részesült valakik, és így az Atya értünk lehessen, mint Fiáért van a Szentlélekben.

Erről a titokról lebbenti fel a fátylat a szeretet nagy szakértője, Szent János apostol: „Nem az a szeretet lényege, hogy mi szeretjük az Istent – ti. embertől, teremtménytől kitelő szeretettel –, hanem hogy ő szeret minket és elküldte Fiát bűneinkért engesztelésül.” (1 Jn 4,10) Isten tehát nem úgy szeret bennünket, ahogyan teremtményeit szereti, hanem olyanféleképpen, mint Fiát. Ezt igazolja, hogy értünk adta Egyszülöttjét, akit egész Isten-lénye odaadásával szeret a Szentlélekben. Ez lehetetlen lenne, ha bennünket nem úgy szeretne, mint Fiát, tehát önmaga nekünk adásával,

értünk levésével. Más vonatkozásban olvassuk az Írásban, hogy Isten, aki Fiát nekünk, értünk adta, nekünk ad mindent. A minden ő maga. Önmagát adja partnerül egy olyan egész lényét átfogó szeretetben, amely az egyenrangúak legbensőbb kapcsolataiban szokásos.

Isten mindent csak lényének megfelelő módon szerethet, ezt követeli végtelenül bölcs Istensége. Tehát bennünket sem szerethetne úgy, mint Isten az Istent, ha nem részesültünk volna az isteni természetben. De ha ebben részesültünk, akkor ennek megfelelőnek kell lennie az erkölcsi életünknek is: természetfeletti erkölcsű életet kell élnünk, csak így azonosulunk a természetfeletti, az isteni, a szentháromsági szeretet-élettel.

Ezért főparancs a szeretet, de nem úgy, ahogyan az ószövetségi kinyilatkoztatás megfogalmazta, és ahogyan az írástudók is főparancsnak ismerték. Új, természetfeletti szeretetről van szó, amelynek kifejtése új, természetfeletti törvények formájában lehetséges csak. Ezt az új típusú törvénygyűjteményt nem a tízparancsból vagy annak alapján kell összeállítanunk, hanem az újszövetségi kinyilatkoztatásból: a hegyibeszédből, a parabolákból, Jézus tanításaiból, a többi újszövetségi könyvből és az újszövetség szenthagyományából.

A tízparancsot is meg kell tanítanunk, magyaráznunk is kell, sőt általában a természet törvényt. És szükséges olyan egyházi törvényhozás is, amely inkább szolgáltnak való, mint istengyermekeknek. Ennek okát Szent Pál egyik kijelentéséből lehet megértenünk: „Mi tudjuk, hogy a törvény jó, ha valaki helyesen alkalmazza – a mózesi törvény, ha annak beteljesítését éljük, ahogyan Jézus tanította –; de tudatában kell lennünk, hogy a törvényt nem az igaz emberért hozták, hanem a gonoszért.” (1Tim 1,8–9) Valóban, aki szereti feleségét, annak nem kell előírni, hogy gondoskodjék ruházatáról; aki szereti gyermekét, annak nem szükséges megparancsolni, hogy enni adjon neki és ügyeljen az egészségére. De mivel vannak pl. rossz szülők, szükséges ún. ifjúságvédelmi törvény, és mert vannak gonosz házastársak, a családi életéről is kellenek a természet jogot kifejtő tételes jogszabályok. Ugyanígy: Isten gyermekének felesleges előírni, hogy ne káromkodjék, sőt – amennyiben tudja, mi a szentmise – azt sem, hogy misére járjon és ott milyen gyakran áldozzék. De mert Isten népének közösségében vannak olyanok, akik nem élnek a kegyelem élete szerint, azért ezek számára szükséges a tízparancs és a többi tételes és természet törvény ismertetése, előírása. Sőt, valamennyiünkben ott van az a bizonyos „gonosz ember”, akiért a törvényt hozták. Mint tárgyaltuk, halálunk előtt egyikünk sem érik meg annyira, a paruzia előtt az Egyház sem válik olyan tökéletessé, hogy ne maradna meg bennünk egyénileg is,

közösségünkben is a régi ember, az önistenítő ádámfi. És egyikünk sem, még az Egyház egésze sem annyira gyermeke még Istennek, hogy ne kényszerülnék bizonyos mértékben még mindig szolgálnunk őt, kiegészítendő azt, ami hiánya van még bennünk az istengyermekségnek. Ezért kellenek a különböző törvények, amelyekre nem lenne szükség, ha már megértünk volna Isten országára. Pl. mivel még nincs meg bennünk az istengyermekek tökéletes egymásért levése és egysége, azért szükséges a liturgiában a sok rubrika. Ezek önmagukban nem kellenének az istengyermekek szentségi Istennel találkozásához – ha kiteljesedett istengyermekek lennénk személyünkben is, egész közösségünkben is. A mennyei liturgiának, az Atyával örökre egyesülő találkozásnak – ez a mennyei liturgia lényege – nem lesz szüksége rubrikákra. De míg a földön élünk, nem mondhatunk le róluk. Ugyanígy lehet beszélni minden egyházi törvényről. Istengyermekek számára felesleges a péntek törvénye: az ő egész életük az Egyház közösségébe bekapcsolódó vezeklő élet. De mert nem vagyunk eléggé istengyermekek – sem a vezeklést, sem a közösségbe kapcsolódást illetően –, azért kell a bűnbánati időket és napokat előíró törvény.

* * *

Ez nem erkölcstannal foglalkozó könyv, azért részleteiben nem írhatom le a keresztény erkölcsöt. De alapjában le kell írnom, mert ez dogmatikus és szentségtani téma. A szentségi kegyelem meghatározza életünk milyenségét, így legalább alapjaiban a szentség- és kegyelemtanhoz tartozik, milyen az istengyermeki erkölcs alapállása. És mivel minden dogma, hitigazság – mint könyvünk elején említettük – a magunk istengyermeki életére tanít bennünket, így a keresztény erkölcs alapjai szintén a dogmatika körébe vágnak.

A természetfeletti erkölcs főparancsa a szeretet, mégpedig úgy, ahogyan az imént értelmeztük. Vagyis annak a szeretetnek életét kell élnünk, amely szeretetet magyszerűen megkaptunk a keresztség által a kegyelemben. Tehát olyan istenszerető életet kell élnünk, amelyben nem szolgáljuk az Urat, jutalom reményében, hanem úgy szeretjük őt, mint aki számunkra a Minden, és nem kell nekünk más, mint ő maga. Mindegy, különben mit ad, csak mindenben – kellemesben és fájdalmasban, ajándékaiban és a feladatokban – őt ölelhessük. Csak azt kérjük, mindig olyan életet adjon, amely – az ő végtelen Bölcsessége szerint – a lehető legjobb

ban alkalmas arra, hogy belőle teljes egészében a vele való bensőséges szeretet partnersége legyen.

Isten szeretete áradt ki szívünkbe a Szentlélek által, tehát szentháromsági mintájú szeretet-életet kell élnünk. Mégpedig aszerint, amint bekapcsoltattunk ebbe a boldog életközösségbe. A Fiú szent emberségébe oltattunk, ennek az életnek természetfeletti princípiuma, a szentté tevő kegyelem árad belénk és ver gyökeret bennünk. Tehát a Fiúisten szentháromsági alapállása szerint kell szeretnünk Istent. Úgy, ahogyan a Fiú szereti az Atyát a Szentlélekben. Ez az istengyermeki szeretet élete. Alapvető jellemzője pedig az alázat: „Tanuljatok tőlem mert szelíd vagyok és alázatos szívű!” A szelídséget majd azután tárgyaljuk, most az alázatossággal kezdjük.

Az alázat – mennyire félreérti a keresztény köztudat! – a Fiúisten szentháromsági alapmagatartásának ismertetése, kivetítése a mi emberi életünkbe. Az Ige alapállása kettős: minden elfogadása az Atyától mint Atyától, akitől ő maga is van – ez az első üteme a Fiú szeretetének, a második pedig: a tökéletes önátadás, a teljes Atyáért levés. Ellentéte ennek a sátáni és ennek következtében az ádami gögös kevélység: én nem akarok mástól lenni, bármit is másnak köszönni, én saját jogú isten akarok lenni, korlátlan úr a magam birodalmában; és nem akarok másért lenni, hanem önmagamért. Az a bizonyos „nem szolgálok” már tipikusan ádami magatartás: nemcsak szolgálni nem akar, de még csak nem is érti, hogy van valami a szolgálat és az önistenítő magatartás mellett, és ez az „igazi”: a szeretetben való egymásért levés.

A keresztény erkölcs alapmagatartása tehát az alázatos istenszeretet, a mindennek elfogadása az Atyától, elsősorban annak elfogadása, hogy gyermekeinek akar bennünket, és a tökéletes önátadás, Atyáért-levés. Erre buzdított Jézus, amikor a lelkünkre kötötte, hogy úgy fogadjuk be a mennyek országát, mint a kisgyermek. Így is lehet mondani: úgy mozogjunk Isten belső világában, ahogyan a kisgyermek tökéletesen otthon van a családban, és esze ágában sincs kiszakadni onnét. A kicsi gyermek teljes magától értetődéssel fogad el mindent, amit a családban kap, és úgy érzi, neki is teljesen át kell adnia magát a család közösségének, azonosulni kell élnie benne. Így kell befogadnunk a mennyet már most: valami természetfeletti természetességgel kell befogadnunk a kegyelmi életerőt és mindent, amit az Atyától kapunk, és ugyanilyen magától értetődően kell egészen érte lennünk, azonosulva a Fiúisten önátadó szeretet-életével.

És most gondoljuk át, miért a szelídséget emelte ki Urunk az alázatos-

ság mellett. Ez átvezet bennünket a főparancs második tételéhez: Szeressétek egymást, mint én szerettelek benneteket – tehát a tökéletes egymásért levésben, amelynek alapja egymás tökéletes elfogadása. (Nemcsak azt fogadom el a másik emberből, a közösségből, ami nekem belőlük kellemes és hasznos, hanem elfogadok mindenkit egyénileg is, közösségükben is, ahogyan vannak. Ez a személyt szeretés; a válogató, a fenntartásokkal élő már tárgyat szeret: a személyből csak a neki jó valamit.)

Hogy a főparancs két részből áll, az azért van, hogy megértsük: Istent nem közvetlenül, „Isten és én, senki más” formában kell szeretnünk. Hanem úgy, amint felénk jön. Ő nem mutatja meg közvetlenül önmagát, hanem a személyekben és a dolgokban, a feladatokban és kellemes megfájdalmas élményeinkben rejtje el önmagát; így mindenben, ami van, az Atya jön felénk, mint az értünk levő Szeretet. Tehát nekünk is mindenben, ami van, szeretnünk kell a Szeretetet: úgy kell találkozunk mindennel, hogy ez a találkozásunk az Atyával való szeretet partnersége legyen.

Ezért van tehát a felebaráti szeretet parancsa, amely tulajdonképpen nem más parancs, mint az Atya istengyermeki szeretete. Csak azt hangsúlyozza: az Atyát mindenben kell szeretni, ami van, mert ő is mindenben szeret bennünket, ami van. Az emberszeretet magában foglalja a világ szeretetét is: annak humanizálása is az emberszeretethez tartozik. Egyszerűen azért, mert a világ a mi kollektív testünk. Aki tehát a világ szebbé és jobba tételéért él, az az emberekért él, következképpen az Atyáért.

Nem szabad használnunk ezt a kifejezést: Isten kedvéért szeretjük az embereket, Isten kedvéért dolgozunk stb. Erősen megsértődik, akinek azt mondjuk, Isten kedvéért szeretjük. Azt feleli: Csak? Önmagamért nem tudsz szeretni? – És igaza van. Ez az Isten kedvéért kifejezés ugyanis úgy állítja be a dolgot, mintha az emberek, a világ, a dolgok, a közösségek csak eszközök lennének Istennel való partnerségünkben.

Nem így van, nem szabad így lennie. Az a „csak ember” és az ószövegi Isten szolgálja magatartása, hogy megsegít pl. egy koldust, közben mintegy Istenre kacsintva: Látod, Uram, a kedvedért! Ez a szolga és a csak emberi, csak teremtményi szeretetet nyújtó ember viselkedése. Nekünk állandó ölekezésben kell lennünk Istennel, azaz a szeretet állandó találkozásában. Nekünk egyetlen mozdulatunk sem lehet, amellyel ne közvetlenül az Istent szeretnénk. Mi nem tehetjük meg, hogy egyetlen pillanatig is mást csináljunk, még Isten kedvéért sem. Tehát nem hagyhat-

juk abba az állandó szeretet-találkozást – Isten szünet nélküli átölelését – azért, hogy segítsünk a kolduson.

Mindebből nem az következik, hogy nem szabad törődnünk a koldussal. Hanem az, hogy számunkra a koldus és az Isten nem kettő, hanem egy: benne jelenik meg nekünk, benne hív bennünket találkozásra a Szeretet. Mint mindenben, ami van. Tehát mi nem Isten kedvéért vagyunk jók a koldushoz, hanem a koldusban Istent öleljük át. A nyomorgó emberben a Szeretet jön felénk, nekünk a Szeretetnek kell válaszolnunk, mégpedig azon a ponton, ahol találkát adott nekünk: a koldusban. A koldus segítése és Isten szeretete nem két aktus, hanem egy. Személyesen a koldust szeretem, mert vele valami titokzatos módon eggyé lett az Atya, aki abban a koldusban mondja, hogy szeret engem, szeressem én is őt.

Aki szerelmes vagy aki nagyon szereti gyermekét, unokáját, arról mondják úgy, hogy örömeiben, boldogságában magához akarja ölelni az egész világot. Valóban, ez az igazi szeretet jellemzője a természetes síkon is. A bezárkózó, senki és semmi másról tudni nem akaró duálunió nem szeretet, hanem önzés. Aki szereti természetfeletti módon Istenét, annak a hite mindenben, ami van – nemcsak a személyekben, hanem a tárgyakban, a feladatokban, az örömekben és gyönyörökben, a fájdalomban, a halálban is –, megláttatja vele a Szeretet jelenlétét, azonosuló jelenlétét: „Amit egynek teszték, nekem cselekszitek.” Aki ebédet főz, és lelkiismeretesen teszi, az nem Isten kedvéért cselekszik így, hanem a családjában is, akiért fárad, a megsütendő húsban is, a rendben tartott konyhában is, az elkészült ételben is, az evésben is a Szeretetet öleli át, aki számára mindenben titokzatosan, de valóságosan jelen van. Mi nem Isten kedvéért szeretünk valakit vagy valamit, hanem mindent szeretünk, ami van és aki van, és mindenben Atyánktól fogadunk el mindent, sőt mindenben az Atyát fogadjuk el, és mindenben érte vagyunk egész lényünk és életünk maradék nélküli odaadásával.

Nem szereti kellőképpen Istent, akiről úgy érzik, az Isten miatt őket nem szereti annyira. Aki valódi szeretettel öleli át Istenét, az mindenben és mindenkiben őt öleli, tehát mindenki úgy érzi, hogy nagyon szereti – őt. Persze, aki fel tudja fogni a valódi szeretetet. Mert Jézus szeretetét sem értették sokan. Bennünket, a mi szeretetünket igazában csak az tudja felfogni, aki ismeri Istent. „Azért nem ismertek engem, mert nem ismeritek az Atyát.” És: „Azért nem ismer minket a világ, mert őt sem ismeri.” (1Jn 3,1)

Nos, mindebből világossá válik, az alázat mellett miért a szelídséget emelte ki Jézus, mint amit tőle meg kell tanulnunk. Az alázat azt mondja:

elfogadom Atyámnak az Atyát, és elfogadok tőle mindent, mert mindenben érte akarok lenni. Ez a *mindenben* érte levés és ennek alapja, a mindent tőle elfogadás teszi szükségessé azt, hogy szelídek legyünk. Mert részben a bennünk meglévő ádámfi, másrészt a többi ember és a természet ellenállása meg a sok baj, katasztrófa és szenvedés miatt nem mindig kellemes a találkozásunk az emberekkel, a közösségekkel, a dolgokkal, a feladatokkal, az adottságokkal. Mégis, mindenben az Atya jön felénk, tehát mindent át kell ölelnünk szeretetünkkel, fenntartás nélkül. Ehhez kell a jézusi szelídség.

Egyetlen valamiben nem jön felénk az Atya, a bűnben. Ez az egyetlen, amit nem szabad és nem kell átölelnünk. De a bűn nem olyan valami, ami van. Aki tanult egy kis filozófiát, az tudja, hogy a bűn defektus, hiány. Tehát tulajdonképpen olyasvalami, ami nincs.

* * *

A keresztyén erkölcs lényege tehát nem annyira a törvények előírásainak betartásában van, hanem az Isten gyermekének alapmagatartásában. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a törvényeket nem kell megtartani, hanem azt, hogy a parancsok megtartása önmagában nem elég, ha ezekben nem a természetfeletti szeretet nyilvánul meg, az azonosulás az ember Krisztus életmagatartásával. Szép feladat lenne bemutatni az evangéliumok és a többi újszövetségi írás alapján, miként tükröződik a kinyilatkoztatott természetfeletti erkölcsben az Ige szentháromsági magatartása, és hogyan nyilvánul ez meg Jézusnak élénk élt élete művében. Meg kell azonban elégednünk azzal, hogy végiggondoljuk ebből a szempontból a keresztyén erkölcs bővebb – a kettős főparancshoz képest bővebb – alaptörvényét, mondhatnánk alkotmányát, a nyolc boldogságot. Isten országának alkotmánya tulajdonképpen bővebb kifejtése a főparancsnak, az Ige életének kivetítése a mi emberi, de természetfelettibé emelt világunkba. Hozzátehetjük: úgy, amint az istengyermeki életet nekünk kell élnünk, akik nem a tiszta emberség pontjáról, hanem a bűnösen csak emberségből indulunk a mennyei kiteljesedés felé.

Szent Lukács szerint boldogok azok, akiket megaláz az élet: akik szegények, éhezők, bánatosak, üldözöttek. Viszont jaj azoknak, akik gazdagok, jóllakottak, sikeresek és akiknek csupa öröm az életük. (Lk 6,20 skk) Lukács evangélista nem úgy fogalmazta meg Jézus tanításából a boldogságokat, mint a kegyelem életének alaptörvényét, inkább az Isten or-

szága alkotmányának *lélektani* magyarázatát adja négy boldogságban és négy jajban. Ezt akarja felszínre hozni a jézusi kinyilatkoztatásból: boldogok, akiket alázatra nevel életsorsuk, viszont jaj azoknak, akiknek élete olyan, hogy nehéz alázatossá válniuk.

Ami alázatosságra nevel, az kinyílt szívűvé tesz, befogadásra készvé. Az élettől el nem kényeztetett ember a maga bőrén tapasztalja, hogy ő tulajdonképpen senki, tehát nincs mit istenítsen önmagán. Egyetlen boldogsága, hogy szereti őt az Isten, és hogy ő is szeretheti. Nem rivalizálni óhajt a végtelen Valakivel, hanem örül, hogy Isten nyomorúságában is elfogadja, és gazdaggá teszi szerető jóságában.

Ezzel szemben az élet kedvencei – legalább átmenetileg – úgy érzik, hogy jóllakottak, ezért bezárulnak. Úgy gondolják, elegek ők önmaguknak, ezért nem akarnak az Atyáéi lenni. Úgy találják, ők nagyon is valakik, nem lehet hát különösebb boldogság számukra, hogy bárki, akár az Isten elfogadja őket: legyen boldog, akivel ők szóbaállnak, akit ők befogadnak. Akinek kiüresedett az élete, az könnyen megnyílik Isten jósága, a kegyelem irányában, azt könnyen szíven üti az ige, amelyben azt a jó hírt hallja, hogy fontos ő magának a Szeretetnek, és szent partnerségre akar lépni vele. Aki szegény, úgy érzi, hogy csak gazdagodhat az Istennel való benső viszonyban. Aki viszont gazdag bármiben, elzárkózik Isten elől, mivel úgy érzi, nem gazdagodhat, esetleg Isten akar tőle valamit, amiről le kellene mondania.

Szent Máté evangéliumában találjuk a kegyelem alaptörvényének, a nyolc boldogságnak leírását. (5,3–12) Az alaphangot, az egész alkotmánynak mintegy foglalatát az első mondat adja meg: „Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa.” Itt már nem egyszerűen szegényekről van szó, hanem lelki szegényekről. Gondolom azokról, akik nemcsak szegények vagyonban, tekintélyben, kiváló tulajdonságokban stb., hanem lelkük mélyén elismerik, hogy szegények. Ez nem esik egybe a kevésbé szegénységgel, a nincstelenséggel, a senki-mivolttal. Csaknem minden embernek van valamije, aminek alapján gazdagnak képzelheti magát, és ezért nem akar „szolgálni”, tehát bezárul a kegyelem előtt. Viszont a sors kényeztetettjei is átélhetik, hogy valójában senkik, csak egy marék por, és boldogan tárják ki lényüket, ha megérinti őket a kegyelem, és megsejti, hogy valóban fontosak Istennek. Ilyesmit mondott Jézus, amikor a gazdagság veszélyeit ecsetelve hozzátette: Azért Istennél semmi sem lehetetlen.

A lelki szegénység tehát itt tudatos magatartást jelez: a kinyíltságot, a befogadni készséget, annak alapján, hogy belátja az ember, hogy vég-

eredményben valamennyien senkik vagyunk, és csak Isten szeretete emelhet minket valóban valakikké. Az ilyen alapállású embereké az Isten országa, mert azt megszerezni, megvásárolni, kiérdemelni nem lehet, csak befogadni. Minden szeretet olyan, hogy megvenni nem lehet, Istennek bennünket magához emelő szeretete végleg ilyen. Teljesen ingyenes, befogadni kell, nem megvásárolni.

A többi boldogság az Ige szentháromsági életformájának két ütemét vetíti elénk, akik az ádámí útról kell kitörjünk a kegyelem erejében az Atya ölelő karjai felé, akiknek az elidegenedés zsákutcáját kell úgy végigjárni, hogy hazataláljunk, és meglegjünk igazi önmagunkat. Az Ige alapmagatartása a Szentlélekben: a mindent elfogadás és a mindent adás. Ezt a mindent részletezi a további hét boldogság. Négy az elfogadást, három az önátadást. Mindkettőt úgy, hogy semmi sem marad ki, és olyan alaptörvényt kapunk, amely valóban eligazít az élet minden helyzetében és minden szakaszán.

El kell fogadnunk először istengyermeki önmagunkat, ahogyan az Atyától kapjuk, és ahogyan ez feladatunk: „Boldogok, akik éheznek és szomjazzák az igazságot (= hogy természetfeletti értelemben igaz emberek legyenek), mert eltelve vele.” Ebben benne van az, hogy örömmel fogadják a Szentlelket, akiben Atyának tudják nevezni Istent, mégpedig mind tisztábban és mind bensőségesebben. Elfogadják, hogy ez feladat számukra: a Szentlélek erejében azonosulni Jézussal, így lenni mindinkább *comme il faut*, elfogadható emberré Isten előtt, tehát méltóvá válni a vele való végleges és közvetlen szeretet-egyesülésre. Ezzel tulajdonképpen az isteni élet princípiumának elfogadásáról van szó, és arról az életről, amelyet élnünk kell, hogy mindinkább átjárjon bennünket a kegyelem. De tovább is mehetünk: itt végeredményben arról van szó, hogy befogadjuk az isteni életet, a szentháromsági életet, az abba való bekapcsolatásunkat, tehát elfogadjuk magát az Istent, aki partnerünk akar lenni a szeretetben. Elfogadjuk azt a csodálatos szeretet-kapcsolatot, amelyben mindjobban az Atyáéi leszünk, és amelyben az Atya mindinkább a miénk lesz. Elfogadjuk ezt, mint boldogító valóságot, és elfogadjuk, mint feladatot, amelybe bele kell adnunk egész lényünket, életünket.

Mondottuk már, hogy a szelídség azért kell boldogságunkhoz, mert nem közvetlenül az Atyát és a vele való közvetlen szeretet-kapcsolatot kell elfogadnunk, hanem az Atyát úgy, ahogyan a más valamikben és más valakikben, sőt önmagunkban jön felénk, és amint mindenben, ami van, mint bennünket hívó Szeretet van jelen. A világot kell elfogadnunk,

mindennel, ami benne van. És mivel sok olyasmi van benne, ami nekünk nem kellemes, azért boldogok a szelídek, mert ők nem ütközni akarnak, hanem találkozni. Boldogságuk az lesz, hogy „ők birtokolják a földet.” Itt arra a szentpáli mondásra kell gondolni, amely szerint „minden a tiétek: Pál, Apolló. Kéfas, a világ, az élet, a halál, a jelenvalók, az eljövendők: minden a tietek.” (1Kor 3,21) Aki eléggé szelíd arra, hogy mindent elfogadjon, az egészen kiváló értelemben a magáénak mondhat mindent, mert mindenben az Atyát ölelheti magához, így egészen csodálatos módon vesz birtokba mindent. Itt persze nem jogi tulajdonná válásról van szó, hanem arról, hogy átéli a Találkozás Istenének belső örömében és békéjében, hogy minden az övé, mert minden arra van, hogy megvallja neki iránta való szeretetét az Atya. Ők birtokolják a földet, mert a mindent az Atyától elfogadó szelídség révén, még ha semmijük sincs is, végtelenül gazdagnak érzik magukat, hiszen egyre jobban kigyógyulnak az ádám elidegenedettségből, egyre tökéletesebben otthon érzik magukat saját életükben, a világban.

E két boldogságban tulajdonképpen egészen benne van a mindent elfogadás lelkülete. De hogy tévedés ne történjék, mintegy nyomatéku hangsúlyozza két boldogság, hogy el kell fogadni minden fájdalmat: „Boldogok, akik szomorkodnak”; és el kell fogadni a Jézussal való azonosulásból eredő minden szenvedést. Az ádám világ minden szomorúságát magához ölelő ember vigasztalást nyer, mert mindenben, a borzalmasban is, átéli, hogy Istennel, a Szeretettel találkozott.

Három boldogság a jézusi élet második ütemét, az önátadást bontja ki. Alapvető a tisztalelkűekre vonatkozó boldogság: „ők meglátják az Istent”. A tiszta szív azt a tiszta szándékot jelöli, amelynek meg kell lennie minden igaz szeretetben. Tehát azt, hogy ne magának akarjon az ember bármit is, hanem alapállása legyen a teljes, feltétel nélküli önátadás, másért levés. Csak aki így adja magát oda az Atyának, azt fogadja el az Atya – ha megérett a végső elfogadásra –, és ezt az elfogadtatásunkat jellemzi a kinyilatkoztatás az istenlátás szóval, ami persze nem szemmel való látást jelent, hanem valami titokzatosan közvetlen kapcsolatot, valami egészen csodálatos élvezését a szeretet egyesültségének.

Az önátadás az Atya ölelő karjai közé ismét nem közvetlen, hanem egyrészt csak közösségben valósulhat meg – ezért boldogok a békesség építői –, másrészt pedig úgy kell az Atyáért lennünk, hogy az emberekért vagyunk, és az emberek kollektív, meghosszabbított testéért, a világért. Erre vonatkozik az irgalmasok boldogsága. Az irgalom Jézus ajkán nem alamizsnálkodást jelent, hanem másokért levést: önmagunkkal és min-

denünkkel másokért kell lennünk, mint a Krisztus is egészen értünk valóvá tette magát, utolsó csepp véréig, utolsó lélegzetéig. Az irgalmasok nyerne irgalmat: aki az emberekért van, az boldog, mert érte lesz az Atya. A békességszeretők Istennek igazi gyermekei. Mert ők azok, akik megértették, hogy egyénileg senki sem lehet gyermeke az Atyának, csak közösségünkben, és a közösség igazvoltának építésével kell mind kedvesebb istengyermeökké lennünk, mert egyénileg senki sem adhat megfelelő dicsőséget az Atyának.

A nyolc boldogság nem olyan valami, amit bárki ember megérthet. Csak az tudja felfogni, aki több lett pusztán embernél, mert a keresztség által beoltatott Krisztusba. A nyolc boldogság a természetfeletti erkölcs alaptörvénye. Arról már szoltunk, hogy kissé bővebb kifejtése az újszövetségi kettős főparancsnak. Most még egy felvetett gondolattal értsük meg azt is, hogy van Jézusnak még egy mondása, az is a keresztyén életnek alaptörvénye. Nem másik alkotmány, hanem ugyanaz, ami a főparancsban és a nyolc boldogságban van megfogalmazva. Ezt a jézusi mondatot – gondolom – nem kell már fejtegetve magyaráznom, minden olvasóm megérti, hogy ez is egyik megfogalmazása a mi világunkba vetített istenfiúi életmagatartásnak: „Aki folyvást azon fáradozik, hogy életét megteremtse, elveszíti, aki pedig elveszíti, az megmenti.” (Lk 17,33)

Az üdvözítő hit

Van a szentírásnak két egymással ellentétesnek tűnő kijelentése. Az egyik szerint nem a cselekedetek üdvözítenek, hanem egyedül a hit. A másik meg éppen azt mondja, hogy a hit cselekedetek nélkül halott. Gyakorlatban mi ezt az utóbbit szoktuk elfogadni. A másik kijelentést egyszerűen figyelmen kívül hagyjuk, nem töprengünk rajta – persze most nem a tudományos módszerekkel dolgozó teológusokról beszélek, hanem az ige hirdetőiről –, és főleg nem hozzuk elő az ige hirdetésben. Ez öreg hiba, főleg azért, mert így aztán sem magunk, sem híveink nem nagyon tudjuk, mi is az a hit. Ennek következtében nem is tudunk úgy élni vele, ahogyan szükséges lenne a hitelesen krisztusi élethez. Sőt, néhány sokat hangoztatott igazság is pusztá frázissá silányul a predikálók ajkán, amivel alapjában ők maguk sem tudnak mit kezdeni, a hívek meg egyáltalán csak szép mondásnak tartják, de semmi különösebb jelentőséget nem tulajdonítanak neki.

Ilyen, az ige hirdetésben sokszor elhangzó igazság, és egyben felhívás,

hogya a hitben növekedni kell. Ezt helyesen érteni lehetetlen, ha valaki nem tudja, mi is valójában a hit. Persze minden kicsit is vallásos keresztény, sőt talán a világon minden ember azt gondolja, tudja, mi a hit. Úgy gondoljuk: a hit mindannak igaznak tartása, elfogadása, amit Isten kinyilatkoztatott. A műveltebbek hozzáteszik: és amit az Egyház mint kinyilatkoztatott igazságot tanít.

Ha úgy gondolja valaki, hogy ez a hit teljes, mindent magában foglaló meghatározása, akkor természetesen nem érti, mit akar mondani Szent Pál az üdvözítő hittel. Akkor csak Szent Jakabot értjük, aki így írt: „Testvéreim, mit használ, ha valaki azt állítja, hogy hite van, belőle fakadó cselekedetei azonban nincsenek? A hit, ha tettek nem származnak belőle, magában holt dolog.” Aztán Ábrahám példájára hivatkozik, aki tettei alapján lett igazzá Isten előtt, mert odatette fiát az oltárra. (Jk 2,14–26) Amennyiben a hiten csak az említett igaznak tartást értjük, mindez ropant érthető. Mert az, hogy én elhiszem Isten kinyilatkoztató szavát, amelyet az Egyház hirdet nekem, ez kell ugyan az üdvösséghez, de nem elég. Kell még a hit szerinti élet.

Csakhogya van itt három nehézség. Az első az, hogy ilyen alapon nem lehet világosan tudni, mi is az a hitben való növekedés, és hogy hogyan kell azt csinálni. Talán azt jelenti, hogy még erősebb „hiszek”-et mondok a dogmákra? Tehát ha az ige hirdetője felszólít, hogy erősödjem, növekedjem a hitben, akkor erősebben gondolok rá, hogy hiszek, és nagyobb lelki energiával mondogatom: Hiszek, hiszek? Vagy talán több hitigazság kifejezett megismerésére kell törekednünk, hogy így tudatosabban mondjuk ki szívünk mélyén és ajkunkkal a „hiszek” szót?

A másik nehézség: mire kell Istennek, hogy én egy csomó hittételre azt mondjam, hogy elhiszem? Úgy gondolom, ilyen hit-megfogalmazás szerint nehéz kivédenünk azt az ellenvetést, hogy elképzelhetetlen, miszerint Isten valaki egészen jó és szerető szívű embert pokolra dob amiatt, mert pl. azt állítja, hogy Jézusban nem két, hanem egy természet van. Vagy – bár nagyon szereti a Szűzanyát –, nem hiszi el a szeplőtelen fogantatást.

A harmadik nehézség: a hitnek ilyen megfogalmazása alapján érthetetlen Szent Pálnak egy csomó kijelentése. Pl.: „A szívbeli hit megigazulásra, a szájjal való megvallás az üdvösségre szolgál.” (Róm 10,10) „Az embert nem a törvény szerinti cselekedetek teszik igazzá, hanem a Jézus Krisztusba vetett hit. Ezért mi elfogadtuk Jézus Krisztus hitét, hogy a Krisztusba vetett hitben igazzá váljunk, nem mert tetteink megfelelnek a törvénynek.” (Gal 2,16) „Ti ostoba galaták! Csak azt szeretném tudni tőletek, hogy a törvény szerinti tettek által kaptátok-e a Lelket, vagy

úgy, hogy a hitet elfogadtátok?” És itt éppen az ellenkezőjét látszik magyarázni, mint Szent Jakab, mert Ábrahámról éppen azt mondja, hogy őt nem tettei, hanem a hite tette igazzá. (Gal 3,1-9)

Nyilvánvaló, hogy ezekben a mondatokban a hit nem a tettekben megnyilvánuló keresztény élettel van szembeállítva, hanem a mózesi törvénnyel. Azt mondja az Apostol, hogy az ószövetségi törvény megtartása nem elég az üdvösségre, kell a Jézusba vetett hit, ez azonban üdvözít. És éppen itt a nehézség. Pál valóban úgy beszél, mintha csak a hit egyedül is elég lenne a megigazuláshoz. Sohasem említi azt, és nem fogalmaz így: nekünk már hinnünk kell Jézusnak, és az ő új törvényei szerint kell élnünk. Tehát nem a másféle parancsok a hangsúlyosak, hanem a hit. A hit üdvözít. Ilyesfélét lehet kiértetni Jézusnak főpapi imájából is: „Az pedig az örök élet, hogy megismerjenek téged, egyedül igaz Istent, és akit küldtél, Jézus Krisztust.” (Jn 17,3) Itt sincs szó cselekedetekről, csak megismerésről – természetesen hitben való megismerésről.

Ha hiten csak az igaznak tartást értjük, természetesen nem lehet azt mondani, hogy a hit egyedül elég az igazzá válásra és az üdvösségre. Csak-hogy: igaz ugyan, hogy a hithez hozzátartozik az igaznak elfogadás, de ebben még nem merül ki a krisztusi hit fogalma, az ennél sokkal többet jelent. És ha ezt a hitfogalmat megismerjük és predikáljuk, akkor sokkal tisztábban látunk. Abban a kérdésben is, hogy miért követel tőlünk Isten hitet azon felül, hogy jó emberek vagyunk, és abban is, hogy mit jelent a növekedés a hitben, és hogyan kell azt végrehajtani. És mély, gyümölcsöző módon értjük meg a főpapi ima idézett mondatát.

* * *

Próbáljuk így meghatározni a hitet: a hit az ige befogadása. Ez a megfogalmazás nagyon termékenynek és sok homályos kérdésben több világot hozónak bizonyul. Persze csak abban az esetben, ha ige nem csupán Istennek kinyilatkoztatott tanítását, bennünket oktató és nekünk törvényeket, parancsokat adó üzenetét értjük, hanem teljesebb, igazibb értelmében vesszük.

Atyánk nemcsak tanító és törvényeket közlő igét bízott Egyházára, hanem teremő igéket is, amelyeket a szentségek kiszolgáltatásában kell ki-mondania. Ezek a szentségi igék nem Isten oktató és parancsokat adó üze-netét hozzák, hanem életet. Belénk teremtik a természetfeletti élet prin-cípiumát, a kegyelmet. Pontosabban fogalmazva: belénk plántálják ter-mészetfeletti teremő módon azt a titokzatos életelvet, amelynek kegye-

lem a neve, és amely emberi lényünket emberinek hagyja ugyan, de isteni minőségű életerőt gyökereztet belé, aminek következtében tudunk olyan minőségű emberi életet élni, amely már nem pusztán emberi, hanem tulajdonságában szentháromsági élet, annak mintájára, ahogyan azt a Fiúisten éli a Szentlélekben, az Atyával való örök találkozásban.

Ha az igén nemcsak az oktató és törvényeket adó isteni üzenetet értjük, hanem az életet adó szentségi igéket is, és azt mondjuk: a teljes értékű (az élőnek nevezett) hit minden isteni ige, tehát a szentségi, teremtet, életet adó igék befogadását is jelenti, – akkor egy sokkal teljesebb és igazabb hit-fogalmat kapunk, és erre a hitre már elmondhatjuk, hogy elég az üdvösségre. Nem cselekedetek nélkül, de úgy, hogy ezzel a hittel kapcsolatban nem kell emlegetnünk a cselekedeteket, mert azok a hitnek ebben a fogalmában már benne foglaltatnak. Az élő, tehát a szentségi igéket is befogadó hit már azt is jelenti, hogy mi élünk e hit szerint, pontosabban a szentségi igék által belénk gyökereztetett új életprincípium szerint.

Valamit itt tisztáznunk kell. Azt, hogy amikor a szentségi igék befogadásáról van szó, akkor ez nemcsak arra a pillanatra vonatkozik, amelyben a szentséget nekünk kiszolgáltatja az Egyház képviselője. Tehát nemcsak arról, hogy a szentségeket „hittel vesszük”. Ez különben önmagában nem is lényeges – ti. a lélektani értelemben vett hívő szentségfelvételt –, ez nyilvánvaló a gyermekeknek és az eszméletlen állapotban levőknek kiszolgáltatott szentségek érvényességéből. Az élő hit abban áll, hogy mi a szentségekben kapott kegyelmeket állandó jelleggel fogadjuk be, amint állandó jelleggel igaznak tartjuk a hittételeket.

Azt is tisztán kell látnunk, hogy ez a hit nemcsak egy bizonyos szellemi elfogadó aktus, mint a pusztán csak igaznak tartó hit. Az életelv befogadása csak élettel lehetséges. Hasonlat: ha egy fejlett állatnak lehetne értelmet adni, tehát emberi minőségű életet, akkor az állat részéről nem lenne elég, ha „elvben” elfogadja ezt, de nem lenne hajlandó értelmét használni, értelmes életet élni. Nem lenne értelmes lénynek nevezhető. Persze a hasonlat nem egészen jó, mert az értelem nemcsak minősége egy életnek, tehát aki nem él vele, az is értelmes élőlény. De ha csak hasonlatnak vesszük, talán megvilágítja azt a tényt, hogy mivel a kegyelem természetfeletti minőség, azért e minőség kikapcsolása az életből megszünteti az életnek természetfelettségét. Aki ugyanis életét nem természetfeletti minőségben éli, aki tetteit nem természetfeletti minőségben hajtja végre, annak élete, tettei más minőségűek, ellentétesek a természetfeletti minőséggel, tehát csak emberi – esetleg ember alatti – mi-

nőségűek. Ennek következtében megszűnik bennük lényük természetfeletti életereje, amely lehetővé tette, hogy életük természetfeletti minőségű legyen. Az életvezetéssel el nem fogadott életminőség megszűnik.

Azt sem lehet mondani, hogy az ember egy darabig nem él annak lehetőségével, hogy cselekedetei természetfeletti minőségűek legyenek, aztán meggondolja magát, és újra elkezd isteni minőségben élni. Ez azért nem lehetséges csak így egyszerűen, mert természetfeletti minőségről van szó, amely gyakorlással vagy pusztá akarással nem szerezhető meg, kizárólag Isten kegyelmi ajándékából.

Nézzük konkrétan a dolgot! Egy emberi cselekedet vagy élet nem lehet egyszerre két ellentétes minőséggel rendelkező. Egy cselekedet, egy életvezetés vagy csak emberi (tehát nem természetfeletti) vagy isteni minőségű (tehát természetfeletti). Természetfeletti és nem természetfeletti egyszerre nem lehet. És mivel csak minőségről van szó, nem önmagában is megálló valamiről, azért egy szögesen ellentétes minőség kioltja a természetfeletti minőséget. Aki tehát olyat tesz, ami gyökeresen ellenkezik az isteni minőségű életmagatartással, a megtestesült Fiúisten életstílusával, annak élete nem természetfeletti minőségű, ezt a minőséget egyszerűen elveszti. És mivel meg nem szerezhető, csak Isten kegyelméből elnyerhető minőségről van szó, többet nem is térhet vissza – a maga erejéből – a természetfeletti élethez. Ehhez új teremő, szentségi szó kell: a szentségi feloldozás. Ez nem egyszerűen csak jogi feloldozás a bűnösség alól, hanem feloldás az alól, hogy – megkeresztelt ember létre – bűnösen csak emberi cselekedetekre legyen képes. Így a gyónási feloldozás nemcsak azt jelenti ki: nem haragszik már Isten, nem tekint többé bűnösnek, – hanem ez egy teremő ige, amely ismét beleteremti a bűnbánat szentségét vevőbe a természetfeletti életprincípiumot, a kegyelmet. De erről bővebben a maga helyén!

Amit itt értenünk kell, az ez: a szentségi ígét állandó jelleggel kell befogadunk, mégpedig nem egyszerű elfogadó akaratnyilvánítással, hanem állandó jellegű életvezetéssel: olyan életvezetéssel, amely megfelel a kegyelem életelvének, tehát amely isteni minőségű, vagyis mindenben az Atyával találkozik, őerte levő.

Ez, a kegyelemnek életmagatartással, tehát cselekedetekkel való állandó befogadása, elfogadása az ún. élő, tehát teljes értelmű hit, amely üdvözít, és amellyel kapcsolatban ezek szerint nem kell megemlítenünk, hogy csak akkor elég az üdvösségre, ha „cselekedetei is vannak”; Szent Jakab amikor ilyesmit mond, akkor a csak igaznak tartó hitről beszél. Ehhez joga van, mert a hitben az igaznak tartás (tehát csak a tanító ige

befogadása) elméletben is, és persze gyakorlatban is elválasztható az élő, tehát a szentségi ígét életmagatartással elfogadó hittől. Aki nem hajlandó természetfeletti minőségű életre, aki nem az Atyát keresi és szereti, abban az élő hit megszűnik, sőt lehetetlenné válik: akiből eltűnik a kegyelem, az azt nem tudja befogadni életmagatartással. De ezzel nem szükségképpen szűnik meg benne az igaznak tartó hit, amely nem a szentté tevő kegyelem műve, hanem a segítő kegyelemé és az akaraté.

* * *

Nagyon gyümölcsöző vállalkozás, ha most megkíséreljük vizsgálat alá venni a csak igaznak tartó (csak a tanító kinyilatkoztatást elfogadó) és az élő (a szentségi, az új életet adó ígét életmagatartással, tettekkel befogadó) hit összefonódását. Mert a kettőt nemcsak szétválasztani lehet, hanem ha együtt vannak, az élő hit megváltoztatja az igaznak tartó hit jellegét, mégpedig alapján és gyökeresen. Az őskeresztény modell – tehát annak a kornak modellje, amikor csak felnőtteket kereszteltek – ez: először meg kell lennie az igaznak tartó hitnek, a segítő kegyelem és az akarat együttműködése eredményeképp; ez nyitja meg éles kardként a lelket, hogy befogadja a keresztelő ígét, és ezzel a kegyelmet. Innét a hit már nemcsak igaznak tartó, hanem üdvözítő is. Ám megváltozik a hit igaznak tartó része is: merő igaznak tartásból átalakul olyan hitté, amelyre már az jellemző, hogy belülről érteni tudó hit. Ez nem arra vonatkozik, hogy az élő hit, tehát amely a szentté tevő kegyelmet befogadja, már át tudja érteni a hitigazságokat. A hittitkokat átérteni lehetetlen. Hanem arról van szó, hogy míg a kegyelem belénk áradása előtt (vagy a kegyelem eltűnése után) mi csak igaznak tudjuk elfogadni, amit Isten kinyilatkoztatott, addig a kegyelem állapotában ennél többre vagyunk képesek a hit fényében: úgy tudjuk érteni a magunk – a bérálás és főleg az egyházi rend szentsége révén mások – számára is Isten kinyilatkoztatott titkait, hogy azokat mint a mi istengyermeki életünk eligazítóit fogjuk fel. Häring így ír erről: „Kedvenc gondolata volt az az egyházatyáknak és a nagy teológusoknak, hogy az új törvény kihirdetése főleg pünkösdkor történt – amikor termékeny összentséggé lett az Egyház (a szerző közbeszúrása) – és az *egyesekeket* érintette, mivel a Feltámadott Lelke bennük működött, és velük értette meg *belülről* Krisztus szavát és példáját. Ágoston évről évre megmagyarázta ezt az újonnan megkeresztelteknek. Ő ezt a keresztény vallás ábécéjéhez tartozónak vallotta.” (Gabe und Auftrag der Sacramente. 110. lap.)

Azért nevezem Szent Ágoston és Häring nyomán belülről értőnek az élő hitet, mert az ilyen hit belül van azon az életen, azon a világon, amelyről a kinyilatkoztatás szól: az élő hitű ember már nem tartozik a csak emberek életéhez és világához, hanem áthelyeztetett Isten országába, a krisztusi élet isteni világába. Így ebben van otthon, és ezt tudja érteni valami belső ösztönösséggel, mint a gyermek érti a maga számára annak a családnak életét, amelybe beleszületett, és amelyben él. Ez azért is jó hasonlat, mert világossá teszi, hogy nem átértésről, velejéig értésről van szó: a gyermek nem értheti alapján szülei családi életét, de ösztönösen és egyre több ismerettel gyarapodva feltalálja magát ebben az életközösségekben, otthonosan mozog benne, bele tud illeszkedni. Ugyanez történik, amikor a csak igaznak tartó hitből élő hit lesz, és ezzel egyúttal belülről értő hitté alakul. A csak igaznak tartó hit elfogadja, amit közölnek vele az istengyermeki életről, de tulajdonképpen nem sokat ért belőle, legfeljebb annyit, hogy az valami jó lehet. Hasonlat: amint a gyermek sem érti – bár igaznak tarthatja –, amit egy egészen más jellegű családi életről beszélnek neki, mint amilyen a maga családja. A meg nem keresztelt ember és a kegyelemből kiesett ember nem él benne Isten világában, bűnösen csak emberi életet él, így – bár igaznak fogadhatja el – nem érti a maga számára sem, milyen az élet Isten országában, hogyan kell istengyermeki életet élnie. Amíg nincs kegyelemben, csak utánózni tudja az istengyermek vagy akár Jézus életét, de ez csak utánzás lesz, nem keresztény, jézusi élet. Mert ha pontosan úgy imádkozik, pontosan úgy jár misére, pontosan úgy tartja a parancsokat, mint az átlagos istengyermek, sőt esetleg buzgóbban és tökéletesebben, ez mégsem lesz istengyermeki élet, mert kegyelem híján képtelen életével az Atyával találkozni a szeretetben. (Persze ez elméleti feltételezés, a gyakorlatban ilyesmi nincs, annál is inkább, mert van vágykeresztség, ill. van kegyelmi újraéledés már a szentségi feloldozás előtt, bár nem attól függetlenül: „tökéletes bánat”.)

A kegyelemben élő otthon van Isten világában, ennek titkai számára már valami otthonos jelleggel bírnak, így a kinyilatkoztatásról nemcsak azt tudja vallani, hogy igaz, hanem annak tartalmát mint saját életének eligazítóját tudja felfogni és a maga számára érteni.

Felmérhetetlen fontosságú, hogy ezt a felismerést gyakorlatilag érvényre juttassuk mind a magunk életében, mind a lelkipásztori munkában. Aki nem eszerint cselekszik, annak a maga krisztusi élete nem lehet teljes, és nem tudja eléggé hiteles kereszténységre vezetni a rábízottakat sem.

* * *

Most próbáljuk mindennek igaz voltát megmutatni a kinyilatkoztatásból, tehát a szentírás és a szenthagyomány adataiból.

Kezdjük a keresztselés liturgiájával, amely a szenthagyomány gyökerén fakadt. Ennek a liturgiának, az Egyház keresztséggel kapcsolatos álláspontjának különös vonása – legalább annak tűnik –, az a látszólagos kettősség, amely a hit kérdésében végigvonul a keresztselés gyakorlatán. Ez a kettősség: az Egyház, mielőtt megkeresztel, hitet követel. Aki felnőtt nem hisz, azt nem szabad megkeresztelni. Hitvallást is kell tetetni azzal, aki a keresztséget kéri. És mégis, keresztség előtt így kérdez az Egyház: Mit kérsz? Erre a keresztelendőnek ezt kell felelnie: Hitet.

Hogyan lehet hitet követelni, hitvallást tetetni azzal, akinek még meg kell adni a hitet? Hogyan lehet keresztselés előtt hitet követelni, ha azt csak a keresztség adja meg? A megoldás csak az lehet, amit mondtunk: más az igaznak tartó, és ismét más az élő, és így üdvözítő hit. Az igaznak tartó hitet megköveteli az Egyház már a keresztség előtt – vagy a felnőtt keresztelkedni akarótól, vagy a gyermek nevében a keresztséget kérőtől. De az üdvözítő, az élő hitet már az Egyház adja – mint olyan cselekvő, akinek Feje Krisztus, tehát vele egyként mondva ki a teremő ígét – a keresztségben. Erre mutat a keresztséget bevezető párbeszéd folytatása: A hit mit ad neked? Válasz: Örök életet. Az Egyház tehát olyan hitet ad, amely nemcsak igaznak tart, – ez nem elég az örök életre. Hanem élő hitet ad, olyat, amely a teremő, szentségi ige befogadására képesít. Tehát a keresztség nemcsak kegyelmet teremt belénk, hanem ezzel együtt olyan életerőt, amelyet élő hitnek nevezünk, és amelynek erejében állandó jelleggel be tudjuk fogadni a kegyelem adta új, isteni életminőségét emberi életünknek.

Az Egyház egyben figyelmezteti a megkeresztelendőt, hogy az örök életet biztosító hit nemcsak a kegyelem dolga, az csak képességet ad, de együttműködést kíván. A csak igaznak tartó hitet keltő, az arra képesítő segítő kegyelemmel is együtt kell működnie szellemi énünknek, hogy valóban higgyünk igaznak tartó hittel. Az élő hit állandó jellegű befogadásához több kell. Erre figyelmeztet az Egyház: Ha el akarsz jutni az életre, tartsd meg a parancsokat! – és hivatkozik a főparancsra. Ez nemcsak azt akarja mondani, hogy „jónak kell lennie, aki üdvözülni akar”. A hitről folyik ez a párbeszéd, tehát erre vonatkozik a főparancs teljesítésére vonatkozó intelem is. Abban lehet csak meg az üdvözítő, az élő, a szentségi ígét állandó jelleggel befogadó hit, aki életével fogadja be azt. Élet-princípiumot étellel kell befogadni. Egy étellel szögesen ellentétes élet megöli azt az életet. (Halálos bűn!)

Eddig az élő hit és a csak igaznak tartó hit nyomát kerestük, most nézzük – ugyancsak az ősi kereszteleési praxis alapján – azt is, hogy az Egyház ősidőktől fogva tudott az ún. belülről értő hitről. Hogy az ősegyház szerint más – a keresztség előtt is meglévő, sőt megkövetelt – igaznak tartó hit, és más – a keresztségben elnyert – belülről értő hit, azt igazolja a disciplina arcani (titoktartás fegyelme) néven ismert gyakorlat.

Abban az időben főleg felnőtteket kereszteltek. Aki kijelentette, hogy hisz Jézusban, és meg akar keresztelkedni, azt nem rögtön keresztelték meg, hanem hosszabb ideig oktatták. Ami itt érdekes, az az, hogy nem a hit egész teljességét közölték vele, csak néhány alapigazságot és a keresztény életszabályokat. A legmélyebb hitigazságokat csak a kereszteleés után adták tudtukra. Ez a titkolózás – disciplina arcani – nem a titkos társulatok szokásos módszere volt az Egyházban. Vagyis nem attól féltek, hogy a hitűjonc kibeszél olyan dolgokat Krisztusról, Jézus tanításából, amelyeknek köztudomásúvá válása kárt okozna az Egyháznak. Ennek éppen az ellenkezője lett volna a célravezető és értelmes dolog: a hit titkainak pontos ismertetése osztható volt el a keresztényellenes vádakát, pl. hogy a misén gyermeket áldoznak fel, annak vérért isszák. Semmi értelme nem lett volna az ilyen szempontú titkolózásnak. Az ősegyház egyszerűen tudatában volt annak – az apostolok és minden megtérő felnőtt saját tapasztalata alapján –, hogy hitába minden, a kegyelem életének közlése előtt úgy sincs belső értés, tehát csak félértésekre vezethetne a hittitkok közlése. Egy bizonyos életről szóló igazságokat csak az érthet belülről, akiben megvan az az élet.

Ugyanezt látjuk, ha a szentírás alapján végiggondoljuk Péter apostol hitének fejlődését. Péter kezdettől fogva hitt. Az első találkozás pillanatában már elfogadta, hogy Jézus a Messiás. Hamarosan arról a belső meggyőződéséről is tanúságot tett, hogy Jézus Istennek Fia. Elfogadta Jézus minden kinyilatkoztató szavát. De csak a pusztán igaznak tartásnál maradt. Sokmindenből nyilvánvaló, hogy igazában nem értette Jézus szavait, nem volt otthon Mestere gondolatvilágában, egyszerűen azért, mert még nem volt otthon a krisztusi életben: akkor még nem jött el a Szentlélek, tehát az új élet forrása még nem tört elő lényéből – így olvassuk Szent János evangéliumában. Nem tudott tehát sehogyan sem eligazodni az újszövetség, az Isten országa gondolatvilágában és a Krisztus által hirdetett új életmódban.

Péter éppen úgy nem értette a példabeszédeket, mint a tömeg. Képtelen volt felfogni Jézus nekünk már nagyon is világos beszédét, hogy a Megváltónak szenvednie kell, meg fog halni, azután feltámad. A házass-

ságról szóló tanítás annyira idegen volt neki, hogy azt mondta: Ha így áll, jobb meg sem nősülni. Az eukarisztiát megígérő beszédből sem értett semmit. Az számára is éppen olyan kemény beszéd volt, mint a többieknek. Megérzik ez a Jézusnak arra adott válaszában, hogy ő is el akar-e menni. Feleletéből kitűnik, hogy egyszerűen Jézusnak Istentől küldöttségét hiszi csak, tehát igaznak és örök életre vezetőnek tartja szavát, de nem tud vele mit kezdeni. Még a mennybemenetel előtt sem értette, mi is az a mennyek országa.

Péter hitére a húsvét előtt az áll, amit Jézus mondott az utolsó vacsorán, a főpapi imában: „Én a te nevedet kinyilatkoztattam az embereknek, akiket nekem adtál e világból. Ők a te tanításodat megtartották. Most megismerték, hogy mindaz, amit nekem adtál, tőled van, mert azt a tanítást, amelyet nekem adtál, én közöltem velük. Ők pedig befogadták, s ezzel valóban *elismerték, hogy tőled jöttem, és elbítették, hogy te küldöttél engem.*” (Jn 17,6–8) Ennyi és semmi több: elismerték, hogy Jézus Isten küldöttje, tehát igaz, amit mond. Ez az a bizonyos igaznak tartó hit.

A teljesebb hit, az élő és ezért belülről értő csak ezután jön, a húsvét beteljesedése után. Erről beszélt Jézus a főpapi ima következő mondataiban: „Megismerték, hogy te küldöttél engem. Én megismertettem velük nevedet. (Eddig az igaznak tartó hit, innét jön a belülről értő): Ezután is megismertetem.” Ti. az Isten nevét, hogy ő számunkra Atya. De ez a további megismertetés már nem az ígéhirdetés útján történik, nem Jézus szóbeli kinyilatkoztatása révén, hanem egy egészen új módon: „Mikor eljön az Igazság Lelke, rávezet titeket a teljes igazságra.” (16,13)

Tehát az éltető Lélek, az istengyermekség Lelke, akinek tulajdonítja a kinyilatkoztatás szentté válásunkat, a kegyelem belénkteremtését, egyben az Igazság Lelke is. Mert megadja azt az életet, amelyről a kinyilatkoztatás szól, és a kegyelmi életerő nemcsak arra jó, hogy életünk isteni minőségű legyen, hanem arra is, hogy tudatosan éljük isteni minőségben, tudatosan éljünk szentháromsági minőségű emberi életet. Mert a megkapott új élet otthonossá tesz bennünket az új életben. Amit erről Isten Fia mondott, azt már nemcsak elhisszük, hanem mintegy belülről értjük, így életünk belső vezérfonalává, belső életbölcsségévé válik az újszövetségi kinyilatkoztatás. „Isten Fia eljött, és *érzékelt adott nekünk*, hogy megismerjük az igaz Istent, ezzel az ő Fiában vagyunk.” (1Jn 5,20) Aki Jézusban van, aki az összentség, abban Jézus élete él, tehát ezzel az élettel együtt adott természetfeletti ösztönösség révén van érzékünk úgy ismerni Istent, ahogyan Isten Fia ismeri őt, mint Atyát. Az a Lélek áraszt

így el bennünket, akiben a Fiú ismeri az Atyát, ezért a Szentlélek bennünk a bölcsesség és kinyilatkoztatás Lelke: a természetfeletti életbölcsességé, amely belülről tudja érteni azt az istengyermeki életet, amelyről a kinyilatkoztatás beszél.

Az új élet: találkozás Istennel, az Atyával, mégpedig úgy, ahogyan Isten (a Fiú) találkozik szeretetben Istennel (az Atyával). Erre utalnak Jézus szavai: „Ezután is megismertetem nevedet – ezentúl már az éltető Lélek elküldésével –, hogy a szeretet, amellyel engem szeretted, bennünk legyen, és én öbennük.” (Jn 17,25–26) Vagyis: a kegyelmet belénk pláncoló Szentlélek olyan szeretetre ad nekünk természetfeletti életerőt, amely olyan minőségű szeretet, mint amely összekapcsolja az Atyát és a Fiút a Szentlélekben. Ezzel az éltető Lélek az Igazság Lelke is, aki rávezet bennünket az Úr által közölt kinyilatkoztatás belülről való értésére.

* * *

Itt meg kell ismerkednünk egy másik sokat emlegetett, de általában nem eléggé értett kifejezéssel: a kegyelem törvénye. Mai nyelven így nevezhetnénk: a kegyelem ösztönössége, belső ráhangoltság a krisztusi életre, az istengyermeki életnek a kegyelemmel lényünkbe írt belső törvénye.

Jeremiás próféta jövendölt erről (Jer 31,31–34), és a beteljesülésre hívja fel a figyelmet egy másik, szintén sugalmazott írás, a Zsidókhöz írt levél:

„Íme, eljön az idő, mondja az Úr,

S új szövetségre lépek Izrael és Juda népével.

Nem olyan szövetségre, mint amilyent atyáitokkal kötöttem

Azon a napon, amikor kézenfogva kivezettem őket Egyiptom földjéről.

Ez lesz a szövetség, amelyet ama napok után Izrael népével kötök majd, mondja az Úr:

Elmájukba vésem és szívükbe írom törvényemet.

Akkor majd senkinek sem kell társát vágy testvérét tanítani:

Ismerd meg az Urat!

Hiszen mindenki ismer majd engem,

A kicsitől a legnagyobbig.” (Zsid 8,8–10)

Miről van itt szó? Arról, hogy Istennek állandó „munkamódszere” a teremtsében, hogy ha akármilyen létezőt hoz létre, abba egyúttal bele-

teremti a létének megfelelő törvényszerűségeket. A fizikai, kémiai, biológiai, szellemi törvények nem kívülről, külső parancs útján kormányozzák a világot, hanem úgy, hogy minden élő és élettelen belülről irányítanak. Nem tért el Urunk ettől a kegyelem belénk teremtésekor sem. Aki megkapja az új, az isteni minőségű élet princípiumát, a lényünket szentté tevő kegyelmet, az ebben egyúttal megkapja a kegyelmi, az istengyermeki életre való belső ösztönösséget. Ha tehát erről az életről hall, akkor tudja, belülről érti, miről van szó. Ez a lényünkbe (elménkbe és szívünkbe) vésett kegyelem törvénye. Ennek erejéből belülről érteni tudó a hit, ha élő, tehát ha nemcsak a tanító, de az újjá teremtő igét is befogadjuk.

Ez a belső ösztönösség nem azt jelenti, hogy az istengyermeki életben nincsen szükségünk külső ismeretekre, azaz kinyilatkoztatásra és a kinyilatkoztatást hozzánk eljuttató ígéhirdetésre. Az élet minden síkján úgy van, hogy a belső ráhangoltságnak találkoznia kell a kívülről jövő ismerettel. A virágban például megvan a nap felé fordulásra való belső ráhangoltság, de hogy valóban a nap felé forduljon, szükség van arra, hogy a maga módján felismerje a nap sugarának jelenlétét. Így vagyunk az állati és az emberi ösztönösséggel is, és így van az istengyermeki élet is. A belső, természetfeletti ösztönösség, a kegyelmi, lényünkbe írt ráhangoltság az istengyermeki életre csak akkor válik valóban élt életté, ha kinyilatkoztatott ismeretek révén rájön az ember, hogyan kell élnie azt, amire rá van hangolva.

Ma, amikor általános a gyermek-keresztelés, nincs megelőző igaznak tartó hit. Rögtön a teremtő, új életet adó ige éri a gyermeket, létrehozza és belégyökereztetni a kegyelmet. Ezzel együtt megadja az élő hit képességét. Ez egyrészt abból áll, hogy ha értelme kinyílik, hittel tudja elfogadni az istengyermeki életről szóló kinyilatkoztatást, másrészt meg abból, hogy életével, tudatos tetteivel befogadja magát az életet, amelyre a keresztség karakterizálta. A kinyilatkoztatást elfogadó hite így nemcsak igaznak tartó hit, hanem belülről értő ismeretet szül, ha találkozik a kinyilatkoztatott igével. A gyermekkorban megkereszteltnél is beállhat később a csak igaznak tartó hit állapota, de csak akkor, ha nem hajlandó az élő hitre, vagyis az életet adó kegyelem befogadására életének magatartásával. (A halálos bűn állapota.)

A Krisztusba oltott ember tehát élő és belülről érteni tudó hitre képes, de csak abban az esetben, ha találkozik az istengyermekség örömhírért hirdető igével. Innét érthető az Egyháznak az a törvénye, hogy – életveszély kivételével – csak abban az esetben szabad csecsemőket keresztelni, amennyiben egy értük felelősséget vállalni tudó személyben bizto-

sítottnak látszik, hogy a gyermek értelme nyiladozásával valóban találkozni fog a tanító igével.

Nem úgy kell tehát értenünk a kegyelem törvényéről szóló – imént idézett – jeremiási jóvendölést, hogy nem kell igehirdetés. Az a mondat, amely szerint az újszövetség idején „majd senkinek sem kell társát tanítania: Ismerd az Urat!”, csak annyit akar mondani, hogy a kegyelemben részesült és a kegyelem életével együtt az istengyermeki életre lényé mélyén ráhangolt ember nem egy idegenről szóló tanításként hallgatja az Istenről való tanítást: ő ösztönösen, természetfeletti ráhangoltsággal Atyjának tudja azt, akiről szó van.

Jézus azt mondta a hitetlenkedő zsidóknak: Ti azért nem ismertek engem, mert nem ismeritek Atyámat, aki a mennyben van. Ezek a farizeusok, főpapok, írástudók nagyon sokat tudtak Istenről. Ismerték az őszövetségi kinyilatkoztatást, annak sokféle magyarázatát, így jobban ismerték elméletileg Istent minden más nép papjainál és prófétáinál, minden filozófusnál. Mégis, nem ismerték az Atyát, aki a mennyben van, vagyis azt az Istent, aki úgy akar Istenünk, Mindenünk lenni, mint ahogyan Istene és Mindene a Fiúnak a Szentlélekben. Nem ismerték ezt az Atyát, azért nem érthették Jézust. Ez akkor még senkinek sem adatott meg, még a Keresztelőnek sem, az apostoloknak sem. De ezek legalább kinyitották a lelküket, nem elutasították, amit belülről érteni nem tudtak, hanem szomjas lélekkel várták az Igazság Lelkét.

Csak a kegyelem természetfeletti ösztönössége képes úgy közeledni Istenhez, hogy otthon van Isten sajátos világában, így belülről tudja érteni ennek a világnak titkait, legalább a maga számára, annnyira, hogy bele tudjon illeszkedni ebbe a világba.

Minél teljesebbé válik egy élet, annál inkább megvan az a képessége, hogy értse önmagát, a maga életét. A felnőtt, az emberségét tudatosan vállaló ember sokkal többet ért már ösztönösen is az emberi életből, mint a gyermek. A jól sikerült házasságban a házastársak együttélésük éréseivel egyre jobban rá vannak hangolva a maguk közös-egy életének értésére, és ha valamit hallanak a házasságról, azt sokkal értőbben, belülről értőbben fogják fel, mint a mézeshetek alatt. Ugyanígy vagyunk istengyermekségünkkel. Minél inkább kiteljesedik bennünk a kegyelem élete, annál inkább ráhangolttá válunk az Atyára és a vele való partnerségre, vagyis a természetfeletti életre. Ennek következtében az istengyermekségében tökéletesebb keresztény többet ért a kinyilatkoztatásból, mint az Atyát kevésbé szerető és a Jézussal tökéletlenebbül azonosuló hittudós. Persze nem tudja ezt a belső értését másokkal tudományos vagy akár

csak érthető módon közölni, de nem is ez a lényeg, ez az egyházi rendben részesültek feladata. Mindenesetre gyakori eset, hogy az egyszerű anyóka többet ért a prédikációból, mint maga az ige hirdetője. Akkor is, ha talán nem tudja elmondani, miről szólt a szentbeszéd, a hitszónok viszont briliáns tehetségű és nagyon képzett lelkipásztor – de kevesebbre jutott a maga istengyermeki életében, mint tanulatlan hallgatója.

* * *

Végül meg kell vallanom, hogy mindezzel kapcsolatban van bennem egy tisztázatlan kérdés. Ez pedig: mit jelent az ószövetségi emberekkel kapcsolatban, hogy megigazultak a hit által?

Péter – és általában az apostolok – hitének fejlődéséből világosan látszik, hogy pünkösd előtt már volt meg bennük a belülről értő hit. Pedig – ezt biztosan lehet állítani – már előbb a kegyelem állapotában voltak. Ezért nem érthető, hogy miért nem értették belülről a maguk életét, a már elnyert istengyermeki életet.

Nem tudok más választ, mint azt, hogy bennük is csak olyan természetfeletti igaz-állapot volt, mint az ószövetség szentjeiben, hitből megigazultjaiban. De hogy ez miben különbözik pontosan a mi megigazultságunktól, az nem világos előttem. Annyi bizonyos, hogy a megigazultság a Szentlélek eljövele előtt nem volt ugyanaz, mint utána.

Körülbelül ennyit merek biztosan állítani: húsvét misztériumának beteljesedése előtt is volt már megigazulás, tehát valamiféle kegyelmi állapot, elővételezve Jézus keresztségének és megdicsőült feltámadásának erejét. Pünkösd előtt is volt igaznak tartó hit. Ha ez párosult azzal az élettel kifejezett akaratral, hogy a hívő élni is akar a kinyilatkoztatott igazságok és parancsok szerint, akkor ez a hit, és az ebből a hitből fakadó élet igazzá tette. „Ábel a hittől vezetettve mutatott be áldozatot, és kapott bizonyosságot igaz voltáról. A hitéért Hénok még eltűnése előtt bizonyosságot nyert, hogy kedves Isten előtt. Noé részesült a hitből fakadó megigazulásban.” (Zsid 11,4.5.7) Akárcsak az apostolok: „Ti már tiszták vagytok a tanítás által, amelyet hirdettem nektek.” (Jn 15,3)

Ez az igaz állapot mégsem volt a teljes értelmű istengyermekség. Ezt jelzi, hogy nem tudtak otthonosan mozogni az Isten világában, nem tudták, mit jelent, hogy Atyánk az Isten, hogy mi az az Isten országa. Az ószövetségi emberek és az apostolok pünkösd előtti magatartásában alig-alig sejlik fel az újszövetségi szent képe. A másik dolog, ami mutatja,

hogy ez nem volt a mai értelemben vett kegyelembe emeltség, az az, hogy csak ennek alapján nem lehetett üdvözülni. „Mind a hitben hunytak el, de anélkül, hogy az ígérlet teljesedését megérték volna: csak messziről látták és üdvözölték, elismerve, hogy vándorok és jövevények a földön. Egy jobb haza után vágyódtak, a mennyei után.” (Zsid 11,13.16)

Perdöntőnek látszik a Keresztelő ügye. Őt már anyja méhében betöltötte a Szentlélek, tehát – őszösvetségi értelemben – megigazultként született. Mégis, maga Jézus mondta, hogy bár nála nagyobbat nem szült még asszony, mégis, akik tanítvánnyá lettek a mennyek országában, tehát akik felvétettek Krisztus, az összentség közösségébe, azok közül a legkisebb is nagyobb Jánosnál. Az a megigazultság tehát, amelyben a Keresztelő született, amelyben ő és az őszösvetségi szentek meg Jézus tanítványai és a benne hívők pünkösöd előtt éltek – ez a húsvéti misztérium végleges beteljesedése, ha nem a paruziát tekintjük annak –, nem azonos a mai, keresztségben nyert természetfeletti igaz-mivolttal.

Úgy gondolom, az őszösvetségi megigazultság csak a tökéletes jóindulat-on és a jövőendő megváltáson alapuló állapot, amelyet azonban nem a Szentléleknek mai értelmű bennlakása hozott létre, csak valami másfajta jelenléte. Amivel azt akarom mondani, hogy az őszösvetségi megigazultakat Isten nem vonta még be igazában a természetfeletti találkozás életébe, amelyben bennük maga a Lélek nevezi Atyának Istent. Tehát nem lehetett életük teljes értelmű istengyermekség, az egyenrangúak között szokásos szeretet-partnerség Istennel. Ezért is nem értették kellőképpen ezt az állapotot, és azokat a kinyilatkoztatott ígéket, amelyeket Jézus ezzel kapcsolatban mondott nekik. Valami olyan közvetlenül a Szentlélek beáradása előtti állapotuk lehetett ez a megigazultság, amelyben már teljesen készek voltak arra, hogy mihelyt a pokol tornácára leszálló Krisztus meghirdette nekik az örömhírt, azonnal elteltek kegyelemmel. Én úgy gondolom, az az evangélium, amelyet a poklokra leszállt Úr az ott lévő igazaknak hirdetett, nem egyszerű értesítés volt a menny kinyíltáról, hanem teremtő, szentségi ige közlése, amelynek erejében belé oltattak, így elteltek Szentlélekkel, és lényük máris Atyának hívta Istent. Így juthattak el az üdvösségre, ahová Jézus mint kedves zsákmányát vitte őket magával: győzelme jutalmának zsengeit.

Összefoglalás: Keresztységünk a találkozás teológiájának fényében

Ez a könyv a szentségek életértékéről szól. Vagyis arról, mit ad hozzá a hét szentség és a bennük kapott kegyelem az emberi élethez. Sajnos, a hívő és nem hívő közvélemény szemében semmit: a megkeresztelt élete – úgy vélik – semmivel sem teljesebb élet, legalább itt a földön biztosan nem. Sőt, inkább az a meggyőződése legtöbbszörnek, hogy van valami életellenes, az élettől elszakító, életidegen a keresztény vallásban. Valószínűleg ez az alapoka korunk tömeges hitehagyásának, amely egyre tapasztalhatóbb lesz földünk minden táján.

Rahnernek újra és újra visszatérő gondolata, azért csalódnak oly sokan a kereszténységben, mert rosszul informáltak a kereszténységről. Ezért sok az ún. anonim keresztény. Vagyis az olyan ember, aki a lelke mélyén keresztény ugyan, de erről maga sem tud. Nem ismeri fel ugyanis Jézus tanításában – ahogyan eléje tárták – azt, amire lénye legmélyén a leginkább vágyik. Ezért közömbös vagy ellenséges a keresztény vallással szemben. Régi axióma: anima naturaliter christiana, a lelke mélyén minden ember keresztény szeretne lenni.

Ebből annyi igaz, hogy valamennyien, akik emberek vagyunk, valamiféle teljes életre vágyunk. Olyan életre, amelyben érintkezést találunk a végtelennel, amelyre nyitva van egész lényünk. Az egyetlen erő, amely ezt a legmélyebb emberi vágyat teljesíteni tudná, a kereszténység. Ezért van alapjában véve minden ember ráhangolva lénye legmélyén, valami kiirthatatlan ösztönösséggel Jézusra, és arra, amit ő adott nekünk.

Ha mégis olyan kevés a krisztushívő, és ha az ő hitük is roppant szegényes, ha keresztény életük oly sok kívánnivalót hagy maga után, tehát ha sokkal több az anonim keresztény, és ha a magukat krisztusinak vallók talán nagyobb része is csak félig keresztény, annak egy oka lehet: nem ismertetik meg velük Jézust a maga igazi valójában, és nem azt az örömhírt hirdetik nekik, amelyet ő hozott a mindenkinek Atyjától.

Úgy gondolom, igehirdetésünkkel van baj, és talán azzal is, ami mögötte van, a teológiánkkal. A hittudomány túlságosan csak értelmi produktummá változott, ahelyett, hogy az egész ember tudománya lenne a legteljesebb emberi életről. Az értelem, hogy értsen, kénytelen absztrahálni, és egy elvont világban kell ítéletek és következtetéssorok segítségével megragadni a valóságot. Az elvont világ a szellemtudományok laboratóriuma.

Minden tudomány laboratóriumokban dolgozik, de nem azért, hogy ott maradjon, hanem azért, hogy újra meg újra visszamenjen a teljes

valóságához, és azzal szembesítse laboratóriumi eredményeit. A valóság igazi megragadásához elengedhetetlenül szükséges a laboratórium. De csak laboratórium – ez inkább eltávolít a valóságtól, és bezárkózik egy élettől idegen világba. Csak aki a teljes valóságba megy ki laboratórium-ban szerzett ismereteivel, és abban szemléli tudománya eredményeit, és általuk a teljes valóságot akarja humanizálni, tehát az emberért levővé tenni, csak az ilyen ember nem szakad el a valóságtól, hanem találja meg és tudja alakítani azt.

Nos, a teológia pár évszázada mintha nem óhajtana kilépni laboratóriumból, az elvont, absztrakt tételek és következtetések világából. Az ige hirdetői ezt a valóságtól, az élettől idegen teológiát tanulják, ezzel felvértezve lépnek ki a teljesebb valóságba, az ígét váró hívő nép körébe és a maguk igazi életébe. Ott előbb-utóbb rájönnek arra, tudatosan vagy tudatalatti ráérzéssel, hogy elszakadtak a világtól, hogy nem tudnak kapcsolatot teremteni az élettel: páncélzatuk nem összeköti őket a ma embereivel, hanem sokkal inkább elválasztja tőlük. E felismeréstől két utunk van nekünk lekipásztoroknak. Pontosabban két hibás utunk, de van egy „üdvözítő” is, amely talán nem is idézőjelesen, hanem valóban az üdvösségre vezet.

Az egyik hibás út: megmaradunk hirdetendő örömhírünkkel a laboratóriumban, az elvontságok világában, azt próbáljuk áttelepíteni a valóságba, de úgy, hogy ajtait nem tárjuk ki, hanem lezárt sisakrostéllyal kezdünk egy tiszteletreméltó, mégis Don Quijote-i kalandba; mert így ige-hirdetésünk ágálás bura alatt, egy a valóditól elválasztott világban, amelyből csak átlátás van az életre, valódi kapcsolat nincs vele.

A másik hiba, ha ledobjuk az absztrakció páncélját. Akkor marad az, ami az emberben a szellemi réteg alatt húzódik meg: az érzelmek és az ösztönök világa. (Itt nem kell bűnös ösztönökre gondolnunk, hanem egyszerűen emberiekre!) Ebben az esetben belekezdünk egy csak az érzelmekre hatni akaró és a minden emberben meglévő vallásosságra és jámborságra, a titokzatos megragadására vonzó ösztönös hajlamok meglovas-golásába. Ebben áll sok pap egyéni vallásossága és lekipásztori munkája.

Egyik variáció sem életízű, egyik lekipásztori megoldás sem nevel olyan hívő közösséget, amely vallásos életével valóban az Élettel, az élet Igéjével találkozik, hogy általa élete teljesebb élet, személyes-közöségi embersége a maga eleven valóságában kiteljesedő, egy a csak emberinél gazdagabb életbe növekvő legyen.

Az elvont világ azért megfelelő laboratórium a szellemtudományok,

így a teológia számára is, mert benne minden statikus. Ami áll, tehát ami nem mozog, azt könnyebb megismerni, mert könnyebb szellemileg körüljárni, minden oldalról analizálni, aztán újra szintézisbe hozni. Csak az a baj, hogy ami statikus, ami a maga elvontságában mozdulatlan, az nem élet, csak annak elvont mása, az nem a világ, nem a teljes valóság, csak pillanatfelvétel róla. Azért kellene az elvontságok világában szerzett statikus tudást úgy belevinni az életbe, hogy közben tudjuk: az élet nem statikus, hanem nagyon is dinamikus. Tehát hogy mindig előretörni, kiteljesedni akar. A statikus élet már nem élet.

Kell a teológiában az elvontságok statikus világa, ez a szellemi laboratórium, hogy ott nyugodtan körüljárhassuk és minél alaposabban megismerhessük a természetfeletti valóságot, az Isten közénk jött világát, azt, amit Atyánk nekünk a kegyelemben ajándékozott. De a teológián szerzett tudást úgy kell magunkkal vinnünk az életbe, hogy ne az életet próbáljuk megállítani, tartóztatni páncélzatunkkal. Tehát nem szabad az életet, a keresztény életet sem, olyan statikusan szemlélnünk, statikusnak tekintenünk, mintha az nem lenne csupa dinamika, mozgás, fejlődés, sőt napjainkban rohanás. Nem véletlen hogy éppen a mi, életritmusában nagyon felgyorsult korunkban jutott talán soha nem volt válságba az igehirdetés és maga a kereszténység. A régebbi, lassúbb korok jobban tűrték páncélzatunkat, amellyel a kor sodrásába álltunk, ami legtöbbször nem is volt olyan erős sodrás. Persze voltak felgyorsult korok az elmúlt tizenkilenc század idején is, és akkor törvényszerűen válságjelek mutatkoztak teológiában és lekipásztori munkában egyaránt. Ma van a leggyorsabban élő és fejlődő kor, ma a legnagyobb a válság.

Azt sem szabad megtennünk, hogy „az élet más!” felkiáltással eldobjuk, amit a „laboratóriumban” tanultunk. Mert míg a páncélzat merev tartásával tudományunk keményen összeütközik a valósággal, mint egy statikus, egy helyben álló világ a mindig rohanóval, ma roppantul felgyorsulttal, mint egy megmerevedett valami a kiteljesedni akaróval, – addig az utóbbi esetben – ha eldobjuk a teológia fegyverzetét, akkor ezzel feladjuk az evangéliumot, a természetfelettit, a teológia által mind mélyebben felismert Krisztust és kegyelmet, hogy valamiféle obskurus természet-vallást gyártsunk a magunk és híveink számára, hiteles kereszténység helyett.

Ezért vetődött fel az utóbbi évtizedekben sürgető szükségességgel egy ún. kerügmátikus, tehát az igehirdetést közvetlenebbül szolgáló teológiának a gondolata. Ez nem helyettesíteni vagy elnyomni akarja a hagyományos, az absztrakciók műhelyében dolgozó, szigorúbban tudományos

hittudományt, hanem kiegészíteni óhajtja azt. Pontosabban annak eredményeit óhajtja kivinni az életbe, mégpedig úgy, hogy az élet élet maradjon, de mégis többet tudjunk meg róla annak alapján, amit a teológia sajátos laboratóriumában felfedeztünk az istengyermeki életéről, a közénk jött és bennünket felemelő Isten országáról.

Nincs megfelelő ígéhirdetés nagyon mély és nagyon tudományos teológia nélkül. De anélkül sincs, hogy a mély és szigorúan tudományos teológiát ne szembesítsenék az élettel. Egy rohanó valamit egy statikus valamivel szembesíteni nem lehet. Ha a teológiát az élet fényének akarjuk, valamiképpen szinkronba kell hoznunk az élettel. Mert ha az élet rohan, a teológia pedig csak statikus tételeket tud mondani, akkor az élet egy-egy pontját nagyon rövid ideig és bizonytalanul vibráló fénnel tudja csak megvilágítani az isteni üzenet. Tehát valami szinkron kell: vagy az életet kell megállítani, vagy a teológiai tételeknek dinamikát adni.

A rohanó, egyre fejlődő életet megállítani nem lehet. Nincs hát más lehetőség, mint a statikus teológiát mozgásba hozni, hogy így együtt fut hasson az élettel, megfelelő módon megvilágítva, és így alakítva, irányítva is azt. Ez a könyv is ilyesmit próbál meg: úgy mozgásba hozni az elvont, tehát statikus teológiai tételeket a kegyelemről és a szentségekről, hogy az így megfelelő világosságot gyűjtson felgyorsult, megállni nem akaró, rohamos kiteljesedés felé törő életünkben.

Miután befejeztem az első és legszükségesebb szentség, a keresztség életértékének ismertetését, mintegy az eddigieket is összefoglalva, szeretném megmutatni a magam kerügmátikus teológiájának munkamódszerét. Vagyis próbálom megmutatni, hogyan, milyen vezérgondolat alapján igyekeztem szembesíteni az örökké dinamikus életet a statikus teológiával.

Abból indultam ki, hogy az életet megállítani nem lehet, tehát mozgásba kell hozni a teológiát, mégpedig úgy, hogy az élet valódi ritmusát vegye át. Úgy gondolom, az élet dinamikáját, az emberi életét is – sőt egész világunkét – ez a fogalom jellemzi: kiteljesedés a találkozások sorozatában. Az atomvilágtól kezdve a szellemi életig mindenben a találkozások folytonos sora és variálódása tartja fenn a létet és viszi előre egyben az evolúciót, az ember mai fejlődő kibontakozását is.

Népszerűen: a test élete azért marad meg és azért fejlődik, mert megfelelő módon találkozik a fénnel, a meleggel, a levegővel, az élelemmel, a munkával, a felüdítő pihenéssel és szórakoztató dolgokkal. És ugyanígy a találkozások szinte végtelennek tűnő sorában bontakozik lényünk legmagasabb rendű rétege, a szellemi értelem. Csak azért maradunk értel-

mesek, és csak abban az esetben teljeseedik ki egyre tökéletesebben szellemiségünk, ha intenzíven találkozunk az igazzal, a széppel, a jóval, a legkülönfélébb valóságokkal, gondolatokkal stb. Így bomlik ki az egész ember egyre nagyobb gazdagsága, önmegvalósítása, maga fölé emelkedő önmagának megeléje.

Ha nincsenek megfelelő találkozások – akár a külvilág, akár az egyén, akár a közösség hibájából –, vagy nem mozognak megfelelően teljes skálán, továbbá ha elégtelenek részleteikben vagy összefüggéseikben, akkor az élet vagy csak vánszorog, vagy nem is előre megy, nem kiteljesedik, hanem visszafejlődik, sorvadni kezd. Amint az étellel, a levegővel, a mozgással nem vagy nem megfelelően találkozó test sorvadni kezd, így van ez mindennel az ember egész világában, létünknek minden síkján.

Ebből ezt a következtetést vontam le: az élet kiteljesedéséhez, tehát ahhoz, hogy valódi élet maradjon, megfelelő találkozások kelljenek. Ennek a meglátásnak nyomán úgy próbáltam mozgásba hozni az absztrakciók világában statikussá vált teológiát, hogy megalkottam egy olyan kerügmátikus, tehát az íg hirdetést közvetlenebbül szolgáló hittudományt, amelyet így lehetne nevezni: a találkozás teológiája. Itt töredelmesen meg kell vallanom nem eléggé jártas voltomat a legújabb teológiai irányzatokban, így nem tudom, kik vagy milyen irányzatok foglalkoztak ugyanilyen szempontból a teológiával. De nem is ez a fontos. Hanem az, hogy a magam számára megelétem azt a módszert, amelynek segítségével az én életlátásomat szinkronba tudtam hozni az akadémián tanult teológiával, így kezdem életnek érezni annak minden egyes tételét. Nem is azt akarom, hogy bárki más ezzel a módszerrel közeledjék az élethez. Egy a lényeges: hogy minden ígét hirdető lelkipásztor megtalálja a maga útját az elvont teológiai stúdiumoktól az élethez, amelyben élnünk kell, és amellyel együtt kell élnünk nekünk, akik Krisztusban Atyánknak valljuk és szeretjük az Istent.

Nos, ezt a találkozást kiemelő látásmódot igyekeztem alkalmazni a keresztség szentségével kapcsolatban, hogy így a keresztséggel kapcsolatos statikus hitbéli felismerések mozgásba jöjjenek, és olyan fényt vesznek erre a szentségre, amely rávilágít arra, hogy a keresztség az élet, a legteljesebb élet szentsége, az emberi életet természetfeletti teljesség felé indítja el, a végtelen felé, ahol – újabb szentségek közbejöttével – végül találkozik magával a Végtelennel. Azt próbáltam megmutatni, hogy a keresztséggel egy olyan titokzatos erő jelent meg életünkben, amely lehetővé teszi – ha élünk vele és szerinte –, hogy megtaláljuk – csodálatos

találkozásokban izzó életet végigcsinálva – lényünknek és életünknek isteni magasságokba emelt és kiteljesedett örök hazaérkezését.

Hogy mindez tisztábban álljon olvasóim előtt, most röviden összefoglalom a keresztségi életértékével kapcsolatban eddig elmondottakat.

* * *

Az ember arra születik, hogy létének minden síkján számtalan találkozásban ösztönös-tudatos módon kiteljesítse önmagát. A megfelelő találkozások nem hiányozhatnak az emberlét egyetlen síkjában sem, a test biológiai életétől kezdve a szellemi lét magasabb régióiig. És van még egy feltétele emberségünk kibontakozó beérésének: hogy sokrétű találkozásaink egyetlen pontban találkozzanak. Ez biztosítja, hogy az ember mint személyiség érjen be, ne szétessen, ne fejlődjék féloldalasan. Mivel az embernél személyiség-kibontakozásról van szó, azért az egyik-másik létsíkban a találkozások lehetnek nem tökéletesek, az egész-egy ember harmóniája következtében ezek nem akadályai az ember valódi kiteljesedésének. Pl. valaki éhezés vagy valami betegség, vagy más nehézség ellenére is tökéletesen kiteljesedhet személyiségében.

Elvben azt lehetne gondolni, hogy az ember számára minden biztosítva van a fejlődő kiteljesedéshez, a végső önmagára találáshoz. Nincs bennünk egyetlen létsík sem, amely ne találna meg ebben a mi világunkban a kielégítő találkozások lehetőségét. A minden találkozást egyetlen pontba összefogó erő is megvan bennünk: a szellemi lélek éntudata. Így elvben semmi akadály, hogy az ember boldog legyen, vagyis hogy megtalálja kiteljesedett önmagát.

Nem akadály ennek elvben a halál sem, és a különböző bajok, betegségek, szerencsétlenségek és katasztrófák sem. Mivel ezek mind természetes velejárói véges és testi mivoltunknak, azért elvben lehetséges, hogy az ember mindezekkel, még önmaga porrá levésével is úgy találkozzék, az életbölcsetségnek olyan derűjével és természetességével, amely biztosítja lényünk teljes beérését, és halálunk abban az édes tudatban érjen bennünket: sikerült megtalálnunk teljes önmagunkat, befejezett egészzé érett életünk.

Ez az a priori felállított előrejelzése emberi életünknek. Sok szülő dédelget is ilyesfajta álmot gyermekével kapcsolatban. A rideg tények, az emberiség sokezer éves tapasztalata rációfol minden derülátó prognózisra. Egyetlen ember sincs, aki abban az édes tudatban bonyolítja le ha-

lállal való találkozását, hogy beérett, tehát hogy megtalálta boldogságát, nyugodtan hullik a porba, mert kerek egészzé és befejezetté vált az élete. Ilyen halál csak regényekben szerepel – de nem a realistákban.

Rájöttünk mi emberek már régen: valami baj van velünk. Mert míg – úgy látszik – minden állat elérheti a megelégedettség állapotát, sőt szünet nélkül abban él, addig mi nem tudunk eljutni a szellemi lények számára a megelégedést jelentő állapotra, amit boldogságnak nevezünk.

Sok mindent gondolt már erről az emberiség, sokféle orvossággal kísérletezett. De sem a diagnózis nem bizonyult sohasem helyesnek, sem az orvosságok kielégítőknek.

A kinyilatkoztató Isten mondotta meg nekünk, mi a bajunk. Az, hogy nem vagyunk képesek arra a találkozásra, amely egyedül lenne elég ahhoz, hogy megtaláljuk megálmodott és kellően kiteljesedett önmagunkat. Mert igaz, hozzáférhető számunkra a mi egész emberi világunk, benne lehetősége van minden találkozásnak, amely az emberi kibontakozáshoz szükséges. Megvan a szellemi erőnk is, amely minden találkozást egybe tud fogni az Énben, és így személyiségünket tudjuk gyarapítani valamennyivel. Tehát minden adottnak látszik, hogy találkozásaink az emberlét minden síkján megfelelően bonyolódjanak, és egységes, kibontakozó személyiségünket vigyék végső beéréshez. Mégsem sikerül ez senki emberfiának.

Titkot közölt velünk Istenünk: azt, hogy ő annyira szeret bennünket, hogy egy minden emberit meghaladó találkozásra hívott meg minket. Ő maga akar találkozni velünk. Nem úgy, mint Teremtő a teremtménnyel, hanem valamiképpen úgy, mint Isten találkozik Istennel, tehát a maga otthonában, a maga isteni, belső világában, a Szentháromság életközösségében. És azt akarja, hogy mi ne csak kiteljesedett emberekké érjünk, hanem olyan valakikké, akik messze túlnőttek önmagukon, minden teremtmény bármely lehetősége fölé. Atyánk emberszeretete ilyen boldogságot készített nekünk.

Ez azonban csak az egyik kinyilatkoztatott titka Istennek. A másik titok az ember bűnét és tragédiáját fedi fel: az emberiség létének hajnalán nem fogadta el Isten meghívását erre a találkozóra. Nem partnere akart lenni Istennek, hanem riválisa. Nem kitárta lénységét a Minden felé, a végtelen Gazdagság és végtelen Szeretet felé, hanem lezárta önmagát a találkozás elől, bezárkózva az önistenítés terméketlenségébe, kietlen zsákutcájába.

Mivel az Atyával természetfeletti módon találkozni csak az olyan ember tud, akit lényé gyökerén a maga világába emelt az Isten, továbbá

mert az ember nemet mondott az őt hívó Szeretetnek, azért Isten kénytelen volt bennünket visszajejteni – most már bűnösen – csak emberi állapotunkba, ahonnét a magunk erejéből felemelkedni az Istennel való szeretet-találkozásra immár lehetetlen volt.

Ez Isten világos és pontos diagnózisa arról, mi az emberiség alapvető betegsége, miért nem tud semmiféle találkozás-sor révén egészen önmagára találni a befejezettség-érzés boldogságában. De nemcsak diagnózist ad Istenünk, hanem közölte velünk az orvosság és vele a gyógyulás reális lehetőségének örömhírét is: „Forduljatok felém, elközelgett az Isten országa!”

Az embert személyében meggyógyító kúra első, mindent beindító állama a keresztség. Benne kezdődik meg az Istennel az Isten síkján, az Isten világában történő találkozás élete.

A keresztség szentségében – az ő szent népébe fölvetve – Jézussal találkozunk. Az egyetlen emberrel, aki tökéletesen találkozott Istennel, sőt akinek egész élete egyetlen találkozás volt vele, ezért megtalálta a végleges és örök boldogságot. Jézus titka: ő ember, mégis személyében Isten, Fia az Istennek. Ezért tudott emberségében is egészen bensőségesen találkozni Istennel, az Atyával.

A keresztségi találkozásban Jézus megérint bennünket, mégpedig lényünk gyökerén, és ott olyan titokzatos módon forraszt hozzá minket az ő emberségéhez, mint ahogyan egybeforr a szőlőtő a szőlővesszővel. Így Jézus önmagába oltó érintése bennünk is az övéhez hasonló, messze az emberség élete fölé növe életet indít meg. Ennek erejében tudunk mi is valamiképpen úgy találkozni az Atyával, ahogyan a Fiú találkozik vele a Szentlélekben. Ebben az egy életen át tartó szeretet-találkozásban találjuk meg isteni módon kiteljesedett önmagunkat, egyszer majd véglegesen és örökre.

A víz az élet, a termékenység, a közösséget teremtő és a sodró erő szimbóluma. A szentségi ige meghatározza, miféle életéről van szó: a Szentháromságra kereszttel, tehát a keresztség szentháromsági életet ad. Arra képesít, hogy olyan életet élhessünk, amely a szentháromsági találkozás életébe sodor, egyre mélyebben és egyre bensőségesebb találkozásra Istennel, az Atyával.

Mert Jézus a szentség érintésével önmagába, az ő örökké boldog találkozásban élő emberségébe olt bele, és a maga Lelkét árasztja szívünkbe. A Találkozás Lelkét, akiben örökre egy az Atyával ő, az embersége szerint is Fiú, és aki a mi lényünket is olyanná alakítja, hogy alkalmassá váljunk a természetfeletti találkozásra az Atyával.

Ez a Krisztusba oltás embernek hagy bennünket, amint valóságos ember maradt Jézus embersége is. De isteni minőségű és életerejű embereké alakít át minket, amilyen az ő embersége is. Ez azt jelenti, hogy emberként találkozhatunk, mégpedig állandó jelleggel, és egyre nagyobb bensőségességgel, gazdagsággal és intenzitással Istenünkkel. Emberként, mégis valamiképpen úgy, amint Isten találkozik Istennel. Hogy a keresztségben emberek maradunk, emberi étellel, abból az következik, hogy nem lesz felesleges továbbra sem egyetlen találkozásunk sem, ezeket le kell bonyolítanunk, emberileg a lehető legteltesebb módon, a lét minden síkján, kezdve testünk biológiai találkozásain, egészen a szellemi élet régióinak legmagasabb szintű találkozásaiig – ki-ki a maga személyes adottságai szerint. Az isteni bennünk minőség, ami nem nyomhatja el azt, aminek minősége, tehát emberségünket és annak emberi életerejét, inkább ki kell teljesítenie, fel kell emélnie azt.

Emberségünknek és emberi életerőnknek isteni, tehát természetfeletti minőségűvé válása pedig azt jelenti, hogy mindezekben a találkozásokban – valamennyiben, kivétel nélkül, az evéstől a tudományig, a gyönyörtől a kínig, az életörömtől a haláltusáig – magával az Istennel, a Mindennel van találkozásunk, egyre bensőségesebb módon, úgy, hogy ez állandó találkozáséletben csodálatosan kivirágzik személyiségünk, isteni minőségűvé vált önmagunk. Egészen addig a pontig, amelyen – vagy a halálban vagy a purgatórium tisztulásának befejezésekor – az Atyával való állandó találkozás révén annyira megérik személyiségünk, hogy alkalmassá válnunk egy még tökéletesebb találkozásra Istenünkkel. Olyanra, amelyben nem lesz ugyan kikapcsolva emberi lényünk, a testünk sem, sőt ez a mi világunk sem, emberi életünk egyetlen létsíkja sem, mégis valami titokzatos közvetlenséggel találkozhatunk, sőt most már egyesülhetünk Atyánkkal, aki a Mindenünk akar lenni és lesz is. Ez életünk kiteljesedésének végső boldogsága.

Tulajdonképpen ez minden, vagy legalábbis a lényege annak, amiről eddig szó volt. Ezek után áttérhetünk a többi hat szentség életértékének megvizsgálására, szintén a találkozás kerügmatis teológiájának jegyében.

A KRISZTUS JÓ ILLATÁT ÁRASZTÓ ÉLET SZENTSÉGE

A Szentlélek szentsége

Tulajdonképpen nem is gondolnánk arra, hogy kell és van a keresztségen kívül más szentség is. Legfeljebb még a bűnbánaté, hogy ismét elevenné lehessen bennünk az esetleg bénává vált természetfeletti élet. De ezeken kívül még öt szentség van. Hogy miért, azt talán jobban megértjük, mióta a természettudományban uralomra jutott az evolúció gondolata.

Isten semmit nem teremt készre, szereti a fejlődést, a kibontakozást, és szeret a fejlődésben minden életszakaszt, minden életállapotot, még a hanyatlást is azokban a létsíkokban, amelyekben ez természetes. Talán azt akarta hangsúlyozni Istenünk, hogy a természetfeletti élet együtt megy a természetes étellel, követi annak minden fázisát, hogy valamennyit szentté, tehát isteni minőségűvé tegye, és az ember mindegyikben találkozzék, mégpedig életállapotának megfelelő módon, az egyedül elég Valakivel, és így az élet minden szakaszában a természetfeletti kiteljesedés felé haladjon. Ha a természetes emberi élet roppant változatos és színes gazdagságú, nem lehet szegényesebb és egyszínűbb az isteni minőségű élet sem.

E szempont mellé járul talán egy pedagógiai is. Atyánk úgy akarja, hogy életünk minden jelentős fordulójánál – a serdülés kezdetén, a házasság megkezdésekor, az élet végső hanyatlásában – élje át az ember, hogy az új életszakaszban sem szűnik meg istengyermeki méltósága és hitvátsa, hanem gazdagabbá válik.

* * *

A bérálás a második szentség. Sok problémát okozott már a hittudománynak: mire is van tulajdonképpen, és miben különbözik a keresztségtől, mi többletet ad. Egyáltalán nem állíthatjuk, hogy eléggé ismerjük már ezt a szentséget. De majd rávezet bennünket a Szentlélekisten, akinek speciális szentsége a bérálás. Ma még eléggé kezdetén vagyunk a tökéletes megértésnek.

A szentírás nem is nevezi másképpen ezt a szentséget, mint a Szentlélek elnyerésének. A Lélek közlését szimbolizálja a bérálás kiszolgáltatásának szertartása is. A kézrátétel olyan mozdulat, amely emlékeztet Gábor angyal szavára: „A Szentlélek száll rád, és a Magasságbelinek ereje árnyékoz be téged.” A homloknak krizmával – olaj és balzsam keverékével – való megkenése pedig Izaiás próféta jóvendölését juttatja eszünkbe, amelyet Jézus magára vonatkoztatott, és ezért ránk is vonatkozik, akik belé oltva élünk, sőt akiket a bérálás új szempontból tesz Jézusban levővé. Erre az új szempontra mutat rá az izaiási jóvendölés: „Az Úr Lelke van rajtam, mert felkent engem.” (Lk 4,18) A kézrátételt és a krizmával való megkenést kísérő szentségi szó nem hagy kétséget aziránt, hogy valóban a Szentlélek szentsége ez: „Megjelöllek a Szentlélek Ajándékának pecsétjével.” Ez nem a Szentlélek hét ajándékára vonatkozik. A nagy betűvel írt Ajándék magára a Lélekre vonatkozik. A megbérált nem a homlokára kap krizma-pecsétet, hanem egész lényére. Istengyermeki, a keresztségben Jézusra jellegzett élete kap új karaktert, amely azt hirdeti mindörökre, hogy ajándékkal kapta a Szentlelket.

És éppen innét ered a bérálás mibenlétének problémája. Mert a Szentlelket elnyertük már a keresztségben. Akkor is a Lélek nyomta ránk a pecsétet, az egész lényünket örökre jellegző karaktert. Akkor is megkaptuk a Lelket, foglalóul. A Szentlélek templomává, otthonává lettünk már a keresztségben, hiszen Fiának Lelkét küldte belénk Atyánk, hogy általa mi is, akár az Egyszülött, egész életünkkel Atyának tudjuk nevezni őt. Mit ad tehát hozzá a bérálás a keresztségi kegyelemhez? Miért kell Ajándékkal kapnunk a Lelket, aki amúgyis édes Vendégünk már, és akinek viharába került életünk?

A Trentói zsinat tanítása, hogy a bérálás növeli bennünk a szentté tevő kegyelmet. Kérdés, mit jelent ez pontosabban. Mert erről nem szól a zsinat. Aki statikus valaminek gondolja a kegyelmet, például lelki méznek, az egyszerűen úgy asszociál, hogy béráláskor jobban megtelik a lélek edénye ezzel az aranyos isteni ajándékkal.

Egészen biztos, hogy csak ennyit gondolni a kegyelem növekedésén, téves elképzelés. A kegyelem mennyiségi növekedéséhez nem kell a bér-

málás. Aki éli a keresztségben kapott jézusi életet a szeretetben, az állandóan növekszik a kegyelemben. Persze ezt a növekedést sem kilóra vagy literre mérhetően kell elképzelnünk. Életprincípium növekedéséről van szó, tehát gazdagságban és intenzitásban növekszik bennünk az isteni életerő: egyre többet kapunk az örök Ige emberségben élt istengyermek-ségének tartalmi gazdagságából és szeretetének intenzitásából. De, ismétlem, ehhez nem kell a bérálás, csak élni kell a jézusi életet, és ezzel megadatik a növekedés.

Az sem lenne elégséges magyarázat, hogy a bérálás révén új segítő kegyelmekre kapunk jogot. Isten gyermeke a keresztségben minden szükség-séges természetfeletti segítségre jogot kapott, hogy kegyelem-adta képességével valóban élni is tudjon. Bármilyen körülmények közé kerül. Ezért tanítja az Egyház, hogy az üdvösséghez nem elengedhetetlenül szükséges a bérálás. Pedig az lenne, ha bizonyos segítő kegyelmeket csak e szent-ség révén nyerhetnénk el.

Arra kell tehát gondolnunk, hogy a béráláskor a Jézus szent ember-ségében lévő kegyelmi teljességnek új színezetű, új minőségű belénk áram-lása kezdődik meg. Így is mondhatjuk: a bérálás új szempontból olt be bennünket az Összentségbe, így a belénk áramló kegyelem már új minő-ségű gazdagsággal és életerővel szereli fel emberi, a keresztségben már istengyermekivé vált életünket. Ez a Szentlélek újfajta bennünk lakását jelenti: ezentúl már gazdagabban, más minőségben, új szempont szerint is alakítja lényünket az Atyával való bensőséges találkozásra.

Mindez elmondható a többi szentségről is. Mindegyikben új szempontú Jézusba oltásról és újfajta Lélek-áradásról, új minőségű megszentelé-sünkről van szó. Most azt kell felismernünk, mi a bérálásra jellemző új szempont, és miért kiemelten éppen ez a szentség a Szentléleké.

A Krisztus jó illatát árasztó élet

A szentírásban két, esetleg három párhuzam kínálkozik: a Jézus ke-resztsége utáni csodás esemény, a pütkösdí Lélek-jövet és talán az ősz-vizek felett lebegő Isten Lelke. Az első kettőre biztosan, a harmadikra esetleg jellemző, hogy olyan valakire vagy valamire száll le a Szentlélek, aki vagy amely már birtokolja őt.

Amikor Jézus a jánosi, tehát a csupán bűnbánati keresztség felvétele után kijött a vízből, a Szentlélek szállt rá, és – mint János mondta – rajta is maradt. Míg a Lelket jelképező galamb Jézusra szállt, a megnyílt ég-

ből az Atyaisten tett tanúságot Jézus mellett, hogy az ő kedves Fia, akire mindenkinek hallgatnia kell.

Jézus nem akkor nyerte el a Szentlelket. Mint Isten örök Fia, öröktől fogva Szentlelket lehelő. Mint ember, létének első pillanatától kezdve a kegyelem abszolút teljességében élt. Ez azt jelenti, hogy az örök Ige, mihelyt Mária méhében felvette az emberi természetet, máris küldte, árasztotta ebbe az emberségbe a Szentlelket, hogy emberi élete is, akár csak az isteni, állandóan az Atyával való találkozás jegyében folyjék.

De akkor mit jelent a galamb képében történt Lélek-jövet? Ez a fogalom kínál megoldást: *nyilvánosság*. Jézus mindig az Isten Fia volt, de eddig rejtettségben. Mostantól lép a nyilvánosság elé. Eddig az Atya csak neki mondta: Fiam vagy, ma (= örök mostban) születelek téged. Mostantól – erre utal az égi szózat – azt akarja az Atya, hogy ezt mindenki tudja meg, és az egész világ az ő Egyszülöttjét, Krisztusát lássa a názáreti ács fiában.

Ettől kezdve Jézus nyilvánosan hirdette, hogy az Úr Lelke van rajta, ő küldi, hogy teljesítse messiási feladatát. (Lk 4,18–19) Az evangélium többször hangsúlyozza, hogy a Lélek vezette ide vagy oda, a Lélek végeztette vele ezt és azt. Urunk első pillanattól kezdve Messiás volt, most lett azzá a világ nyilvánossága előtt is.

Ugyanezt lehet mondani a pünkösdi csodáról is. Akkor már megvolt az Egyház, működött is benne a Szentlélek, enélkül ugyanis nem lehetett volna egytermészetű Jézussal, nem lehetett volna hát eljegyzettje. Különlegesen is megkapta a Szentlelket húsvét vasárnap este, a bűnbocsátó hatalom átadásakor. Már megvolt az Egyház Jézus által kialakított arculata, megvolt minden felszereltsége, megkapta a megbízást Jézus művének folytatására, megvolt látható feje Szent Péter személyében, működött is: Júdás helyébe apostolnak jelölte ki – éppen a Szentlélek erejében és útmutatására – Mátyást. De csak a pünkösdi Lélek-jövet révén lépett nyilvánosság elé az Egyház. Addig is Jézus arája volt, pünkösd óta vált ez az eljegyzés nyilvánossá.

Talán erőszakolt a harmadik párhuzam, de azért megemlítem. A világ az első teremtető szó elhangzásakor már Istené volt, nem is lehet ez másképpen: minden az Úré. De mintegy rejtetten volt Istené, az anyagvilág erről mitsem tudhatott. A vizek, tehát az élet ágya felett lebegő Lélek mintegy megbérmálta a világot. Az élet evolúciójának megindításával ugyanis azt célozta, hogy legyen ember. Vagyis olyan szellemi lény, aki képes felismerni, hogy ő és az egész világ Istené, és ezt megvallja a világ

nyilvánossága előtt Istent imádó, neki engedelmeskedő, a világot Isten akarata szerint formáló életével.

E párhuzamok alapján felismerhetjük: a bérálásban a Szentlélek olyan istengyermeki életre ken fel bennünket, amely által tudatosan az egész világ előtt vállaljuk istengyermekségünket. A keresztség által is a Szentlélek áradt szívünkbe, hogy örök életre fakadó vízforrást fakasszon bennünk. Vagyis olyan életet, amelynek kifutása van a Végtelenbe. Aki meg van kereszttelve, annak szívében már a Szentlélek kiáltja: Atyám! A bérálás ehhez azt adja hozzá, hogy istengyermekségünk úgy nőjön bele az örökkévalóságba, hogy erről tudomást szerezzen a világ. Vagyis már ne csak szívünk rejtekében nevezzük Atyánknak Istent, hanem vállaljuk Atyánkat, keresztyén életünket világra szóló nyilvánosságban.

Ebből azt is megértjük, hogy miért különlegesen a Szentlélek szentsége a bérálás. Mert Isten Atyánknak vállalása, a vele mindenben találkozó és neki adott jézusi élet a Szentlélek műve: benne az Atyáé az örök Ige, akinek Szentlélekben való életében részesedünk a keresztség által. A bérálásban nyilvánossá lesz ez a Szentlélek égisze alatt folyó élet. Lényünkön, életvezetésünkön – ha mi is úgy akarjuk – a bérálás erejében nyilvánvalóbbá, érezhetőbbé válik a Szentlélek jelenléte. Tehát a megbérálton bárki, akinek van szeme a természetfeletti látáshoz, észreveheti, hogy élete hasonlít ahhoz az élethez, amely a Szentlélekben folyik, tehát amelyben a Fiú szereti az Atyát. A megbérált, ha méltó a bérálásban kapott kegyelemhez, egész életvezetésével tanúságot tud tenni arról, hogy nemcsak mint Teremtőjéhez, Jótevőjéhez, Gondviselőjéhez, Urához és Bírájához ragaszkodik Istenéhez, hanem egészen érte van, őt önmagáért szereti, mint Atyját. Mivel így szeretni Istent csak a Szentlélek viharában lehet, azért a megbérált életét a Szentlélek mintegy érzékelhető bentlakása jellegzi.

Ezt a nyilvánosságra szántságot emeli ki a bérálási olaj és balzsam, amelyek együtt adják a krizmát. Az olaj az ókor erős embereinek jellegzője – ezzel kenték be magukat birkózás előtt –, a balzsam pedig jó illatáról nevezetes. A kettőnek keveréke azt szimbolizálja, hogy olyan életerejű életre ken fel bennünket a Szentlélek a bérálásban, amely istengyermekségünk jó illatát árasztja. Mivel mi nem saját jogon, nem egyénileg vagyunk Isten gyermekei, hanem csak Jézusban, azért jobb így mondanunk: a bérálásban az Ajándéku kapott Szentlélek olyan kegyelmi életerőt kelt bennünk, mindörökké megmaradóan – ha mi is úgy akarjuk mindvégig –, amely alkalmassá tesz bennünket, hogy egész ma-

gatartásunk, életvezetésünk Krisztus jó illata legyen mindenki számára, akinek egyáltalán jó a Krisztus életének illata.

Hasonló gondolatot fejez ki Szent Pál apostol, csak más képpel: „Meglátszik rajtatok, hogy Krisztus levele vagytok, amelyet mi írtunk, nem tintával, hanem az élő Isten Lelkével, nem is kőtáblákra, hanem az élő szív lapjaira.” (2Kor 3,3)

Nem olyan jó illatról van szó, amely az ígét hirdeti. Ez már új szentség és új kegyelem eredménye: az egyházi rendé. A megbérmált elsősorban életével tanúskodik világra szólóan Jézushoz tartozásáról. Ahogyan például az asszonyokat inti Szent Péter apostol: „Asszonyok, engedelmeskedjetelek férjeteknek. Akkor majd azokat, akik nem hisznek az ígének, az asszonyok élete *beszéd nélkül* is megnyeri, amikor istenfélő, tiszta életeteket figyelik.” (1Pt 3,1–2)

Valamiféle szóbeli tanúskodásra is felken a bérmálás, ezt jól jellemzi Péter apostol: „Szentül őrizzétek szívetekben az Úr Krisztust. Mindig álljatok készen arra, hogy megfeleljetek mindenkinek, aki reménységtekről kérdez titeket. De ezt szerényen, tisztességtudóan, jó lelkiismerettel tegyétek.” (1Pt 3,15–16) Szinte folytatásaként ide illik Jézus szava: „Ne töprengjetelek, hogyan vagy mit mondjatok. Megadatik ugyanis nektek abban az órában, hogy mit mondjatok. Mert nem ti beszéltök, hanem Atyátok Lelke szól bennetek.” (Mt 10,19–20)

Ebből világos, hogy a bérmálás a világi apostolság szentsége. Nem tartanám szerencsésnek erre külön csoportokat szervezni. Az igehirdetés a pappá szenteltek feladata. A híveknek erre sem küldetésük, sem képességük nincs. Az élet tanúságtételére viszont minden megbérmált hivatott. Külön csoport alakítása azt a benyomást keltené, hogy a többieknek semmi feladatuk ezen a téren. Ha pedig valaki keresztyén agitációra gondolna, az nem világi apostolkodás, hanem a keresztyénységtől idegen valami: sem Jézus, sem az apostolok ilyesmire nem gondoltak és nem buzdítottak. A hetvenkettő küldésével kapcsolatos jézusi szavak éppen az ellenkezőről tanúskodnak: ne házaljanak, ne erőszakoskodjanak, anyagi eszközöket ne vessenek be.

A nagykorúság szentsége?

Szokták a bérmálást a nagykorúság szentségének nevezni. Sok teológus ellenzi ezt, de azért van benne valami. Amennyiben ugyanis a nagykorúság a nyilvánosság elé lépést jelenti. A gyermek a felnőttkor hajna-

lán, a serdülés elején kezd olyanná válni, aki tudatosan, a világ előtt is az, aki. A pici gyerek még kritikátlanul bújik anyjához, és tiszteli apját. A serdülőkor kezd meghozni a döntést, amely felnőtt korban érik be: vállalja-e az ember apját-anyját a világ előtt, vagy megtagadja őket, tiszteli vagy szégyenli szüleit. Aki még kicsi, teszi azt, amire viszi egyéni természete, amire szoktatják, amit másoktól lát. A serdülő kezd már viselkedésében, életvezetésében is Én lenni. A kisgyermek csak tanul, utánoz, szajkózza, amit hallott. A serdülő kezd valóban úgy mondani valamit, hogy az az ő saját véleménye a világ előtt is.

Annnyiban a felnőtt kor hajnalának szentsége a bérálás, hogy természetes síkon akkor kezd Én lenni az ember a nyilvánosság számára. Persze csak kezd. A valakivé érés, az önmagának, életének teljes értékű vállalása a világ előtt hosszú – sokaknál soha be nem fejeződő – folyamat. Ha tehát a serdülő kortól kezd Én lenni az ember a világ számára, akkor nagyon megfelelő, hogy ebben a korban kenje fel a Szentlélek arra, hogy istengyermeki énjét is vállalja és élje a világ nyilvánossága előtt.

A bérálás nem felnőtté avató szertartás, vagyis nem egyszerűen elismerése annak, hogy Isten gyermeke immár felnőtt módon képes az isteni minőségű életre. A bérálás inkább kegyelmi erőt ad ehhez. Új szempontból olt be Jézus összentséggé vált emberségébe. Új céllal lakik bennünk a Szentlélek, új pecsétet nyom lényünkbe: arra jellegez, hogy istengyermeki életünk Krisztus jó illatát árássa a világban.

* * *

Azért nem egyértelműen a nagykorúság szentsége a bérálás, mert a nagykorúság a szülőktől függetlenül életet jelent. A nagykorúvá vált elhagyja apját, anyját, keres egy másnemű társat magának, hogy most már ő maga is szülővé legyen. A bérálás szentsége ilyen értelemben nem tesz nagykorúvá. Sem Istennel, sem az Egyházanyával szemben. Mert nem önállóvá tesz, hanem ellenkezőleg: még szorosabban fűz az Atyához is, az Egyházhoz is.

A keresztségben úgy szüli új életre az Egyház gyermekeit, hogy ez szülés befelé: az Egyház úgy ad új életet a megkeresztelteknek, hogy önmagába építi őket, vagyis Krisztus misztikus Testébe, amely egy Test, de sok, különböző feladattal rendelkező tagja van.

Ezen a ponton döbbenünk rá, hogy mégis a nagykorúság szentsége a bérálás, éppen mert szorosabb azonosulás az Egyházzal. Mint már

említettem, az utolsó vacsora szentmiséjében Jézus mint kiskorút jegyezte el az Egyházat. A mennyei nász akkor lesz meg, amikor Isten népe nagykorúvá érik Jézus teljességének mértéke szerint. Vagyis mikor már egészen érti – amennyire értenie lehetséges – és egészen éli Jézusa életét. Nos, a bérmlás éppen olyan szempontból épít bele Krisztus Testébe, hogy ez a Test útban van a nagykorúság felé.

A megbérmlt képességet és feladatot kap arra, hogy tudatosan vegyen részt az Egyház nagykorúsodásában, kiteljesedésében, beérésében. Olyan életerőt ad a Szentlélek Ajándéka, hogy a megbérmlt élete olyan jó illattá legyen, amely az Egyház közösségét kívánatossá teszi a kívülállók számára, és amely az Egyház közösségében a többiek épülésére, megihletésére, buzgóbbá tételére alkalmas. A megkeresztelt még csak megbújjik az Egyházanya közösségében, a megbérmlt már alkalmas arra is, hogy résztvegyen aktív módon a közösség életében, növekedésében. Itt nem annyira a számszerű növekedésre kell gondolnunk, hanem inkább a belső kiteljesedésre.

Ezen a ponton lépnek előtérbe a Szentlélek ajándékai. A Lélek hét ajándékát a hagyomány vitorlákhoz hasonlítja. Vagyis olyan felszereltséget adnak a léleknek, hogy életünk engedelmeskedni tudjon a Szentlélek irányító sugallatainak, az Atya felé hajtó Szeretet fuvallatainak. Megkaptuk a hét ajándékot már a keresztségben. A bérmlásban teljesebbé válnak ezek az ajándékok, amennyiben általuk istengyermeki életünk nyilvánosan is a Szentlélek felségjele alatt hajózik az Atyával való végső találkozás felé.

A Szentlélek ajándékainak azért van szerepe abban, hogy a megbérmlt részt tud venni az Egyház nagykorúsodásának művében, mert ez személyes-közösségi feladat. Ez a feladat első ütemében Jézus mind tökéletesebb megértése, ennek nyomán aztán a jézusi életstílus mind teljesebb átvétele. A krisztusi élet titkainak megismerése mindenkinek feladata, aki keresztyén. Mégpedig a közösség javára. Jézus élete annyira gazdag, hogy megismerésére csak az egész közösség egybehangolt munkája képes. A hierarchia feladata az egybehangelés és a felügyelet. De a felismerések az egész, személyekből álló Test feladata. Gondoljunk arra, hogy a nagy hitbeli felismeréseket egyáltalán nem mindig a zsinatok vagy a püspökök élelátása tette lehetővé.

Minden istengyermek a maga módján képes és hivatott érteni a természetfeletti életet, így áll aztán össze annak teljes gazdagsága a közösség javára. Nos, a hét ajándék éppen ezt teszi lehetővé. Mert ezek nemcsak általában tesznek bennünket képessé felismerni és élni a jézusi élet-

stílust, hanem éppen annak finomságait, egyéniségünknek megfelelő árnyalatait láttatják meg velünk, és sajátos feladataink, adottságaink szerinti helytállásra képesítenek mindenkit. Ezért válik alkalmassá minden megbérmált arra, hogy tevékenyen résztvehessen az Egyház önmagát kiteljesítő nagykorúsodásában.

Most gondoljuk át a hét ajándék mibenlétét, hogy velük tudatosan élhessünk a magunk és Isten egész népének javára.

A Szentlélek ajándékai

A Szentlélek az Igazság Lelke, aki rávezet bennünket Isten országának titkaira. Csak az igehirdetés hallgatása nem elég arra, hogy értsük a jézusi életet a magunk számára. Az apostolok magától Jézustól hallották Isten üzenetét, de ezzel még nem váltak alkalmasakká arra, hogy hirdessék is ugyanezt az ígét. Mert híjával voltak a belülről értésnek – ami nem azonos az átértéssel, csak bizonyos otthonosságot jelent a hittitkok világában –, így Jézus tanításának továbbadása részükről szajkózás lett volna csupán. Ezért ígérte meg nekik Urunk a Szentlelket: „A Vigasztaló, a Szentlélek, akit az Atya küld az én nevemben, majd megtanít benneteket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek.” (Jn 14,26) „Az Igazság Lelke rávezet titeket a teljes igazságra.” (Jn 16,13)

Az Egyház megkapta az Igazság Lelkét pünkösdkor, így kezdett érteni: megérteni a Völegényt, hogy felnőhessen hozzá. Ezzel kezdődött az Egyház paruziáig tartó nagykorúsodásának folyamata. Mert a belső értés tökéletesebb élet forrása, a tökéletesebb élet pedig továbbvisz Jézus megismerésében.

Az Egyház mi vagyunk, a nagykorúsodás az általunk alkotott közösségben megy végbe, bennünk és általunk, személyesközösségi evolúcióban. Úgy vagyunk, mint az élet evolúciójában az egyedek: bennük egy nagyon kicsit előre lépett a faj, hogy aztán önmaga fölé nőjön; az Egyház természetfeletti kiteljesedésében is minden Egyház közösségben élő személyben egy nagyon kicsit előre kell mennie az Egyház nagykorúsodásának, vagyis a belső értésnek és a tökéletesedő jézusi magatartásnak. Ezért szükséges, hogy az Egyház minden tagját alkalmassá tegye a bérmálás szentségével a pünkösdi Igazság Lelkének befogadására, az egész közösség javára.

Az istengyermeki élet belső értése feltétlenül szükséges ahhoz, hogy

életünk Krisztus jó illatát árássza. Az értelmükben fel nem fogott hit-tételeket szajkózó, az azok mellett csak szóval hitet tevő, a csak külső parancsok irányítása szerint vezetett, a szertartásokban külsőséges, nem értő módon résztvevő élet nem lehet vonzó. Csak az az élet jó illatot lehelő, amely belülről sugárzik, amely tudatosan élt. Jézus életét tudatosan vállalni és élni csak az tudja, aki megfelelően érti Jézust. Ezt adja meg a Szentlélek alapvetően a keresztségben, a köz javára is a bértárlásban.

Talán különösnek hat, hogy éppen a Szentlélek az Igazság Lelke. Első pillanatra logikusabbnak tűnnék, hogy az Ige legyen az ige értelmét feltáró isteni Személy, aki az Értelem Szülöttje. Csakhogy itt nem elvont, hanem életigazságról van szó. Az ilyet pedig nem annyira értelmi tisztázás – bár ez is szükséges –, hanem inkább az élet gyakorlata alapján lehet megérteni. Jézust mélyen érteni csak az tudja, aki minden erejével igyekszik élni az ő életét. Márpedig a jézusi élet Lelke a Szentlélek, mert benne éli az Ige szentháromsági életét. Ezért az Igazság Lelke is Jézus Lelke: ki minél intenzívebben éli az általa generált életet, annál inkább tisztában lesz az istengyermeiség titkaival.

Különben a hittel való megismerésben tulajdonképpen nem is hit-tételeket kell megértenünk, hanem ezek segítségével magát az Istent. Valakit megérteni viszont csak a szeretetben lehet. Ezért a Szeretet Lelke az Igazságé is. Azért mondja a szentírás, hogy a Szentlélek mindent ismer, az Isten mélységeit is, mert az Atya és a Fiú benne szeretik egymást, ő a kettejük személyes Szeretete, benne ismeri egymást tökéletesen az Atya és a Fiú, a szeretet végtelenül boldog eksztázisában.

* * *

Az Értelem Lelke adja meg nekünk alapvetően Jézusnak azt az egyre tökéletesedő megismerését, amellyel egyre inkább otthon leszünk a saját életünk megismerésében. A keresztségben kapott hit elégséges arra, hogy olyasféléképpen legyünk otthon az isteni életben, ahogyan a gyermek ösztönösen feltalálja magát szülei életében, és ahhoz öntudatlanul is alkalmazkodik. A keresztségben kapott értelem ajándéka ehhez a hithez azt adja hozzá, hogy istengyermeke ne egyszerűen utánozza keresztény környezetét, hanem a *maga számára* értse, *neki* hogyan kell jézusi módon élnie.

A bértárlás kibővíti ezt az ajándékot. Tudatosabbá teszi az értést,

ugyanakkor egyénibbé, a saját életadottságokhoz, feladatokhoz, egyéni beállítottsághoz stb. mértebbé. Ez adja meg a keresztény életnek azt, hogy ne legyen típus-élet, hanem legyen meg benne az a jó illat, amely jellemző minden valódi egyéniséget és önmagához illő életet.

A Tudomány Lelke megóvjá életünket egy bizonyos skizofrén jelenségtől. Nincs bennünk két élet, egy emberi és egy istengyermeki. Nincs bennünk két értelem, egy természetes és egy hívő. Nekünk csak egy életünk van: istengyermeki minőségű emberi életünk. És egy értelmünk is van, amely hisz, és a hit fényében lát mindent. Mégis, könnyen előfordul, hogy a keresztény ember úgy látja és úgy érzi, hogy kettősség van benne. Tud tudományos igazságokat, vannak élettapasztalatai, ismeri az emberi élet általános és az ő egyéni feladatait, követelményeit, ugyanakkor úgy látja, hogy ezek nem egészen vágnak egybe a hit és a természetfeletti erkölcs kívánalmaival.

Az biztos, hogy semmiféle összeütközés nem lehet a természetes és természetfeletti igazságok, a tudomány, az élettapasztalat és a hit, a természetes és a természetfeletti erkölcs és kötelességek között. Hiszen egy Isten van, és ez a tény kizár minden ilyesfajta konfliktust. Az csak a mi emberi tökéletlenségünkéből adódik, hogy ilyen ellentétek és kettősségek látszanak felmerülni. Ezeket segít egyeztetni a tudomány ajándékával Isten Szentlelke. Olyan életre segít így a bérmlás, amely egyben tudja látni Isten természetes és természetfeletti szavát, és sohasem érzi úgy – legalább tartósan nem –, hogy akár a szaktudományok adatai, akár a mindennapi tapasztalás nem illenek össze a kinyilatkoztatás igazságaival. És az a dilemma sem fogja megoldhatatlan helyzet elé állítani, vajon emberségének vagy istengyermekségének parancsát kövesse. Rávezeti ugyanis a Lélek, hogy ilyen dilemma nincs: az emberiség és az istengyermekség parancsa között ellentét sohasem lehetséges.

A belső értést és a természetes meg a természetfeletti meglátások egyben látását megtetézi a Bölcsesség Lelke azzal, hogy mindenről felismerjük, mit ér valójában, és milyen szerepe van egyetlen, természetfeletti minőségű emberi életünkben.

Végül a tanács ajándéka révén rávezet bennünket a Lélek minden konkrét helyzetben arra, mit kíván tőlünk itt és most Atyáért levő életünk.

* * *

A Jámborság Lelke arra az elmélyedésre vezet rá bennünket, amely szükséges ahhoz, hogy érteni és élni tudjuk istengyermekségünket. És azt is megadja nekünk, hogy az életünkkel olyasmit is ki tudjunk fejezni, Krisztus jó illatát árasztva, amit szóval elmondani nem lehet. Az Isten-félelem Lelke pedig attól óv meg bennünket, hogy túlságosan otthon érezzük magunkat Isten belső világában. Vagyis attól, hogy elszemtelenedjünk az Atyával találkozó életünkben.

A nyilvánosságra szánt élet gondolatunkban össze szokott keveredni a felületes étellel, a felszínes életvezetés fogalmával. A sokat szereplő – általában így van – nem igen tud elmélyedni; az elmélyedőnek viszont nem sok ideje és kedve van a nyilvánosság számára.

A krisztusi életben ilyen ellentétnek nyoma sem lehet. A nyilvánosság előtt vállalt istengyermeki élet nem nyilvános szereplést jelent. De ha valakit erre kötelez is egyéni helyzete, akkor is elmélyült életet kell élnie, hogy nyilvános szereplése istengyermekségének megfelelő legyen. Senki krisztusi nem lehet felületes, felszínesen vallásos, handabandázó, külső-ségesen jámborkodó életű. Krisztus jó illatát belülről sugárzó étellel lehet és kell árasztani. Sugárzó élet pedig csak belső átéltség, kegyelmi elmélyülés eredménye lehet.

A belső értést a Szentlélek adja. De hiába adja annak, aki nem figyel rá. Aki a zajba, a nyüzsgésbe menekül, az a Szentlélek elől menekül. Az imádság csendje, az elmélkedés összeszedettsége, a belső figyelés a Lélek légköre. Isten gyermekének, ha valóban Krisztus jó illata akar lenni, kell időt szakítania az elmélyedésre. De egyébként is, az állandó imádkozás, vagyis az Istennel való állandó kapcsolat, az élet párbeszéd-jének légkörét kell magában kialakítania.

A más valakit csak a szeretetben lehet megismerni. A szeretet pedig szeret együtt lenni azzal, akit szeret. Az imádság együttlét a Valakivel. Ebbe az imádságos lelkületbe visz bennünket a Szentlélek a jámborság ajándéka által. Így hoz létre szinte állandó találkát Isten és gyermeke között, hogy ebben az együttlétben tanuljuk meg egyre tökéletesebben éle-tünket.

A Jámborság Lelke tehát elsősorban az imádság szeretetére, a mindig imádkozás belső igényére indít bennünket, és kitartóvá tesz a lelki szárazság idején is – ha szótfogadunk sugallatainak, és engedjük magunkra hatni erejét. De ezen túl imádkozni is tanít. Mert magunktól vagy nem tudunk mit mondani az Egészen Más Valakinek, vagy szóvirágokba, üres frázisokba, megtanult, de nem értett szövegek mondásába menekülünk.

A szótlanság elsorvasztja a személyes kapcsolatot, a szeretetet; az üres beszéd megöli azt. Ezért siet segítségünkre a Lélek, aki szóba nem foglalható imádsággal sóhajtozik bennünk, akik magunktól azt sem tudjuk, mit kérjünk, mert nem tudjuk, mire is vágyunk tulajdonképpen, igazában mire lenne szükségünk.

Ez a Szent Pál említette szóba nem foglalható sóhajtozás azt akarja kifejezni, hogy emberi szavakkal egyszerűen nem fogalmazhatók meg azok a mélységes meglátások, amelyekre a Szentlélek vezet rá bennünket. És azt is, hogy az egészen mély szeretetet nem lehet szavakba önteni: nem érez az, ki érez szóval mondhatót. Olyan magatartást alakít ki bennünk a Jámborság Lelke, amelynek nyomán egész lényünk, életünk olyan imádsággá lesz, amellyel meg tudjuk mondani Atyánknak, amit szóval kifejezni lehetetlen, hogy mennyire szeretjük őt.

Ugyanakkor olyan dolgokra tanítja a Lélek azt, aki vezetése alá adja magát, amiket másoktól megtanulni, sem másoknak szóval elmondani nem lehet, de ami mégis sugárzik életünkből, és aki ráhangolt a természetfelettre, az megérti, hogy egész életünk, lényünk a szeretet vallomása Atyánknak. Vannak dolgok, amiket az ige leghivatottabb hirdetői, a legnagyobb hittudósok sem képesek szóval elmondani, de amiket akár egy írástudatlan hívő élete is világosan kifejez, és szó nélkül is megérti az, akinek a lelke nyitott Isten felé. Nem ritka dolog az, hogy valaki képtelen elmondani, amit éppen az imént hallott a predikációban, és nem tudna felelni a katekizmus legegyszerűbb kérdéseire sem, mégis többet és jobban ért Jézusból, az életével többet tud elmondani hitünk titkaiból, mint esetleg a hittudományok kevésbé Istennek élő professzora vagy némelyik briliáns hitszónok.

* * *

Jól ismerjük azt a visszataszító jelenséget, amikor valaki kezdi magát túlságosan otthon érezni idegen helyen. Az átlagos ember, ha számára idegen környezetbe kerül, először figyel, próbál alkalmazkodni, és így mindinkább otthonossá válik. Ezen a ponton következhet be az elszemtelenedés. Már nem alkalmazkodni igyekszik, hanem megpróbálja a maga idegen magatartását ráerőszakolni új környezetére.

A kegyelem Isten világába emel bennünket. Ez számunkra természetfeletti, tehát bizonyos szempontból idegen világ. A kegyelem megadja a

ráhangoltságot és a lehetőséget, hogy minél inkább otthon legyünk az isteni minőségű életben. De itt is fennáll a veszély, hogy idővel túlságosan is otthon érzi magát az ember az Atyánál, kezd mintegy pajtáskodni vele, nem komolyan venni szent akaratát, nagyon is nem félni tőle, és elkezdődik egy olyan vallásos bennfentesség, amely tulajdonképpen újra valami istenesdi becsempészése a keresztény életbe: vállonveregeti az Atyát, és magáért levőnek érzi.

Ettől óvja meg azt, aki engedi magát megóvni, az Istenfélelem Lelke. A Szentlélekben még az Atyával egylényegű Fiú is Fiúnak, egészen az Atyától levőnek és az Atyáért levőnek tudja magát. Ebből a lelkületéből ad nekünk a Szentlélek által küldött istenfélelem ajándékában. Pontosabban: ez az ajándék tesz fogékonnyá bennünket arra, hogy a Szentlélek istenfélelemben tartson meg bennünket. Hogy el ne szemtelenedjünk, mint ahogyan nagyon is hajlandó erre minden ember gyereke az apákkal szemben. Az Istenfélelem Lelke megadja nekünk, hogy minél inkább nagykorúvá leszünk az Egyház nagykorúsodásában, annál inkább az Ige stílusában legyünk otthon a szentháromsági életben, vagyis annál inkább alkalmazkodjunk Atyánkhoz.

* * *

Aki a gyermekség rejtettségében él, azt védi a közösség: hitét és ebből fakadó életét védi elsősorban a keresztény család. Vagy ha nem, védi gyermekvolta. Gyermek nem üzheti el magától a keresztségben kapott Szentlelket, nincs benne még képesség az ilyen nagy horderejű döntésekre.

A felnőttkor hajnalán ez a védettség gyengülni kezd. Egyre inkább a maga erejére kell támaszkodnia a serdülőnek. Földi ügyeiben, az emberi élet kérdéseiben, sőt viharaiiban is. Ugyanígy a természetfeletti minőségű emberi életét is egyre inkább kezdi a saját felelősségére élni vagy nem élni.

Az élő hitben, a jézusi életben megmaradni, ehhez erő kell. Talán ezt akarta szimbolizálni Urunk, amikor a Szentlélekkel való felkenetése után a pusztában engedte magát megkísérteni a hármass kísértéssel, amely minden felnőtté váló ember nagy próbatétele: az érzékiség, a bűrvágy és a kevélység.

Serdülő korban külön nehézséget okoz még a hűség tekintetében az az ösztön, amely önállóságra törővé teszi a felnőtté válni kezdőt. Bizony

nehéz ilyenkor hűségesnek maradni a szülőktől és nagyszülőktől örökölt életformához. Ehhez járul a fokozott szégyenkezési hajlam. Ez visz rá sok fiataalt arra, hogy szégyellje akár szavaival, akár magatartásával Atyjának vallani Istent.

Istenünk ismeri gyöngeségeinket. Nemcsak egyszerűen mellénk áll, és segít, nemcsak a kezét nyújtja, hogy belekapaszkodhassunk egész életünkben. Atyánk Jézus által olyan istengyermeki életerő beáramlására nyitja meg lényünket a bérmálásban, amely erős, ellenálló, szilárd kitarásra alkalmas élet lehetőségét adja. A homlokra krizmával rajzolt kereszt nemcsak szimbolizálja az erős emberek életét, hanem meg is adja a szentségi szó erejében. A bérmálás kegyelme értőbb, bátrabb, szilárdabb, hűségesebb életre képesít, és persze kötelez is, mint a keresztségen kapott.

A bérmálás szorosabb egységet hoz létre a megbérmált és Isten népének szent közössége között. Azt szokták mondani, hogy közösségben az erő. Ez igaz, de magunknak is be kell vallanunk az igazságot: éppen manapság nem olyan közösség az Egyház, amely lélektanilag erősíteni tudna. Sőt, egy kicsit arra is alkalmas, hogy taszítson. Túl sok botrányról hall a ma embere az Egyház történelmével kapcsolatban, és sok a saját maga által tapasztalt is: a jámborkodó asszonyok ferde, mágikus, babonás, minden étellel ellenségeskedő vallásosságától kezdve a klérusban megnyilvánuló visszasságokig.

A bérmálás folytán Isten gyermekének fokozott tudatossággal kell vállálnia az Egyházhoz tartozást. Kinyílt szemű fiatalnak ez nem könnyű. Emberi erő bizony kevés arra, hogy felülemelkedjék az Egyházban tapasztalható taszító jelenségeken. Erre legfeljebb valamiféle fanatizmus lenne hajlandó, de nem ezt kívánja tőlünk az Élet Istene. A fanatizmus ugyanis életidegen magatartás, és ellensége az életnek. Nagyon kell tehát a bérmálás új minőségű szentségi kegyelme. Az az istengyermeki élet, amely értő és erős, amelyben van bölcsesség és hűség, értés és szeretet.

Itt újra kell hangsúlyozni: nincs két életünk nekünk jézusiaknak. Ha tehát a bérmálás nyilvánosságra szánttá, értőbbé, erősebbé, hitvallóbbá alakítja életünket, ez nem az úgynevezett hitéletre vonatkozik csak, különösen nem arra, hogy a vallásosság fitogtatására vagy harcok propagálására, valami csak azért is jámborkodásra indítson és segítsen.

A Szentlélek Ajándéka egész-egy életünket teszi értőbbé, bátrabbá, istengyermekségünk jó illatát árasztóvá. Azt az életünket, amely tulajdonképpen azonos minden ember életével, de amelyet egészében Jézus stílusában élünk. Nagyon félreértene a bérmálást, aki csak a kifejezetten

vallással összefüggő gyakorlatokban való elszántság szentségének tartaná. Minden szentség az egész és egy emberi életet teszi új minőségűvé, olyan természetfeletti életerő belénk áramlásával, amely belegyökerezik emberi és emberinek maradó lényünkbe.

A Szentlélek szentsége nem nyíltan vallásossá tesz, hanem istengyermekségét nyíltan vállaló, teljesebb és egyre teljesebbé váló emberré. A bérmlás kegyelme – ha hagyjuk és akarjuk – átjárja munkás, emberek különböző közösségeiben élő, mindenféle közös emberi és egyéni feladatot hozó, testben élt, a világot humanizáló, örvendező és bánkódó, komolyságban és szórakozásban egyaránt a kiteljesedést kereső egész-egy életünket.

Megerősítésünk az istengyermekség találkozás-életére

A kifejezett egyházi tanítás a bérmlás szentségének hatásáról roppant szűkszavú. Körülbelül annyi, amennyi már III. Ince pápának Vazul érsekhez írt (1204) levelében olvasható: a megerősítés szentsége a Szentlélek által növekedést és erőt ad, ti. a kegyelemben és a hitben. Ehhez még annyit lehet hozzátenni, hogy új, a keresztségi karaktert teljesebbé tevő jellegzettséget ad erre a megnövekedett és erősebbé vált istengyermeki életre. Próbáljuk most a találkozás teológiai szempontjából kibontani ezt a szűkszavú tanítást az élet számára!

Mivel az istengyermeki élet természetfeletti találkozásunk élete az Atyával, ezért e találkozás gazdagságának és intenzitásának növelésére és erősítésére kell gondolnunk: a megbérmlt ember gazdagabb és intenzívebb módon tud mindenben úgy találkozni Istennel, mint Atyánkkal. De mit jelenthet ez közelebről?

Induljunk ki abból, hogy az Atyával való állandó jellegű, egész lényünket és életünket követelő találkozás nem egyéni – ez az egyik itt fontos szempont –, és nem közvetlen, a világot kikapcsoló találkozás – ez a másik világosságot gyújtó szempont. Tehát nem egyénileg, hanem személyesen ugyan, de az Egyház közösségében kell találkozunk az Atyával életünk minden tudatos mozdulatában – vagyis személyes-közöségi módon. Ez a közösségbe illeszkedő és a közösséget építő, tehát a közösség találkozását az Atyával teljesebbé tevő személyes találkozásunk az Atyával más jellegűvé válik akkor, amikor elérkezünk értelmünk teljes kibontakozásának életszakaszába, a serdülés kezdetére. Amint megváltozik ebben a korban a gyermek családba épülésének és a család

életében való részvételének jellege, úgy változik az Egyházanyához való viszonya, az Egyház közösségében, családjában – értem itt a kis hit-közösségeket is, az összegyházat is – élt élete.

A családban való élet a serdülónél két irányban változik meg, mégpedig ellentétes két irányban. Egyrészt tudatosabbá válik a családban betöltött szerepe, és ezzel együtt aktívabbá is: résztvesz a család életének megszervezésében, a közös munkákban, esetleg anyagilag is kezd besegetíteni. Másrészt viszont működésbe lép benne a családtól elszakadás ösztöne: megkezdődik az ösztönös orientáció részben a szélesebb közösségek felé, másrészt pedig a maga alapítandó új családja felé.

Ugyanez játszódik le az Egyházba tartozás síkján is. Ott is hat a két ellentétes ösztönös erő. Nos, ezért van szükség ebben a korban új minőségű isteni életerőre, kegyelemre. A növekedés a Szentlélek által azt jelenti, hogy megfelelő, új minőségű természetfeletti életerőt közöl vele a Szentlélek, hogy ennek segítségével valóban aktívan tudjon bekapcsolódni az Egyház önmagát építésének nagykorúsodásának munkájába. A megerősítés pedig arra vonatkozik, hogy megerősödjék a serdülni kezdő az Egyház iránti hűségben. Tehát hogy ne érvényesüljön az Egyházanyával és az istengyermekek szent közösségével szemben az a bizonyos elszakadásra orientáló ösztön. Amint a keresztségben való új életre születés egyenlő az Egyházba épüléssel, úgy az önállósulás ösztöne is nem elszakadást jelent az istengyermeki életben az Egyháztól, annak kis sejtjétől és teljes közösségétől, hanem önállóbb és tevékenyebb beleépülést – a bérmlásban kapott új minőségű istengyermekség erejéből.

Ez a kegyelemben való növekedés – ami elsősorban minőségi változást jelent – és megerősödés immár örök jellegű, ezért van az, hogy a bérmlás karaktert adó szentség: örökre erre az aktívan az Egyházba épülő életre jellegzi a Szentlélek krizmájával megjelöltet.

Ha most a másik szempontot nézzük; hogy ti. az Atyával való találkozásunk nem közvetlen, hanem a dolgokban, személyekben, feladatokban, örömekben és szenvedésekben stb. találkozunk vele, akkor a következőkre jövünk rá: a gyermek találkozása a világgal túlnyomórészt és alapvetően passzív, inkább csak élvezi a világot. A serdülni kezdő világgal való kapcsolata minden vonatkozásában (dolgok, személyek stb.) egyre aktívabbá válik. Istengyermeki síkon mindezt így lehet megfogalmazni: a keresztségi kegyelem alkalmasakká tesz bennünket arra, hogy mindenben, amivel vagy akivel találkozásunk van ebben a földi életben, az Atyával találkozzunk. Ez önmagában inkább passzív viszony, bár nem egészen csak az. Minden esetre, amint a gyermek természetes síkon

inkább arra van beállítva, hogy kapjon és elfogadjon a világtól, és amint serdülő korban kezd egyre többet maga is adni a világnak, így van ez kegyelmi életünkben is. A gyermek, ha istengyermek, a világot úgy fogja fel, mint Isten ajándékát neki, Isten szeretetének bizonyosságát látja mindenben, felfogja a hitben, hogy mindenben a Szeretet jön felé. A serdülő már inkább akar felelni is Istenének – bár ez egészen eddig sem hiányzott, de most kezd előtérbe lépni. Ez a felelet egyenlő a világ megszentelésével. Erre az aktivizálódó életre ad tettrevágyó lényünknek új kegyelmi minőséget a bérálás, vagyis teljesebb természetfeletti életerőt a világ megszentelésére: a megbérált élete így válik – ha maga is így akarja – Krisztus jó illatává, mert önmagát, a közösséget, a világot kedvesebbé tudja tenni Istennek, aktívabb életvezetéssel, életének aktívabb kisugárzásával.

* * *

A minél teljesebb megértés kedvéért most próbáljuk mindezt elmondani más fogalmakkal és más szavakkal. Mégpedig olyan fogalmakkal, amelyek a legősibben keresztények, de amelyeket az utóbbi évszázadokban a keresztény köztudat elfelejtett, és csak néhány évtizede iparkodnak a pápák és a legutóbbi zsinat újra ezeket ismét köztudottakká tenni, a hit és a keresztény élet teljességének érdekében. E fogalmak: próféta-ságunk, királyságunk és papságunk Krisztusban. Ezeket növeli, erősíti a bérálás. És mivel e három méltóságunk – és egyben feladatunk – nem három egymástól különálló valami, hanem egymással a legszorosabban összefüggenek, azért ennek kifejezésére mondjuk így: a bérálásban a Szentlélek új minőségű kegyelemmel növeli és erősíti bennünk a Krisztusban való próféta-i és papi királyságunkat. Erről kell most szólnunk.

Kezdjük az ún. királysággal. Az ember magától is tudja, amit a szentírás első lapja in megüzent neki Istene: arra vagyunk hivatva, hogy *urái* legyünk a magunk világának. Az ember az egyedüli a világban, aki tud és akar úr lenni, mert benne jelent meg a szellemiség, minden uralom alapja. Mikor a világ feletti uralmunkról beszélünk, nem szabad elfelejtenünk, hogy ennek alapfeltétele, hogy az ember uralkodjék önmagán: személyében is, de közösségében is. A személyeknek is, a közösségeknek is meg kell szervezniök a maguk életét, és kezükben kell tartaniök annak irányítását. Kénytelenek vagyunk erre, és egyben képesek is, mindkettő szellemiségünk-ből folyik. A teremtet, sőt a testhez kötött szellem nem képes közvetlen lényeglátásra, csak körül tudja járni a dolgokat, sok és

különféle, új és újabb szempontokat kell megragadnia, ezért állandóan döntésre kényszerül, tehát kénytelen dönteni, vagyis uralkodni önmaga és a közösségek életén. De ezt meg is tudjuk tenni, mert szellemiségünk nemcsak értelmi erővel jár, hanem szabad akarattal is.

Ezt az uralomra termettségünket gyakorolnunk kell mind személyes, mind közösségi, mind a világban élt életünkben. Ha nem tesszük, szét-hull egyéniségünk, kibíratatlanná válik közösségi életünk, és elvesztjük uralmunkat a világ felett, az fölénk nő, elnyom, sőt elpusztít bennünket. A hármas képességből és kötelességből – személyes, közösségi, világon való uralkodás – egyiket sem szabad elhanyagolnunk, mert akkor „elszabadul a pokol”. Akkor jönnek az egyéni tragédiák, a háborúk, és akkor kerekedik fölénk és lesz ellenségünk és pusztítónkká a technika.

Uralmunk önmagunk, közösségeink és a világ felett *csak prófétai* uralom lehet, mert nem lettünk önálló jogon mindentudók az ősbűnben, amint szeretttük volna. Uralkodásunk törvényeit Istentől kell megtudnunk, aki ezt meg is üzeni nekünk a világban, a természetben, önmagunk természetében is. Minden ember született próféta, mert valamennyien képesek vagyunk önmagunk, közösségeink és a világ törvényszerűségeiből kiolvasni Isten üzenetét, és ezt aztán munkánkkal, magatartásunkkal belemondani a világba, vagyis mind tökéletesebben humanizálni önmagunkat, közösségeinket és a mi egész világunkat.

Ilyen értelemben próféta minden tudós, minden feltaláló és alkotó, minden munkás ember, minden államférfi és minden gazdasági szakember, a társadalmi reformerek és a szabadsághősök, de a háziasszonyok is, és minden nevelő, sőt minden a maga életét tudatosan alakító ember. Valamennyien felismerjük és belemondjuk önmagunkba, a közösségekbe, a világba Istennek természetes úton – a törvényszerűsésekben – velünk közölt üzenetét. Az is próféta ilyen értelemben, aki nem fogadja el Isten létét, de a kiolvasott törvényszerűségek szerint vesz részt az emberiség uralkodásában, a világ humanizálásában.

Mindez természetes, „csak emberi” prófétai és királyi papságunk összefoglalása volt. A keresztség, majd teljesebb értelemben a bérmálás *Krisztus prófétai és papi királyságának* részescivé tesz bennünket, tehát istengyermeki, természetfeletti prófétai és papi királyságról van szó. Most erről eszmélkedjünk!

Kezdjük a papi méltósággal és kötelezettséggel. A papi hivatás alapvetően azt jelenti, hogy célra irányítani azt, amin uralkodunk. (Papi királyság.) Ilyen értelemben pap már a megkeresztelt, határozottabb formában a megbérmált – az egyházi rend szentsége csak a keresztyén pap-

ság teljességében részesít. Krisztusban való általános – tehát minden keresztényre kiterjedő – papságunk lényege az, hogy uralmunk alá hajtott önmagunkat, szent közösségünket és a mi egész világunkat meg kell szentelnünk, ami azt jelenti, hogy mindent az Atyával való természetfeletti találkozássra kell vinnünk: önmagunkat erre a találkozásra átadunk, személyünkben is, közösségünkben is, és ebbe az Atyának adott-ságba kell bevonnunk az egész világot is, amely ettől lesz egészen más, vagyis szent.

Krisztusban való szintén általános királyi méltóságunk és kötelezettségünk azt jelenti, hogy úgy kell uralkodnunk személyes és közösségi önmagunkon, úgy kell uralkodnunk a világon, úgy kell mindezeket alakítanunk, hogy elfogadható legyen az Atyaistennél. Elfogadható legyen arra, hogy Atyánk bennünket és bennünk a világot, minket viszont Krisztusban egybeforrt közösségünkben úgy fogadjon el, amint elfogadja Egyszülöttjét, a Szentlélekben magához ölelve őt. Szentté, egészen mássá kell tehát alakítanunk mindent, ami van. (Hogy ez nincs ellentétben természetes uralmunkkal, arról a következő pontban lesz szó. És arról is, hogy a természetfeletti papság sincs ellentétben a természetes emberi papsággal.)

Hogy tudjuk önmagunkat és világunkat szent közösségünkben szentté tenni, ahhoz szükséges természetfeletti prófétaságunk. Tehát az, hogy ne csak a természetből, hanem Isten természetfeletti kinyilatkoztatásából tudjuk kiolvasni és kellőképpen megérteni az üzenetet, hogyan kell gyakorolnunk királyi papságunkat, papi királyságunkat.

Úgy gondolom, ismétlésekbe bocsátkozás nélkül is minden olvasóm előtt világos már az eddig elmondottakból, mit jelent az, hogy a bérmlás szentsége teljesebbé teszi bennünk a keresztségben már megkapott istengyermeki méltóságunkat és feladatunkat: a minden keresztény számára általános, természetfeletti – mert a Jézusában részesedő – prófétai és királyi papságunkat. (Talán azt is értjük, hogy ugyanezt jelenti a másik két megfogalmazás is: királyi és papi prófétaságunk, ill. prófétai és papi királyságunk. Mindhárom kifejezés e hármas méltóság és elhivatottság egységét emeli ki, de úgy, hogy mindegyik annak egy-egy más szempontját helyezi előtérbe.)

Krisztus és az Egyház katonái?

Szokták úgy mondani, hogy bérálás arra erősít meg bennünket a hitben, hogy Krisztus Király bátor katonái, az Egyházért küzdő hős csapat tagjai lehessünk. Valóban, a bérálásról eddig elmondottak bizonyos harcosságra látszanak utalni, amennyiben ugyanis e szentség által aktívabbá válik prófétai, királyi, papi méltóságunk és elhivatottságunk. Emlekezünk aztán az ószövetség prófétáinak bátor harcaira, a régi választott nép vezetőinek, bírának, királyainak háborúira „Istenért és vallásuk szent hagyományaiért” – mint a Makkabeusok mondták. És a papok is harcoltak, az istentisztelet, a templom, az áldozatok, az ünnepek szentségéért.

Kétségtelen, hogy az önmagunk, a közösség, a világ feletti aktív uralomnak van valami harc jellege. Az Isten természetben és természetfeletti kinyilatkoztatásban közölt üzenetét belemondani önmagunkba, a közösségbe, a világba – ez nem megy küzdelem nélkül. És papságunk sem, hiszen harcolnunk kell az önistenítés ellen, az istengyermeki Atyáért levés érdekében.

Mégis, nem szerencsés ez a katonává avatás, Isten harcosává kenés kifejezés és kifejezetten szerencsétlen az e kifejezések mögött többnyire meghúzódo elgondolás. Mert katonának lenni – ez szembenállást jelent. Olyan megvédést, amelyben mások ellen védünk meg valamit vagy valakit. Ilyen szembenállás jogosult lehetett az ószövetség idején, amikor csak egy maroknyi nép volt Isten választottja és az isteni Bölcsesség hordozója. Az új és örök szövetségben azonban áldást nyert a föld minden nemzetisége. Ez azt jelenti, hogy meghívást nyert Krisztus közösségébe mindenki, aki ember. Aki elfogadta a meghívást, az nem szemben áll az elfogadástól még vonakodókkal vagy olyanokkal, akik egyszerűen nem ismerik a meghívást (vagy a helytelen, elégtelen igehirdetés miatt nem megfelelően ismerik).

Mi világosság kell legyünk a magunk hitből fakadó istengyermeki életével. A világosság csak bennünk és az Egyház fejlődő közösségében harcol a bennünk és Egyházunkban még meglévő sötétséggel. De a külső meg nem értés ellen nem harcolnia kell a mi világosságunknak, hanem a magunk életével – erre ad életerőt a bérálás – világosságot kell ajánlanunk mindenkinek.

Nem vagyunk katonák: nem akarunk ideológiai vagy pláne politikai harcban legyőzni másokat. Nemcsak nem akarunk, de keresztnységünk

nem is küld ilyesmire, a bérnálási kegyelem sem. Mi világítunk, és aki akarja, használja életünk világosságát.

Kovács vagyunk, és a kovács nem harcol a lizztellel. Ő maga is meg-erjedd lizzt, nem idegen, nem szembenálló a lizztellel. De jelenlétével hat a lizztre. Nem rábeszél, csak hat. Nem harcol és legyőz, csak hat. Így kell a megbérnálnak hatnia a világban. Nem vitával, meggyőzéssel vagy propagandával. Csak a lényéből és életéből sugárzó örömmel és békével, amely a Szentléleké.

* * *

De még tovább kell mennünk a katona-elképzelés elleni eszmefuttatásban. Nekünk nem szembenállnunk kell a világgal, hanem éppen együttműködni vele. A bérnálás nem szembenállásunkat fokozza a nem keresztény emberekkel, közösségekkel szemben. Ellenkezőleg: a velük való szorosabb együttműködésre képesít és kötelez. Ez onnét van, hogy az Egyház nem idegen test az emberiség kis és nagy közösségeiben, és nem áll szemben a nem keresztény emberiséggel. Az Egyház ugyanaz, mint Krisztus: új, nemes hajtása az emberiség fájának. Hangsúlyozni kell: egyetlen fájának. És mivel ehhez az egyetlen fához tartozik az új hajtás, vele együtt, szimbiózisban kell élnie. Ha nem így lenne, kárát vallaná a fa is, az új hajtás is. Az Egyház is mindig kárát látta, amikor nem akart együttműködni a nem katolikus emberiséggel. Ezt ismerte fel a II. Vatikáni zsinat, és ezért mondta ki, hogy a legszorosabb együttélést akarja az ún. „világgal”. Ha tehát a bérnálás szentsége azt eredményezi, hogy szorosabban és aktívabb módon épülünk bele az Egyházba, Isten szent népébe, akkor a bérnálás azt jelenti, hogy tudunk és kötelesek vagyunk szorosabban és aktívabban együttműködni az emberiséggel.

Mindez világosabb és mélyebben értett lesz talán, ha a prófétai, királyi és papi méltóságunkra gondolunk. A jézusi prófétai és papi királyság a belénk plántált kegyelem műve. A kegyelem pedig – ezt nem lehet eléggé megértenünk és tudatosítanunk – minőség, az emberi életnek lényünkbe gyökerező minősége. Krisztusi prófétaságunk, királyságunk és papságunk tehát egy *új minőségű, de általános emberi prófétaság, uralom és papság*. Mi nem olyan próféták vagyunk, akik szembenállunk a nem keresztény prófétákkal, vagyis a nem keresztény emberekkel. Nekünk ugyanaz a prófétaságunk van, amely minden embernek, csak természetfeletti minőségűvé lett. Mivel a minőség nem lehet egymagában, nem

lebeghet a légben, hanem csak valaminek a minősége lehet, azért jézusi prófétaságunk isteni minőségű, de emberi prófétaság.

Konkréten: Isten üzenetét nemcsak a kinyilatkoztatásból kell felfognunk, hanem mindenből, ami van (természetes kinyilatkoztatás). A természetes kinyilatkoztatás először is nem ellentétes a természetfelettil, nem lehet az, hiszen ugyanannak az egy Istennek üzenete mind a kettő. Másodszor pedig a természetes kinyilatkoztatás az összemberiségnek szól, és csak az összemberi közösség tudja, közösségi munkával felismerni. A fizikai, kémiai, biológiai, lélektani, gazdasági, társadalmi, sőt a természetes erkölcsi törvényeket az összemberiségnek kell közös munkával felismernie. Ebben az Egyház nem önállósulhat és nem lehet szembenálló vagy döntőbíró.

Amikor az Egyház ezt a tényt nem veszi figyelembe, akkor tiltja el a boncolást, bélyegzi a legsúlyosabb bűnnek a kamatot, akkor ellenzi a szükséges társadalmi és gazdasági reformokat. És az egyén, ha nem az összemberiséggel együtt akarja tanulni pl. a felebaráti szeretetet, akkor nem tudja, hogyan kell egy beteget ápolni vagy hogy nem megoldás a szegény néprétegek megsegítésében az alamizsna.

Ugyanígy állunk királyi hivatásunkkal. Nem szembenállás az sem az emberiséggel, mert akkor bomlasztás, a béke felborítása. Mi akkor tudunk uralkodni a világon, ha békességben összeférünk, ha együtt szabályozzuk az emberiség életét, és ha az istengyermekek egyek minden emberrel a világ humanizálásában.

Még általános papi hivatásunk sem szembenállás azokkal, akik nem fogadják el Istent vagy a természetfelettit. Mert az, hogy mi találkozni akarunk Atyánkkal, és ebbe a találkozásba bele akarjuk vonni a világot, semmiképpen sem ellentétes az általános emberi papsággal, amely azt jelenti, hogy az emberiség javára akar alakítani mindent. Ez a két cél nem ellentétes. Mi is úgy akarjuk megszentelni a világot, hogy emberivé tenni iparkodunk, együtt minden jóakarátú emberrel. Mert egy embertelen világ nem méltó arra, hogy átölelje az Isten. Tehát együtt haladhatunk, sőt kell együtt haladnunk a világgal, minden jót akaró emberrel, a mi reménységünk és hitünk, a mi istenszeretetünk nem ellentétes az igaz emberi törekvésekkel, csak túlmegy rajtuk: találkozni akar a szeretetben Istennel.

Persze nem szabad egyoldalúan túlhajtani az együttműködést. A prófétaságban kell együttműködnünk, tehát abban, hogy a világból kiolvassuk életünk törvényeit. Nem szabad együttműködnünk abban, ami nem a természetből, önmagunkból és a világból akarja tanulni az emberi éle-

tet, hanem ezek ellenére. A valóságból azt olvassuk ki pl., hogy az emberiség jólétéhez béke, társadalmi és gazdasági kiegyenlítődés felé haladás kell. Nem próféta tehát emberi értelemben sem – és nem uralkodója, hanem tirannusa, nem is papja, hanem megrontója az emberiség jólétének – az, aki háborút akar és készít, aki a kizsákmányolást, a faji megkülönböztetést, a társadalmi igazságtalanságok fenntartását akarja. Az ilyen áramlatokkal, az ilyeneket akaró emberekkel nem működhet együtt Isten gyermeke, mert ez nem prófétai együttműködés lenne, hanem a prófétaság megcsúfolása.

* * *

Összefoglalásul ezt lehetne mondani: a bérmlás szentsége állandó jelleggel megerősít bennünket emberségünkben, mégpedig istengyermeeki emberségünkben, hogy természetfeletti minőségű életerővel tudjuk vállalni örök emberi életünket, prófétai és királyi papságunk aktív és mind tökéletesebb gyakorlását az Egyház és az emberiség közösségében. A Szentlélek a megerősítés szentségében aktív részvételre képesít és szólít fel, hogy szenteljük meg önmagunkat, az emberiség közösségét és a világot, vagyis minden erőnkkel alakítsunk úgy mindent, hogy megvalósuljon a nagy találkozás, amelyben Atyánk mindent magához akar ölelni Krisztusban.

A KRISZTUS MISZTIKUS TESTÉNEK SZOLGÁLATÁRA RENDELŐ SZENTSÉG

Az egyházi rend szentségének életereje

Atyánk arra hívott meg bennünket, embereket, hogy partnerei legyünk egy olyan szeretet-kapcsolatban, amelyben úgy találkozunk vele, mint Isten az Istennel. Ezt a csodálatos, a Szeretettel találkozó életet nem úgy akarta Urunk, hogy egyénileg lépjünk vele ilyen szoros és benső kapcsolatba. Úgy óhajt elfogadni valamennyiünket, mint egyetlen, összetartozó, új emberiséget, amely az ádáminak nemes hajtása, és amely annyira egy, annyira összeforrott, hogy lehet egy Testnek nevezni. Ennek az egy Test új emberiségnek csak azért lehet természetfeletti találkozása és végül örök egyesülése az Atyával, mert most szoros kapcsolatban van, a beteljesülésben pedig egészen egybenőve lesz az egy Fejvel, aki a Krisztus.

Önmagában az embereknek bármilyen tökéletes egyesülése képtelen olyan partnerségre lépni Istennel, amelynek alapvonása bizonyos egyenrangúság, tehát amelyben *Atyánk* az Isten. Az egy Testté organizált új emberiség azért tud Isten világában, valamiképpen egyenrangú félként a kölcsönös szeretet és egymásért levés kapcsolatára lépni az Atyával, mert egyesült Jézussal, aki személyében Isten, és vele egyként szeretheti az Atyát, és benne szereti az egy Testet az Atya. A Krisztushoz mint Fejhez kapcsolt új emberiség így titokzatos módon részesül Jézus szent emberségének kiváltságában, hogy – ha nem is édes, de – fogadott gyermeke lehet az Atyának.

Jézus azt mondta, nem azért jött közénk, hogy mi szolgáljunk neki, hanem azért, hogy ő szolgáljon nekünk. Ez nemcsak értünk vállalt kereszthalálára vonatkozik. Amikor Jézus megdicsőülésében összentséggé lett, úgy lett a Fejünk, hogy nem parancsolni, kívülről irányítani akar bennünket, hanem szolgálni, most is, az Atya jobbán, sőt mindörökre: a hűségesen reá váró szolgákat asztalhoz ülteti, és szolgál nekik.

Jézusnak a Testet szolgáló élete három szempontú. Ő számunkra az Út, az Igazság és az Élet. Más három szóval is ki lehet fejeznünk az ő misztikus Testet szolgáló Fej-funkcióját: Jézus számunkra az egyetlen Proféta, Király és Főpap.

Urunk nem utat mutat számunkra, átadva nekünk Isten utasításait, hanem ő maga az Út. Mert az ő lénye és élete az egyetlen, amely természetfeletti módon tud találkozni az Atyával. Ha a hozzákapcsolt, a beléoltott Test szeretet-kapcsolatban akar lenni az Atyával, hozzá kell idomulnia Jézus életéhez, alapmagatartásához. Amint Jézus nem egy aprólékos parancsok által leírt életutat járt végig, hogy megtalálja az Atyát, hanem lényében volt olyan, hogy a Találkozás Lelke kapcsolta össze élete minden pillanatában az Atyával kimondhatatlan szeretetben, úgy nekünk is hozzá kell idomulnunk – Krisztust kell magunkra öltönnünk –, hogy a Szentlélek erejében lényünk és életünk alakuljon úttá, vagyis olyanná, hogy a természetfeletti találkozás állandó jelleggel létrejöjjön, a végén pedig egyesülésben érje el örök csúcát és boldogságát.

De hogy Utunk lehessen Jézus, tehát hogy tudjuk őt magunkra öltöni, hogy tudatosan hozzá alakulhassunk, ahhoz kell, hogy ő Igazság is legyen számunkra. Ez azt jelenti, hogy benne – lényében, életében, magatartásában, egyéniségében, tetteiben és tanításában – elégségesen fel tudjuk ismerni, hogy miért Út ő, hogy mi az az ő életében, amelynek révén a szeretet állandó találkozásában él az Atyával. Urunk valóban úgy jelent meg köztünk, úgy élt a mi világunkban, olyan tetteket hajtott végre és úgy tanított, hogy Igazságunkká lett. Vagyis benne és szavaiból felismerhetjük, milyenné kell alakulnunk öbenne, hogy vele egyként találjuk meg a számunkra immár egyedül elég Valakit.

De mindez nem lenne elég, ha Jézus nem akart volna mindörökre a mi Életünk is lenni. Mert olyan Út ő, aki nem lehet követhető pusztán csak emberi lény vagy akármilyen tökéletes más teremtmény számára, aki semmi más, csak teremtmény. Aki nem emelkedik teremtmény-mivolta fölé, sohasem találkozhat Istennel mint Atyjával, bármilyen sokoldalúan és alaposan oktatják ki az ilyen típusú szeretet-kapcsolatra. Jézusnak emberi élete is természetfeletti, tehát valamiképpen több, mint teremtményi (hogy hogyan, az hittitok, mert nem érthető számunkra, hogyan lehet Jézus embersége teremtmény is, mert az, és mégis felülemelkedett a pusztán teremtményi léten), tehát a „csak ember” számára egyszerűen megtanulhatatlan. Csak aki legalább lényének és életerejének minőségében túlnő teremtmény mivoltán, az képes Jézust öltöni magára,

és így az egyenrangúak kölcsönös szeretetében átölelni az Istent. Ezért akart Urunk az Élet lenni számunkra: szent emberségébe oltott, hogy az ő istengyermeki élete áradjon el bennünk állandó jelleggel.

Mindebből nyilvánvaló, hogy az egy Testbe egyesült új emberiség csak azért tud találkozni az Atyával, mert szolgálkává lett Jézus Krisztus, aki mint a mi Fejünk árasztja belénk a maga életét, hogy azt az ő arcán és az ő szavaiból megismerve mi is tudatosan éljük, és így alakuljunk hozzá életünkkel és egész lényünkkel.

Mindezt szükséges volt összefoglalnunk, hogy megértsük az egyházi rend szentségének lényegét. Arról van szó ugyanis, hogy Urunk nem közvetlenül gyakorolja az Egyházban az ő Fej-funkcióját, hanem általa kiválasztott és felszentelt emberek által. Egyeseket ugyanis – akiket szerpapoknak, papoknak, püspököknek nevezünk, a szentségben való részesülés fokai szerint – egészen különleges módon olt be önmagába. A keresztség és a bérálás a misztikus Testbe illeszt be bennünket. Az egyházi rend szentsége a választottakat Krisztusba mint Főbe oltja be. Azért, hogy bennük és általuk szolgálja megdicsőült Urunk az egy Testet. Amint az emberi testben is a fej nem közvetlenül irányítja a testet, hanem az idegrendszer közbejöttével.

Az egyházi rend szentsége – három fokozatának megfelelően egyre kiteljesedő mértékben – egészen kiváló értelemben – tehát nemcsak úgy, mint minden keresztényt – teszi a felszentelteket Krisztusban prófétákká, pásztorokká és papokká. Így ők Jézussal titokzatos, belső kapcsolatban lévő próféták, akik tanító és életet adó (szentségi) igékkel szolgálják az Egyház minden tagját, sőt az egy Test növekedését is. Ugyanakkor pásztorok, akik Krisztus királyságában részesülve szolgálják az Egyház egész, szerves közösségét abban, hogy egyre tökéletesebben Krisztust öltse magára, így alakítva életét ahhoz, aki számunkra az Út. Végül papokká is lesznek a felszenteltek, mert Jézus általuk valósítja meg Isten egész népének végső Atyára találását, ami azt jelenti, hogy a papság működése folytán válik befejezett tényé, hogy elfogad és magához ölel bennünket, kedves és igazi gyermekeiként az Atya.

Minderről most részletesebben kell beszélnünk. Elöljáróban ennyit állapítsunk meg: az egyházi rend szentsége egészen különös életerőt ad a felszentelteknek, amely arra szolgál, hogy Jézus általuk és bennük, velük egyként gyakorolja az egy Testet éltető, kormányzó és célhoz vezérlő Fej-funkcióját az Egyház misztikus közösségében. Tegyük még hozzá: az egyházi rend is karaktert adó szentség, tehát mindörökre – nemcsak

a földi, hanem a mennyei életre is – arra jellegzetté tesz, hogy Jézussal egyként legyünk örök közvetítők. Nem mint olyanok, akiket Urunk kiemelt az Isten népéből, hanem mint olyanok, akik az Egyház közösségében maradván töltenek be különleges életfunkciót a Test életében.

Az élet Igéjének prófétái

Urunk apostolaira és azok utódaira bízta igéjét. Ez azonban nem egy valamilyen tan, életbölcesség átadását jelenti, amilyen ezerféle volt, van és lesz is még a világon. Nekünk Valakit kell hirdetnünk. Ahogyan Szent Péter mondta: „Megparancsolta nekünk, hogy hirdessük és tanúsítsuk, hogy ő az . . .” (ApCsel 10,42)

Az ige hivatott – mert erre felszentelt – hirdetői Krisztust kell hirdes-sék, Istennek emberré lett Fiát. Ez azért fontos különbség, mert egy tant könnyebb elfogadtatni az emberekkel, mert mindig akadnak, akik egy életbölcsességet vonzónak és megfelelőnek találnak. Sokkal nehezebb tanúsítani, mintegy bizonyítani azt, hogy egy általunk nem ismert zsidó ács munkás személyében maga az Isten. Ilyesmit csak emberi tehetséggel, felkészültséggel és apparátussal igazolni egyszerűen lehetetlen. Ha tehát Urunk megparancsolta, hogy bizonyítsuk, hogy ő az, akkor fel kell tételeznünk, hogy megbízó szava teremő parancs, amelyet a szentségben közöl velünk. Tehát: akit papságra szentelnek, annak az élet Igéjét hirdető szava különleges, természetfeletti erővel bír. Éles karddá lesz, amely a szív mélyéig hatol. Ugyanolyan hatású, mint Péter apostolé pünkösdi napján: „E szavak szíven találták őket.” (ApCsel 2,37) Nem kényszerít az igehirdetés senkit, de olyan ereje van, hogy aki nem áll ellent neki, arra érvényesek Szent Péter szavai: „Amit az evangélium hirdetői a mennyből küldött Szentlélek erejéből – ezt vonatkoztathatjuk az egyházi rend szentségében a felszentelteket ért teremő parancsra – közöltek veletek, annak szemlélése még az angyalokat is vággyal tölti el.” (1Pt 1,12)

Ha pedig valaki úgy gondolja, hogy nemcsak a papok ajkán van ilyen ereje Krisztus igéjének, mert pl. a keresztyény édesanyák is hitet tudnak kelteni gyermekeik lelkében, akkor felelhetném azt, hogy amint van vágykereszttség, tehát amint a kegyelmet belénk teremő isteni szó a „hivatalos utat” mintegy megkerülve is érheti a lelket, úgy az isteni ige – rendkívüli módon – szíveket megnyitó éles karddá válhat bárkinek ajkán, sőt akár írott betű útján is, de nem ez a rendes út. Csakhogy itt nem erről van szó, ti. hogy az anyák vagy mások ajkán válik különleges, hitet ébresztő

erejűvé az ige, hanem arról, hogy a gyermeket, akinek anyja a hitet oktatja, már érte az élet Igéje, mégpedig a keresztség szentségi szavában. Az ő lelkét nem kell már megnyitani, mert nyitott a szentté tevő kegyelem erejében.

Ez átvezet bennünket az egyházi rend szentségének másik gyümölcse felismeréséhez. Ez a szentség a benne részesülteket képesekké teszi teremtő, életet közlő, szentségi igék kimondására. Erről – úgy gondolom – felesleges lenne bővebben tárgyalnom, az eddigiekből világos, miről van szó.

Két dolgot azonban még szükséges megemlíteni. Az egyik: az ige nemcsak arra való, hogy elhiggyük, és ezzel igazmondónak valljuk Istenünket. Urunk azért tanított bennünket szavával, tetteivel, magatartásával, egész lényével és életével, végül a Szentlélek elküldésével, hogy a magunk számára érteni és így tudatosan élni tudjuk az isteni minőségű életet. Említettük, hogy a keresztség a kegyelem szívbe írt törvénye és a hit belénk plántálása révén minden kereszténynek megadja ezt az ún. belülről értést. Nos, az egyházi rend szentsége ehhez kettőt ad hozzá.

Először azt, hogy az ige küldetett hirdetője ne csak a maga számára értse Jézust és az ő istengyermeki életét, hanem a legkülönbélebb emberek számára is. Mégpedig úgy – és ez a második gyümölcs –, hogy ne csak értse, hanem mások számára el is tudja mondani.

Ezzel kapcsolatban nem árt ismét utalni arra, hogy mindenféle kegyelem *minőség* csupán, amely hordozót kíván, hogy érvényesülni, létezni tudjon. Tehát: ha a felszentelt értelme természetfeletti minőségű élet-erőben részesül, hogy ti. minden ember számára tudja érteni és hirdetni az ígét, akkor ez nemcsak képesség benne, hanem feladat is. Tehát kötelesek vagyunk mi igehirdetők értelmünkkel és életünkkel elmélyedni az igében, és kötelesek vagyunk arra is, hogy képezzük magunkat az igehirdetés gyakorlatában. Csak az nőhet a kegyelemben, aki ezt a két köteletséget el nem mulasztja. Hogyan értheti az isteni minőségű életet mások számára, aki a maga számára sem iparkodik kellően felfogni? És hogyan hirdetheti mások számára felfoghatóan az üzenetet, aki nem tördök az információközlés legelemibb szabályaival sem?

A másik dolog, amit tudnunk kell még az egyházi rendben kapott prófétai hivatásról, az az, hogy a püspökké szenteltek az említettek felül még olyan isteni minőségű életet is kapnak, amely alkalmasakká teszi őket arra, hogy tagjai legyenek annak a kollégiumnak, amelyet úgy hívunk, hogy tanító egyház. E kollégium feladata – Róma püspökének fő-

sége alatt – tisztán megőrizni és tévedés nélkül tanítani az Egyházra bízott ígét.

Ezzel látszólag – ha vázlatosan is – elmondtunk mindent az igének arról a szolgálatáról, amelyre az egyházi rend szentsége képesít és küld. Van azonban itt egy dolog még, amiről elméletben is, gyakorlatban is meg szoktak feledkezni, pedig elkerülhetetlenül szükséges lenne tudatosítanunk ahhoz, hogy Krisztus Testében rendben menjenek a dolgok.

Arról van szó, hogy ha a felszenteltek – tehát a hierarchia és a klérus – igeszolgálatáról csak ennyit mondunk és tartunk, akkor ez egy bizonyos szakadáshoz vezet az Egyházban. Ezen az alapon ugyanis különválnak két élesen elhatárolt, sőt egymással valamiképpen szemben álló közösség az Egyházban: a tanítók és a tanulók. Ez pedig nagyobb baj, mint gondolnánk.

Vegyük először a kevésbé lényegeset, a lélektani szempontot. A nevelés és az oktatás tudománya már meglehetősen régen rájött arra, hogy sokkal eredményesebb a tanítás, ha az valamiféle együtt felfedezése az igazságnak a tanulókkal; ha a tanulásban a tanulók nemcsak befogadók, tehát nemcsak passzív szerepet játszanak, hanem ha aktivizálódnak a tananyag felismerésében. A hívek is unják, hogy őket csak tanítják; hogy ők azok, akik nem tudnak semmit, akik maguktól nem képesek rájönni semmire, akiket vasárnapról vasárnapra csak oktatni kell.

Persze nem ez a lélektani „botrány” az alapja annak, hogy szová tesszem a dolgot. Ha Jézus úgy rendelkezett volna, hogy az Egyházban váljanak szét a tanítók és tanítottak, biztosan így lenne jó, és senkinek sem lehetne ellene egyetlen szava sem. Csakhogy Jézus nem így gondolta és nem így rendelte. Ő úgy akarta – és erre a képességet a keresztség, elsősorban pedig a bérmlás szentségében minden kereszténynek megadta –, hogy a hitben való megismerés az egész Egyháznak, mint szerves egésznek közös ügye legyen. Mintha ezt felejtettük volna el, és talán ez az egyik oka korunk hitbeli válságának, és biztosan oka annak, hogy hitünk – és ennek következtében Krisztusba öltözöttségünk – még nem eléggé érett.

Hogy ezzel az üggyel kapcsolatban világosabban lássunk, át kell gondolnunk a hitet, mégpedig úgy, amint az szükségképpen az Egyház hite.

Az Egyház hite

A hit életjelenség, az istengyermeki élethez tartozó, azzal együtt adott megismerő képesség. Ez most azért fontos, mert rá kell eszmélnünk: ha istengyermeki életünk szükségképpen élet az Egyházban, akkor hitünk sem lehet egyéni hit, csak az Egyház hite bennünk. A keresztségben úgy születünk természetfeletti életre, hogy az Egyház szült bennünket, befelé való szüléssel, tehát önmagába, a Krisztussal egy Testbe beleépítve minket. Ez az Egyházba építettségünk azt jelenti, hogy minden természetfeletti moccanásunk az Egyház mozdulata, és személyes istengyermeki életünk csak együttélés lehet az Egyházzal. Ha tehát a hit a természetfeletti élet életjelensége, ebből az következik, hogy személyes hitünk együtthívés az Egyházzal. Tehát hitünk egyrészt az Egyház közös egy hitét gazdagítja, másrészt hitünknek igazodnia kell az Egyház hitéhez.

Kezdjük az elsővel: hitünk az Egyház hitét gazdagítja. Az embernek tanulnia kell életét, mégpedig kiolvasva önmaga és a világ törvényszerűségeiből. Ezzel kapcsolatban két tényt kell észrevennünk. Először azt, hogy az ember sohasem tudja annyira a maga életét, amennyire tudnia lehetséges. Az emberiség sem: amíg ember lesz, mindig jobban bele fogunk tanulni saját életünkbe. A másik tény: ez nem lehet egyéni feladat, csak az összemberiségé. Nem lehet még csak elgondolni sem, hol tartana még az emberiség, ha mindenki egyénileg akarná tanulni emberi életét, nem az emberiség közösségében. Hogyan tudná egy valaki akár csak azt kellőképp kiokoskodni, miként kell óvnia egészségét? Viszont az is kézenfekvő, hogy az emberiség nem egy elvont létező, hanem személyek közössége. Tehát – képességei és adottságai szerint – minden egyes embernek valamiképpen hozzá kell járulnia az emberi élet közös megtanulásához. Azt sem árt tudnunk, hogy talán egyetlen ember sincs, akitől a többiek legalább valami nagyon kicsit ne tudnának tanulni az emberi módon élés tudományából.

Mindez áll istengyermeki életünkre is. Azt is tanulnunk kell, amíg el nem jön a mennyei látás világossága. Jézusi életünk megtanulásával éppen úgy sohasem vagyunk készen, mint emberi életünkével. És amint az emberi élet megtanulása nem lehet egyéni feladat, ugyanúgy közösségünk, az Egyház feladata megtanulni az istengyermeki életet. Most sokan talán arra gondolnak, hogy az Egyház tanítja gyermekeinek a jézusi életet, mégpedig az ún. tanító egyház. Nos, erről is lesz szó. De előbb talán nem árt észbe vennünk egy másik tényt. Azt, hogy a krisztusi élet megtanulá-

sára nemcsak a pápa és a zsinatok hivatottak, hanem minden egyes keresztény. És minden egyes keresztény személyesen is kapott hitet, vagyis olyan értelmi fényt, amelynek révén képes megérteni a maga élete számára a kinyilatkoztatást.

Ez nemcsak azt jelenti, hogy képes igaznak tartani, amit a tanító egyház, hogy higgyen, elébe ad. Minden keresztény képes olyan felismerésekre saját természetfeletti életével kapcsolatban, ami esetleg túlmegy az Egyház hivatalos tanításán, tehát ami előbbre viszi az egész Egyház beletanulását a jézusi életbe, mert az eddigieknél többet értett meg Isten belső világáról, vagy arról, hogyan kell azt emberi módon élnünk. Téves elgondolás lenne, ha valaki azt mondaná, hogy az Egyház hitének, vagyis a természetfeletti élet belső megértésének előbbre vitele a tanító egyház feladata. Ez valamennyiünk személyes-közösségi munkája kell legyen.

Talán három olyan szempont van, amelyre érdemes figyelni ezzel kapcsolatban. Az első, hogy az ember istengyermekségében is ember marad, és személyes emberségének hozományát magával viszi természetfeletti életébe is. Aki tehát valamiben kiválik mint ember, jézusi életében is kiváló marad azon a területen. Így pl. az értelmi képességeknek egész skálája segíti a keresztény élet titkainak felismerését. Itt kerül előtérbe a teológusok szerepe. De nem szabad felednünk, hogy amint emberi életünkben sem csak a tudósok fedeztek fel mindent, hanem például praktikus érzékkel megáldott mesteremberek, úgy a krisztusi életben is sok mindenre rájöhetnek olyanok, akik nem tanultak teológiát. Így például a vallási türelem, a vallásszabadság és az ökuménizmus gondolata sokkal régebben jelentkezett az egészségesen gondolkodó egyszerű hívek körében, mint a teológiában és a hivatalos zsinati állásfoglalásban. Azt is észre kell vennünk, hogy azért vagyunk olyan különfélék mi emberek, hogy így különféle beállítottságunk szerint minél sokoldalúbban ismerjük meg Krisztust és az ő életét. Mindebből az a tanulság: a teológusoknak és a tanító egyháznak talán jobban kellene figyelniök Isten egész népére, a keresztények gondolataira.

Az emberi képességek mellett az istenszeretet nagyobb foka is olyan valami, ami mélyebb meglátások forrása. Az Egyház hite nem hittételek sorozatának igaznak vallása, hanem Isten belső életének felismerése Krisztus arcán. A hit kiteljesedése abban áll, hogy egyre jobban felismerjük, amit Isten nekünk a kegyelemben ajándékozott (1Kor 2,12), tehát a jézusi életet, ami az Ige élete emberi természetben, és amihez idomulnia kell a mi életünknek. A kinyilatkoztatott igazság mindig a magunk életének igazsága. Aki tehát teljesebben éli a természetfeletti éle-

tet, az mélyebben is lát. Innét a szentek – a teológiában eléggé figyelembe nem vett – felismerései.

A harmadik felismerés-forrás kinek-kinek egyéni helyzete. Egyetlen példát mondok: a házasság. A házasság szentsége istengyermeki életünk különleges, a házasság állapotnak megfelelő minőségű kegyelmére nyitja meg a lelket. Ez viszont azt jelenti, hogy a házasság szentségében részesültek képesek egyre mélyebben felfogni a jézusi életnek azokat a vonatkozásait, amelyek a házasságban nyilvánulnak meg. Ez nemcsak a házasság és családi életnek keresztény módon való élésére vonatkozik, hanem arra is képesek a házastársak, hogy a Jézus–Egyház viszonytal és az Egyház közösségi életével kapcsolatban is mély felismerésekre jussanak. Nem lenne tehát káros, ha a teológusok és a cölibátusban élökből álló tanító egyház a házassággal kapcsolatban is, az Egyház közösségi életével kapcsolatban is, a szolgálat szellemével kapcsolatban is figyelnek a keresztény házasságok életét és véleménynyilvánításait.

Persze nemcsak a házassággal kapcsolatban van ez így. Mielőtt tilossá tették a kamatot vagy a boncolást, nem ártott volna keresztény gazdasági szakemberekkel illetve orvosokkal alaposabban megbeszélni ezeket az ügyeket. Ugyanezt lehet mondani a darwinizmus és a szocializmus ügyével kapcsolatban is.

Ezt persze nem én találtam ki, és nem én mondom a hierarchiának címezve. Minderre a tanító egyház döbbsent rá, és tanította a II. Vatikáni zsinaton. Ami ebből paptársaim számára fontos, az ez: ne csak tanítani akarjunk, hanem szívesen és nyitott lélekkel tanuljunk egymástól és minden jézusitól: a teológusoktól is, de a Mari néniktől és Pista bácsiktól is, sőt a Misikéktől és Zsuzsikáktól. Lehet, hogy öök jobban szeretik, és ezért jobban értik Jézust és az ő életstílusát, mint mi. Az ószövétségi papok is a pásztoroktól tudhatták volna meg, hogy itt van már a Megváltó, ha egyáltalán hajlandók lettek volna figyelni bárkire is, aki nem írástudó.

Asszisi Szent Ferenc nem akarta, hogy követői teológiát tanulmányozzanak. Ez nem helyes álláspont, erre a Rend nagyon hamar rájött. De az a meglátás, amelynek alapján ilyen gondolata támadt Isten Szegénykéjének, nagyon is fontos, mondhatnám zseniális, Szentlélektől sugallt. Arra jött rá, hogy a hitbeli megismerés, Jézus mind tökéletesebb megértése nem a hittudósok privilégiuma, és nemcsak az ő kötelességük. Annak felismerése, amit nekünk Isten a kegyelemben ajándékozott – és erről szól az egész kinyilatkoztatás –, azt az egész Egyháznak, mint személyek közösségének kell mind gazdagabban és mélyebben felismernie, hogy mindig tökéletesebben élhesse. Persze igazában megfogalmazni eze-

ket a felismeréseket a teológusok tudják. Azért itt lényegében azt akarom mondani, hogy a hittudománnyal foglalkozók – professzoroktól kezdve a most abszolvált főiskolásokig, újmisék papokig – ne éljenek abban a bizonyos elefántcsonttoronyban. A teológia elméleti tanulmányozása mellett ne mulasszák el figyelni Isten egész népét, a hívek között megnyilatkozó gondolatokat Istenről és a krisztusi életről.

* * *

Most következék az érem másik oldala! A hitben való gazdagodás és elmélyedés az Egyház feladata, mint közösség, benne szerepe van minden megkereszteltnek. De ez az előrehaladás a kinyilatkoztatás egyre tökéletesebb felismerésében az Egyháznak mint *szerves* közösségnek feladata. Jézus elgondolásában az Egyház nem egyenjogú személyek közössége, hanem szerves egész, olyan, mint a test. A testben is különböző tagok vannak, sajátos köteleességekkel. Az Egyház Jézus Teste, mégpedig úgy, hogy ennek a Testnek felépítettségét, szervezetét ő maga, a Fej alapította meg. Úgy akarta, hogy legyenek olyanok az Egyházban, akik a kinyilatkoztatásnak hivatott őrei és tanítói: Péter és az apostolok kolégiuma, ill. ezek utódai.

A tanító egyház és a többi keresztény kapcsolatát ezen a téren legjobban a testünkből vett hasonlattal lehet megértenünk. Az étkezéssel kapcsolatban vannak felismerései a gyomrunknak, a gyengülő vagy elnehezdedő testi erőnknek, az idegeinknek, a szívünknek, a különböző jelzéseknek (pl. cukorbetegség, érelmeszesedés). Mindezeket az értelmünknek figyelembe kell vennie, velük kapcsolatban szakértőkkel konzultálnia. De végeredményben – esetleg még a szakértőkkel ellentétben is: a szervezet mondja meg nem egyszer, hogy mégsem volt helyes az orvosi javallat – az értelemnek kell döntenie étkezésünk ügyében. Ugyanígy az Egyházban: a tanító egyháznak figyelnie kell a teológusokra, Isten egész népére, annak természetfeletti ösztönösségének és felismeréseinek jelzéseire, de a felismert bizonyosságokat a tanító egyháznak kell megfogalmaznia és kihirdetnie, a teológusok és mások véleményéről ítélnie, a hit tisztaságán örködni.

A dogmák nélkülözhetetlenek. Bennük a saját hitét fogalmazza meg az Egyház. Pontosabban azt, hogy mit értett meg eddig bizonyossággal Jézus tanításából és életéből, ami ezt jelenti: a mi kegyelemben kapott életünkről. A dogmák nem akadályai az Egyház fejlődésének, hanem

biztosítékai. Persze nem végleg lezárt tételeket kell látnunk a dogmákban, és nem olyan kijelentéseket, amelyeket elég csak igaznak tartanunk.

A dogmák nem abszolút igazságok. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy nem biztosan igazak. Biztosan igazak, de sohasem a teljes igazság. A teljes igazság a valóság egészen kimerítő ismerete. Nos, mi emberek egyetlen porszemről sem tudjuk soha a teljes igazságot. Egyre több igazságot tudunk meg róla, de mindent sohasem fogunk tudni róla, még a mennyben sem. Mindentudó teremtmény nem lehet. A valóságot egészen átlátni csak Isten képes. És ha egy porszemről sem fogunk soha mindent megtudni, akkor a dogmákat sem szabad úgy tekintenünk, mint amelyek tökéletesen mindent elmondanak Istenről. Még azt sem szabad gondolnunk, hogy a dogmák mindent elmondanak, amit nekünk tudnunk lehet. A paruziáig tartó feladat teljesen felismerni és megérteni a kinyilatkoztatást.

Minden dogma igaz, de nem úgy, hogy visszaadja a teljes természetfeletti valóságot. Ezért kell állandóan nyitott lelkűeknek lennünk az új teológiai meglátásokkal szemben, és főleg az Egyház új és új hivatalos megnyilatkozásaival szemben. A legutóbbi zsinat például sok olyasmit tanított, amit mi nem vagy éppen ellenkezőleg tanultunk a teológián. Hogy olyan sok pap nem olvassa el a zsinati dokumentumokat, annak az az egyik oka, hogy úgy érzik, új úgysem lehet bennük, hiszen az Egyház tanítása nem változik.

De bizony változik: a fejlődés értelmében. Az Egyház a maga hivatalos tanítását sohasem kell megcáfolja. De tovább vinnie kell. Ezért nem szabad sohasem azt gondolnia senkinek sem, hogy ő már eleget tud a teológiából. Aki így gondolja, az vagy téved, vagy lusta, vagy nem szereti eléggé Istent, ezért nem akar minél többet tudni róla.

Mindezeket szükséges nagyon átgondolnunk, már csak azért is, hogy életnek érezzük kereszténységünket. A merevnek gondolt dogmák merő igaznak tartása nem élet. A dogma nem merev és nemcsak igaznak tartandó elvont tétel. A dogma annak megfogalmazása, mennyit értett meg eddig Isten népe bizonyossággal Isten üzenetéből, amely az ő belső életéről szól, és ugyanakkor a mi életünkről, akik részesedtünk az isteni természetben. A dogma mindig az életéről szóló igazság, abban segít, hogy élni tanuljunk: saját istengyermeki életünket. Aki teológiát tanul, a maga életét tanulja.

Isten népe zárandokút, tehát első Krisztushoz alakulás révén találja majd meg végleg a paruziában az Atyát. Ez a zárandokút éppen úgy személyes-közösségi jellegű, mint az istengyermeki élet mind tökéletesebb felismerése. A kinyilatkoztatásnak egyre teljesebb megértése éppen azt célozza, hogy mindinkább Jézus Krisztust tudjuk magunkra öltetni, azaz életünk alapállását addig igazítsuk az övéhez, míg vele végleg egybenőhetünk Isten eljövendő boldog országában.

Tulajdonképpen az Egyháznak, mint az egy Test közösségének kell megérnie arra, hogy menyasszonyból hitvessé lehessen az isteni Bárány örök menyegzőjén, a Fiú atyai házában, a Szentháromság belső világában. De mert az Egyház önmagukért felelős személyekből áll, és így alkot szerves egységet, azért Isten népének önérlelő munkájában részt kell vennie mindenkinek, aki tagja az Egyháznak, elsősorban a megbérmáltaknak. Akik azonban irányítják, megszervezik az Egyház belsőérésének, zárandoklásának útját, azok a püspökök és az ő segítségükre rendelt papok. Az egyházi rend szentsége arra ad természetfeletti életerőt a benne részesülteknek, hogy pástori tudjanak lenni annak a nyájnak, amelyhez ők maguk is tartoznak.

Nagyon lényeges ez az utolsó mellékmondat, megint csak olyan szempontból, hogy megőriztessék az Egyház szerves egysége. Ennek ugyanis egyáltalán nincs hasznára, ha olyan alapon jön létre bizonyos kettéosztottság az Isten népében, hogy benne elkülönülnek vezetők és vezetettek. Az igaz, hogy Krisztus pástorkirályi méltóságában és feladatában nem egyformán részesülnek püspökök, papok és hívek. De az is bizonyos, hogy a hierarchia és a klérus nemcsak vezető, a hívek pedig nemcsak vezetettek. Isten egész népének, benne személyesen mindenkinek részt kell kapnia és részt kell vállalnia az Egyház önmagát Jézushoz igazító önalakító munkájában.

Lehetne erről sokat beszélnünk, de talán megtakaríthatunk pár lapot az olvasóknak, ha csak ennyit mondunk: amit leírtunk az Egyház hitének szolgálatáról, az analóg módon áll az Egyháznak önmagát kiteljesítő pástori munkájára is. Minden hívő részt kapott Krisztus királyságából, a megbérmáltak különösképpen, ezt kell figyelembe vennie a hierarchiának és a klérusnak, és így, a hívekkel együttműködve kell jó pástoraivá lenniök Krisztus nyájának, amelyhez – ezt mindig hangsúlyozni kell – ők maguk is tartoznak.

Talán még egy szempontot lehetne hozzáfűzni: az Egyháznak nem

egyedül, gettőba zárkózva kell megtennie zarándokútját. Mivel a kegyelemben emberek maradunk, és nincs kiteljesedő istengyermekség kiteljesedő emberség nélkül, hiszen az istengyermekség csak természetfeletti minősége az emberségnek, azért együtt kell működnünk minden jóakaratú emberrel és közösséggel, az összemberiséggel. Teljesebb emberekké formálódásunk csak így van biztosítva. Ha pedig magát az Egyházat tekintjük, annak egy új emberiségnek kell lennie. Itt nemcsak az „új”, tehát az isteni minőség hangsúlyozandó, hanem az emberiség is. Az Egyháznak személyes-közösségi módon, az emberiséggel együttműködve, együtt keresve a kibontakozás útjait, kell egyre tökéletesebb emberiséggé élnie.

Részesedés Krisztus papságában

Talán feltűnt, hogy az általános emberi és keresztény papsággal kapcsolatban a papi méltóság és feladat lényegét ebben jelöltük meg: önmagunk és a mi világunk célra vezetése. Ezek szerint a krisztusiak általános papsága azt jelenti, hogy minden egyes keresztény képes és köteles önmagát az Atyának adni, olyan szeretet-átadással, mint Jézus tette a maga emberségében, emberi életének minden pillanatában, és életének összefoglalása- és csúcaként a kereszttáldozatban. Azért lehetett feltűnő ez a megfogalmazás, mert úgy szoktuk jellemezni a papságot, hogy annak leglényegesebb eleme a követítés: Isten és az emberek között.

Nos, mind a két meghatározás helytálló, csak egyik az általános papságra vonatkozik, a másik pedig a sajátos, felszentelt krisztusi papságra. Az egyházi rend szentsége valóban közvetítőkké keni fel a kiválasztottakat. Vagyis olyan természetfeletti életerővel ruházza fel őket, amelynek erejében képesek és kötelezettek úgy közvetíteni Isten és az ő népe között, hogy ezáltal létrejöjjön a szent, tehát egészen más, természetfeletti találkozás az Atya és az új emberiség között.

Azt mondtuk, az általános papság erejében minden megkeresztelt képes önmagát az Atyának adni. Ezt meg is kell tennie minden kereszténynek, mégpedig személyesen. Aki személy, azt soha senki nem adhatja az Atyának a szeretet partneréül, még az Úr Jézus sem, csak ő saját maga. Hogy természetfeletti módon és életerővel tudjuk magunkat az Atyának adni, vagyis hogy úgy találkozassunk vele a kölcsönös szeretetben, mint a Fiú az Atyáé a Szentlélekben, ahhoz szükséges a keresztségi kegyelemben elnyert és a bérmlásban teljesebbé vált általános papságunk.

De miért kell ehhez a mi önátadásunkhoz közvetítő? Ha a szentségek erejében és a Krisztust magunkra öltő életvezetésünkkel elfogadhatókká tudunk érni, mi istengyermekek, miért nem fogad el bennünket az Atya közvetlenül, papok közvetítése nélkül? Minden atya közvetlenül öleli keblére gyermekét!?

A dolog nyitja az, hogy Isten gyermeke „igazában” csak az lehet, aki maga is „igazi” Isten, tehát egyedül az örök Ige, aki egylényegű az Atyával, ugyanaz az egy Isten, mint az Atya. Mi nem vagyunk igazi Istenek, mi csupán isteni minőségű emberek vagyunk, teremtmények. Bennünket csak mint teremtményeit szerethet Isten, de nem ölelhet át úgy, mint igazi gyermekeit. De akkor mire jó a keresztesítés, és mire jó a krisztusi élet?

Mert Atyánk talált megoldást, hogy mégis igazi gyermekeként fogadjon el és öleljen a maga világába minket. Itt kezdődik a Közvetítő szerepe, aki egyetlen valaki, az örök és egyetlen Főpap, Jézus Krisztus. Isten az ő Fiának a Szentlélek által emberséget alkotott. Ezt az emberséget Fiával annyira eggyé tette, hogy a megtestesült Ige, Jézus, egyetlen személy: embersége szerint is Istennek édes Fia. Így az Atya Jézust emberségében is mint igazi, egyetlen Fiát ölelheti át mindörökre a Szentlélekben.

De mi lesz velünk? Mi Istenné nem változhatunk, bennünket nem kapcsolhat az Ige magához úgy, mint a maga emberségét. Azért nem, mert mi nemcsak pusztán emberség vagyunk, mint az Igéé, amelyet felvett a maga személyébe. Mi emberszemélyek vagyunk, tehát lezárt valakik, bennünket egy másik Személy nem vehet fel magába. De egy valami titokzatos dolgot megcselekedhet az Isten, amiről nem tudjuk pontosan, hogy micsoda, de talán ezt a szót lehetne rá alkalmazni: asszimiláció. Isten beleasszimilálja a mi életünket Jézus emberi életébe, hogy a mi életünk az övével valami titokzatos módon annyira egy legyen, hogy ha az Atya Fiát öleli át, bennünket is öleljen, ugyanazzal az öléssel, a Szentlélekben. Így lett Főpappá, Közvetítővé az Úr Jézus az Atya és mi közöttünk.

A megoldás pedig az, hogy nekünk adta a szentmisét, amely csodálatos eszköze annak, hogy a mi istengyermeeki minőségű életünk szorosan eggyé legyen, eggyé forrjon, egybe asszimilálódjék Jézus istenemberi életével. Erről bővebben az eukarisztiával kapcsolatban lesz szó.

Most csak ennyit: Krisztus a maga közvetítői, főpapi hatalmát a felszentelt papság által, velük egyként gyakorolja. Az egyházi rendbe felvettek tudják létrehozni az eukarisztiát, így ők kapcsolják össze a Főpap, Jézus életével az Egyház és az Egyházban élők életét.

Ezen a ponton idézzük Szent Pált, aki így írt a maga apostoli feladatáról: „Krisztus Jézus szolgájának kell lennem a népek között, és Isten evangéliumának szolgálatát kell végeznem, hogy a népek a Szentlélektől megszentelt kedves áldozati ajándékká legyenek.” (Róm 15,16) Ebben a mondatban össze van foglalva Pál – és minden püspök meg pap – hármas feladata. Vagyis: az igének közlése, a tanító és az életet adó szentségi igéké is; – az Egyház önkiteljesítésének szolgálata; – végül a papi közvetítés Isten és az ő népe között.

Kedves áldozati ajándékká válni azt jelenti, hogy olyanná alakulni, mégpedig személyes-közösségi módon (tehát mindenkinek személyesen, de a közösségbe épülve, annak kiteljesedésében aktív módon résztvéve), hogy beleilleszthető legyen lényünk és életünk az ember Krisztusába. Ehhez kell tehát a szentségi, a kegyelemmel belénk teremtető szó és a Krisztusba öltözködő élet. A kegyelemmel való együttműködés, tehát önmagunk istengyermeki tökéletesítése révén válunk mind alkalmasabbakká arra, hogy Jézus a szentmise által magába asszimiláljon bennünket, mint akiknek az élete összefér az ő áldozati, vagyis Atyának adott életével.

A pappá szenteltek ezért kötelesek misézni, hogy ti. végső célra vigyék így az Egyház személyes-közösségi önátadását. De van ezzel kapcsolatban egy fontos kötelessége a papnak: rá kell vezetnie a hívő közösséget, hogy a szentmisén mindenki személyesen, de egyként a közösséggel, gyakorolja is általános keresztyén papságát, azaz valóban adja magát oda egészen, istengyermekként Istenének, egyesülve Jézusnak a pap által jelenné tett és így szentségileg bemutatott áldozatával. Nekünk is meg kell mondanunk a híveinknek, és okos szóval rá kell vezetnünk őket: „Már megtapasztaltátok, hogy jó az Úr Jézus, ha hozzá, az eleven kőhöz járultok, és rá eleven kövek módjára ti is lelki templomná, szent papsággá épültök, hogy Jézus Krisztus által Istennek kedves lelki áldozatokat mutassatok be.” (1Pt 2,3–5)

A KRISZTUSIAK ÉLETSZÖVETSÉGÉNEK SZENTSÉGE

Allapotbeli szentségek

Három szentség életerejéről tárgyaltunk az eddigiekben. Mind a három karaktert adó szentség, ami azt jelenti, hogy Krisztusra jellegzik, egyre kiteljesedő módon, az életünket. Rá kell jönnünk, hogy ezen a vonalon nincs tovább. Aki megkapta már az egyházi rendek püspöki fokozatát is, az részesült, mégpedig mindörökre a Jézusra karakterizáltság, jellegzettség teljességében. Tulajdonképpen már csak egyetlen szentségre van szüksége, az eukarisztiára. Ez ugyanis az a szentség, amely végeredményben valóban lehetővé teszi, hogy Jézusra karakterizált és az őt magunkra öltő életünket, lényünket magához ölelje az Atya. Aztán esetleg szükség van még egy szentségre, azok számára, akik nem voltak hajlandók az Atyával való természetfeletti találkozás életére, akik visszatértek az ádámí önmagukért levésbe, és így megbénult bennük az istengyermeki élet. Őket emeli ismét a kegyelem állapotába a bűnbánat szentsége. Úgy tűnik, több szentség nem is kell az üdvösségre.

Atyánk jósága mégis adott még kettőt: a házasság szentségét és a betegek szent olaját. Ezeknek helyét, rendeltetését kell most megkeresnünk istengyermeki életünkben, hogy világossá váljék, milyen újfajta életerőt adnak, és így megfelelő módon tudjon ki-ki élni velük.

Ez a szó kínál világosságot: állapotbeli szentségek. Valamikor valaki kitalálta, hogy két állapotbeli szentség van: az egyházi rend és a házasság. Persze ez a gondolat a kellő átgondolás hiányára mutat, és kizárólag egy, csak a nyugati egyházban érvényben lévő tételes, tehát megváltoztatható egyházi törvényre alapoz, a papok cölibátus-kötelezettségére. Tehát erre gondol: vagy nőtlen, papi állapot, vagy női állapot. Gondolom, nem kell magyaráznom, hogy ilyen alapon osztályozni és egy kalap alá vonni ezt a két szentséget nem lehet. A házasság szentsége valóban állapotszentség, az egyházi rendé viszont nem az, hanem karaktert adó.

A házasság szentsége és a betegek olaja állapotsszentségek, mert nem mindörökre jellegzik életünket. A megkeresztelt egy örökkévalóságon át arra rendelt – még ha elkárhozik is –, hogy Isten gyermeke legyen, olyanformán, mint Jézus az. A megbérmált arra, hogy lénye és élete mindörökre Krisztus jó illatát, a Találkozás Istenének kenetét áraszsa. Az egyházi rendben részesült pap mindörökre Melkizedek rendje szerint, amivel azt akarjuk mondani, hogy Jézussal egybeforrva – ő a Melkizedek rendje szerinti örök főpap, mert nem nemzetségi származása, hanem titokzatos isteni születése miatt főpap – közvetítő Isten és az emberek között, még a mennyben is. A szentség által mi is Istentől született papok vagyunk Jézusban, belé mint főbe való oltás révén.

Ez a három szentség tehát örök jellegzettséget ad, ezzel szemben a házasságé és a betegek olaja csak olyan állapotok szentségei, amelyek egyrészt nem fordulnak elő minden ember életében, másrészt pedig semmiképpen sem tartanak örökké. Lehet, hogy már a földi életben megszűnnek, de a beteljesedésben feltétlenül. Ezért ez a két szentség nem is ad örök karaktert, csak addig teszi más minőségűvé, különleges életállapotra, helyzetre applikálttá a karakterszentségek kegyelmét, amíg az a bizonyos állapot tart.

Sok különleges állapota van ennek a földi életnek, olyan is, amely valóban csak erre a földi életre jellemző, nem lesz meg a mennyben. Mégis ezek között csak két életállapotnak van külön szentsége: a házasságnak és az életből való végső kikopás időszakának. Ennek oka csak az lehet, hogy Atyánk úgy látja: minden más életállapotban elég a karakterszentségek által belénk plántált istengyermeki életerő; erre a két állapotra azonban nem. Hogy miért nem, azt kell kiderítenünk.

Elöljáróban ennyit: ez a két szentség az erre a két életállapotra szükséges, különleges minőségű természetfeletti életerőnek – kegyelemnek – befogadására nyitja meg a lelkünket, a megfelelő különleges szempontokból oltva be Krisztus szent emberségébe, mégpedig annyi időre, amennyire szükséges.

Istengyermekség és házasság

Úgy gondolom, azért feltétlenül szükséges, hogy a krisztusiak házassága szentségi házasság legyen, mert a házasság olyan életállapot, amely különös és többféle módon alkalmas arra, hogy a benne élőket az ádám magatartásra csábítsa, a keresztség ellenére bennünk maradt régi em-

bert, az önistenítőt uralomra segítse, istengyermeki énünk ellenében. Ezért kell tehát elengedhetetlenül, hogy a házaselet tartamára – az egyik fél haláláig – különleges minőségben áradjon Isten gyermekeibe a természetfeletti életerő.

Az ádámí, önistenítő magatartás lényeg a bezárulás Isten felé. Ennek veszélye fenyeget több oldalról is abban az életformában, amelyben ketten lesznek egy testté. Rögtön az elején meg kell mondani: nem a házasság rossz vagy bűnös vagy tökéletlen állapot. Nemcsak nem indokolt, de egyenesen veszedelmes, ha a legkisebb gyanakvás vagy ellenérzés él Isten gyermekeiben a házassággal kapcsolatban. A Teremtő akaratából ez annyira hozzátartozik emberségünkhöz, hogy az a rendkívüli állapot – még természetfeletti szempontból is –, ha valaki nem lép házasságra. Az istengyermekség tökéletesen embernek hagy bennünket, teljes skálájú emberségünket – tehát az emberséghez tartozó házaseletet is – nem elnyomni, megszüntetni, kiiktatni akarja a szentté tevő kegyelem, hanem éppen kiteljesíteni.

A házasság nemcsak nem rossz, hanem éppen azt a veszélyt rejtí, hogy nagyon hasonlóná tesz Istenhez, többféle szempontból is. Ez persze önmagában nem lenne veszély, Atyánk nem akar olyat – a házasságot pedig akarja, nemcsak megtűrí –, ami veszélybe sodorná istengyermekségünket. Ádámí hajlandóságaink azok, amelyek miatt félrecsúszhat életünk Atyát szerető alapállása. Mivel Isten e veszély miatt a jelen üdvrendben sem akar megnyírbálni semmit emberségünkben, azért akarja továbbra is, a megváltottságban is a házasságot, de a házastársaknak új, különleges minőségű és életerejű kegyelmet ad, hogy közös-egy életük az istengyermekség jegyében folyjék és teljesedjék ki. Az a véleményem, hogy az ősi ártatlanság állapotában nem lett volna házasság szentsége. Nem mintha Isten akkor nem akarta volna szentnek a házasságot, hanem azért, mert az istengyermeki kegyelem erre elegendő lett volna, különös minőségű színeződés nélkül is, amely most ádámí énünket van hivatva ellensúlyozni. Persze könnyen lehet, hogy tévedek. Mindenesetre jó lenne tisztábban látni ebben az ügyben, e szentség mélyebb megértését segítené.

Van Atyánknek egy nagy-nagy szeretetről tanúskodó gesztusa a házasság szentségével kapcsolatban. Az, hogy ehhez a szentséghez végeredményben nem kell pap, csak hivatalos és aktív tanúként, ilyen minőségben is csak az éppen érvényben lévő egyházi rendelkezésből eredően. (A többi szentséghez kell pap, a keresztséghez is. Csak azért kereszthet szükség esetén bárki, mert az üdvösségre feltétlenül szükséges szentségről van szó. Az áldoztatáshoz azért nem kell feltétlenül pap, mert az nem

szentségkiszolgáltatás. Az oltáriszentséget mindenki maga veszi, nem kapja. Kinek-kinek magának kell vennie az eukarisztiát, aktív cselekedettel, úgy, hogy eszi ill. issza. Itt ugyanis beleasszimilálódásról, tehát önatadásról van szó, amit senki helyettünk meg nem cselekedhet, csak mi magunk.)

A házasságban az ádám ember felülkerekedésének veszélye éppen a közös-egy életből származik. Ezért nagyon figyelmes gesztus Isten részéről, hogy magát a házassági szövetségkötő aktust emelte szentségi rangra, tehát a szentség kiszolgáltatását a házasulókra bízta. Ezzel adja ugyanis tudtukra, hogy egyáltalán nem ellenzi a közös-egy életet, hanem azt akarja, hogy éppen ez az életforma emelje a házasokat még mélyebben a természetfeletti életbe. Tehát az életszövetségre szerződő felek immár nem kísértés egymásnak, hanem a kegyelem forrásai. A szövetség, amelyet egymással kötnek, maga a szentség, tehát Atyánk adja a leg szebb nászajándékot: azt, hogy ez a szerződés szent legyen, vagyis egészen más, mint a csak emberi életszövetség; legyen a természetfeletti közös kibontakozás kezdete és annak mindvégig segítője.

Isten ezzel a gesztusával elismeri, hogy a házaseletet élőket eleve gyermekeinek tekint, közös-egy életükben is úgy akarja magához ölelni őket, mint Egyszülöttjét a Szentlélekben. Különleges természetfeletti életerőt – a keresztségi és a bérmlási kegyelem sajátos minőségét – is áraszt belénk, mégpedig egymáson keresztül, hogy ebben az új, valóban más, egészen különleges életformában is Atyjukként tudják megtalálni őt, az egyedül elég Valakit.

* * *

Van egy nehezen érthető kijelentése Urunknak: nem méltó hozzá, aki érte nem gyűlöli szüleit, házastársát, gyermekeit, testvéreit, sőt önmagát is. Ez az utolsó kitétel ad megoldást. Önmagunkat eleve nem gyűölhetjük, tulajdonképpen nem is tudjuk gyűlölni, annyira a Teremtőtől belénk oltott a természetes önszeretet, a magunknak jót akarás. Nem szűnik ez meg istengyermeiségünkben sem, hiszen a főparancsban, amely az öszövetségi embert készítette elő az istengyermeiségre, Isten az önszeretetet tette a felebaráti szeretet mércéjéül. Tehát eleve nem ellenezte az önszeretetet. A kegyelem nem lerombolja, hanem csodálatosan kiteljesíti emberségünket. Ha emberségünk alapvető, belénk írt törvénye az ún. egészséges önzés, akkor ez valamiképpen megmarad a természetfeletti minőségű emberi életben is. Csakhogy itt már szentháromsági minőségűvé vá-

lik: önátadássá magasztosul. Az istengyermek is a maga életét akarja megtalálni, de most már – Isten országában – úgy, hogy odaadja az életét. Jézus úgy mondja, neki kell adnunk az életünket, ez jelenti a vele való azonosulást, de így végeredményben nem neki, hanem Atyánknak adjuk magunkat, hiszen övé a Fiú is, akivel azonosulunk, akinek az életébe felvételünk kell.

A természetes önszeretet a kegyelmi életben is megmarad, csak már nem az Én a végállomás, a teljes kibontakozás, hanem az Isten. A csak a kegyelem ösztönösségével és a hitnek Isten világát belülről érteni tudó képességével felfogható önszeretethez új, teljesebb módja: nem magamért vagyok, az Atyának adom magam, mert így maga az Isten is értem valóvá lesz, és ebben a kölcsönös odaadásban teljesebbé válik ki Énem önmagam fölé, isteni minőségűvé. A kegyelem nem megszüntetni akarja az önszeretetet, hanem olyan csodálatos magasságokba emeli, olyan emberileg elképzelhetetlen kifutás lehetőségét teremti meg számára, hogy szinte rá sem lehet már ismerni, nemcsak az ádami önistenítésre, de az eredeti, az egész világban érvényesülő egészséges önzésre sem. Annakra más, annyira több ez az új önszeretet, hogy a „csak ember” önszeretethez képest – amelyben ő maga a végcél – szinte önmagunk gyűlölésének tűnik. Remélem, nyilvánvaló már, hogy az a fajta magunk gyűlölése Jézusért a legtökéletesebb önszeretet. Olyan tökéletes, hogy hit, mégpedig élő hit, tehát a teremő ige állandó jellegű és élettel megvalósított befogadása nélkül nem is érthető. És olyan tökéletes, hogy az általa kibontakoztatott Én nagyszerűségét még a legnagyobb szentek is csak a boldog istenlátásban tudják felmérni.

Talán így lehet fogalmaznunk: Jézus azt mondta, nem méltó öhozzá, aki nem gyűlöli önmagában a zsákutca jellegét, az önmagáért levést. Ha ezt most átvisszük a többi „gyűlöltre”, azt kell mondanunk: gyűlölnünk kell szüleinkben, házastársunkban, gyermekeinkben a zsákutca jellegét. Vagyis azt, hogy ők „nekünk jó” valamik legyenek. Azt, hogy értünk valónak képzeljük őket, és megpróbáljuk ilyenekké tenni szeretteinket. A házasság, a szülő-gyermek viszony zsákutcáját kell gyűlölnünk, a pusztán önmagunkért levést, önmagunk keresését a szerelemben, a közös-egy életben, a szülői érzésben.

A házasságban ketten egy lesznek, sőt – míg kicsik a gyermekek – többen egy. Ez a helyzet fellángoltathatja bennünk a kegyelem által már nagyrészt legyőzött – amennyiben valaki élte kereszténységét gyermek- és ifjú korában –, tehát a nagyrészt legyőzött, visszavonulóban lévő ádami embert. A házasság és családi életben új bálványozás, önistenítés kezdődhet.

Vagy úgy, hogy ki-ki a másikat bálványozza, vagy úgy, hogy a maga imadására próbálja kényszeríteni a családját, esetleg a közös-egy életet bálványozzák mint a számukra végleges és egyedül elegendőt.

A kisgyermek „bálványozza” szüleit, ők számára a minden. A serdülő eszményeket „imád”, hősokeket, akikért rajong. Egyik életállapot sem veszélyezteteti különösképpen az istengyermekséget. Mert a szülőkön keresztül lehet szeretni az Atyát, mondjuk mintegy Szuperszülőként. A serdülő eszményekért való rajongása sem ellentétes a végtelenül Tökéletes imáadásával, az iránta való rajongó és hódoló szeretettel. Ezzel szemben a szerelem és a szülői érzés veszedelmesebb valami ilyen szempontból. Mindkettő olyan ráirányulás, amely lefoglalja az egész embert, szinte minden porcikáját és életének minden mozdulatát. Aki szerelmes vagy aki rajongva él-hal gyermekeiért, annak egész életét betölti ez az érzés és élmény, vakká és süketté teszi minden másra. Így zárhatja be lényét, gondolatait, életirányulását az Atya felé is. A szerelmes és a gyermekébe szerelmes úgy érzi, megtalálta az egyedül elég valakit, nem kell más, Isten sem.

Ezek a lelkiállapotok nehezebbé teszik a Jézussal való azonosulást. A gyermek szüleiért rajongva könnyebben azonosul az Atyáért élő Jézussal. Az eszményekért lelkesedő ifjú is tud azonosulni a legnagyobb eszmékért élő Jézussal. A szerelmes nem találja az azonosulási pontot: Jézus nem volt szerelmes és házas. (Így gondolja, de rövidesen rátérünk Szent Pál gondolatára a Jézus–Egyház frigyről, és akkor másképp áll előttünk ez a kérdés, felfedezzük az Űrban a természetfeletti síkon megnyilvánuló, szerelemhez hasonló, lángoló másért – az Isten szent népéért, mint saját Testéért – levést.) A szülői érzés meg inkább az Atyával azonosít, és ez az ádami szellem visszatérésének kísértete, hiszen – mint szó volt róla – Ádám az Atya pontján akart istenivé válni, rivalizálni akart az Atyával. Ez a rivalizálási szellem megvan az ifjú házasokban saját szüleikkel szemben, és ez természetes. Hiszen nekik el kell szakadniuk a régi két családtól, újat, másat, a maguk képére szabottat kell létrehozniuk. A szülőknek ez nem szokott tetszeni, innét bizonyos ellenérzés – ha nem ellenségeskedés – az ifjak és az „öregék” között. Ezt az ellenérzést, rivalizálást viszik aztán át könnyen a mennyei Atyára is, aki szintén „bele akar szólni”.

Ezen a ponton is nehéznek látszik az azonosulás Jézussal, hiszen ő nem lett atyává, nem nemzett gyermekeket, nem alapított családot. (Ismét rá kell jönnünk, hogy mégis: Urunk életet nemző lett, mert összentséggé vált, belőle árad egy emberinél mérhetetlenül gazdagabb élet belénk. És ez őt nem szembeállította az Atyával, sőt! Erről is rögtön szólunk.)

Ádám bűne a rivalizálás Istennel. Az, hogy az Atya pontján akart isten lenni, magáért levőnek akart lenni, mint aki nincs senkitől, hanem tőle van minden, mint aki nem szorul gondviselésre, ő mindenek gondviselője. Az imént azt mondtam, a házasság és a család nagyon is hasonlóvá tesz Istenhez, innét a kísértés-forrás. Tegyük hozzá: mert – úgy tűnik – az Atya pontján lesznek hasonlóvá Istenhez. Ez persze látszat, mert a házasságban, a gyermekeknek életet adásban is a Fiúra hasonlítunk, erről lesz szó a következő pontban. Most azonban foglalkozunk még a látszattal, az Atyához hasonlóvá levéssel, mint kísértő élménnyel.

A szerelemben mindkét fél valahogyan istennek érzi magát, a másik rajongásának, imádatának tüzeiben: megnő abban az élményben, hogy őt ennyire lehet szeretni, hogy valakinek – úgy tűnik – még az életénél is fontosabb ő. Növekszik ez az érzés a házasságkötés után: gondviselőkké lesznek, a férj is, a feleség is, mindegyikük más szempontból gondviselője a másiknak, a maguk – és általuk teremtett – világának. Egészen felfokozódik ez az érzés a gyermekek világra hozásában. Már maga ez a teremtetőnek érzett aktus, aztán a gyermek tökéletes tehetetlensége, rájuk utaltsága: nem csoda, ha a gyermek istenének, mindenének érzik magukat, a gyermeket pedig egészen tőlük és értük való teremtményüknek.

Mindez nagy kísértés az olyan valakiknek, amilyenek mi vagyunk, tehát akiknek átkos örökségünk az önistenítésre való hajlam. Nem kell nekünk túl sok ahhoz, hogy istennek képzeljük magunkat, és így lezáruljunk az igaz Isten felé. Ami a házasság és a szülővé válás élményét illeti, ez túl sok is nekünk. Ezért van az, hogy nagyon sok buzgóan vallásos ifjú és leány hagyja abba az aktív istengyermeki életet házasságkötés után.

Ami ezen felül lezár Isten felé, az a célhoz érkezettség, a gazdagság, a sikeresség, a beteltség, a diadal érzése. Éppen azok az élmények, amelyekre Lukács evangéliuma szerint négyszeres jajt kiáltott az Úr. Az ifjú házasok és ifjú szülők – legalább egy rövid ideig – úgy érzik, éppen a jól sikerült házasságok esetében, hogy nem kell több, hogy elég. Ez az, mikor a gazdagnak nehezebb üdvözülnie, mint a tévének átmennie a tű fokán. De ugyanakkor erre is áll, amit a mindenféle gazdagságról Urunk mondott: Istennél azonban semmi sem lehetetlen. A házasság szentségének különös kegyelme, hogy – akik élnek vele, azoknak – megadja azt, hogy nem csorbítja ezt az ő nagy gazdagság-élményüket, de ugyanakkor elülteti lelkükben a lelki szegénység csíráját. Vagyis annak tudatát, hogy mindezek ellenére, mégis szegények, tulajdonképpen semmijük sincs, mert nekik – minden embernek – egyszerűen nem elég más, csak a Min-

den, aki az Atya. Nem árnyékot vet így a házassági kegyelem a boldogságra, hanem éppen fényessé teszi. Mert a lelki szegénység beléjük plántálásával együtt megadja annak lehetőségét és hitét is, hogy ők ebben a nagy-nagy földi örömben megtalálják egyúttal – nem mellette, hanem benne – magát a Mindent. Tudnak úgy boldog házasságok és szülők lenni, hogy ebben partnerei az egyedül elég Valakinek, aki nem elvesz boldogságukból, hanem növeli azt a Szentlélek örömeivel és békéjével, és kifutást ad neki a végtelenbe, az örökkévalóságba, a Szentháromság boldog családjába, amely nem idegen lesz nekik, hanem benne inkább otthon lesznek, mint a maguk családjában földi életükben.

Van még egy zsákutcája a jól sikerült házasságoknak: lezár mások, az emberek, a közösségek, az emberiség, a mások problémái stb. felé. Gondolom, nem kell bizonygatnom, mennyire veszélyezteteti ezt az istengyermekséget, amely éppen a *mindent* elfogadás és *mindenben* az Atyáért levés életformája.

Még tragikusabbá válhat a zsákutca futás a csalódások idején. Érdekes és sajnálatos tény, hogy éppen az ún. szerelmi házasságok omlanak össze leghamarább – általában –, és éppen a legmeghittebbnek tűnő szülő–gyermek viszony szokott a legjobban elmérgesedni. Hiába, minél inkább bálványt lát valaki emberben, annál hamarabb és gyökeresebben jön a kiábrándulás, az istenek alkonya, detronizálása, sőt meggyölölése. Ez a teljes elidegenedés kezdete lehet, út a kárhozatba. Igaz, a csalódás sokakat ismét vallásosakká tesz. De az ilyenek számára a hit, a vallás-gyakorlatok nem élet, hanem csak élet az életen kívül, menekülés az élet, a család, a „gonosz” emberek elől. Karikatúra-vallásosság ez, szó lesz róla a lelkipásztori feladatokkal kapcsolatban.

A világért se gondolja senki, hogy mindezt a házassággal kapcsolatos – nem ritka – papi ellenérzés íratta velem. Valóban így van ez a házassággal ezen a mi ádámivá lett földünkön. Azért soroltam fel a hosszú veszély-listát, hogy világosan lássuk: kell a szentségi házasság; és azt is lássuk, miért. A dolgok lényegéből folyóan, nem egyszerűen csak azért, mert „így parancsolja Isten és Egyház.”

Amint Isten a maga szerető jóságából és kimondhatatlan bölcsességében az ádám-i szenvedés-életből, az elidegenedésből és szorongásból, sőt a halálból csinálta számunkra az üdvösség új útját, úgy csinált az ádám-i világban zsákutcává lett házasságból mennybe vezető utat. A halálárnyék országából úgy lett az élet új útja, hogy Krisztus magához ölelte a szenvedést és a halált, az egész elidegenedett és szorongó emberi szolgáló-életet, mert benne meglátta istenfiúi szeme a Szeretetet, az Atya jelenlétét. Aztán

nekünk is adott a szentségekben ebből a tisztánlátásból és a keresztet átölelni tudó életerőből, így lett Utunkká az Atyához, önmagunk boldog megtalálásához. Ugyanígy: a házasság szentségében arra ad életerőt és belülről érteni tudó hitet, hogy a házas- és a családi életben, annak boldogságában és boldogtalanságában egyaránt felfedezni és átölelni tudjuk Istent, az egyedül elég Valakit, aki mindenben jelen van számunkra, és mindenben hív a szeretet édes partnerságára.

Krisztus szent emberségének összentséggé válása előtt lehetetlen volt a valóban szent, az Atyát közös-egy étellel megtaláló házasság. Ezért is tűrte el a Mindenható Krisztus előtt a többnejűséget is, a váláslevél adását is. A házasságra vonatkozó új – egyben legősibb – törvény kihirdetése csak teremtő parancs által vált lehetségessé. Ezt kapják meg a házások, amikor az Egyház rendelése szerint kötik meg életszövetségüket, amely így Krisztusba oltódik, természetfeletti életerejűvé válik, hogy út legyen számukra az Atyához.

Jézusi életerő a házasságban

Minden kegyelem Jézusból árad belénk, az ő összentséggé lett emberségéből. Azért említem ezt újból, mert éppen a házasság szentségével kapcsolatban nehézség látszik felmerülni ezen a ponton. Hogyan áradhat Jézusból olyan kegyelem, amely éppen a házaseletet emeli Isten belső világába, ha Jézus nem élt házaseletet? Gyakorlati probléma is ez. Mert a keresztény élet Jézus Krisztusba való öltözködésünk, éppen amiatt, mert belé oltva vagyunk istengyermekek, tehát vele kell azonosulnunk. Hogyan azonosuljanak a házások és a szülők azzal, aki sem házas, sem szülő nem volt? Továbbá: az eukarisztia ünneplésében (= szentmise) valamenynyünk személyes életét bele kell asszimilálnunk Jézus személyes életébe, mert csak így lehetünk elfogadhatók valóban az Atyánál. Jézus életébe csak az asszimilálható bele, ami beleillik, ami jézusi alapállású. Ezért kellenek a szentségek és a Krisztusba öltözködő élet. Ámde hogyan helyezhető bele Jézusba a házások élete, ha Jézus – úgy tűnik – éppen ellentétes életet élt, szűz volt? (Az „úgy tűnik” a házas- és a szűzi élet ellentétességére vonatkozik.)

A megoldást Szent Pál gondolata adja. Ő az ószövetségi kinyilatkoztatás nyomán – amely az Isten szövetségesi viszonyát a választott néppel házasságnak gondolta el – a Jézus–Egyház viszonyt is jegyességnek, házasságnak fogja fel, akárcsak Szent János a Jelenések könyvében. Pál

apostol nem a mi problémánkat oldotta meg, csak ötletet adott hozzá akkor, amikor buzdította a férjeket, hogy úgy szeressék velük egy testté vált feleségüket, mint Krisztus szereti a vele szintén – persze egészen másképp, kegyelmi, természetfeletti síkon – egy Testté lett Egyházát. Ebből támadt a teológiában az a meglátás, hogy Urunknak abból a természetfeletti életerejéből részesednek a házastársak, amellyel ő Egyházát szereti, érte van örök hűséggel és termékenyen közös-egy élettel.

Nem szabad Szent Pál apostolnak ötletet adó kijelentését egyenesen a házasságra vonatkoztatunk, hanem valóban csak megtermékenyítő gondolatként kell kezelnünk. Mert nem szabad az Apostol által rajzolt képből azt kikövetkeztetnünk, hogy a házasságban a férj Jézus szerepét játssza, a feleség pedig az Egyházét. A szent szövetség megkötésében, a szentség közös létrehozásában és egész házaseletükben mind a ketten egyformán kegyelmet közlők – ez Jézus szerepe –, és egyúttal mindketten kegyelmet befogadók – az Egyház szerepe. Ilyen szempontból nincs különbség férj és feleség között.

Ez alapja természetfeletti értelemben is a nők egyenjogúságának: mint emberszemélyek – amint a természet rendjében, úgy a természetfelettiiben is – teljesen egyenrangúak. Ez a személyes egyenrangúság azonban nem szünteti meg a nemek különbözőségét, sőt a nemek különböző feladatát. A természetes emberi életben sem, a természetfelettiiben sem. Én legalább így gondolom: a kegyelem mindig minősége az embernek és az emberi életerőnek. Mivel a férfi és a nő a házasságban más-más szerepet játszik, más árnyalatú életvezetéssel vesz részt, és mások a feladatai, azért – úgy gondolom – a kegyelem sem egészen azonos, mármint az a kegyelem, amelyet a szentségben a férj közöl a feleséggel, azzal a kegyelemmel, amelyet a feleség közöl férjével. Amint eggyé lesz testük és életük, úgy egészíti ki egymást ez a kétféle színezetű kegyelem, és adja együtt az egyetlen házassági kegyelmet. Annál is inkább, mert más életet él a férj is, a feleség is a kölcsönös szeretet-átadásban is, a szülővé levésben és a gyermekek gondozásában is; így más – a maguk sajátos feladatainak megfelelő – színezetű természetfeletti életminőségre is van szükségük.

* * *

A teremtéssel valami hasonló dolog történt a Fiúisten életében, mint ami a házasságkötésben történik az istengyermekkel. Az örök Ige lénye és élete a teljes és tökéletes Atyáért levés. Atyja viszont a teremtéskor

neki adta örökségül a világot, méghozzá azért, hogy önmagába olvassza – talán ennek eszköze volt eredetileg, az ártatlanság állapotában az a bizonyos paradicsomi élet fája, amely a szentatyák és a nagy teológusok szerint az eukarisztia előképe, és talán nem is előképe, hanem az ősi kegyelmi élet eukarisztiája –, és úgy vigye az Atyával való boldog találkozásába, a Szentlélekbe.

Hogy a Fiúisten mennyire szerette ezt az önmagával egyesítendő világot, hogy mennyire egy akart lenni vele a szeretetben, annak ékesen szóló bizonyítéka az, hogy beletestesült ebbe a világba, sőt vérét, életét adta érte, csakhogy magához kapcsolhassa, vele egy legyen ez a mi világunk. A Fiú lángoló szeretetének a világ iránt világos bizonyítéka a Golgota. A Fiúisten egészen értünk valóvá tette magát, egész lényével, az utolsó csepp véréig; értünk volt és értünk van mindörökké minden mozdulatával.

Mégis, ez a teljes értünk levés nem mellék- és nem holtvágány az Atya iránti végtelen szeretetében. Nem minket „is” szeret, nem megosztja szeretetét az Atya és mi közöttünk. Amikor értünk van, tökéletesen az Atyáért van. Azért akarja velünk annyira az egyesülést, hogy ezért életét adta, mert bennünket is magával akar ragadni abba a Csókba, aki a Szentlélek, és akiben ő mindenestől az Atyáé, hogy mi is az Atyáéi legyünk.

Ebből a krisztusi életerőből ad a házasoknak a szentség, hogy ugyancsak az alapállás legyen ihletőjük, és ezt az alapmagatartást legyenek képesek megvalósítani házaseletükben. Akarják az egymással való minél teljesebb egyesülést, lényük minden regiszterén, de azért, hogy egymást magukkal ragadják az Atya felé zarándokló életükbe, az egyre kiteljesedő istengyermekségbe, amely így, a házasság szentségi kegyelme révén töretlen kibontakozás továbbra is, az örök haza, Istennek és benne önmaguknak megtalálása felé. A kegyelem szerint élő keresztény házások egymásban is az Atyát szeretik, egymástól az Atya szeretetét fogadják el, a kellemtelen dolgokban is, a házasság nehézségeiben is, és egymásért meg gyermekeikért élve az Atyáért vannak.

Jézus szenvedélyesnek nevezhető értünk levése termékennyé, életet közlővé, összentséggé tette az ő szent emberségét. Úgy egyesült Egyházával, hogy azt szüzen is anyává tette, természetesen nem földi, hanem természetfeletti értelemben. Jézus ebben az ő kimondatlan termékenységeiben, amellyel Egyházával egyként milliárd és milliárd istengyermeknek ad új életet a keresztség fürdőjében, a Szeretet Lelke által, nem tartja önmagát Atyának. Mert igaz, ő küldi belénk az életet fakasztó Lelket,

de úgy küldi hozzánk a Szentlelket, mint akit az Atyától küld, és mint aki elsősorban az Atya Lelke. Mert igaz, az Atya és a Fiú egyetlen, közösségi aktussal lehelik a Szentlelket, és ugyanígy egyként küldik az új életre támasztandó lelkébe, mégis elsősorban az Atyaé az elküldött Szentlélek. Mégpedig azért, mert a Fiú mindenét, egész lényét az Atyától kapja, örök-most születésben. Tehát az az ereje is az Atyától származik, hogy Szentlelket lehelő és Szentlelket küldő tud lenni. Ezért, amikor lelkünkbe árasztja az édes Vendéget, a foglalóul adott Szeretetvihar Istenét, nem magának támaszt így istengyermekeket, hanem Atyjának. Ha azt akarja, hogy érte legyünk, ez csak azért van, mert kizárólag általa, vele és benne lehetünk az Atya gyermekei.

Jézusnak ehhez az életközlésben is istengyermekeknek maradó alapállásához kapnak természetfeletti életerőt a házasság szentségét kölcsönösen létrehozók. Az új minőségű kegyelem által belépük oltott szent ösztönösség és a belülről érteni tudó hit révén felfogják, hogy istengyermekek maradnak akkor is, amikor életet közölnek és amikor gondozzák az új életeket. Tehát tulajdonképpen nem maguknak nemzettek és szültek, nem maguknak nevelnek gyermekeket, hanem az egyetlen Atyának: gyermekeik testvéreik a hitben és a közös istenszeretetben, az Atyát kereső zarándokéletben. Proféták és pásztorok ők gyermekeikkel szemben, amint proféták (és valamiképpen pásztorok is) gyermekeik az ő számukra.

Ez különben már a természetnek is a rendje, bármennyire nem akarja ezt megérteni sok szülő. A gyermek nem a szülőkért van, a szülő nem nevelheti őket önmagának, hanem az életnek, a boldogulásnak, a gyermek jövődő saját családjának. Ezt a természetes emberi törvényszerűséget emeli magasabb síkba a kegyelem: a szülők annak az egyetlen Atyának szülik és nevelik gyermekeiket, akiért egyedül van a gyermek, és akit megtalálva egyedül lehet boldoggá.

* * *

Ez a kettő a házassági kegyelem alapvető természetfeletti életeréje. De van még több is, számtalan, annyi, hogy nem is vállalkozhatom rá, hogy valamennyit feltárom olvasóim számára. Csak néhányat sorolok fel, a többire ki-ki rájöhet magától.

Jézus úgy szereti a világot, hogy mindent létfokának megfelelően szeret: a követ kőnek, a virágot virágnak, az embert személynak. Nagyon

fontos nekünk Ádámra hasonlító embereknek, hogy ebből az erejéből adjon. Mert mi nagyon hajlandók vagyunk a házasesetben mindent más-képp szeretni, mint ahogyan a létsíkja megkövetelné. Így pl. gyakran csak nekik jó tárgyként kezelik a házastársak egymást: ösztöntárgynak tekintik a testüket, szinte csak állati munkacsrőnek a dolgozó férfit ill. asszonyt, istennek a Gyermekeket és a családi Vagyont, értéktelen lomnak az „öreg-eket” vagy a megunt feleséget stb. Gondolom, nem kell folytatnom.

Urunk egészen és tökéletesen egybe akar nőni eljegyzett Egyházával, tökéletes életközösséget akar vele megvalósítani, mégis szabadnak hagyja, külső és belső szabadsággal egyaránt. Valami ilyenre van szükségük a házasoknak is, hogy együttélésük valóban közös, de ne fülledt légkörű rabság legyen. Meg is kapják a helyes, személyekhez méltó együttélésre a jézusi életerőt. Persze nem készen és nem kényszerítő erővel. A kegyelem mindig pozitív lehetőséget ad, és egyben felszólítást.

Az istengyermekek családját is úgy akarja Jézus, hogy abban meglegyen a tökéletes egymásért levés, egészen az egymásnak rabszolgái kiszolgáltatásáig, – mégis úgy, hogy a szent közösségben, amelynek ő a Feje, mindenki személy maradjon, szabad és egyéniség. Erre kapnak kegyelmi erőt a házasok is, családi életük helyes kialakítására.

Jézus nem úgy kapcsolta magába az Egyházat, hogy ezzel akár ön-magát, akár Egyházát lezárta volna a világ felé. Az Egyháznak, amelynek Feje Krisztus, nyitottnak kell lennie mindenre, aki és ami van, részt kell vállalnia a világ minden problémájában, kutatásában, munkájában. A házasok családi élete sem lehet lezárt sziget a nagyobb közösségek óceánjában, tehát nem lehet a kollektív önzés, a „csak egymásért vagyunk” életforma melegágya. A kegyelem adja meg a valódi nyitottságot a családnak mindenre, ami emberi, és mindenre, ami az egy Test gondja-baja, feladata.

A felbonthatatlan életszövetség

Általában csak azt szoktuk a hívek előtt hangsúlyozni, hogy kötelező a szentségi házasság, mert így parancsolta Jézus. Nem szoktuk azonban megmondani, hogy miért kötelező, mi olyat ad hozzá életünkhöz, ami nélkülözhetetlen üdvösségünkhöz, egyáltalán istengyermekei életünkhöz a házasesetben. Talán merhetem remélni, hogy az itt felhozottak alapján többet tudunk ez ügyben közölni az üzenetből Isten hívő népével.

Ugyancsak nem – vagy meglehetősen hiányosan – indokoljuk a házas-

ság felbonthatatlanságának krisztusi törvényét. Ezért tűnik olyan életen keresztül gázoló szabálynak, amelyet be kell tartani akkor is, ha életeket tesz tönkre. Meg kell próbálnunk ebben a kérdésben nagyon mélyre hatolni. Mélyebbre, mint a következőkben megteszem majd, de hiszen a paruziáig ez a dolgunk: minél tökéletesebben és az élet számára megérteni Krisztust, az ő tanítását és parancsait.

Az biztos, hogy az ember természeténél fogva – értem ezen a natura pura-t, a kegyelembe fel nem emelt, de a bűntől nem is fertőzött emberi természetet – tehát az ember természeténél fogva monogám és hűséges a sírig. Kitűnik ez minden egészséges lelkű ember szerelmében, amely két kifejezést ismer csak: „örökké” és „egyedül a tied”.

Az ádami bűn és a belőle fakadó zsákutca tette idegenné nekünk emberségünket ezen a ponton is. Az ősbűnben elbukott, a bűnösen „csak embernek” már nem olyan egyértelműen „természete” a monogám örök hűség. Ezt ismerte el Isten az ószövetségi törvényhozásban. A bűnben keménynyakúvá és keményszívűvé lett emberiség már tulajdonképpen nem kötelezhető a teljes emberi életre: képtelen rá, mint a hálnak visszamenő madár a teljes értékű hal-életre. Innét Isten türelme a házassággal kapcsolatban.

A mindent helyreállító Krisztus új parancsot adott – amely a legősből –, az egyetlen élettárshoz való, mindvégig tartó hűség törvényét. Értjük már, hogy ez csak teremtő parancs lehet, tehát a felbonthatatlan és monogám házasságra belső képességet adó ige. Egy csupán jogi előírás, egy ószövetségi mintájú parancs betarthatatlan lett volna a lényé legmélyén sebesült embernek.

Urunk a házasság szentségében teremtő parancsot ad, mégpedig az életszövetségre lépők szövetséget kötő aktusa által. Ez a teremtő parancs a házások különleges beoltását eredményezi Jézus szent emberségébe. Ennek gyümölcse aztán, hogy Jézusnak Egyháza iránti szeretetében részesülnek, erre képesítő kegyelem ver gyökeret lényükben, amellyel – ha akarnak – élhetnek, és ebben az esetben nem érzik külső kényszernek, életen végiggázoló parancsnak a felbonthatatlanságot.

Mert Jézusnak Egyháza iránti szeretetét ez jellemzi: „Ha mi hűtlenné válunk, ő hű marad. Mert önmagát nem tagadhatja meg.” (2Tim 2,13) Ebből az önmagát meg nem tagadó hűségből részelteti Urunk a keresztény házasságra lépőket.

Ez közelebbről azt jelenti, hogy Jézus nem önmagáért kapcsolta magához az Egyházat, nem önmagáért tette termékennyé szent jegyesét. Jézus nem önmagát akarta gazdagítani azzal, hogy az Egyházzal frigyre lépett.

Szolgálni akart, nem azt, hogy az Egyház szolgáljon neki. Jézus életének alapállása mindenestől az Igéé. Az Ige egész lényé az elfogadás és az önátadás. Ebben végtelenül gazdag ő. Mihelyt magának akarna valamit, megtagadná önmagát, már nem lenne Isten Fia. Ő mindig és mindenben az Atyáért van a teljes elfogadásban és a tökéletes önátadásban. Így ha neki adta az Atya a világot, hogy azzal egyesüljön, akkor a Fiúisten a világért van, az egyesülésért van, mert így van az Atyáért. Nem mondhat le a világról, sem az egyesülésről, inkább az életét adja, de ennek meg kell lennie. Ha nem így tenne, nem volna Isten Fia, mert magáért volna, nem az Atyáért. Jézus egész lényével, szüntelenül értem, értünk, a világért van. Akkor is, ha mi nem akarjuk ismerni őt, akkor is, ha megmerevedünk a kárhozat Krisztustól való elszakadtságában.

Az istengyermekségében házasságra lépő olyan kegyelmet kap, amelynek erejében hasonló Jézushoz, ha maga is úgy akarja. Tehát nem önmagának és önmagáért akarja a házassági egyesülést, a közös-egy életet. Az istengyermek alapvetően és mindenben az Atyáért van. Azt is az Atyától fogadja el, hogy házaseletre teremtetett; az Atyától fogadja el élete társát; és attól kezdve, hogy házasságra lépett, nem a maga gazdagodását, nem önmagát és a maga boldogságát keresi a házasságban, a kapcsolatban, hanem a kapcsolatért van, élete szövetséges társáért van, mert így van az Atyáért. Ha nem így lenne, akkor megtagadná önmagát, istengyermekségét. Aki magát keresi a házasságban, az nem istengyermek.

Nem értheti ezt más, csak aki Krisztusba öltözve éli házasságát. Azért nem is erőszakolta ezt Isten a megváltás előtt. De a házassági teremtmő, kegyelmet adó parancs óta már kívánja a felbonthatatlanságot. Mert az istengyermekek, ha részesültek a jézusi örök hűség életterejében, már tudnak érteni. Lelkük mélyén fel tudják fogni, hogy így jó nekik: ha fenntartják hűségüket, ha társukért és a közös-egy életért vannak, akkor is, ha nem fogadják el őket, szeretetüket, önátadásukat. Ha eltaszítják, ha hűtlenek lesznek hozzá, ő – a kegyelem életterejében – hűséges marad. Fenntartja hűségét élete szövetséges társának, akár évtizedekig, hátha egyszer annak szüksége lesz rá.

Kereszt ez, és iga és teher. De édes teher, könnyű iga. Éppen úgy százszoros örömet terem, mint a viszonzott hűség. Aki nem hűséges, az nem vállalta Istent, azért meghasonlik önmagával, elidegenedik a saját életétől.

A házassági kegyelem a boldog családi élet örömét százszorosra emeli, mert bekapcsolja a szentháromsági élet közösségébe. A boldogtalan, a felbomlott, a kibíráhatatlannak érzett házasság is lehet a százszoros öröm,

a teljesebb élet forrása: ha vállalja Isten gyermeke, ha átöleli ezt a súlyos keresztet, mert benne átöleli a Szeretetet. Ezt megérteni ádámí lelkülettel lehetetlen. Erről meggyőzni csak azt lehet, akiben megvan az élő, és ezért belülről értő, mindenben az Atyát megeléző hit. Csak aki házasságában az Atyáért van, az ismeri meg a Szentlélek örömét és békéjét, a nem sikerült, a szétbomlott, a pokolnak tűnő házasságban is. Aki önmagáért él, az idegen marad házasságában, és végső elidegenedettségre sodródik, ha még oly jól sikerült is emberi szemmel családi élete.

Miért nincs szentsége a szüzességnek?

Logikusnak tűnnék, hogy legyen szentsége a szüzességnek is, mégpedig azért, mert az igazán olyan életállapot, amely végleg nem lehet meg különös kegyelmi beáradás, különös teremő parancs nélkül. A szüzesség nem lehet egyszerű elhatározás eredménye, hozzá isteni meghívás kell, olyan, mint pl. a prófétáké volt. Ez a meghívás sem lehet egyszerű invitálás, kell hozzá a belső képesség megadása, hogy ti. az ember ilyen rendkívüli úton, ilyen nem általános életformában is harmonikusan érjen teljesebb emberré. A szerelem, a házasság, a család és ami ezekkel az emberlét minden síkján jár, nem mellőzhető el egyszerűen, természetfeletti különös képesség nélkül, mert könnyen torzová, félresikerültté válik az ember személyisége, istengyermekségében is.

A szüzesség nem azonos a magányossággal. A magányosság nem egy tökéletesebb emberi életforma, különösen nem evangéliumi tanács, nem természetfeletti ideál. A magányosság vagy betegség, vagy bűn, vagy kényszerítő körülmények terméke. Aki kényszerűségből magányos, annak ezt keresztként kell átölelnie, és megtalálja benne az egyedül elég Valakit. De előbb meg kell próbálnia kitörni a magányosságból. Az önként vállalt magányosság ugyanis – ha nem betegség, akkor – bűn. Az ember szükségképp más valakihez, más valakikhez, családhoz, közösségekhez rendelt élőlény. A magányosság az emberi természet ellen van, nem lehet természetfeletti tökéletesség.

A szűz nem magányosságra kap meghívást. Hanem arra – és a meghívással együtt természetfeletti képességet is –, hogy magányosságát másképp oldja fel, mint a családos emberek. Aki szűz vagy cölebsz magányos, az vagy nem jól él a neki ajándékozott kegyelemmel, vagy nincs is ilyen meghívása.

Miért nincs hát szentsége a szüzességnek, ha csak teremő parancs révén

lehet rá képes bárki? (Talán itt jobb teremtmő hívásról beszélni, hiszen nem parancsról, hanem evangéliumi tanácsról van, azok számára, akik fel tudják fogni.) Úgy gondolom, van szentsége a szüzességnek, csak nem olyan, amelyet be lehetne sorolni a többi hét közé. Mégpedig azért, mert a hét szentség valamennyie a zarándokúté, így illik, hogy a zarándokútnak megfelelően hangozzék el bennük a teremtmő parancs: a szent közösség, egy másik ember, szimbólumok, anyagi valóságok által; szóval ahogyan a zarándokok találkoznak az Atyával, közvetett módon. Ezzel szemben a szüzesség valamiféle elővételezése a mennynek. Mert benne az ember magányossága valami közvetlenebb módon oldódik fel Istenben és Isten népében. Itt tehát a meghívás és a képességadás is közvetlenebb: nem szükségesegek szimbólumok, emberi szó stb. Talán akkor jön létre ez a szentség-féle, amikor valaki ünnepélyesen elfogadja ezt a rendkívüli meghívást.

* * *

A szüzesség tehát valami elővételezése a mennynek, annak a találkozás-formának, amely ott lesz, Istennel is, az emberekkel is. Hogy ezt jobban megértjük, induljunk ki abból, hogy a mennyek országában nem lesz házaselet. Ezt nem szabad úgy értenünk, hogy az égben pontosan az fog hiányozni, ami talán a legédesebb itt a földön. A házasság és családi élet minden öröme és gyönyöre Istentől ered, benne mindez végtelen fokban megvan, nem hiányozhat tehát a mennyei boldog istenlátás egyesülésében sem. Nem is fog hiányozni, csak egészen másképp részesülünk benne.

A beteljesedéskor, a feltámadásban szellemi testünk lesz. Hogy ez mit jelent, pontosabban nem tudjuk. De a házassággal kapcsolatban fel tudunk talán fogni valamit abból, hogy Jézussal és az egymással való teljes összenövésből származik majd természetfeletti, számunkra most még elképzelhetetlen módon, kimondhatatlan gazdagságban és intenzitásban mindaz a boldogság, amelyet most a házaselet és a család nyújt. Ott – mint ő maga mondta – Krisztus lesz számunkra az apa és anya, a testvér és házastárs, a gyermek. Krisztus, és mindazok, akik Krisztusban lesznek. Nem lesz szükségünk házastársra, gyermekekre, mert Krisztussal és egymással mérhetetlenül gazdagabb és intenzívebb közösségben leszünk, mint a házasságban vagy a szülő-gyermek viszonyban egyáltalán lehetséges.

Ezt a boldog állapotot elővételezi a szüzesség. Természetesen csak akkor, ha Isten teremtmő erejű hívásán és a mi részünkről a teljes elfogadáson alapul. Aki lemond a házasság és a családi életéről Isten országáért, tehát

a szent közösség szolgálatában, annak valamiképpen már most Jézus és a Jézusban élők közössége, az Egyház lesz hitvese, szülője, testvére, gyermeke, családja, mindene. Tehát egy kicsit megkezdődik számára a menny.

A szűz – és a többi evangéliumi tanács követője – lemond, mégpedig rendkívüli módon odaadva életét Krisztusnak, és ezért rendkívüli módon is találja meg a maga életét. A hiteles, tehát az Istentől meghívott és helyesen élt szüzesség nem deformál, nem hiányossá teszi személyiségünket, nem sínyli meg a természetesnek nevezett élet hiányát, hanem valami csodálatos módon teljesíti ki istengyermeki személyiségünket.

A kényszerűségből magányos, mivel személyiség, tud istengyermekségben harmonikus életű lenni, ha a magányosságban elfogadja és átöleli az ilyen kényszerű helyzetben is jelenlévő Szeretetet. Ez gyümölcsözővé, az emberekért és a világért levővé tudja tenni magányos életét, és értelmet ad neki. A szűznél nem erről van szó. A szűz nem magányos, neki nem hiányzik a házasság és családi élet személyiséget kiteljesítő ereje. Neki éppen ezért nem magányosságát kell átölelnie, hanem az Egyház szent közösségét, hogy érte legyen, úgy, mint a házasember élete társáért és gyermekeiért van. A szűz nem érzi magányosnak magát, vagy ha igen, ez ádámí énjének maradványa. A szűz nem a magányosságból csinál keresztet, hogy legyen kényszerű helyzete személyiségének kiteljesítője és üdvösségre vezető útja. Ő gazdagabban és teljesebben valakié és valakiké, mint a házasság és család ember.

A PUSZTULÁSBAN IS DIADALMAS ÉLET SZENTSÉGE

Az életerő végső megfogatkozásának szentsége

Az Egyház nem nevezi már extrema unctio-nak, végső szentségnek a betegek olaját. Ennek nem lélektani oka van, hogy ti. Isten gyermekei meg ne ijedjenek az „utolsótól”. A szentkenet semmiképpen sem utolsó szentség, ezért kellett az új név.

Nem utolsó a szentségeknek sem logikai, sem időbeli sorrendjében. Így a szent útravaló a végső szentség: a halál előtt nyújtott eukarisztia erejéből asszimiláltatik bele az életből távozonak immár megérett élete Jézus személyes életébe. Itt meg kell jegyeznem, hogy nem arról van szó, hogy aki halála előtt nem tud áldozni, annak ez a végső egyesülése Jézussal elmarad. Minden szentmise az egész Egyház áldozatbemutatása, tehát önátadása Jézusban. A szentmisét aktuálisan bemutatók nemcsak önmagukat adják az Atyának, Jézusba asszimilálódva, hanem úgy ajánlják magukat kedves áldozatul, mint az Egyház egészének képviselői. Így minden mise minden istengyermek egyesítése Jézus személyes, áldozati, elfogadott életével. Természetesen csak azoké, akiknek élete éppen egyesíthető Krisztusével, mert élük istengyermekségüket, ami nem feltétlenül azonos a vallásgyakorlással. Ha tehát valaki halála előtt, önhibáján kívül, nem veheti a szent útravalót, annak beérett – vagy a purgatóriumban beérlelendő – életét is asszimilálja Jézusba a sok szentmise, amit a világon bemutatnak. Kivéve, ha az illető kimutatja, hogy ezt nem óhajtja, például azzal, hogy – tudva, mit cselekszik – visszautasítja az eukarisztia vételét.

Olyan értelemben sem utolsó a kenet, hogy felkészít a szent útravaló vételére. Nem lehet ugyanis a betegek olaja az utolsó szentáldozásra felkészítő szentség, mivel a viatikumot vennie kell minden halála előtt állónak, a szent kenetet viszont csak a halálos *betegek* kaphatják meg.

Sohasem szolgáltatta ki az Egyház a betegek olaját halálra ítéteknek vagy halálos veszedelembé indulóknak – még ha utolsónak nevezte is ezt a szentséget, nem egészen gondolva át a dolgot.

Ebből világos az is, hogy a betegek olaja nem a halál, az arra való felkészítés szentsége. A halálnak nincs is külön szentsége. Úgy mondhatjuk, hogy az Úr tudni sem akar valamiféle életvégi hajráról. Minden szentség, amikor a természetfeletti életre képesít, különböző szempontokból, ugyanakkor a jézusi halálra is megadja a képességet és a felszólítást, szintén különböző szempontokból.

Aki megkeresztelkedett, az nemcsak élni tud istengyermek módjára, hanem meghalni is. A megbérmált képes úgy vállalni a halált, hogy életének ezzel az utolsó aktusával is Krisztus jó illata legyen, és ezzel is tanúskodjék legnagyobb reménységéről. A pappá vagy püspökké szentelt nemcsak szavával és életével hirdetője az igének, hanem halálával is. A karaktert adó szentségek erejében Isten gyermekei halálukkal is az élet prófétái, ugyanakkor önmaguk és a világ királyai és részesei Krisztus papságának: a halálban lesz ugyanis minden végleg a mienk, még saját életünk is, mert akkor leszünk végleg elfogadottak, kedves áldozatként, az Atyánál, és akkor válunk Jézus örök főpapságának olyan részeseivé, hogy vele egyként beléphetünk a mennyei szentek szentjébe, mindörökre.

Mire van tehát a betegek olaja? Ez is állapotszentség, mint a házasság. Különleges kegyelmi áradással lehetővé teszi a karakter-szentségek által adott élet folytatását egy másik, szintén egészen különleges életállapot tartamára. Azt az állapotot, amelyre Jézus a szent kenetet rendelte, így lehet nevezni: az életerő végső megfogyatkozása, az életből való végső kikopás, a biológiai élet végső hanyatlása. Ennek idejére – mely tart vagy a halálig, vagy az újra talpraállásig – biztosít olyan különleges minőségű szentté tevő kegyelmet a betegek olaja, amelynek erejében érvényesülni tudnak ebben a nehéz életszakaszban a karakter-szentségek kegyelmei.

* * *

„Tudjuk, hogy ha földi sátrunk leomlik, Istentől kapunk lakóházat: örök hajlékot a mennyben. Ezért is sóhajtozunk itt, mert mennyei hajlékunkat óhajtjuk felöltetni. Csak akkor nem látszunk majd mezítelennek, ha azt felöltöttük. Amíg tehát e sátorban lakunk, elnehezülten sóhajtozunk, mert nem azt akarjuk, hogy levetköztessenek, hanem hogy felöltözz-

tessenek, s így a halandót elnyelje az élet. Hiszen Isten, aki erre előkészített minket, a Lélek foglalóját adta nekünk.” (2Kor 5,1-5)

Mit jelent ez a mezítelennek látszás? A paradicsomi mezítelenség-érzés a bűn után többet szimbolizál, mint a szemérmet. A bűn miatt eltűnik a világból az egyedül elég Valaki, az a Más Személy, akiben kiteljesedhetnék az ember személyisége. Ezért kezdte magát az ember az ősbűn óta mezítelennek érezni: mert valakiből kiszolgáltatott tárggyá lett. Először azt érezte meg a másik emberben, sőt önmagában, hogy mások ösztönének tárgya lett: nem igazi valakit lát benne életének szövetséges társa sem, hanem valami neki jót, amint ő is azt lát istenesdíje miatt – „minden értem van” – a másik emberben. Később arra is rá kellett döbbsennie az embernek, hogy kiszolgáltatott tárgya lett a természet vad és ellenséges erőinek, a fájdalomnak, önmaga gyengeségének, a közösségnek (a nő függő viszonya), sőt a végső pusztulásnak, porrá levésnek.

A bűnös ember egész életében ilyen szempontból mezítelennek érzi magát: védtelen, kiszolgáltatott tárgynak egy félelmetes tárgy-világban, amelyből eltűnt a Valaki, akinek jelenléte és szeretete tett élővé mindent.

A szentségekben azt adja meg Isten, hogy megszabadulhassunk a mezítelenség érzésétől. Általuk ugyanis Jézusba öltözünk, azaz vele és benne mi is gyermekei leszünk Istennek. Vagyis képesek vagyunk újra megelégni a Valakit, az Atyát, és benne igazi önmagunkat, kiteljesedő személyiségünket.

A szentségek nem adják meg a végleges Krisztusba öltözöttséget, csak öltöztetni *kezdik* mezítelenségünket. Nem egészen érezzük még magunkat felöltözött valakiknek, megmarad bennünk egy bizonyos fokban mindhalálíg a mezítelenség, a tárgy-lét érzése. De már megvan bennünk az a remény és tudat, hogy egyre inkább felöltözünk: zarándokúton vagyunk a teljes Jézusba öltözöttség felé.

Az ősbűn nélküli, eredeti, ártatlan állapotban is zarándokút lett volna az emberiség élete: az egyre jobban az Ige életébe való öltözésnek útja. Ebben azonban nem lett volna semmi mezítelenség- és tárgylét-érzés, csak az egyre tökéletesebb felöltözés. Most, a bűn és a rákövetkező megváltás után a mi zarándokutunk olyan felöltözés, amelyben végigkísér egy bizonyos mezítelenség-érzés. Így is lehet mondani: a valakivé válás útján velünk marad tárgylétünk tudata is.

Biológiai életünkben elérkezik aztán egy pillanat, amikor sokkszerűen döbbenünk rá, mennyire senkik vagyunk, tárgyak csupán. Ez az a pillanat, amelyben tudatossá válik bennünk: ki kell kopnunk ebből az életből.

Szent Pál erre mondja, hogy mi felöltözni akarnánk, vagyis testileg is felvenni a valakivé válást: az istengyermeki, megdicsőült testet. A biológiai életerő végső megfogyatkozása döbbsen rá arra, hogy most valami végleges levetkőztetés jön, emberileg visszavonhatatlannak látszó senkivé, tárggyá válás. Eddig is megvolt bennünk ez az érzés, a kisebb betegségekben, sikertelenségekben, a nem sikerült emberi kapcsolatainkban, az öregedés megkezdődésében, de most, a halálos betegségben vagy a végső elaggás érzésében támad az emberre sokkoló hatással a pusztulás érzése.

Olyan erőssé válhat ez a borzasztó érzés, hogy benne könnyen elfeledkezhetünk Krisztusba öltözöttségünkről, és arról, hogy ebben az állapotban is tulajdonképpen a valakivé válás és kiteljesedés útját járjuk. A halálos betegség és a végső elaggás az emberi zsákutca vége. És a végleg összeszorulni látszó életút elfeledtetni velünk, hogy Jézusban mi már áttörtük a zsákutcát. Ezért siet segítségünkre Jézus ebben az életállapotban, és ad a szent kenet révén olyan minőségű kegyelmet, amely húsvét misztériumából a feltámadást, a végső elfogadottság megdicsőülését helyezi előtérbe. Az olaj az erő szimbóluma. Ez a szentség új erőt ad életünknek, hogy benne a biológiai sorvadás érzése mellett diadalmaskodjék tudatunkban egész lényünk ennek ellenére való állandó kiteljesedése.

A hirtelenül jövő halál nem sokkolja ennyire Isten gyermekeit. Aki éli a keresztyén életet, azt a – végső kikopás nélkül, tehát életerős állapotban – fenyegető halál olyasféle érzéssel tölti el – természetes félelmei ellenére –, mint Szent Pált, aki a halálra ítéltetés árnyékában azt írta, hogy az élet számára Krisztus, a halál nyereség, és nem is tudja melyiket óhajtja jobban; ha az életet szeretné inkább, az csak azért van, mert szolgálni szeretne még a jutalom elnyerése előtt. Csak a súlyos betegség vagy elaggás testi gyöngülése az, ami áttérjedhet a lélek életerejére is: a lassú pusztulás, a biológiai fokozatos tárggyá válás kelthet olyan érzést, hogy istengyermeki valaki-életünk is semmivé válik. Ezért kell külön állapotbeli szentség életünknek erre a nagyon kritikus szakaszára.

A szent kenet kiszolgáltatója a halálosan beteg szemét, orrát, fülét, kezét, lábát keni meg a szent olajjal, olyan imádság kíséretében, amellyel azt kéri, bocsássa meg az Úr, amit a beteg a szemeivel stb. vétkezett. Itt nem olyan bűnbocsánatra kell gondolnunk, mint amelyet a bűnbánat szentségében nyerünk el, vagy amelyet – bocsánatos bűnök esetében – az egyszerű bánatfelindítás ad.

Arról van itt szó, hogy a beteg minden porcikájával – ezért az öt helyen való megkenés – érzi a végleges levetkőztetést, a végső tárggyá, porrá

válást. Ez az ádami bűn következménye, amely ebbe a zsákutcába vitte az egész emberiséget. A szent kenet által kért és ex opere operato meg is adott kegyelem abban áll, hogy a haldokló minden porcikájában érzett tárggyá levés, porba térés ne legyen már büntetés a bűnért, hanem legyen a végleges felöltöztetés eszköze. A test érzi a senkivé válás szörnyűségét. Benne érzi a kéz a bűn végső logikáját, a Valaki tökéletes elvesztését: a por nem tudja már megtalálni a Valakit. Annál is inkább, mert ez a kéz maga is sokszor vétkezett, így borzalmasan kikerülhetetlennek érzi ezt a végső logikát. A megbocsátást kérő és adó szentségi ige olyan erejűvé teszi a testre kent szent olajat, hogy általa a betegben feléledjen Krisztus győzelmének tudata, és az az élő hit, hogy benne, testének minden porcikájában Jézus diadalmas élete él: a bűn és a halál halála. Ő most Jézusba oltva, benne élve porlad el, tehát elporladása is magában hordozza Krisztus diadalát, a test megdicsőülését. Amint Jézusban is élt, már földi zsákutca-életében, kereszthalálában, sőt sírban fektében is a megdicsőült élet. Erről kell most egy kicsit bővebben beszélnünk.

Mindenből kifosztottan a leggazdagabb

Az Úr Jézus életét nem úgy kell elképzelnünk, hogy 33 évig élt olyan földi életet, mint bárki, aztán megölték, harmadnapig halott volt, azután egy új minőségű, mennyei életre támadt fel, amely örökké tart. Jézus személyében Isten, emberségét is az Isten-személy birtokolja, így emberségének léte első pillanatától kijárt a megdicsőült, Isten-látó élet. Már földi életében, sőt halálában, a sírban levésben is a megdicsőültség jellemezte életét. Hittitok, hogyan tudott mégis szenvedni, az elidegenedés és szorongás mélypontjára jutni az Atyának elégtételt adni akaró szeretetében. Urunk már Anyja méhében élvezte a boldogító istenlátást, a megdicsőült élet jellegzőjét, testét mindig, a sziklasírban is a feltámadás karakterizálta. Így járta végig a mi zsákutcánkat, így nyitott belőle utat az Atyához a Szentlélekben.

Amikor bennünket megkereszteltek, mi nem nyertük el ezt a gratia unionis-ból folyó megdicsőült Jézus-életet. De azért mi is úgy nyertük el titokzatos lakónkul a Szentlelket, mint foglalóját a megdicsőülésnek, ezért lehetett leírnia Szent Pálnak, hogy Jézussal már mi is a mennyben vagyunk. Jézus tulajdonképpen sohasem hagyta el a mennyet, benne élt köztünk jártában is. Ha mégis áldozócsüdtörtöki mennybemeneteléről

beszélünk, ez kettőt jelent. Először azt, hogy akkor vált számunkra nyilvánvalóvá az ő megdicsőültsége. Másodszor azt, hogy akkor ment fel úgy a mennybe, hogy zsákmányt is vitt magával, amint a szentírás mondja: bennünket. Ez a bennünket mintegy drága zsákmányul magával vivés rádöbbsent bennünket arra, hogy tulajdonképpen már most a megdicsőült élet ereje dolgozik bennünk a kegyelemben, csak ki kell még bontakoznia, be kell érnie – közben természetesen még el is pusztulhat, de csak saját bűnünkből.

A betegek olaja a krisztusi életnek ezt a jellemzőjét emeli ki, és árasztja belénk így az istengyermekség princípiumát, a kegyelmet. A végső kikapásban a természet vonalán nagyon kihangsúlyozódik életünk zsákutca jellege, ezért szükséges ellenerőként, hogy természetfeletti síkon meg különleges, és az új kegyelem révén belülről fakadó hangsúlyt nyerjen életünknek a megdicsőülésre Szentlélekkel történt lefoglalózottságának jellege. Ezt a jelleget megkaptuk már a karakter-szentségekben, a szent kenet által csak kiemeltséget nyer, ellenpontként a biológiai pusztulás élményére.

A betegek olaja eredményezi bennünk azt a lelkületet, amelyről Szent Pál írt: „Bennünk a halál működik; de nem veszítjük el kedvünket, mert bár a külső ember romlásnak indult bennünk, a belső napról napra megújul. Krisztus, mint mindig, most is megdicsőül testünkben, akkor is, ha élünk, akkor is, ha meghalunk.” (2Kor 4,12.16; Fil 1,20) Ez az, ami a beteget talpra állítja lelkileg, istengyermekségében és annak reményében, és így megkönnyebbíti. Amint Szent Jakab írja: „Beteg valaki közületek? Hívassa el az Egyház elöljáróit, azok imádkozzanak felette, kenjék meg olajjal az Úr nevében. A beteget a hitből fakadó imádság megszabadítja, és az Úr talpra állítja.” (Jk 5,14–15)

A hitből fakadó ima nem azt jelenti, hogy a szent kenetet kiszolgáltató pap hittal imádkozik. Az Egyház hitéről van itt szó, az ima pedig az olajjal megkenést kísérő szentségi szó. Ez megszabadítja a beteget, nem a betegségtől, attól legfeljebb különleges és mintegy mellék-hatásként. Attól szabadul meg a beteg, hogy a zsákutcába szorultság érzése igazán zsákutcába vigye. Talpra állítja benne a szentség veszélybe került istengyermekségét. Rásegíti, belső kegyelmi erőt fakasztva, hogy életének végső zsákutcáját annak tekintse, ami: olyan Krisztussal egyként járt keresztútnak, amelyet máris a megdicsőülés jellegez.

A megkent beteg – ha együttműködik a kegyelemmel – megsejti azt, hogy életének elfogyása eszköze az Atyával való végső találkozásnak,

hogy tárggyá válása a végső valakivé alakulás útja, a mindenéből való kifosztás legnagyobb gazdagságának kezdete. A betegek olaja révén a biológiai zuhanásban átéljük azt, hogy egész lényünk most is szárnyal, ebben a zuhanásban is, a Végtelen felé.

* * *

A szent kenet tehát speciális minőségű beáramlását biztosítja az amúgyis bennünk lévő istengyermeki életnek. Talán ezért is akart Jézus nem hirtelen, egyszerű halálraítélés és ennek végrehajtása révén távozni az életből, hanem lassankint, a kínzásoktól testileg és lelkileg betegen, fokozatosan kopva ki mindenből, ami emberivé teszi az életet. Semmit ki nem hagyva járta végig a tárggyá levés, a senkivé válás útját. Hogy akik szintén így végzik, azoknak a maga életerejéből adhasson, és az ő életük végső szakaszában is – akárcsak Jézuséban – világosodjék húsvét diadala, a biológiai élet legmélyebb pontján is.

Jézus számára volt értelme mindennek ebben a végső elidegenedésben és vérizzadáson szorongásban, volt értelme a teljes tárggyá válásnak, a kiszolgáltatottság végletekig menő érzésének. Mert számára ez is az Atya ajándéka volt, és ugyanakkor eszköze annak, hogy megbizonyítsa általa az Atya iránti, végsőig menő szeretetét. Így az elidegenedés olyan hazatalálás volt számára, amelyben végleg és egészen az Atya ölelő karjaiba ajánlhatta magát. A leghitványabb tárggyá, a hullává válásban felemelte őt a valakivé levés tudata, hiszen benne lett egészen azé a Valakié, akivel egyesülni a személyiség teljes kibontakozását jelenti. Ezt az értelmet adja meg a mi végleg elkopó életünknek is a szent kenet által.

Ezt nem úgy kell érteni, hogy a haldokló beteg a kenet erejében hittel és szent reménnyel várja, hogy amikor életből való kifosztatása véget ér, akkor majd hirtelenül kimondhatatlanul gazdag lesz, mert egészen megtalálja az Atyát. Ennél többet ad a betegek olaja. Arról van szó, hogy a haldokló már most, a kifosztatás folyamatában képes átélni a hitben, hogy máris gazdagszik. Hogy a biológiai élet lüktetésének gyengülésével egyidőben kiteljesedik, már most, emberi lényének élete, az önmaga fölé emelt emberi élet, az istengyermeki. Hogy fogyó életének már megkezdődött a diadala.

Nem egy majdan beteljesülő reménységgel vigasztal ez a szentség, hanem máris megéreztetni a senkivé valóval, hogy már folyik és egyre intenzívebbé és gazdagabbá válik benne a valakivé érés folyamata. Ezért

van olyan észrevehetően jó hatással a szent kenet mindazokra, akik hitel veszik. A betegnek az a megszabadítása és talpra állítása, amelyről az Apostol beszél, minden papnak és hitéből élő betegápolónak – sokszor nem hívőknek is – sokszori élménye.

Ezért olyan fontos, hogy minden rászoruló idejében megkapja ezt a szentséget. Nem kínos élmény ez senki hívő számára, hanem éppen talpraállítója, megszabadítója. A talpraállítás némelykor – amikor Isten úgy ítéli, hogy istengyermeksége teljes kibontásához szüksége van még földi életre az illetőnek – az egészség visszanyerését is jelenti.

* * *

„És ha bűnöket követett el, bocsánatot nyer” – írja még Szent Jakab apostol a szent olajjal megkent betegről. Itt nemcsak egyszerűen bűnbocsánatra kell gondolnunk. Hanem arra is, hogy az új minőségű kegyelem kisodorja az ember lényéből a bűn maradványait, a lerakódásokat.

Az alapbűn az önistenítés, az ádámi magatartás. Ezzel jár az, hogy az ember viszonya nem az lesz a dolgokhoz, az emberekhez, ami kellene. Vagyis nem az Atyával való találkozás a mindent elfogadó és mindent, önmagát is adó szeretetben. A bűn hordaléka az ún. rendetlen ragaszkodások. Amikor az ember úgy szereti a dolgokat és embereket, hogy bennük csak a „nekem jót” keresi. Ez a rendetlen ragaszkodás többé-kevésbé megmarad abban is, akinek jézusi az élete. Ha alapvetően az Atyát szereti is, mégis, valami megmarad az istenesdiből, abból, hogy magának akarja a világot, a dolgokat, az embereket, nem azért, hogy bennük és általuk Istenét szeresse.

Ez a sok kisebb-nagyobb rendetlen ragaszkodás nem engedi, hogy egészen otthon legyen az ember a maga életében. Ez okozza a szorongásokat, a világ, az emberek, a közösségek, önmagunk idegenségét. A zárandókut ellenére is, amelyen azért mégis az Atyához megyünk.

Minden akkor válik a legkedvesebbé, amikor félni kell, hogy elveszítjük. Mindazok a tárgyak, pozíciók, emberek, közösségek, amelyekkel szemben megmaradt bennünk valami rendetlen ragaszkodás, különös fontosságot nyernek az életből kikopó ember szemében. Nagyon nehéz elválni tőlük, nagyon nehéz egyenkint lemondani róluk, és a végén egészen szegényen és egészen magányosan meghalni.

Istenünk jósága és emberszeretete a szent kenetben elfogadott kegyelemmel kimossa Isten gyermekéből a bűnnek ezeket a maradványait. Így

megéreztetni az életből fokanként távozóval, hogy mindannak édességét, amit itt kell hagynia, mérhetetlenül boldogítóbban fogja élvezni a nagy Találkozásban. Sőt, kezd már érezni, hogy minél szegényebb lesz, annál gazdagabbá válik, már most, és minél magányosabban sodródik a vég felé – meghalnia mindenkinek egészen magányosan kell –, annál közelebb kerül, már most, az egyedül elég Valakihez és a szentek közösségéhez. Így a haldoklótól búcsúzók család, a rokonok, barátok és szomszédok jelenléte a halálos ágyánál – amint ez ősi keresztény szokás, csak kezdjük elfelejteni, és mintegy rejtve kiszolgáltatni az ún. végső szentségeket – nem az elválást akarja nehezíteni, hanem – és ez a szent kenet egyik élethatása – arra emlékeztet, hogy a szentek zarándokló közösségéből a szentek megdicsőült közösségébe távozik a súlyosan beteg, és ebben a boldog közösségben egyszer – egy kis idő! – valamennyien együtt lesznek, de akkor már az ádami örökségből eredő súrlódások nélkül, egészen megérve a boldogító, a tökéletes együttélésre Isten szeretetében.

AZ ISTENGYERMEKI ÉLET HELYREÁLLÍTÁSÁNAK SZENTSÉGE

A szentségi bűnbocsánat

Ha meg akarjuk ismerni a bűnbánat szentségének életet adó erejét, legalkalmasabb a bűn fogalmából kiindulni. Az emberi értelem ugyanazt az egy dolgot nagyon sok irányból tudja megközelíteni, sőt kénytelen is erre, ha minél jobban meg akarja érteni. Így vagyunk a bűnnel is. Azt szoktuk mondani, hogy bűnt az követ el, aki tudva és akarva nem engedelmeskedik Isten parancsának. Nos, ez biztosan igaz, de semmiképpen a teljes igazság. Sőt, a bűnbánat csak tudatos törvénysértést látni, semmi többet, nagyon könnyen hamis elképzelésekre vezet általában az egész keresztény életben, de a bűnbánat szentségével kapcsolatban is.

Az újszövetség idején csak annyit mondani: „tartsd meg a parancsokat!” – amint Jézus felelt az érdeklődő ifjúnak, aki azonban az ószövetség érvényben levésének idején kérdezte őt – nem elég az üdvösségre. Mindenképpen hozzá kell tennünk, vagy inkább csak ezt mondanunk: „kövesd Jézust!”, amin értjük a Jézust magunkra öltő életet, de erről már elég szó esett. Lehet persze jól is érteni azt a „tartsd meg a parancsokat” megfogalmazást, ha olyan értelemben használjuk, hogy figyelembe vesszük a következő evangéliumi idézetet: „Jézus fennhangon hirdette: Én nem magamtól beszélek, hanem az Atya, aki engem küldött, ő parancsolta meg, hogy mit beszéljek, s mit hirdessek. Én tudom, hogy *az ő parancsa az örök élet.*” (Jn 12,49–50) Ez nem csupán azt jelenti, hogy aki megtartja az Atya parancsait, az majd elnyeri az örök életet. Hanem azt is, hogy Atyánk éppen az ún. örök életet parancsolta meg nekünk, vagyis az isteni minőségű életet, amelyre a bennünk lakó Szentlélek tesz képessé minket, és amelyben ugyanazt kell élnünk már most, mint ami a mennyben boldogságunk lesz: az Atyával való találkozást a természetfeletti szeretetben.

A bűn tehát nem egyszerűen csak törvénysértés, hanem egy életstílus, egy életminőség, egy magatartás nem vállalása. Ennek fényében most azt kell megértenünk, hogy a bűnbánat szentsége sem egyszerűen annyinak a kijelentése, hogy „nem vagy bűnös Isten előtt”. A halálos bűn a Szentlélek elűzése, és így képtelenné válás az istengyermeki életre. Ezt nemcsak Ádám tette meg, hanem megteszi sok megkeresztelt istengyermek is. Így ők is képtelenné válnak élni Jézussal azonosultan. A bűnbánat szentsége éppen arra van, hogy benné visszkapjuk lelkünk lakójául a Szentlelket, és így ismét képessé váljunk a jézusi életre.

* * *

Jézus, amikor kétségbevonták bűnbocsátó hatalmát, egy béna ember meggyógyításával igazolta, hogy joggal mondta: „Fiam, bűneid meg vannak bocsátva.” (Mt 2,1–12) Így ez a csoda nem csupán igazolás, hanem egyben próféta cselekedet is volt. Mert a bűn legjobban a bénasághoz hasonlít: a bűnbánat szentsége a lelki bénaságot, pontosabban a természetfeletti, az istengyermeki élet bénaságát gyógyítja.

A súlyos bűnt halálos bűnnek szoktuk nevezni. De tudnunk kell, hogy a bűn által olyan természetfeletti halál áll be, amely tulajdonképpen bénulás, nem igazi halál. A valódi halálhoz a kárhozat hasonló. Mert csak a kárhozatban lesz Jézusról levágottá a bűnciben végleg megátalkodott. Aki még él, és súlyos bűnben van, az nem egészen halott a jézusi élet számára, csak a bénaság halálával. Mert igaz, nem tud természetfeletti minőségben egy mozdulatot sem tenni, de nincs még levágva az éltető szőlőtőről, aki Jézus, bele van még oltva az összentségbe. Csak mintegy trombóza van: nem keringhet benne az élet nedve. Megbénult, mert nem működnek benne a természetfeletti idegek, az élet mozgatói.

Aki meghalt, azon már nem lehet segíteni. A bénulton igen, abba még visszatérhet az élet. Azért lenne jobb csak a kárhozatot halálnak, második halálnak – amely a biológiai halálra következik – nevezni, mert csak abból nincs kiút. A bűn állapotából van. Mert megmarad beoltottságunk Jézus szent emberségébe, tehát áradhatna belénk a Lélek. Árad is újra, ha elindítja bennünk a természetfeletti vérkeringést olyan valaki, aki nek erre hatalma van.

* * *

Az Egyház mindenkori tanítása az volt, ma is az, hogy a bűnbánat szentségében minden bűn bocsánatot nyer. Ezzel szemben a szentírás beszél olyan bűnökről, amelyekből nem lehet megtérni, és amelyekre nincs bocsánat. Íme:

„Azt, aki egyszer már részesült a világosságban, megízlelte az égi ajándékot, megkapta a Szentlelket, és megtapasztalta a jövőendő élet erőit, aztán mégis elpártol, azt lehetetlen új bűnbánatra indítani.” (Zsid 6,4-5)

A megoldás – úgy gondolom – egyszerű: a hitehagyót nem lehet olyan bűnbánatra indítani, amelynek erejében ismét rendben van minden. Aki Jézusnak Szentlélekben élő életével szögesen ellentétes életbe kezd, az elűzi a Lelket. Visszaszerezni a maga erejéből már képtelen. Tehát bánhatja a bűnét, ez nem elég arra, hogy ismét képessé váljon az istengyermeki életre és magatartásra. Azért mondja hiába a súlyos bűnökbe esett, hogy ő majd elintézi személyesen Istennel, nem kell neki gyóntató pap. Nem tudja egyénileg elintézni az Atyával, egyszerűen azért, mert képtelen Istennel mint Atyával találkozni. Ez csak a Szentlélek bentlakozása által lehetséges. A természetfeletti értelemben béna csak mint Teremtővel, Gondviselővel, Bíróval tud találkozni Istenével. Előbb vissza kell jönnie a Vendégnek, a Szentléleknek. Ő azonban csak Ajándék lehet, önerőből visszahívni lehetetlen.

A bűnös mégsem menthetetlen. De amint az ádámi bűnben születetteknek csak szentségi ige, a keresztség adhatja meg az istengyermekség Lelkét, és így a jézusi élet képességét, úgy az istenesdibe visszaesettek is csak szentségi ige által kaphatják meg újra Jézus Lelkét: a bűnbánat szentségében.

Így kell értenünk egy másik szentírási szakaszt is:

„Ha valaki látja, hogy testvére vétkezik, de nem halált okozó bűnnel, könyörögjön érte, hogy visszakapja az életet. Ez arra áll, aki nem halált hozó bűnnel vétkezett. Van halált hozó bűn is. Ilyennél nem mondom, hogy könyörögjön érte. Minden gonoszság bűn, de van bűn, amely nem halált hozó.” (1Jn 5,16-17)

Nincs olyan ima, ami önmagában segítene azon, aki halált hozó bűnnel vétkezett, vagyis megbénult benne a jézusi élet. Az ilyenek csak a bűnbánat *szentsége* segít. Másképp áll a bocsánatos bűnnel. Azt az ember személyesen is elintézheti Istennel, hiszen tud vele találkozni mint Atyával, mert a kis bűn által nem bénult meg istengyermeksége, nem hagyta el Jézus Lelke.

Érdekes megfigyelnünk, hogy a nem halált okozó bűnben vétkesért is

azért kell imádkoznunk, hogy „visszakapja az életet”. A bocsánatos bűn inkább törvénysértés, mint bűnülés. Mégis, valamiképpen az élet ellen van: a teljes élet ellen. Nem érelzáródás, csak érszűkület, érlemeszesezés. Nem bűnülés, csak kisebb erőtlensége a természetfeletti idegeknek. Mindezeket a bajokat maga a bűnbánat helyrehozza, szentség nélkül is, bár a szentség teljesebb hatású.

Végül álljanak itt magának Jézusnak a szavai:

„Az emberek minden bűnre és káromlásra bocsánatot nyernek, de a Lélek káromlása nem nyer bocsánatot. Ha valaki az Emberfia ellen beszél, bocsánatot nyer. Ha a Szentlélek ellen szól, nem nyer bocsánatot sem ezen, sem a másvilágon.” (Mt 12,31–32)

Szerintem a Szentlélek elleni bűnök egyszerűen azok, amelyeket ma halálos bűnöknek nevezünk. Vagyis minden olyan szó, magatartás, amelyből nyilvánvaló, hogy az illető nem vállalja azt az életet, amelyet az Ige a Szentlélekben él, és amelyet a Szentlélek bentlakozása generál bennünk.

Jézus itt azt mondja: ha valaki őt szidja, mint Emberfiát, az még nem olyan bűn, amit Isten ne bocsátana meg, ha az illető bűnbánatot tart. De ha valaki életének magatartásával az ő életét nem hajlandó élni, abban megbűnül ez az élet, mert elűzte a Szentlelket. Őt pedig csak bűnbánattal visszaszerezni nem lehet, sem ezen, sem a másvilágon. Csak szentségi szó segítségével. Ez azonban nem egyszerűen csak bűnbocsánat, hanem életközlés.

A konkrét eset: nem hajlandók hinni a nyilvánvaló csodák ellenére; ezzel az Ige magatartását tagadják meg, a mindent befogadás lelkületét: nem hajlandók hittel fogadni Isten üzenetét. Ameddig csak Jézust káromolják – hogy pl. falánk, borissza, nem tartja meg a mózesi törvényt stb. –, addig még nincs tragédia, ezért még bocsánatot kérhetnek, és megbocsát nekik Isten, mert akkor még nem tűnt ki világosan, hogy Jézus Isten Fia. De aki visszautasítja a hitet, vagyis azt a belső világosságot, amely a Szentlélek-adta étellel együtt jár, vagy aki később űzi el a Lelket, annak számára nincs pusztá bocsánatkérésből fakadó bűnbocsánat, csak szentségi.

A szentségi bűnbocsátást, amely hatékony az így értelmezett Szentlélek elleni bűnökkel kapcsolatban is, ezért adta kifejezetten Szentlelket közlő gesztussal és szavakkal Jézus az apostoloknak, és természetesen utódaiknak: „Rájuk lehelt, és így szólt hozzájuk: Vegyétek a Szentlelket. Akinek megbocsátjátok bűneit, azéi bocsánatot nyernek, akinek pedig megtartjátok, azéi megmaradnak.” (Jn 20,22–23) Vagyis az aposto-

lok és utódaik nemcsak bírói kijelentésre kaptak hatalmat, hanem arra is, hogy visszahozzák a Szentlelket abba, aki elűzte őt.

Senki súlyosan bűnös el nem intézheti ügyét egyénileg az Istennel, de segíthet rajta Jézus menyasszonya, az Egyház, felhatalmazott szolgálai.

* * *

Nem akarok hosszabban beszélni róla, csak emlitem: a személyes bűnökben lévő számára a keresztség is, a bűnbánat szentsége is csak akkor Szentlelket közlő, ha a bűnös metanoiát végez, vagyis Isten felé fordul, bűnbánatot tart. Szent Péter is így mondta pünkösdkor az érdeklődőknek: „Tartsatok bűnbánatot, és keresztkedjék meg mindegyitek Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára!” (ApCsel 2,38)

A vonatra csak azt lehet felrántani, aki a vonattal egy irányban halad. Az ellenkező irányban szaladó a kerekek alá zuhan, ha fel próbál ugrani. A Szentlélek erejében lehetséges istengyermeki életbe csak szentségi módon lehet beemelni bárkit. De csak azt, aki különben is Isten felé fordul életével. Ezért kell a bánat, amely Isten felé fordulás. Különben a szentség nem használ, hanem szentségtöréssé lesz.

Jól kell értenünk az ún. tökéletes bánatot. Nem arról van szó, hogy aki szeretetből bánja bűneit, és elhatározza, hogy gyónni fog, annak már a bűnbánat szentsége előtt megadja a Szentlelket és a kegyelmet Isten. Ez így lehetetlenség.

Mert az Atyát szeretni csak az tudja, akiben már benne lakik a Szentlélek, tehát a kegyelem állapotában van. Így kell tehát elképzelnünk a dolgot: annak, aki a segítő kegyelem hatására nagyon vágyik – ha nem is határozottan, mert ez már a szentté tevő kegyelem műve, de valami sóvár határozatlansággal – az Atya után, annak még a szentség vétele előtt visszaadja a Szentlelket, a természetfeletti élet képességét az Atya. Szóval olyasvalamiről van szó, mint a vágykeresztségnél. Az utólagos szentséghez járulás éppen úgy nem felesleges, sőt kötelező, mint a vágykeresztséggel kapcsolatban.

Tehát nem a szeretetre válasz a kegyelem visszaadása, hanem a kegyelem visszaadásával teszi képessé – a bűnbánat szentségére való tekintettel – a jézusi szeretetre az Atya az utána sóvárgót: azt, aki szeretné úgy szeretni őt, mint Atyát.

* * *

Az utóbbi időben a bűnbánat szentségének kiszolgáltatását bírói ítélet gyanánt fogták fel. Úgy tartom, jobb inkább az Egyház önmaga gyógyításának felfogni. Mert igaz, hogy az Egyház arra kapott hatalmat, hogy bűnöket vagy feloldozzon, vagy megtartson. Ez valóban a bírói gyakorlatra hasonlít, de csak látszólag.

Először is nem azt jelenti, hogy így ítélkezzék az Egyház: bűnös – ártatlan. A magát bűnösnek vallóval szemben van hatalma a bűnök megtartására és megbocsátására. Ez pedig lényegileg nem ítélkezés. Valódi ítélkezés tulajdonképpen lehetetlen is. Mert biztos igazság az, hogy senki önmagáról sem tudja megállapítani bizonyossággal, hogy kegyelem állapotában van-e, vagy nincs. Hogyan állapíthatná meg tehát a gyóntató pap ezt más valakiről? De ha mint gyóntató ezt a legalapvetőbb kérdést is képtelen vagyok eldönteni, még a legőszintébb és legrészletesebb valamom és önvádolás alapján sem, hogyan tudnék ítéletet mondani?

Az Egyház a bűnbánat szentségében, akár megbocsátja gyermekének önként megvallott bűneit, akár nem, mindkettőt gyógyító, öngyógyító céllal kell cselekednie: a maga bénaságát gyógyítja, amely ebben a bűnös tagjában érte. Vagy azonnal, amennyiben feloldozást ad; vagy ha nem ad feloldozást, ezt is a gyógyulás érdekében teszi: hogy a bűnbánat elégséges legyen, vagy hogy tartósabb legyen az újra visszaadandó élet. Lehetséges, hogy az Egyház azért nem ad feloldozást, mert úgy ítéli, hogy a bűnös számára – a bűnbánat hiánya miatt – úgysem lenne hatékony a szentségi szó. De ez sem igazi bírói ítélet. Azért, mert nincs olyan eset, amelyben egészen biztos lehetne bárki is abban, hogy az illető nincs a kegyelem állapotában. Ha minden külső körülmény, sőt a maga vallomása is önmaga ellen szól, bizonyosság akkor sincs. A feloldozás megtagadása ilyen esetben is csak gyógyítás: a külső körülmények rendezését, a bűnös tudatos állásfoglalásának megváltoztatását célozza. Esetleg figyelmeztető büntetés lehet az egy ideig való fel nem oldozás, megintcsak gyógyító, öngyógyító célzattal.

A szentségi ige a bűnbánat szentségében nem ítélet, hanem teremtet parancs. Olyan, amelyet Jézus mondott a bénának, prófétai, a bűnbánat szentségét megvilágító szóval: „Kelj fel, vedd ágyadat, és menj haza!”

A szentségi szó életet közöl az Egyház béna tagjával, ezért tud természetfeletti értelemben felállni. A fekvés az istenesdi jelképe: nem kell mennie, már célnál van, keleti módon fekszik az önistenítés trónján. A vedd ágyadat így azt jelenti, hogy kerekedjen fel ebből az ádám magatartásból, mert íme, megkapja ehhez a képességet és életerőt. A hazamenés parancsa meg nagyon ráillik a jézusi életre: egész életünk haza-

menés, mert egyre bensőségebben találkozunk az Atyával, akiben ott-hon érezzük magunkat, mert megtaláljuk önmagunkat. Ezt adja meg a bűnbocsátó szentségi ige.

A bűnbánat szentségének válsága

Tulajdonképpen válságjelenségek mutatkoznak minden szentséggel kapcsolatban, így pl. nagyon nincs rendben a keresztség ügye, melyet bár csaknem minden olyan gyermeknek kiszolgáltattunk, aki olyan családba születik, amelynek akár a leghalványabb kapcsolata van az Egyházzal, – mégis nyilvánvaló, hogy amit a legtöbb szülő kér, az csak valami üres szertartás, amelyet – ki tudja, miért – nem mernek elhagyni. De a jó keresztények nagyobb része sincs tisztában azzal, mire is jó ez a szentség. A legégetőbb válságba – úgy gondolom – a bűnbánat szentsége került. Aki lelkipásztor, annak nem kell ezt magyaráznom. Napnál fényesebben kiderül a gyónók számából, és főleg abból, hogy kik és miért gyónnak. Nagyon kis réteget leszámítva azok számára, akik a bűnbánat szentségét veszik, ez a tettük csupán megszokott jámborsági gyakorlat. Mélyebb elemzés helyett inkább azt írom le, mit gondolok én a bűnbánat szentségének jövőjéről. Pontosabban arról, mit kellene nekünk lelkipásztoroknak tennünk azért, hogy ez a szentség ismét az legyen, aminek lennie kellene. A figyelmes olvasó az elmondandókból fel fogja ismerni a mögötte álló elemzést is.

Előljáróban két dolgot szeretnék megmondani. Az első az, hogy nem kell félnünk attól, ha az Egyház akármilyen radikális reformot hoz ezen a téren. Aki valamit is tud a szentségek történetéről, az azt is tudja, hogy ez a szentség ment át az idők folyamán a legtöbb változáson, ezzel kísérletezett leggyakrabban az Egyház, ezzel a szentséggel kapcsolatban voltak érvényben a legkülönbébb gyakorlatok. Csak két szélsőséget említek ennek illusztrálására: az 5–6. században a nyugati egyházban egy keresztény életében csak egyszer vehette igénybe a szentségi feloldozást – ezzel szemben áll a közelmúlt gyakorlata, a papnevelő intézetek és szerzetesházak heti gyónása, a hívek között propagált legalább havi szentgyónás. Az Egyháznak mindig keresnie kell a leghelyesebb gyakorlat kialakítását a szentségekkel kapcsolatban, és ez nem ugyanaz minden korban. Világos ez már abból, hogy Urunk pl. a bűnbánat szentségének gyakorlatáról semmit sem írt elő, csak Egyházának ajándékozta az öngyógyításnak ezt a szentségét, hogy az ő szent népe azután éljen vele mindig

belátása szerint. Nem megütköznünk kell tehát, ha esetleg a közeljövőben gyökeres reformokra kerül sor, inkább örülnünk kell, mert ez az Egyház fiatalságának és erejének jele lenne, annak, hogy nem megmerevedett korunkban sem.

A másik, amit meg kell mondanunk: egyénileg senki lelkipásztor nem kezdhet ezen a téren olyan gyakorlatot, amely ellentétes az Egyház jelenleg érvényben lévő rendelkezéseivel. A magam részéről különben úgy gondolom, hogy nem is szükséges semmiféle új rendelkezés. A jelenlegi törvények keretein belül lehet – és kell is – új gyakorlatot kialakítanunk, amely jobban megfelel mind a szentség lényegének, mind korunk követelményeinek, mind a kegyelmi élet belső törvényszerűségeinek. Erről szeretném itt leírni gondolataimat.

Kezdjük azzal, hogy a mai praxis három összetevőből ötvöződött egygyé: az Egyház állandó bűnbánattartási kötelezettségéből, melynek személyes-közösségének kell lennie – a lelkivezetésből – és a szentségi feloldozásból. Úgy gondolom, a megoldás egyszerű: a hármat ismét szét kellene választanunk, mégpedig azért, mert csak szétválasztva tudna e három cél elégségesen érvényesülni.

Volt már szó arról, hogy – mivel az Egyházban és annak minden tagjában a keresztség ellenére is tovább dolgozik az ádám ember – senki keresztény és maga Isten népe sem olyan, annyira istengyermek, mint kellene. Ebből folyik az állandó bűnbánattartás és vezeklés kötelezettsége, egy olyan élet folytatása, amely szüntelen metanoia, Atya felé fordítása önmagunknak. Úgy érzem, a gyónás utóbbi évszázadokban kialakult gyakorlata kiszorította a keresztény köztudatból az állandó és személyes-közösségi bűnbánó és vezeklő élet köteletségének tudatát. A bűnbánattartás egyszerűen azonos lett a gyónással. Még a különleges bűnbánati idők és napok is inkább az önmegtagadás, sőt – ami rosszabb – csak az engedelmisség, ha nem a pusztá megszakás jegyében folytak. Alig valaki gondolt pénteken vagy nagyböjtben arra, hogy ő most az Egyház személyes-közösségi vezeklésében és bűnbánattartásában vesz részt.

Szóval ez lenne az első és legsürgetőbb feladat: rávezetnünk önmagunkat és Isten egész népét annak tudatban tartására és gyakorlatára, hogy állandó bűnbánat-életet kell élnünk, vagyis tudatosan egyre inkább el kell fordulnunk, bocsánatkérő és vezeklő szívvel és magatartással, az ádám önmagunkért levéstől, hogy mind tökéletesebben találkozzunk Atyánkkal. Aztán tudatosítani és megértetni kellene minden krisztushívővel, hogy felelősek vagyunk egymásért, a szent, de még nem egészen szent közösségért. Tehát bűnbánatot kell tartanunk és vezekelnünk kell

Isten egész népének vétkeiért. Nem úgy, mint akik ártatlanul, büntetlenül vezeklünk a „bűnösökért”, hanem úgy, hogy mint az egy Test sejtjei résztveszünk az Egyház egyetlen bűnbánattartásában és vezeklésében.

Arra kell rádöbennünk, hogy enélkül nincs igazi természetfeletti szeretet. Aki valóban szeret, azt folyton bántja, hogy nem szeret eléggé. Nem azért, hogy ez gátlóssá és tartózkodóvá tegye, hanem azért, hogy egyre nagyobb szeretettel legyen a Szeretet iránt, és állandó vezekléssel szerezze a számára Mindent. Így lehet talán legjobban kifejezni: az Atyával való állandó szeretet-találkozásunknak egyik szintén állandó árnyalata kell legyen a bűnbánat és a vezeklés szándéka. Mivel pedig azt is felfogjuk a hitben, hogy mi csak közösségünkben dicsőíthetjük meg elégségesen az Atyát, azért ennek a mi bűnbánattól és vezekléstől színezett szeretetünknek nem szabad egyéninek lennie, hanem bele kell kapcsolódnia az egy Test bűnbánó és vezeklő odaadásába.

Az egész életünknek imádságnak kell lennie, ugyanígy bűnbánattartásnak és vezeklésnek. Az egész életünk imájának az Egyház közösségi imájába – a liturgiába – kell kapcsolódnia, így bűnbánó és vezeklő életünknek is az Egyház bűnbánó és vezeklő önátadásába. De amint – az életünkkel mondott állandó ima mellett – meg kell lennie a rendszeres ima-életünknek, úgy szükségesek a rendszeresen ismétlődő bűnbánati napok és idők, amelyeken egészen tudatosan kell végeznünk a vezeklést bűneinkért, tehát a Test bűneiért. Szükséges ez egyrészt a lényünkben gyökerező lélektani törvényszerűségek miatt: a szeretetet és a bocsánatot kérő szeretetet az ember nem fejezheti ki elégségesen csak élete magatartásával, ehhez szó és különleges cselekedetek is kellenek; csak azt sem szabad feledni, hogy viszont egyedül ezek sem elegendők, kell az állandó szeretet-, párbeszéd- és bűnbánatélet. A másik ok, ami miatt kellenek a bűnbánati idők és a kifejezett vezeklő cselekvések, az a mi gyarlóságunk. Egyrészt az életünk sohasem eléggé áthatott a bűnbánó és vezeklő szeretettől, tehát mindig szükség van pótlásra, különleges bűnbánattartásra. Másrészt meg azért is kellenek ezek, hogy újra meg újra tudatunkba idézzék állandó, személyes-közösségi bűnbánatra kötelezettségünket.

Mindebből az következik, hogy erről sokat és sokoldalúan, mélyen szántóan és gyakorlatian kell predikálni. És valahogyan meg kellene valósítanunk a minél sűrűbb bűnbánati ájtatosságokat. Nem tartanám szerencsésnek ezeket összekapcsolni szentségi feloldozással. Hiszen éppen az lenne a cél, hogy ezek az ájtatosságok felébredszék és ébren tartásuk azt, hogy a bűnbánattartás nem egyenlő a gyónással, továbbá azt, hogy erre mindenki kötelezett, mégpedig állandó jelleggel, nemcsak azok,

akik gyónni kötelesek. Végül nagyon kellene szorgalmazni az esti lelkiismeretvizsgálást és bánatot, továbbá igen alapossá kellene tenni a szentmise bűnbánati cselekményét. Megint nem azért, hogy valakinek is úgy tűnjék, ebben áll az Egyház állandó bűnbánattartása, hanem azért, hogy ezek révén tudatosodjék, tudatban tartassék az a kötelezettségünk, amely a keresztségi kegyelemből folyik, tehát az, hogy az Atyával való szeretetalálkozásunkat állandóan jellemezze a bűnbánat és vezeklés szelleme. Nem orralógató aszkétákká kell lennünk, hanem olyanokká, akik úgy szeretnek, ahogyan kell: azok buzgalmával, akik érzik, hogy még mindig nem szeretik eléggé az egyedül elég Valakit, aki kimondhatatlanul szeret bennünket.

A másik összetevője a mai gyóntatási gyakorlatnak a lelkivezetés. Valamikor ez teljesen külön folyt, semmi köze sem volt a szentségi feloldozáshoz. Nem is papok voltak a lelkivezetők. Mi szoktunk arra hivatkozni, amikor apologetikusan meg akarjuk védeni a fülgyónást, hogy lám, tele van a világ pszichológusokkal, mélypszichológusokkal, és az emberekben élénken él a vágy magukat kibeszélni, elemeztetni, lelki tanácsokat kérni. Hivatkoznunk lehet erre, de büszkélkednünk nem. Mert a mi gyóntatásaink – tisztelet a kivételnek – nem voltak sem pszichológia, sem lelkivezetés. Voltak egyrészt tömegakciók a főbb ünnepekkel kapcsolatban és voltak egy jámborsági forma, mise alatt sebtében elvégzett valami. Már maga a gyóntatószék nem alkalmas arra, hogy az emberek nagyobb részét kibeszélésre ihlesse, hátha még látja a mögötte álló sort, amelyben mindenki végezni szeretne áldozásig, és ehhez még érzi a pap türelmetlenségét is, hogy „miért nem mondja már röviden a bűneit”.

Tudom, hogy amit ezzel kapcsolatban javaslok, azt nagyon nehéz megvalósítani, sőt egyelőre – legalább általánosan – lehetetlen. Mégis, nincs más út, ezt meg kell csinálnunk. Be kell vezetnünk ismét a lelkivezetést. Ehhez legyen meghatározott idő, alkalmas hely. Ez a könnyebb, akár ma megoldható feladat. A harmadik feltételnél van bökkenő: kellenének jó lelkivezetők. Ilyen meg alig van. Egyszerűen azért, mert nem törődünk vele, hogy ilyenek legyenek. Még szemináriumi lelkivezető is úgy lesz valaki, hogy erre kinevezést kap – semmi más nem kell hozzá. Eszem ágában sincs bántani a spirituális atyákat. A főpásztorok igyekeznek olyanoknak megadni ezt a kinevezést, akiket istengyermeki életük, bölcsességük és megértő szeretetük, továbbá buzgalmuk ajánl. És ez valamilyen szükséges is a jó lelkivezetéshez, csak kevés. Kell szakképzettség és tapasztalat is.

Ismét csak a vesszőparipa: a kegyelem minőség, tehát nem ad termé-

szetes tudást és képzettséget. Ahogyan teológiát kell tanulnia és szónoklástant meg katechetikát annak, akit pappá szentelnek, úgy kellene tudományos alapon lelkivezetést tanulni. Mert hiába – a különben elengedhetetlen – buzgó istengyermeki élet: igaz, csak aki éli, az ismeri ki magát az istengyermekségben, de ez az önmagát kiismerés részben nem eléggé tudatos, másrészt meg csak a maga életformájának problémáival ismerkedik meg. Aztán magának is sokat kell próbálgatnia, míg valamelyik problémában megleli maga számára a helyes utat. Ezt nagyrészt meg lehetne takarítanunk, ha lenne tudományos aszketika, modern aszketika. Ami nincs. És nem ismerjük a különböző életformák és típusok problémáit, lelki beállítottságát, meg a többit, kár sorolni: semmit sem ismerünk, csak amit itt-ott tapasztalatból felszedünk. Tapasztalatom, buzgó hívek elbeszéléséből tudom, hogy nagyon sok üzemi pszichológus jobb és gyakran keresztényibb tanácsokat tud adni, mint mi. Pedig ők csak mostában kezdték a praxist.

Kérem, ne hencegjünk ősi lelkivezetésünkkel! Inkább vezekeljünk, és főleg tegyünk valamit. Ha mást nem, egyelőre tanulmányozzuk a nem keresztény irodalmat ezzel kapcsolatban. Olvassunk szépirodalmat és költeményeket, nézzünk meg minél több drámát és érdeklődéssel figyeljük a rádió- meg tv-riportokat. Mindezekből pótolhatjuk hiányosságunkat: megismerjük az embereket és életüket. A mi életformánk egészen más, ezért fogalmunk sincs, hogyan élnek híveink, mik a problémáik. Ezt a híveink is tudják rólunk, ezért is nem fordulnak hozzánk életük problémáival. Meg azért, mivel nem hallgatjuk meg őket, unjuk bőbeszédűségüket, látszólag össze-vissza gondolataikat, és azt, hogy nem a mi szánk íze szerint beszélnek, gyötrelmeiket nem tudják a mi formuláinkkal elintéztettnak venni.

Ha beszél hozzánk egy hívő, azt a legnagyobb érdeklődéssel kell hallgatnunk. Nagyon sokat kell tanulnunk belőle, mert lehet. A legterjedelmesebb „öregasszonyos” beszédáradatból is. Ha van türelmünk, kirajzolódnak előttünk olyan életformák és mély problémák, amelyekről fogalmunk sincs.

A lelkivezetés égetően szükséges lenne, hiszen tele van a vallásukat gyakorlók élete mágiával, babonával, legalizmussal, félreértésekkel, hitbeli tévedésekkel, életidegenséggel, reakcióssággal, maradisággal. Ezen segíteni csak lelkivezetéssel lehet, ami lehet „lelki rendelés” formájában, de lehet alkalmi beszélgetések útján is. Sajnos, a közeljövőben ez lehetetlen, vészes tudatlanságunk miatt, amit nemcsak a tanult hívek vesznek immár észre. A legegyszerűbb bácsika és nénike, sőt a gyerek is

érzi: nem tudunk segíteni rajta, egyszerűen nem értjük őt és az életét. A formulákat ők is tudják, ha járnak misére és hallgatnak szentbeszédet. De sem ezekkel, sem a nyugtatgató szólamokkal nincsenek kisegítve. Hosszú utunk van addig, míg érteni fogunk a lelkipavezetéshez, és míg bizalmuk lesz hozzánk híveinknek. De mert hosszú az út, azonnal el kell indulnunk.

Végül a szentségi feloldozás maradna annak, ami: az Egyház öngyógyító, az egyesekben az istengyermeki életet helyreállító ill. – az ún. ájtatossági gyónásokban – a lelki érlelmeszedést és a természetfeletti érzéskületeket gyógyító szentség. Ezen a ponton egyetlen, de elengedhetetlen kötelessége van a lelkipásztoroknak: kialakítani a hívek helyes lelkiismeretét. Ennek kitűzött végcélja: minden keresztény tudja – amennyire persze ezt egyáltalán tudhatja valaki –, mikor van feltétlen szüksége szentségi feloldozásra, és mikor nincs. Természetesen nem azért, hogy csak akkor gyónjanak, amikor halálos bűnük van: az ájtatossági gyónások nagyon hasznosak. Hanem elsősorban azért kell tudnia minden kereszténynek, hogy mikor van halálos bűn állapotában, hogy ezen változtatni tudjon. Az az alapos gyanúm ugyanis, hogy a hívek nagy része ma egyrészt nem mer áldozni, pedig a kegyelem állapotában van, mások viszont – ez is könnyen előfordul –, bár rendszeresen gyónnak, és minden misén áldoznak, nincsenek kegyelemben. Mindent meg kell tennünk tehát, hogy kialakuljon mindenkiben a helyes lelkiismeret, és így tudatosan élje ki-ki istengyermekségét.

Ennek nagyon sok ága-boga van, nincs terem, és nem is feladatom erről kimerítő alapossággal tárgyalni. Csak arra a két alapvető dologra szeretném felhívni a figyelmet, ami szerintem elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy élet legyen a krisztusi élet és hogy valóban kifejttesse életet visszaadó hatását a szentségi feloldozás teremtmő, Szentlelket visszahozó igéje. Az első: a vallások életét – amennyiben szükséges – meg kell szabadítanunk a szorongásos-kényszeres jámborkodástól. A másik: fel kell számolnunk a legalizmust, tehát a csak a törvényeknek engedelmeskedő, szolgálalkú vallásokodást.

Azért olyan nagyon nehéz megértetni a keresztény köztudattal a „tudva és akarva” szabályát – hogy ti. csak így lehet bűnt elkövetni –, mert nem valódi büntudat bántja őket, hanem vagy csak valami névtelen, általános szorongás, vagy valami beöltözött félelem. Volt már erről szó az ősbűnnel kapcsolatban. Ádám óta sajnálatos lelki mechanizmusa mindegyikünknek az a bizonyos tudat alá szorítás. Nem akarjuk elvállalni, hogy bűnösök vagyunk, még önmagunk előtt sem. Fehér holló az

olyan ember, aki akár önmagának ki tudja jelenteni: önző vagyok, rossz házastárs, gyermek és szülő, gyenge munkás, hanyag állampolgár stb. Mindezt – ahogy ma ki szokták fejezni – „valahol” tudjuk, csak nem akarjuk tudni. Annnyira, hogy teljesen elsüllyesztjük, a tudatunk alá az őszinte önkritikát. Aztán kivetítjük, rádobjuk valamire vagy valakire az igazi, de nem ismert okú félelmet. Tulajdonképpen az okoz bennünk szorongást, hogy lelkiismeretünk belátná: nem vagyunk jó istengyermekek, esetleg egyáltalán nem vagyunk azok, hanem önistenítő, önmagunkért levő ádámfiak. Csakhogy ezt ne bírjuk elviselni – különösen ha valásunk díszei vagyunk –, ezért elsüllyesztjük ezt a valódi lelkiismereti felismerést, ösztönösen, esetleg még mielőtt egészen a tudatunkba jutna, vagy segítünk is neki kicsit, tudatosan is, elsüllyedni. A szorongás marad, sokaknál mint lelkiismeretfurdalás, másoknál mint vádaskodás vagy ostoba dolgoktól való félelem. A rossz házastárs az élete párját vádolja, a rossz felnőtt gyermek a szüleit. Aztán a lelkiismereti, tudat alól feltörő szorongást rádobja valami kis bűnre vagy olyasmire, ami egyáltalán nem bűn, pl. hogy elfelejtette a pénzeket. Aki önmagáról úgy tudja, hogy mondjuk 4–5 stereotíp pontban vétkezett, és ezek megvallásával iparkodik könnyíteni a lelkén, annak *általában* fogalma sincs arról, istengyermekek-e ő a kegyelem állapotában, vagy száraz ág Jézuson, aki a szent szőlőtő.

Amire magunkat és híveinket rá kell nevelnünk, az először az, hogy minden erőnkkel igyekeznünk kell megismerni önmagunkat – ehhez lenne szükséges a jó és szakértő lelkivezetés, amely a tudat alól is sokmindent fel tud hozni, az ún. analízis nélkül is (ami papoknak tilos) –, és vállalni is önmagunkat, beismerni bűnös voltunkat. Ehhez elsősorban igaz alázat kell, amelyet megad valamennyiünknek a Lélek, ha igazán óhajtjuk. De kell a legalizmusból való kikeveredés is.

A mi lelkitükreink jobban vagy kevésbé jól sikerültek, de nem is ez az alapvető probléma. Egyet nem tud a keresztény közvélemény, azt, hogy a döntő életünk alapvető magatartása, nem pedig az, hogy mit tettünk és mit nem tettünk. Ha ketten szó szerint ugyanazt káromkodják, az lehet egészen más valami a két ember ajkán. Szóval nem arra kell összpontosítanunk lelkiismeretünk megvizsgálásakor, hogy melyik parancsot hágtuk át, melyiket nem. Arra kell megpróbálnunk rájönni legelső sorban, hogy a kegyelem állapotában vagyunk-e. Vagyis: megvan-e bennünk a természetfeletti szeretet, vagy visszasüllyedtünk a bűnösen csak ember állapotába, az ádami önmagunkért levésbe. Az a nagy kérdés. Istent szeretjük-e jobban, vagy önmagunkat. Persze nem érzelemre

kell itt gondolnunk. Amint önmagunkat sem érzelemmel szeretjük, úgy Istennel kapcsolatban sem ez a döntő. Jobb így fogalmazni: kiért vagyok alapvetően, Istenért vagy önmagamért?

Dobjuk el a lelkítükröket? Dehogy, sőt, minél alaposabbakat, részletesebbeket, mélyrehatóbbakat és minél modernebbeket kell szerkesztenünk. Csak ne jogászi szemmel vizsgáljuk magunkat: tettem ezt, vagy nem tettem? A lelkítükr csak eszköz arra, hogy felismerjük alapvető életirányulásunkat: a menny felé megyünk, mert Atyánkért vagyunk, őt szeretjük, vagy a kárhozat felé, mert önmagunkat istenítjük?

Rá kell szoktatnunk magunkat, hogy ezt életünk minden mozzanatának fényében igyekezzünk felismerni. Egy példa: elég, ha megfigyelem magam, mondjuk autóbuszra várva. Ha azon kapom magam, hogy semmi más nem érdekel, csak hogy én lehetőleg elsőnek léphessek fel, és jó helyet találjak, akkor komolyan aggódnom kell, hogy az ádám ember megbénította az istengyermeket, tehát halálos bűnben vagyok. Akkor is, ha ezt a lelkítükr jogászi átolvasása nem derítené ki: hiszen semmi olyat nem tettem, amit súlyos bűnnek jelez a lelkítükr. Fellökni egy idős nénit, egészségesen ülni a buszon, míg egy súlyos beteg állva hánykolódik, nos ez talán egyetlen lelkítükr szerint sem súlyos bűn. De az a lelkület, amely az ilyen magatartásban megnyilvánul, inkább utal a bennem győztes Ádámra, mint arra, hogy életem Jézusba öltözködő. Lehet, hogy még nem vesztettem el a kegyelmet, még nem bénult meg istengyermekségem, de az is könnyen lehet, hogy igen, akkor is, ha semmi súlyos parancsszegéssel nem tudnám vádolni magam.

Egy másik példa: aki úgy érzi, hogy a családi életben semmiben sem hibás, de elviselhetetlen abban a családban mindenki – esetleg a valóban elviselhetetlen, de imádott unoka kivételével –, annak komolyan arra kell gondolnia, hogy elvesztette a kegyelmet. Aki nem tudja elfogadni az embereket, abban – legalábbis alapos gyanú van erre – nem él a Találkozás Lelke.

Nekünk nagyon alaposan kellene kérdezni a gyóntatószékben. Nem is annyira a „teljesség” miatt. Nem az a lényeg, hányszor káromkodott valaki, hanem az, hogy milyen életalapállás van mögötte. Olyan kérdéseket kellene feltennünk, amelyek rávezetnék a bűnbánatot tartókat arra, mi is az ő igazi lelki állapotuk. Persze ez mesterségbeli kérdés: ennek tudományát kellene kialakítani, és tanulni kellene. Hogy minél kevesebb kérdéssel, rávezető szóval, minél szeretetteljesebb formában tudjunk úgy párbeszédet folytatni a gyóntatószékben, hogy ennek alapján lehető pontossággal rájöjjünk, és rájöjjön maga a gyónó is, hogyan áll az Atya színe

előtt. Amiben a kézi- és tudományos könyvek eligazítanak ezzel kapcsolatban, az inkább a jogászai teljességet segíti. Olyan dolog ez, amelyben a kezdet kezdetén sem vagyunk. De el kell indulnunk, erre kötelez bennünket az egyházi rend szentségi kegyelme, amely – mint minden kegyelem – felszólítás.

Az igehirdetésben, akár felnőttekhez, akár gyermekekhez szólunk, erről nagyon sokat kellene beszélnünk. Türelemmel, egyre pontosabbá és lélektanilag helytállóbbá téve szavainkat, egyre tanulva a visszhangból. És erre is nagyon jók lennének azok a bizonyos bűnbánati ájtatosságok. Azt kellene elérnünk, hogy gyónóink azzal tudnák kezdeni, a kegyelem állapotában vannak-e vagy sem, amennyire persze ezt ember tudhatja. És azt kellene még elérnünk, hogy a bűnbánat szentségét vettek ne azzal távozzanak, hogy nem vétkeznek többet, ti. a lelkitükörben felsorolt pontokban, hanem azzal, hogy igazi gyermekei akarnak lenni az Atyának, a tőle mindent elfogadás és az érte levés alapállásában.

Minden külső – esetleges – reform hiábavaló lenne, ha a hívek nem lennének tudatosabbak a kegyelmi életben. Viszont reformok nélkül is megszűnnék a bűnbánat szentségének válsága, ha ezen a téren fordulat állna be Isten népében. A válság gyökere ugyanis nem az, hogy az emberek szégyellik megvallani bűneiket, vagy hogy nagyon meggyöngült a vallásosak hite is. A gyökér: nem látják igazi értelmét a szentségi bűnbocsátásnak. Mert nem értik a kegyelem életét. Mert nem tudják, hogy nem egyszerű bűnelegendésről van szó, hanem istengyermeki újraélesztésről. Ezt kell elsősorban megértetni a keresztény közvéleménnyel. Aztán kell kimenteni a szorongások hálójából és legalizmus szolgalelkűségéből.

ÉLETÜNK CSÚCSA ÉS FOGLALATA: AZ EUKARISZTIA ÜNNEPLÉSE

„Aki engem eszik, az majd énáltalam él.” (Jn 6,57)

„Bizony mondom nektek, ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek.” (Jn 6,53) Nem hiszem, hogy lenne félreértettebb mondata az evangéliumoknak, mint ez. Mert az átlagos hívek és lekipásztorok csupán annyit értenek ki belőle, hogy a kegyelmi élet táplálására van az eukarisztia. Természetesen, az oltári-szentség vétele növeli, táplálja, gyógyítja, fennmaradni segíti istengyermeki életünket. De amiről Jézus itt beszélt, az sokkal több csak ennyinél. Mindezek az eukarisztianak másodrendű, ha nem harmad- vagy negyedrendű hatásai jézusi életünk szempontjából. Ha az eukarisztia életértékéről van szó, minden esetre nem ezzel kell kezdenünk.

Ha az emberi életet találkozások szüntelen sorozatának fogjuk fel, és ha azt mondjuk, hogy az istengyermeki élet leglényege az, hogy képesek és felszólítottak vagyunk úgy találkozni Istennel, mint Atyánkkal, akkor nem túlságosan nehéz megértenünk, hogy eukarisztia, pontosabban szentmise nélkül valóban nem lehet bennünk olyan élet, amely érdemes az élet névre.

Az ember számára a jelen üdvrendben semmi más nem lehet elég, semmi másban nem találhatja meg igazi önmagát, semmi más nem juttathatja fel az életnek olyan csúcsára, amelyet a maga sajátos életének érezhet, csak ha úgy tud a szeretet partnerségébe kerülni Istennel, ahogyan Isten szereti Istent, a Fiú az Atyát a Szentlélekben. Ezért hiába a többi hat szentség, hiába az Atyát kereső élet, ha nincs szentmise. Egyedül az eukarisztia ünneplésében (= szentmise megcselekvése) találkozhatunk valóban úgy Atyánkkal, mint Isten az Istennel, és egyedül a szentmise által fogadhat el és ölelhet magához bennünket Istenünk úgy, mint valódi gyermekeit.

Mert ki találkozhat úgy Istennel, mint Isten az Istennel? Kizárólag Isten. Ilyen pedig csak egy volt az emberek között: Jézus. Ő valóságos ember, de személyében Isten, Egyszülöttje az Istennek. Hiába vagyunk mi megkeresztelve, megbérmálva, sőt pappá szentelve, hiába lett isteni minőségű a mi emberi életünk, hiába vesszük át a bennünk lévő kegyelem erejében Jézus életének alapmagatartását, mindez nem elég arra, hogy Isten legyünk, tehát nem elég arra, hogy úgy találkozzunk az Atyával a kölcsönös szeretet egymásért levésében, mint Isten az Istennel, mint ahogyan egymáséi az Atya és a Fiú, a megtestesülés óta az Atya és Jézus a Szentlélekben. Egy ember léphetett be a Szentháromság belső életének szentélyébe: az Úr Jézus Krisztus, mert ő személyében Isten, és emberségével annyira és oly széttephetetlenül eggyé vált a megtestesülésben, hogy szükségképpen embersége is van a Fiúnak, és ezzel az emberségével az Atyáé a Szentlélekben.

Jézus – senki más. Senki más nem tud olyan, az Atyával mindenben találkozó emberi életet élni, amely élet eléggé isteni lenne ahhoz, hogy felszívódhassék a Szentháromság végtelenül boldog életközösségébe. Amit az ember Jézus tett, élt, azt az Isten Fia tette és élte, ezért olyan Jézus élete, hogy úgy ölelheti át az Atya, mint Isten az Istent. A mi Jézusba oltottságunk kevés. Mibélénk nem áradhat át az ő Isten-mivolta. A szentségek révén való beléoltottságunk eredménye csodás: minőségünkben isteniek leszünk, át tudjuk venni a Fiú életstílusát – de mindez önmagában kevés. Aki nem Isten, az nem találkozhat az Atyával, mint Isten az Istennel.

Ebben segít az eukarisztia. Általa két egészen csodálatos dolog valósul meg. Először az, hogy a szentmise révén mi Jézus életét éljük. Nem jézusi életet, hanem Jézusét. Nem isteni minőségű emberi életet, hanem az Istenember életét. Nem kegyelmi életet, a magunkét, hanem az Isten Fiának emberségében élt életét. Aki a szentmisét megcselekszi – akár a miséző pap az, akár a misébe aktívan bekapcsolódó hívő –, az végigcsinálja magának Jézusnak egyszeri, megismételhetetlen életét. Egészen, elejétől végig: a Mária méhében való megtestesüléstől a mennybemene-telig, sőt megcselekszi Jézusnak azt az életét is, amely történetileg még nem is folyt le, tehát a paruziát is.

A másik csodálatos eseménye a szentmiseének: a mi életünk úgy bele-ötvöződik, úgy beleasszimilálódik Jézus személyes, istenemberi lényébe és életébe, hogy azzal egészen eggyé lesz, annyira, hogy Fiában bennünket is átölel az Atya. Nem külön, teremtményeknek kijáró öleléssel, hanem

egyetlennel: ugyanazzal, amellyel Jézust öleli magához, az embersége szerint is Egyszülöttet, az Istennek kijáró öleléssel.

„Én az Atya által élek. Ugyanígy, aki engem eszik, az majd énáltalam él.” (Jn 6,57) Jézus kétféle szempontból él az Atya által, és itt a második szempontról beszél, bár az is lehet, hogy mind a két szempontról egybefogottan.

Jézus azért él az Atya által, mert az Atyától születik. Ez az egyik, de önmagában nem elég. Jézus élete – Isten-élete sem – lenne élet, ha csak születik az Atyától, de nem fogadja el őt az Atya a kölcsönös szeretet örök találkozásában, kölcsönös egymásért levésében a Szentlélekben. Nos, a mi életünk sem élet, ha nem a Szentlélekben fogad el bennünket az Atya, úgy, mint Fiát, a Fiának kijáró öleléssel (amiből persze mi nem tudunk mindent felfogni, mert végtelen kapacitásúvá egyszerűen nem lehetünk, teremtmények maradunk). Ezért mondom azt, hogy Jézus kijelentése az eukarisztiára vonatkozik. A szentmise által lesz keresztségben elindított istengyermekségünk valóban élet, mert általa ölel magához bennünket az Atya egyként Jézussal.

Lehet, hogy az első szempontú Atyától levő életre is gondolt, egybefogottan Urunk, amikor azt mondta, hogy „aki engem eszik, az majd él énáltalam”. Mert az evés kifejezést nemcsak az eukarisztiával kapcsolatban használta Üdvözítőnk, hanem az ige befogadásával kapcsolatban is. Erre vonatkozik ez a kijelentése: „Én vagyok az élet kenyere. Ez a mennyből leszállt kenyér.” (Jn 6,48.50) Hogy itt nem az eukarisztiáról van szó, az világos a szövegösszefüggésből. (A zsidók az örök életre szóló kenyéren Jézus tanítását értették, az Úr is ilyen értelemben folytatta velük a párbeszédet, csak ezután tért át a másik kenyérre, az eukarisztiára.) Tehát az evés jelenti először az ige befogadását. Mivel Jézus elsősorban nem tanító, hanem teremtő, új életet adó ígét hozott – amelyet a szentségekben közöl velünk –, azért a Jézus evése első ütemben jelenti az ő életében részesítő (mert öbelé oltó) ige befogadását, második ütemben pedig – és itt ez a hangsúlyos – az eukarisztia vételét, amely által célhoz ér, valóban találkozik jézusi minőségűvé vált, de emberinek maradt életünk az Atyával, aki Fiával egyként ölel át bennünket és a mi személyes-közösségi életünket.

Az eukarisztia ünneplése életünk csúcsa és foglalata. Csúcsa, mert benne Jézus személyes, istenemeri életét éljük, és ebbe asszimiláljuk a magunk személyes-közösségi (Egyházban élt) életét. Foglalata, összefogója is a szentmise istengyermeki életünknek, mert a szentáldozás révén

egész Atyát kereső, az Atyától mindent elfogadó, az Atyáért levő életünket egybefogottan helyezi, asszimilálja, ötvözi bele Jézus életébe. Erről kell most egy kissé bővebben szólnunk.

A Jézussal azonosuló élet csúcsa

A szentmise megcselekvése az Egyház személyes-közösségi életének csúcspontja, mert benne már nem is a maga életét éli, hanem Krisztusét, az Egyetlenét. Hogyan lehetséges ez?

Az ezredforduló után kezdett rájönni Isten népe az átlényegülés titkára: a szentmisében az átváltoztatáskor a kenyér és a bor átlényegül Jézus testévé és vérévé. Ez azt jelenti, hogy átváltoztatás (konszekráció) után is megmarad a kenyér és a bor tapasztalati valósága, tehát továbbra is kenyérnek és bornak érzékeljük. De megváltozik a kenyér is, a bor is, létük legmélyén, ott, ahol eldől, hogy mi micsoda. Ami a kenyeret kenyérré teszi, az átváltozik azzá, ami Jézus testét Jézus testévé teszi. Ugyanígy van a borral is. Tehát az eukarisztia kenyérnek és bornak érzékelhető, mégis Jézus. Jézus nem úgy, ahogyan természetes létformájában az Atyánál él, hanem az eukarisztia úgy teszi jelenné Jézust, hogy az van jelen, ami Jézust Jézussá teszi.

Ami Jézust Jézussá teszi, ahhoz sok minden nem tartozik hozzá, pl. a haja vagy a bőre színe, a keze nagysága – ezek nem is jelennek meg az eukarisztiában. De nagyon is hozzátartozik Jézus lényeg-valóságához Jézus megváltói élete. Jézus Jézus lehetne bármilyen színű hajjal – talán erre utal, hogy a feltámadás után mindig más alakban jelent meg, ezért is nem ismerték fel –, de nem lenne Jézus a szüzen fogantatás, a keresztáldozat, a megdicsőülés, a paruzia stb. nélkül. Ha tehát az eukarisztia jelenné teszi azt, ami Jézust Jézussá teszi, akkor jelen van az eukarisztiában Jézus egész élete, ez is – akárcsak lénye – lényegvalósága szerint, egyetlen szentségi „most”-ba összefogva.

Ebből érthető az a kijelentés, hogy a szentmise által az Egyház Jézus életét cselekszi, Jézus életét éli. Nem utánozza, nem kopírozza, hanem Jézus egyetlen, személyes, egyszeri, egész életét éli, nem természetes, hanem szentségi módon. Amikor a pap kimondja a konszekráló szavakat, Jézus egyetlen mostba sűrített egész életét mondja ki, így éli azt, mert ő hozza létre. Éli nem egyénileg, nemcsak a maga nevében, hanem az Egyház egész szent közössége nevében.

Így hát két élettel jelenünk meg Atyánk előtt, találkozásra kitárt szívvel, a magunk személyes életével és a Jézuséval? Így lenne, ha csak konzekrálás lenne a szentmise. De van szentáldozás is, és ebben a két élet egyesül. Az evés és ivás az eggyé válás, az asszimiláció jelképe, a szentségi evés és ivás természetfeletti asszimilálást hajt végre. Az áldozás révén egybeasszimilálódik Jézus személyes élete az Egyház életével, amely valamennyiünk személyes-közösségi élete.

Amint a miséző konzekráló szava az egész Egyház nevében hangzik el, úgy a szentáldozás – a papé is, a hívéké is – nem egyéni élet-beleasszimilálás Jézus életébe, hanem az áldozók az egész Isten népét képviselik. Minden mise – a benne történő áldozás révén – az egész Egyház egész szent életének beleasszimilálása Jézus életébe.

Ilyen teljes értelemben kell felfognunk Jézus szavait, hogy ti. az eukarisztia által mindenki, aki azt veszi, őbenne marad, és ő az áldozókban. Ez a kijelentés a teljes életközösségre vonatkozik, amely olyan szoros, hogy a természetben nincs mása, hasonlatul szolgál az evés, melyben az étel lényünk és életünk alkotórészévé válik.

Mindebből könnyen érthető, hogy az eukarisztia ünneplése a keresztény élet csúcsa, az Egyház életének csúcsa, tulajdonképpen belenövés a mennybe.

A feltámadás és az örök élet záloga

„Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak örök élete van, és én feltámasztom őt az utolsó napon.” (Jn 6,54) Ezzel azonban együtt kell olvasnunk egy másik mondatot: „A lélek az, ami éltet, a test nem használ semmit: az én hozzátok intézett tanításom lélek és élet.” (Jn 6,63)

Vagyis az eukarisztia ünneplését nem lehet elszakítva néznünk a többi szentségtől és a szentségekben kapott kegyelem alapján élt, Krisztusba öltöző ettől. Egyrészt tehát csak annak lehet örök élete és része Jézus dicsőséges feltámadásában, aki eszi a szent kenyeret és issza a szent bort. Ezt a kifejezést nem szó szerint kell értenünk minden egyes keresztényre, hogy ti. mindegyikünknek vennie kell Jézus vérét is. Itt arról van szó, hogy aktív módon kell résztvennünk a szentmisén, amiben bennefoglalatik a lakomában való részvétel is, legalább időnként, de ez teljes az egyes hívek számára, ha csak a szent ételből részesülnek. Tehát így kell értenünk: örök élete és dicsőséges feltámadása csak annak lehet, aki az

Egyház közösségében ünnepli az eukarisztiát. Csak így kapcsolódhat és asszimilálódhat ki-ki Jézusba, az ő személyes istenemberi életébe, és így juthat el a Szentlélekben való találkozásra.

Viszont – és itt derül ki, hogy a többi szentség és a kegyelemnek megfelelő élet is szükséges – nem üdvözülhet és támadhat fel boldog örök életre az sem, aki a szentségek révén nem istengyermek, és nem Krisztusba öltözködő az élete. Az ilyen hiába éli szentségileg Jézus életét az eukarisztia ünneplésében, együtt az Egyházzal: számára Jézus életét élni hazugság. Mert életvezetése ádámí, azaz szögesen ellentétes a Megváltóéval. Ezért élete nem is asszimilálódik bele Jézusába, csak ítéletet eszik magának, mert lénye nem illik bele az Isten Fiáéba.

A szentségek valamennyien az eukarisztiáért vannak. Azért részesülünk bennük, hogy résztvehessünk a szentmise megcselekvésében. Szentségek nélkül ez lehetetlen, mert legalább minőségében isteni embernek kell lennie, aki ilyen mértékben akar azonosulni az Istenember életével. Ugyanebből az okból szükséges a Krisztusba öltözködő életvezetés is. A nem jézusi alapállású, a nem az Atyáért levő életű ember hiába jelenik meg kezében a Jézus-élettel, hiába eszi azt magába, hogy egyesüljön vele, az Atya nem ismerheti őt mint gyermekét, mint bensőséges partnerét a szeretetben. Számára a Krisztus teste nem használ semmit, mert nincs benne annak Lelke, akinek testét veszi, és nem éli annak életét, akinek életét szentségi módon cselekszi.

Mindebből könnyű kikövetkeztetni, hogy az eukarisztia kimagaslóan az élet szentsége, de csak akkor, ha a többi szentségben elindított életnek a csúcsa. Azért is kell az Egyháznak sok szentmisét bemutatnia, a keresztyéneknek sok szentmisét együtt cselekedniök az Egyházzal, mert egyre érettebb Egyháznak, benne egyre kiteljesedettebb személyeknek kell újra meg újra kimondaniok, így szentségileg élniök Jézus életét, és egyre gazdagodó életüket újra és újra beleasszimilálni az Istenemberébe. Addig kell folytatnia az Egyháznak ezt a szent liturgiát, amíg el nem érkezik a teljesség, amikor Urunk szentség nélkül, közvetlenül és végleg építi be önmagába Egyházát: akkor nő egybe egészen a Test a Fejjel, hogy így Krisztusban legyen az Atyáé minden, a Szentlélek viharos intenzitása és kimondhatatlan boldogságú szeretet-találkozásában.

* * *

A híveknek meg kell mondanunk, hogy szentmiséjük nem lehet kikapcsolódás az életből, nem lehet megpihenés jámbor áhítatban. A szentmisére az életüket kell elhozniok, és mise után az életbe kell visszamenniök, hogy legközelebb gazdagabb, istengyermekségében érettebb életet hozhassanak. A mise nem menekülés az élet elől, hanem kinek-kinek az élete csúcsa. Benne nem szökhetünk a magunk élete és feladatai elől, hanem éppen a szentmisében kell a mindent vállalás és a teljes önátadás csúcsára jutnunk.

Azt is meg kell értenie minden kereszténynek, hogy még a rossz emberek és a gonosz világ elől sem menekülhetünk az eukarisztikus Jézushoz. A szentmisével azt kell tennünk, amit Jézus tett, hogy ne legyen részünkről hazugság a konszekrálás, és hogy életünk beleilleszthető legyen a Krisztuséba. Vagyis el kell vállalnunk a világot, az embereket, amint Jézus elvállalt minket az Atya dicsőségére.

A szentmise kánonjában azt kérjük, Krisztus áldozata által mi is váljunk örök áldozattá. Különösen hangzik ez a mai ember fülének, egyáltalán nem életszerűen. Az áldozat a krimin nevelkedettek fülében úgy cseng, mintha azt mondanák: halál. De a krimik áldozat-fogalmától függetlenül, az áldozat általában az életről való lemondást jelenti, akár önkéntesen, akár kényszerből. Aki áldozatot hoz másért, az valamiben lemond a maga életéről. Aki áldozatul adja magát másokért, az egészen lemond az életéről. Megerősíti bennünk ezt az elképzelést Jézus áldozata: ő a kereszten, borzasztó kínok közt áldozta fel önmagát.

Nos, mindez nem kedves az élni vágyó modern embernek, aki nem feláldozni akarja életét, hanem kiteljesíteni, aki nem lemondani akar, hanem minden lehető kiélvezni. Téved az is, aki a kereszténységből ki akarja disputálni a keresztet. De téved az is, aki egyoldalúan csak az életről való lemondásnak gondolja az áldozattá levést.

Áldozattá lenni, ez alapjában a legteljesebb életet jelenti, nemcsak egykor, a mennyben vagy a feltámadáskor, hanem már most. Az áldozat ugyanis alapjában véve ajándékozás Istennek, mégpedig azzal a céllal, hogy valami bensőbb viszonyba, jó viszonyba léphessünk vele. Vagy szent lakoma rendezése Isten tiszteletére, mintegy meghíva Istent is – az ő részét a lakomából elégették az oltáron –, ugyancsak a bensőséges viszony előmozdítására.

A Jézusban kötött új és örök szövetség tette olyanná a mi áldozatunkat, hogy nem ajándékokkal kell kedveskednünk Istennek, és így iparkodnunk megnyerni barátságát. Bennünket immár gyermekeinek tekint Atyánk, így közvetlenül magunkat adhatjuk neki. Nem kell már áldozati

ajándék, magunkat kell a szívére vetnünk. Az áldozat az újszövetségben önátadás és ugyanakkor Isten részéről elfogadás. Ezek szerint az áldozattá válás nem lemondás az életről, hanem a legteljesebb élet megtalálása. Mert ha az élet a találkozások sorozatában teljesedik ki, akkor az életet leginkább kibontakoztató valami az, hogy mi odaadhatjuk magunkat Istennek, a szeretet partneréül, és hogy Atyánk így fogad el bennünket. Az áldozattá válásnál nincs teljesebb kibontakozása egyéniségünknek, életünknek, mert azt jelenti, hogy elfogad, sőt értünk valóvá lesz maga az Isten, mint partnerünk a szeretetben.

Természetesen a közvetlen önátadás nem teljes közvetlenséget jelent, csak annyit, hogy nincs szükségünk már áldozati ajándékokra és szimbolikus áldozati lakomarendezésre. De – amint az eddigiekből remélhetően kiderült – csak Jézus életét szentségileg megcselekedve, és az ő életébe asszimilálódva vethetjük magunkat úgy Atyánk keblére, hogy igazi gyermekeiként, Jézusban öleljen át bennünket.

Áldozattá válni tehát annyi, mint máris megtalálni az életet, ott, ahol az istengyermekségre meghívott ember egyedül lehet otthon a maga életében. De ugyanakkor az áldozattá válás valóban keresztutat jelent, mert a bennünk megmaradó és sajnos hatékony ádámí ember miatt nem illünk bele még sem Jézusba és az ő életébe, sem Atyánk ölelésébe. Sok önmegtagadásunkba, szenvedésünkbe kerül, amíg egészen egybeforrhatunk Jézussal, amíg az ő személyes élete pontosan a mi személyes életünket fejezi ki, amíg maga az Egyház teljesen egybenőhet vele, tehát amíg egészen jól érezzük magunkat az Atya ölelésében, személyünkben is, szent közösségünkben is.

Addig is, újra meg újra meg kell jelennünk előtte, Jézussal azonosulva az ő életének szentségi kimondásában, és belé asszimilálódva az eukarisztia vételével, míg a zálogból beteljesedés lesz.

* * *

Most következnének az eukarisztianak azok az élet-hatásai, amelyek közismertek Isten népében. Tehát hogy természetfeletti életünket növeli, táplálja, erősíti, gyógyítja, ihleti stb. Gondolom, ezekről nem kell részletebben írnom. Elég, ha így foglalom össze ezeket a másodlagos hatásokat: az eukarisztia ünneplésében nemcsak kimondjuk és így szentségi módon éljük Jézus életét, nemcsak beleasszimiláljuk az övébe a mi éle-

tünket, hanem ez a szoros hozzákapcsolódás visszahat reánk, a mi életünkre, amely Jézusba öltözködés.

Végül hadd emeljem még ki, hogy az eukarisztia ünneplése az Egyház egységének csúcsszentsége. Minden szentség Jézusba olt, jézusi életet generál bennünk, tehát összeköt Jézussal. Mégis a szentmise az a szentség, amely egészen egybeforraszt az Úrral, mert benne már nem jézusi az életünk, hanem teljesen azonosul Jézus személyes életével. Hasonlóképpen van az Egyházban való egységünkkel is. Minden szentség az Egyházba épít bele, új és új szempontokból. De az eukarisztia ünneplésében növünk össze egészen, egyetlen Testté. Mert a szentmisében nemcsak együtt élünk és együtt cselekszünk, hanem egyet. Nem egyformát, hanem numerice egyetlen tettet hajtunk végre valamennyien, egyként: Jézus egyetlen mostba fogott életét cselekedjük szentségi módon. És nemcsak szeretetben és egyetértésben forrunk össze, hanem sokkal mélyebb módon: valamennyiünk személyes élete beleasszimilálódik Jézuséba, így egymással is egészen eggyé lesz valamennyiünk élete. Mindez olyan csodálatos egységet hoz létre az egy Testben, amelyet szóval kifejezni nem lehet, csak valamiképpen megsejtenie engedi annak az Úr, aki helyes lelkülettel ünnepli a szent lakomát. A látás majd az Atya végső ölelésében érkezik el, a belőle fakadó kimondhatatlan boldogsággal együtt.

LELKIPÁSZTORI FELADATOK

Azért jött, hogy életünk legyen

Megváltónk a halálárnyék országából mentett ki minket, és áthelyezett Isten országába, mégpedig azért, hogy ott életünk, sőt bőséges életünk legyen. Mi lelkipásztorok a szentségekben – Krisztussal és Egyházával egybeforrvá – megadjuk a teljesebb, az embert önmaga fölé emelő életet azoknak, akik tőlünk ezt kérik. Olyan életet indítunk el bennük, amelynek útja, kifutása van a végtelenbe. De amint a szülők részéről kevés, ha csak életet adnak gyermekeiknek, úgy nekünk, akik hivatott és küldött pásztorok vagyunk Isten népében, hasonlóképpen nevelnünk kell azt az életet, amelynek csíráját mi mondtuk bele a szentségek teremtettségével az így istengyermekeké válnak lelkébe. Tulajdonképpen egyetlen lelkipásztori feladatunk van: hogy az isteni minőségű emberi élet kibontakozzék, személyes-közösségi módon Egyházunkban, hogy minél hamarabb beteljék a választottak száma, és elérjük Isten népének nagykorúságát a természetfeletti élet gazdagságában és intenzitásában, Krisztus mértéke szerint.

Jézus azért jött, hogy bőséges életünk legyen, nem pedig azért, hogy eggyel több hobbynk legyen. Azért mondom ezt, mert az a benyomásom, hogy híveink nagy részének számára hobby a kereszténység, és mi magunk gyakran vagyunk egy hobbyt kedvelők egyesületének vezetői, szervezői, elnökei.

Van káros módon üzőtt, és van nagyon hasznos hobby. Előre meg kell mondanom: a mi vallásunk nem lehet egyik fajtájú sem. Mert a hobbyt így lehet meghatározni: élet az életen kívül. Azoknak van szükségük hobbyra, akik vagy kibírhatatlannak tartják a maguk „rendes” életét, vagy nem eléggé teljesnek. Az előbbieket a hobby révén egyszerűen megszöknek a maguk életéből, mihelyt lehet – és ez a káros módon üzőtt

hobby. Ide tartoznak azok, akik a családjuk elől szaladnak horgászni, akik a valódi emberi kapcsolatok helyett kártyáznak – ahol nem kell beszélgetni, tulajdonképpen emberi érintkezésbe kerülni másokkal –, akik a maguk unalmasnak tűnő munkájuk miatt modelleznek, és tulajdonképpen ez a főfoglalkozásuk, a hivatal, a munkahely csak másodállás.

Sok keresztény ember számára ilyen hobby a vallásoskodás. Menekülés a nehéz élet, a gonosz emberek, a magányosság réme, a modern világ, a szocialista közösség, az unalom elől. A hobbynak ez a káros fajtája tulajdonképpen menekülés az elidegenedés és a szorongások elől – és eddig rendben lenne –, de úgy, hogy nem hazamegy az ember a maga sajátos életébe, nem úgy, hogy vállalja azt és egész szívével éli, hanem egy szintén idegen világba menekül, amelyet azonban a maga ízlése szerint alakít és díszletez. Az ilyen hobby színház a magunk számára, ahol mi vagyunk a rendező, a díszlettervező, a színész. És aki vallásos, annak játékpártnerei az Isten, a szentek, akiket szintén ő rendez.

A krisztusi élet nem lehet menekülés az élet elől, hiszen Urunk a mindent vállalást és a mindenben az Atyáért levést hozta nekünk, vagyis annak lehetőségét, hogy otthon legyen mindegyikünk a maga személyes életében, a világban, vagy legalábbis állandóan hazamenjünk, egyre jobban megtalálva az Atyát, és benne kiteljesedő önmagunkat. Akinek jámborkodása egy festett világban való otthonosság, egy túlvilági pantomim a templom és a maga szobácskájának meg lelkivilágának parkettjén, az nem keresztény, nem krisztusi. Megváltónk úgy lett Utunk, hogy ebbe a világba testesült bele, ezt a világot vállalta teljesen, még a pokolra is alá szállva, hogy mindent megszenteljen istenemberi jelenlétével – amin aktív, személyes jelenlétet értek, nem csupán ottlevést. Aki Krisztusba öltözik, az egyre jobban betestesül a világba, a közösségekbe, a kozmoszba. Az vállal mindent, az nem fut meg semmi elől.

Nem lehet tagadni, hogy mi nagyrészt az öregek és a teljes életre képtelenek vallása lettünk. Nekünk lelkipásztoroknak nagyon kell szeretnünk az öregeket is, az elesetteket is, a gyöngéket is. Egyet azonban nem szabad tennünk: menteni őket az élet elől. Meg kell tanítanunk őket – és mindenkit, aki hisz Megváltónkban – az életre, a legteljesebb életre, amely új élet ugyan, de nem olyan értelemben más élet, hogy más, mint az emberi, mint mindenkinek az igazi élete, hanem a mi egyetlen emberi életünk, de istengyermeki minőségben végigcsinálva. Ez pedig nem elidegenedést jelent, hanem éppen hazatalálást a magunk személyes életébe, mégpedig a mindent vállalás, mert mindenben az Atyával találkozás jegyében. Az öregeket, az élettől félőket vagy az attól megcsömörlötteket

meg kell tanítanunk szeretni az életet, a teljes skálájú emberi életet, a maguk életét – amely elől menekültek. A kereszténység nem hobby, hanem a legteljesebb élet, a mindennek vállalása. Mert mindenben a Szeretet jön felénk, tehát mindenben neki kell válaszolnunk.

Van a hobby üzésének egy áldásos formája is, az ti., amely nem menekülés az élet elől, hanem kiegészítője egy nem eléggé teljes életnek. Aki magányos, és társat nem talál, elmegy turistáskodni vagy beiratkozik egy nyelvklubba. Aki állandóan zárt helyen kénytelen lenni, elmegy horgászni. A szellemi foglalkozású sportol, barkácsol; a kétkezi dolgozó olvas. Mindez nagyon hasznos. És vannak pszichiáterek, akik ilyen hobbyként ajánlják a vallásoskodást, pl. az érzelmi egyensúly helyreállítására.

Bármennyire hasznos az ilyen hobby, hiszen nem elvon az élettől, hanem éppen felfrissülve ad vissza a magunk munkájának, életformájának, csak ennyit látni a vallásban – ismét nem kereszténység. Nem istengyermeki élet csak ennyi: lelkiileg kipihenni magunkat a jámborkodásban, egy kis változatosságot vinni az élet egyhangúságába. Jézus teljes életet hozott, sőt az élet legteljesebb vállalásának lehetőségét és parancsát. Mert akinek élete – és ez az istengyermeki élet – egyetlen szeretet-vallomás az egyedül elég Valakinek, annak minden isteni szóra válaszolnia kell, különösen ha ez az égi ige állandóan és mindenben azt mondja neki: Szeretlek, érted vagyok! Isten nekünk, akik kegyelemben élünk, mindenben, ami van, ami feladat, ami a mi életünk, ezt mondja nekünk. Mert mindenben értünk levővé tette önmagát, amikor Jézusába oltott, és mióta az eukarisztia ünneplésében Fiával egyként akar elfogadni minket. (Már a csecsemőket is a szentmise révén fogadja el igazi gyermekeiként az Isten, mert az Egyház őket is beleasszimilálja abba a Krisztus-életbe, amelyet az ő nevükben is él és megcselekszik titokzatosan, de valóságosan, mert kimondja szentségi módon ezt az életet az átlényegítés ígéiben.)

Tehát semmiképpen sem lehet hobby a kereszténység, még úgy sem, hogy a vallásoskodás felfrissülve ad vissza „igazi” életünknek, amelyet így teljesebben tudunk élni. A krisztusi élet teljes, mindent átfogó Atyáért levés, a természetfeletti szeretet állandó találkozása az egyedül elég Valakivel, nem a „csak Isten és én, senki és semmi más” hamis miszticizmus szerint, hanem találkozás Atyánkkal az élet teljes skáláján, mindenben és mindenkivel találkozással, és mindenben és mindenkiben az Atyát szeretve.

Van még egy fajtájú hobby, ez a leggyakoribb formája a vallás-hobby-nak. Arról az esetről van szó, amikor valaki a szorongásai elől menekül

valami hobbyba, amely így a kényszercselekvés jellegét ölti. A szorongás valami nagyon félelmetesnek – ami akár belőlünk, akár más emberekből, akár a közösségből, akár a világból indul ki – annyira nem vállalása, hogy tudat alá nyomása révén keletkezik. Ilyenkor a félelemérzés megmarad, de nem tudjuk már, tulajdonképpen mitől félünk: ez a félelem a szorongás, amely eleinte névtelen, és mintegy szabadon lebegő. Azért szabadon lebegő, mert kész, sőt akar valamire rátelepedni, valamit a „félelmetes” ruhájába öltöztetni. Mi értelemmel bíró lények ugyanis nem tudjuk elviselni, hogy ok nélkül félünk, tehát keresünk valamit – ösztönös-tudatos mechanizmussal –, amire aztán rádobjuk szorongásunkat, és attól kezdve úgy érezzük, attól a valamitől félünk. Ez ellen aztán valami cselekvéssel vagy cselekvéssorral védekezünk. Ez persze nem igazi védekezés, nincs is értelme, sőt haszna és eredménye sem, mégis kell csinálunk – ezért kényszercselekvés –, mert hiszen nem lehetünk egészen tétlenek a félelmetessel szemben.

Millió dolog van, amit félelmetesen elviselhetetlen mivolta miatt tudatunk alá nyomunk. Van, akinél aztán a szabadon lebegő szorongás a lelkiismeretfurdalás jellegét ölti, és ezért vallásos, mégpedig elsősorban parancstartó vallásoskodással. Persze nem az evangéliumi erkölcsöt tartja, hanem jobban szereti az ószövetségihez hasonló életszabályokat, kötelező szertartásokat. Mások – elsősorban akik saját túlságosan nemtelen vágyaikat nyomták tudat alá – purifikátorok, erkölcsöszökök lesznek, és ilyen alapon nagyon harciasan vallásosak. (Érvényesül a már említett délibáb-törvény: a tudat alá nyomott tartalom fordítottnak jelenik meg a külvilágban. A maga erkölcstelen vágyait tudat alá nyomó másokat lát erkölcstelennek.)

Van aztán, aki paranoid vagy kórosan szerepelni akaró ösztöneit éli ki a szertartásokban, esetleg kataton hajlamait egy merev életforma vállalásával.

Mit tegyünk ezekkel kapcsolatban? Szeressük ezeket az embereket, nagyon körültekintően igyekezzünk őket rávezetni az istengyermekség alapállására, a mindent vállaló és mindenben az Atyáért levő, alázatos szeretetre. Persze, hogy ezt meg tudjuk tenni, némi szakismeret is kellene. Ezt meg kell szerezni. Hogy hogyan, azt nem tudom – az a tárggyal foglalkozó szaktudomány is gyermekcipőben jár –, de azt tudom, hogy kell. És ha egy pappá szentelt akarja, majd vezeti Isten Lelke, csak valóban akarja, állandóan keresve a megoldásokat.

Szóval azt kell megértenünk és megértetnünk, hogy a mi vallásunk élet, teljes élet, a lehető legteljesebb élet, amely nem ellentét az emberi élet-

tel, hanem azt teljesen élve, túlmegy azon, belenő Isten világába. Tehát semmiképpen és semmilyen szempontból nem lehet senki számára hobby a krisztusi élet. A következőkben próbálok egy pár gondolatot felvetni arról, mit is kell tennünk, hogy Isten népének élete valóban élet legyen, istengyermeki élet.

A hit teljességének hirdetése

Üdvözítőnk mondta, hogy az igazság fog megszabadítani minket. Igazság azonban csak az lehet, ami a teljes igazság, tehát nem szemelvények a kinyilatkoztatásból. Nem lehet Isten üzenetében egyetlen szó sem, ami ne Isten egész népének szólna. Tehát nem lehet egyetlen hitigazság, erkölcsi törvény, amelyet ne kellene prédikálnunk. Aki igehirdető nem így tesz, sikkasztó. És az élet ellensége. Csak a teljes igazság mutatja be életként a kereszténységet.

Nekünk sohasem szabad azon gondolkodnunk, mit érdemes és mit nem érdemes prédikálnunk. Nekünk két problémánk lehet: először az, hogyan tudnánk a hitletétemény egészét híveink tudomására hozni, vagy legalábbis annyit belőle, amennyit már felismert Isten szent Egyháza; másodszor az, hogyan kell ezt elmondanunk a *mi* híveinknek, hogy megértsék és jól értsék, hogy szeressék és megtegyék. Tapasztalatból tudom, mennyi kudarcra és próbálkozásra kell átesnie egy papnak, amíg megfelelően tudja hirdetni a hit teljességét. Eleinte bizony nem megy. Úgy érzi az ember, ez túl magas, túl elvont a híveknek, elszunyókálnak rajta, nem érdekli őket. Egy a fontos: akit ez a kellemetlen élmény ér, ne azt következtesse ki belőle, hogy ez úgysem megy, kár ilyesmivel kísérletezni. Hanem meg kell próbálni újra és újra a magunk számára minél tökéletesebben megérteni Isten üzenetét, és keresnünk kell, bele nem fáradva, az ige közlésének legalkalmasabb módját.

Az biztos, hogy mindenkihez, aki hívő, el kell jutnia az egész üzenetnek, a teljes örömhírnék, mert mindenkihez szól, aki hisz Jézusban. Az is biztos, hogy ez sok-sok vesződséggel, kísérletezéssel és közben kudarcokkal jár. De kell csinálnunk! Ére küld az egyházi rend szentségében kapott kegyelem, és erre képesít is. Aki nem próbálkozik haláláig, rossz pásztor. Szent Pál ezt írta a kolosszei híveknek: „Szeretném, ha tudnátok, mennyit küzdök értetek és mindazokért, akiket személyesen nem ismerek, hogy szívükben megerősödvé és a szeretetben egyesülve *eljussanak a tökéletes megismerés teljes gazdagságára*: Isten (az Atya) titkának és

Krisztusnak megismerésére.” (Kol 2,1–2) Valóban, ha valaki megírásuk sorrendjében olvassa el a páli leveleket, megérzi a sorok mögött, amelyek egyre mélyebb értésről tanúskodnak, mennyit töprengett az Apostol a kinyilatkoztatáson, hogy benne életté váljék, tudatos, értett életté, és így tudja azt továbbadni mindenkinek, aki keresi az Istent. Nekünk sem lehet más célunk, mint Pálnak.

Nem elégedhet meg egyetlen lelkipásztor sem, hogy jól-rosszul megtanulta a teológiát, sőt azzal sem, hogy résztvesz teológiai továbbképzésen, és olvassa a ma hittudományi irodalmát. Mindezeken felül úgy kell az ígét szívében forgatnia, életébe átvinnie, hogy az benne valóban tudatos életté váljék. Így tud valódi életeket nemcsak fakasztani – a szentségi szavak erejével –, hanem ezt a valódi életet kibontakozáshoz is segíteni, az ige megfelelő hirdetésével és persze jó pásztorkodással.

* * *

Van egy soha el nem felejtett élményem újmisés koromból. Egy alkalommal helyettesítettem egy pesti templomban. Utána a hívek egy nagyobb csoportja körülvett az utcán, és megköszönték azt, hogy – nem az évek óta tartó sorozatról predikáltam. (Akkor éppen a szentelményeknél tartottak.) Ebből sokirányú tanulságot lehetne levonni homiletikai szempontból. Most egyet emelek ki: a templom plebánosa a lehető legjobbat akarta. Azt, amit itt sürgetek, mert kötelességünk: a hit teljességét óhajtotta maga és káplánjai által hirdetni, sorba véve mindent, hogy semmi ki ne maradjon. Lélektani szempontból is lehettek hibák, de a legnagyobb hiba mégis az volt, ami, sajnos, általános az ige-hirdetésben, sőt magában a teológiában is. Erről szeretnék most említést tenni.

Olyan az emberi értelem, hogy kénytelen szétszedni, aztán újra összerakni, hogy érteni tudjon. (Analízis és szintézis.) Csakhogy gyakran az a baj, hogy elfelejtjük újra összerakni, amit a többet értés érdekében szétszedtünk. Ilyesvalami történt akkor is, amikor ősi katekizmusunk három pontra szedte szét keresztény életünket, és azt mondta: aki üdvözülni akar, annak

- a) hinnie kell, amit Isten kinyilatkoztatott,
- b) meg kell tennie, amit Isten parancsolt, és végül
- c) használnia kell a kegyelem eszközeit.

Nos, mindez tökéletesen igaz, de rögtön hamissá, életidegenné válik

ez az egész, ha nem iparkodunk egyben látni és egyben élni a hármaskör kötelességet, amely együtt az istengyermeki élet.

Mert ha itt három külön, egymástól független előírást látok, és ezeket három külön vágányon akarom élni, akkor ez nem élet, hanem merő életidegenség. Nézzük csak: ha a hit csupán annyi, hogy igaznak tartom, amit Isten kinyilatkoztatott, vajon mi köze van ennek az élethez? Igaznak tartani egy csomó nem nagyon értett – és számunkra nem nagyon érdekes – dolgot, miért több ezzel az életem, egyáltalán mire jó ez? Ezért tartjuk feleslegesnek a „dogmatikus” predikációkat, ezért marad ki a szentbeszédekből, a hitoktatásból annyi, de annyi hitigazság. Ezért nem érdeklődünk mi magunk a teológiai kérdések iránt, és ezért elégszünk meg a formulával: hiszem mindazt, amit Isten kinyilatkoztatott, vagy: hiszem mindazt, amit az Egyház, hogy higgyek, elem ad; – hogy pontosan mi ez, az nem nagyon érdekel, azon töprengjenek a hittudósok, én hiszek mindent, ez elég.

Hasonlóképpen vagyunk a parancsok megtartásával, ez sem élet így egymagában. Inkább beleszólás az életbe, és korlátozza életérzésem, mert az a benyomásom, hogy le kell mondanom életemnek legalább egy részéről.

Ugyancsak érdektelen és életidegen a szentségek vétele, szokások csupán vagy jogi kötelességek. Végeredményben nem értik a hívek, miért kell keresztkedni, szentségi házasságot kötni, bér mátkozni, betegek olaját venni. És mert nem értik, szentségekhez járulásuk nem emberi tett, mert nem tudatos. Így nem kelt életérzést, és könnyen el is hagyják.

Amikor azt mondjuk, hogy a hit teljességét kell hirdetnünk, akkor tudnunk kell azt, hogy semmi sem egyenlő összes, szétszedett részével. A hit sem egyenlő az összes, külön tárgyalt hittétellel. (Ezt nem vette figyelembe az a bizonyos, sorozatot erőltető plebános.) A hit teljességéhez feltétlenül hozzátartozik az egyben látás. Csak így válik a hit életet kibontakoztató szellemi táplálékká.

A szentségekből kell kiindulnunk. Bennük kapjuk meg az új, az isteni minőségű életet. Ez az élet már szentháromsági tulajdonságokkal és életerővel rendelkező élet. Ezért nyilatkoztatta ki Istenünk a maga belső titkait, hogy értsük az ő életét, amelyben mi is részt kaptunk a kegyelem belénkgökeresztetésével. Nem egyszerűen elhinnünk kell az üzenetet, hanem belőle értenünk a magunk új, természetfeletti minőségű emberi életét. A parancsok pedig ennek az életnek kifutását ismertetik meg velünk, azt az utat, amelyen kibontakozhat istengyermekségünk. Persze

itt rögtön világos, hogy nem a tízparancsról van szó, hanem az újszövetségi erkölcsről, a kegyelem törvényeiről.

Valahogyan így kell egyben látnunk, és ezzel léletté tennünk a magunk és híveink számára a szentségeket, a hittételeket, a parancsokat. Ez az, ami sok elmélkedést és elsősorban jézusi életvezetést kíván. És ez az, ami biztosan sub gravi kötelező mindegyikünknek, akik pásztori küldetést vállalunk Isten népében. Másképp gondozni az általunk adott életet lehetetlen, nem gondozni pedig – nos, ez nagyobb bűn, mint ha egy szülő világrahozza, de azután nem törődik gyermekével.

Nekünk tudatosan az egyedül elég Valakit, tehát az Atyát kell keresnünk egész életünkkel. Ezért tulajdonképpen nem hittételeket kell hinnünk, nem parancsokat kell megtartanunk, nem jámbor szertartásokon kell résztvennünk vagy azoknak alávetnünk magunkat úgy, hogy ez a három kötelesség külön-külön és önálló feladat legyen. Rá kell jönnünk, és erre kell rávezetnünk minden keresztényt, hogy egész életünk párbeszéd az Atyával, az elfogadás és az önátadás élet-párbeszéde. Mégpedig nem úgy, hogy emberként állunk szemben Istennel, hanem mint istengyermek az Atyjával. Ezt saját erőnkéből és csak megadott életszabályok alapján nem tudjuk, csak a kegyelem erejében. Ennek tudatában vesszük ill. szolgáltatjuk ki a szentségeket, bennük az Életnek életet adó érintését és a vele való azonosulás lehetőségének megadását átélve.

Hitünk titkaiban saját új életünk alapállását igyekszünk felismerni. Az újszövetség törvényeiben az Atyával való találkozást elmélyítő – és ezért a magunk életét kibontakoztató – útmutatásokat látunk. Nem „jók” akarunk lenni és „igazhitűek”, hanem szeretjük Atyánkat, az önátadás teljes érte levésével. Ezért igyekszünk róla, az ő világáról az igazat meg tudni, az ő akaratát, ízlését, az ő belső életének törvényeit megismerni. Tisztában akarunk lenni a hittételekkel, nem a tudomány kedvéért, hanem mert Atyánkat akarjuk megismerni, és a Fiút, akivel azonosulva kell szeretnünk őt, és a magunk istengyermeki életével akarunk tisztába jönni, hogy tudatosan legyünk gyermekei annak, aki számunkra a Minden. Nem erkölcsösek akarunk lenni, hanem úgy akarjuk látni és úgy akarjuk szeretni az Atyát, ahogyan a Fiú látja és szereti őt a Szentlélekben. A szentségek vételében, elsősorban az eukarisztia ünneplésében nem vallásos kötelességet akarunk teljesíteni, hanem találkozni akarunk Istennel, úgy, amint ő találkozik önmagával a Szentháromságban.

Az igehirdetésnek a Valakit és az Életet kell hirdetnie.

A teljesebb életre vezető pásztori munka

Az ember – minden elidegenedettsége ellenére – szeret embernek lenni. Ezért csak úgy remélhető, hogy valóban életnek érzi istengyermek-ségét, és eszerint éli is, ha a lelkipásztorok úgy vezetik a hívőt egyénileg is, közösségben is, hogy átélje: a kegyelmi élet igazi emberi élet, de csodálatos módon kiteljesedett emberi élet. Ez az, ami a kötelességünk, és amivel adósok vagyunk.

Az ember akkor érzi emberinek a maga életét, *ha valakinek tudhatja magát*. Sajnos, az ószövetségi típusú lelkipásztorok ezt a tudatot nem adta meg a híveknek. Feszítsd keresztre értelmedet, és higgy! Feszítsd keresztre akaratodat, és engedelmeskedj! Válj senkivé és névtelenné az alázatosságban! Sajnos, ismerős, de velejéig téves jelszavak. A megke-resztelt szabadon tud hinni, értelme megfeszítése nélkül. Engedelmessége sem csak vak szófogadás, hiszen él lelkében a kegyelem törvénye, a természetfeletti ösztönösség, lénye ráhangolt a Krisztusba öltözésre. Az alázatos szeretetben meg éppen nem senkivé válik az ember, hanem természetfeletti értelemben is igazán valakivé: az Atyával való istengyer-meki találkozásban.

Nekünk nemcsak okítanunk kell a híveket és nemcsak parancsolgat-nunk kell nekik. Építenünk kell az ő belülről érteni képes hitükre, ter-mészetfeletti ösztönösségükre, Isten országára való belső ráhangoltsá-gukra. Rá kell nevelnünk őket az önálló prófétaságra és papi királyságra. Vagyis arra, hogy igyekezzenek minél teljesebben felfogni a maguk szá-mára az ígét, abban előrehaladni, egyre világosabb látásra jutni az Atya, a Fiú és önmaguk Szentlélek által lakott lényének megismerésében. Ne féltsük őket a világ gondolataitól, a tudományoktól, a politikától, a világ problémáitól, a különböző közösségektől. Inkább arra adjunk nekik szent ösztönzést és útbaigazítást, hogy mindenben az ég világon az Atya üze-netét igyekezzenek megérteni, és minden üzenetre iparkodjanak megadni a szeretet választát.

Nagy erő van a hagyományos vallásos formák őrzésében, a szokássá (erénnyé) vált vallásgyakorlatokban. De ezeknek vége a mi felgyorsult korunkban és ebben az állandóan mindenkit mozgató és más helyekre, más életformákba sodró modern világban. Igaz, ott mennek leginkább a vallás dolgai, ahol egy hagyományos közösség éli hagyományos életét. De meddig lesz ez bárhol is így? Bizony, el kell kezdenünk valakiknek tekintenünk a híveket, mindegyiküket, nem szoktatással nevelni vagy megtartani őket, hanem rájuk építeni és rájuk bízni a Krisztusba öltöz-

ködő élet útjait. Hogyan, miként kell és lehet ezt tennünk? Ezt kell keresnünk valamennyiünknek, személyes-közösségi munkával, nemcsak a lelkipásztoroknak, hanem minden hitéhez hűséges embert is belevonva ebbe a szent problémázásba, az új utak keresésébe.

Az ember nemcsak valaki, de *egyre inkább valakivé akar lenni*. A tíz-parancs nem alkalmas a távlatnyújtásra. Ezért kell szentségi, kegyelmi, újszövetségi, istengyermeki erkölctant kidolgoznunk, távlatokat nyitót, hogy ennek alapján tudatosan bontakoztassa ki minden keresztény a maga személyiségét.

Az ember lényénél fogva *közösségi valaki*, csak közösségben érzi igazán embernek magát. Hogy nagyon nagy baj van a keresztény közösséggel, az mindenki előtt világos. Az individualista vallásosság „fénykorát” éltük az utóbbi évtizedekben. Persze olyan közösséget, mint az ősi jeruzsálemi volt, amikor még házanként gyűltek össze a kenyértörésre, ma kialakítani egyszerűen lehetetlen. Ma más típusú kis közösségek kellenek, és modern formájú összegyházhoz tartozás tudata szükséges. Hogy mi lenne ez, hogy hogyan kellene megvalósítani, azt én nem tudom megmondani. De rá kell jönnünk. Nem a pápának és nem egy zsinatnak, hanem valamennyiünknek ezen kell rágódnunk, beszélgetnünk, utat keresnünk, kezdeményeznünk. Ha nincs keresztény közösség, nincs igazi keresztény élet. Mi nem lehetünk sem partizánmozgalom, sem egyedül küszködő Don Quijoték.

Az ember *csak teljes skálájú emberi életet érez emberinek*. Ezt kell hirdetnünk: a testünk, a világ, az emberiség megszentelését, nem az ezektől való félelmet és farizeusi elvonulást az élettől. Közösségünknek is olyannak kell lennie, amely nem elválaszt az emberiségtől, hanem még szorosabban összeköt vele.

Sokat lehetne és kellene még tárgyalni erről a témáról, de itt és most nem ez a feladatunk. Azt mindenesetre meg kell tennünk, hogy egész és kiteljesedő emberi életnek hirdetjük a keresztény életet, és ilyenre igyekszünk rávezetni híveinket. Ezen a ponton viszont tudnunk kell azt, hogy mi helyzetünknel, életmódunknál fogva nem ismerjük eléggé a ma emberét és a ma életét. Ebből nem annak kell következnie, hogy csak vallás-hobbyra összejött társaságban elnöklünk; nem is annak, hogy aggódó tyúkanyó módjára féltjük a híveket – mint a vízen úszkáló kacsákat – a modern világ életétől. Az sem következhet e tényből, hogy tudatlanra vesszük, nem létezőnek tekintjük a ma problémáit, vagy hogy csak a régi sémák ismételtetésével próbálunk megoldást adni. Bele kell törődnünk, hogy nem tudjuk híveinket minden kérdésben eligazítani, de egyben rá

kell nevelnünk őket, hogy a bennük élő kegyelem ösztönösségével, az érteni tudó hit erejében, a dolgokon szerető lélekkel tépelődve, ők maguk alakítsák ki a maguk személyes és közösségi életútját.

Néhány mondat ezzel kapcsolatban Az Egyház a világban lelkipásztori rendelkezésből: „A püspök és a papok úgy hirdessék Krisztus üzenetét, hogy a hívők minden világi tevékenységén átragyogjon az evangélium világossága.” Ez azonban nem atyáskodó módon elérendő valami, nem abból kiindulva, hogy a papok és a főpásztorok értenek mindenhez, majd ők mindenben utasítanak. Íme, a Zsinat szavai: „Az világi hivatalok és tevékenységek a világi hívekre tartoznak; ha nem is kizárólag, de első-sorban. A világiak a papoktól várjanak lelki világosságot és erőt. Ne higgyék azonban, hogy pásztoraik mindig annyira szakemberek, hogy azon nyomban gyakorlati megoldást tudjanak ajánlani; vagy hogy ez a papok küldetése. Vállalják csak a világi hívek a maguk sajátos szerepét.” „Az Egyház kiváltképpen azok segítségére szorul rá, akik akár mint hívők, akár mint nem hívők a világban élnek, jól ismerik a különböző intézményeket és a különböző tudományszakokat, és értik a bennük megnyilatkozó szellemiséget. Isten *egész* népének feladata, hogy korunk sokféleképpen hangzó szavát figyelmesen hallgassák, rendszerezzék és értelmezzék, aztán pedig értékeljék az isteni Ige fényénél, hogy a kinyilatkoztatott igazság egyre mélyebben felfogható, egyre jobban érthető és egyre alkalmasabb módon előadható legyen.” (43.44)

Vagyis együtt kell tanulnunk valamennyiünknek az emberi életet, szünet nélkül, híveknek és nem hívőknek, mi istengyermekek abban a tudatban, hogy természetfeletti életünk csak minőségében isteni, és isteni minősége csak abban az esetben érvényesül kellőképpen, ha igaz, teljes emberi életet élünk.

* * *

Amilyen hangsúlyos az, hogy a keresztény élet emberi élet, éppen olyan fontos annak állandó tudatban tartása, sőt élése, hogy mi nem csak emberek vagyunk, hanem *istengyermekek emberek*. Nekünk az emberi élet teljes skálájú találkozásaiiban az Atyát kell meglelnünk, az ő szeretetének, értünk valóságának jelenlétét átélnünk, minden tudatos mozdulatunkkal, egész lényünk irányulásával őt szeretnünk, érte élnünk.

Az ember mint ember sohasem érezheti magát Isten valódi gyermekének. Említettem ezt az összentség tanával kapcsolatban, és mondtam

azt is, hogy Krisztussal azonosultan, Jézusban, őt magunkra öltve kell élnünk.

Nem könnyű ezt megértetnünk híveinkkel, de szükséges. Szerencsére az Úr jósága adott nekünk egy olyan eszközt, amely segít bennünket élni az összentség hitében. Ez pedig a jól értelmezett Jézus Szíve kultusz.

Azért mondom, hogy a jól értelmezett, mert az általában szokásos Szent Szív-tisztelet nem alkalmas a Jézussal azonosulóra, a tudatosan Jézusban folytatott élet kibontakoztatására. Általában ugyanis úgy képzeljük, hogy mi szemben állunk Jézus szentséges Szívével, a jószívű Jézussal: tiszteljük, az Úr által meghatározott módon, ennek fejében bízunk bizonyos ígéretek teljesedésében. Talán érezzük már az ilyen elgondolás öszvetségi jellegét.

A Szent Szív nagy misztikusai, Gertrud és társai, mindig is arra buzdítottak, hogy „lépjünk be a szent Szívbe”. Nos, Jézus Szíve az ő szent emberségének jelképe. Mégpedig olyan szimbólum, amely kifejezi Urunk emberségének szent, tehát az emberit meghaladó, természetfeletti, isteni minőségű – bár emberinek maradó – magatartását: a természetfeletti szeretet-életet. Amikor a Szent Szív kultuszának szent értői arra biztatnak, hogy lépjünk be a Szent Szívbe, tulajdonképpen azt mondják, amit az összentség tana: mi Jézusba vagyunk oltva, csak így van életünk, tehát hogy nőjünk az életben, Jézusba kell nőnünk, vele kell egyre teljesebben azonosulnunk, az ő Szíve ritmusát és irányulását kell fokról-fokra a magunkévá tenni. Mert csak így szerethetjük az Atyát, és csak így találhatjuk meg igazi, kiteljesedő önmagunkat.

Aki ezt átéli, annak az Atya végtelenül szent lesz, mégsem lesz egészen más, mérhetetlenül felettünk trónoló valaki. Mert érzi, hogy ő maga is szent, olyan értelemben egészen más, mint az Atya, tehát vele egy világba került. Hiszen már a Fiúval azonosultan látja az Atyát, és így szereti őt, mintegy egyenrangúként, úgy, mint gyermek az Atyját.

A Szent Szívbe lépésnek csúcsa az eukarisztia ünneplése – nagykenecel! –, amelyben egészen azonosulunk Jézus életével, és egészen egybe asszimilálódunk vele – amennyiben persze beleillünk, és amennyire együtt dobban már szívünk az övével.

Egyben arra is jó a Szent Szív kultusza, hogy általa megértsük: nem szabad megpróbálnunk „édes kettest” kialakítanunk Istennel. Jézus úgy szerette az Atyát, úgy volt érte egész valójával, hogy szent szívébe zárt minden embert, sőt az egész világot, mindent, ami van. Csak az azonosul vele, csak az lép be igazán a Szent Szívbe, aki szintén így szereti az Atyát,

átölelve az egész világot, a gonosznak érzett embereket is, a kibírhatat-
lannak vélt szenvedéseket is, a túlságosan nehéznek tűnő feladatokat is,
nemcsak a magunk gondját-baját, problémáit, hanem az egész világét.

* * *

Minden lelkipásztor tapasztalata, mennyire él a hívekben az az igény,
hogy vallásukban *valakivel* találkozzanak, tehát ne csak parancsokkal és
hittételekkel. Ezért van az, hogy sokkal nagyobb buzgalommal tisztelik
a szenteket, különösen a Boldogságos Szűzet, mint amilyen készségesek
más vallásos kötelességeikben. Ezek a kultuszok sokszor félrecsúszottak,
babonások, mágiát sejtetőek, de ami a legjobban fáj a lelkipásztoroknak:
szinte kikapcsolják sokaknál az istenszeretetet, a Jézussal való bensősé-
gesebb viszonyt. Ezért harcol is ellene sok pap. Csak az a kár, hogy rossz
a legtöbbük harcmódora.

Ebből kell kiindulnunk:

a) a személyt keresés, a más valaki keresése, akiben megtalálhatnánk
önmagunkat, az egyik legalapvetőbb, az Istentől belénk oltott emberi
magatartás és vágy;

b) ez a mi emberi vágyunk nem nagyon elégül ki a ma keresztény-
ségében, mert az kicsit félrecsúszott a túlságos tárgyiasság irányában:
mi inkább hiszünk hittételeket, mint hiszünk az Istenben, inkább igyek-
szünk parancsokat megtartani, mint szeretni, és inkább teljesítünk köte-
lező gyakorlatokat, mint találkozunk ezekben Jézussal és általa az Atyá-
val;

c) nem csoda tehát, hogy a hívek belső, természetes, sőt kegyelmi pa-
rancsok engedelmeskedve keresnek valami mást, emberibbet, személye-
sebbet, olyan valamit, amiben megtalálhatják az egyedül elég valakit;

d) a kegyelemadta ösztönösség csak a keresés megindítására elég, a
helyes út megtalálását a kinyilatkoztatásból kellene kinek-kinek meg-
tudnia, mégpedig az igehirdetés révén; ez pedig néma az egyedül helyes
út megmutatásában, tehát az összentség tanának feltárásában; ha beszél-
ünk is a szeretetről, ez nem a teljes értelmű jézusi Atyáért levés, hanem
valami romantikus módra felfogott érzelem, vagy pusztán engedelmesség.

Tehát a hívek keresik a Valakit, de nem tudják, hogyan kellene keres-
niök. Isten túlságosan elvont, Jézust egy kicsit szigorú és túl tökéletes
Bírónak festettük, így közelebb áll a hívők – és nem hívők – szívéhez a
Szűzanya, esetleg egyik-másik szent. Úgy gondolom, a mi dolgunk nem

a kicsinyek botránkoztatása, hanem okos vezetése. Tehát ne mennydörögjünk a Mária-tisztelet ellen, mégcsak annak fonákságai ellen se. Nem nagyon értenek meg bennünket, csak zavart keltünk. Ehelyett szerencsésebbnek látszik rávezetni Isten népét az azonosulásra.

Az azonosulás igénye szintén mélyen emberi, a természetünkben gyökerezik. A természetfeletti élet lényege is ez: azonosulás Jézussal az Atyáért levésben, tehát a kegyelem ösztönössége is eleve az azonosulás felé hajt. Erre kell építenünk. Az igehirdetésben azt kell kiemelnünk, hogy az szereti a Szűzanyát, aki egy akar vele lenni. Ez pedig egyetlen módon lehetséges, ha ti. egy Jézussal. Ezek után nem nehéz megértetni, hogy ez az azonosulás az Atyáért levésben valósul meg. Ha ezen az úton járunk, kitartóan és fáradhatatlanul, zökkenő nélkül lehet rávezetni a híveket az istengyermekség egyedül lehetséges útjára. Anélkül, hogy bárkit megsértenénk, bármi félreértést okoznánk, bármi zavart keltenénk. Szelidség és okosság! Ezen az úton szép csendesesen neveljük ki a ránk bízottakból a szentek tiszteletében ma gyakran megnyilvánuló ádámi magatartást. Mert így jámborkodik, akinek a szentek tiszteletében egy a fontos, hogy ti. neki legyen jó, a maga szájaíze szerint hajlítsa Isten barátait és Isten anyját, rajtuk keresztül magát az Urat. E hamis módon üzött vallásoskodás mágia, mert hatni akar Istenre, ahelyett, hogy elfogadná Istennek reánk hatni, bennünket felemelni akaró szeretetét – úgy, amint Isten akar szeretni minket. A ma keresztény népében, sajnos, gyakori a fordított alapállás: mi Istenre akarunk hatni, a világgal szemben vagyunk passzívak. Fordítva kellene: engednünk kell, hogy hasson ránk Isten, és rajtunk keresztül – a mi aktív, az emberiséggel együtt dolgozó jelenlétünkkel – tegye szentté, tehát természetfeletti módon széppé és jóvá ezt a mi egész emberi világunkat. Erre a magatartásra azonban nem a két Boanergesz stílusában kell rávezetnünk Isten népét, hanem szelíd és okos, pásztori munkával.

A szentségek liturgiája

Tulajdonképpen szólnom kellene a szentségek liturgiájáról. Sajnos, e sorok írásakor csak a házasság új liturgiája elérhető a számomra. Így ezt a témát el kell ejtenem. Csak annyit említek meg: az eddigiekben sehogyan sem fejeződött ki – elégségesen biztosan nem – az a roppant gazdagság, amely a szentségekben elborít bennünket.

Szerintem három dolog elengedhetetlen:

a) kellő kifejezésre kell juttatni minden szentséggel kapcsolatban a szentségek alapvetően közösségi jellegét: azt is, hogy általuk egy közösség vesz fel vagy épít még szorosabban magába, és azt is, hogy valamennyi egy szent közösség aktív tagságára ken fel bennünket; mindez teljesen elsikkadt a múlt századokban, nem lesz könnyű a restaurálás, de elengedhetetlen;

b) új, modern szimbolika kellene; a szimbólum arra jó, hogy valamilyen láthatóvá tegye a láthatatlant, egy kicsit felfoghatóvá a nem felfogható; a szentségeknek Jézus által rendelt szimbolikája örökké beszéd marad minden kor emberei számára, gondoljunk csak a vízre, a kenyérré és a borra vagy a kézrátételre (gondolom, ez is Jézustól ered, annyira ősi). Ami azonban az Egyház által kidolgozott szimbolikát illeti, az bizony elévült, érthetatlenné vált. Nem rossz ez a szimbolika, csak elavult, a mai embernek nem mond semmit, sőt, egy kicsit varázslásjellegzet ad szertartásainknak.

Urunk éppen azért nem szabta meg a szentségeket körülvevő szimbolikát, mert tudta, hogy minden kor embere másfajta igényel. Tehát ehhez kell tartania magát Isten népének. Mi haszna van egy olyan jelkép-sorozatnak, amelyben a szimbólumot ma nehezebb megmagyarázni, mint magát a misztériumot? Csak az a szimbólum jó, amely magáért beszél, és amelyről a legfantáziátlanabb embernek is csak két szót kell mondani, hogy értse.

Szimbólumok kidolgozása az Egyház feladata, nem egyeseké. De mert az Egyház személyekből álló közösség, amelyben mindenkinek aktív szerepet kell játszania, a főpásztorokat segítenie kell ebben a munkában is Isten egész népének;

c) a szentségkiszolgáltatást és a szentmisét minden lelkipásztornak úgy kell megrendeznie az Egyháztól kapott „forgatókönyv” alapján, hogy a szentség belső tartalma minél világosabban kitűnjék;

d) ehhez feltétlenül szükséges annak a valamikor természetes, de napjainkig eltűnt gyakorlatnak a visszahozása, hogy a szentségeket mindig igehirdetés keretében szolgáltatassuk ki; ennek nemcsak gyakorlati haszna lenne, de kifejeződne benne az igazság – amely köztudomásúan megszabadító jellegű; ez az igazság: az igehirdetés csúcsa a szentségi ígék közlése. Ez kettőt jelent. Először azt, hogy a teremtő ígék kimondására és befogadására a tanító ígének kell előkészítenie. Másodszor azt, hogy a teremtő ígékben kapott életet csak akkor lehet helyesen élni, ha erre eligazítást kap Isten minden gyermeke a tanító íge révén: így lesz a szent-

ségi kegyelemben kapott természetfeletti ösztönössége belső értéké, ennek nyomán tudatos életté.

Gondolom, ennek ökuménikus jelentősége is lenne. Keresztény testvéregyházaink az ígét tartják fontosabbnak, mi az ex opere operato ható szentségeket. Rá kell jönnünk, hogy a kettő együtt szülhet és nevelhet csak teljes értékű istengyermekeket: az olyan ige, amely tanító is, de életet adó, teremő ige is.

* * *

Ez a kis könyv akkor éri el célját, ha a velünk együtt lelkészkedő magyar papság megérzi: van tennivaló bőven a keresztény élet teljesebb szolgálata érdekében. És ha Szent Pál gondolatával teszik le olvasóink ezt az írást: „Elfelejttem, ami mögöttem van, és nekilendülök, ami előttem van.” (Fil 3,13) Nem az ősi hitet kell elfelejtenünk, hanem azt a sajnálatos gyakorlatot, amelyben ez a hit nem jutott kellő teljességében Isten népének tudomására, és így nem tudta megfelelő módon szolgálni a természetfeletti életet.

TARTALOM

Előszó	- - - - -	5
--------	-----------	---

„AZ ÉLET IGÉJÉT HIRDETJÜK NEKTEK”

Az élni akarás kora	- - - - -	7
Egy súlyos félreértés	- - - - -	9
Az igehirdetés mostohái	- - - - -	11
Scylla és Charybdis	- - - - -	16

AZ ÚJJÁSZÜLETÉS ÉS MEGÚJULÁS FÜRDŐJE

Mire születtünk?	- - - - -	25
Hogyan lehet bűnös a csecsemő?	- - - - -	29
Pygmalion: az Ige élete bennünk	- - - - -	34
Atyánkká akart lenni az Isten	- - - - -	39
Az ősbűn és következményei	- - - - -	43
Isten problémája	- - - - -	49
Megváltásunk titka	- - - - -	51
Az élet új útja	- - - - -	56
A Jézus Krisztusba öltözködő élet	- - - - -	61
Valamennyiünk szent közössége Krisztusban	- - - - -	70
Az élet Anyja	- - - - -	74
Az istengyermekség Szentlelke	- - - - -	79
A foglalóul adott Lélek	- - - - -	85

A Jézus halálára jellegzett élet	- - - - -	90
Kiút az ádami zsákutcából	- - - - -	95
Élet az örökkévalóság jegyében	- - - - -	99
Állandó találkozásunk a mennyei	- - - - -	105
A megkezdődött mennyek országa	- - - - -	109
A világ megszentelése	- - - - -	112
Önmegtagadásra és bűnbánatra hivatott élet	- - - - -	120
Az új és örök szövetségbe felvett élet	- - - - -	125
A kegyelem törvénye	- - - - -	131
Az üdvözítő hit	- - - - -	143
Összefoglalás	- - - - -	158

A KRISZTUS JÓ ILLATÁT ÁRASZTÓ ÉLET SZENTSÉGE

A Szentlélek szentsége	- - - - -	167
A Krisztus jó illatát árasztó élet	- - - - -	169
A nagykorúság szentsége?	- - - - -	172
A Szentlélek ajándékai	- - - - -	175
Megerősítésünk az istengyermekség találkozás-életére	- - - - -	182
Krisztus és az Egyház katonái?	- - - - -	187

A KRISZTUS MISZTIKUS TESTÉNEK SZOLGÁLATÁRA RENDELŐ SZENTSÉG

Az egyházi rend szentségének életereje	- - - - -	191
Az élet Igéjének prófétái	- - - - -	194
Az Egyház hite	- - - - -	197
Az Egyház zárandokéletének szolgálatában	- - - - -	202
Részesedés Krisztus papságában	- - - - -	203

A KRISZTUSIAK ÉLETSZÖVETSÉGÉNEK SZENTSÉGE

Állapotszentségek	- - - - -	206
Istengyermekség és házasság	- - - - -	207
Jézusi életerő a házasságban	- - - - -	214
A felbonthatatlan életszövetség	- - - - -	218
Miért nincs szentsége a szüzességnek?	- - - - -	221

A PUSZTULÁSBAN IS DIADALMAS ÉLET SZENTSÉGE

Az életerő végső megfogyatkozásának szentsége	-	-	-	-	-	-	-	-	224
Mindenből kifosztottan a leggazdagabb	-	-	-	-	-	-	-	-	228

AZ ISTENGYERMEKI ÉLET HELYREÁLLÍTÁSÁNAK SZENTSÉGE

A szentségi bűnbocsánat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	233
A bűnbánat szentségének válsága	-	-	-	-	-	-	-	-	-	239

ÉLETÜNK CSÚCSA ÉS FOGLALATA: AZ EUKARISZTIA ÜNNEPLÉSE

„Aki engem eszik, az majd énáltalam él”	-	-	-	-	-	-	-	-	-	248
A Jézussal azonosuló élet csúcsa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	251
A feltámadás és az örök élet záloga	-	-	-	-	-	-	-	-	-	252

LELKIPÁSZTORI FELADATOK

Azért jött, hogy életünk legyen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	257
A hit teljességének hirdetése	-	-	-	-	-	-	-	-	-	261
A teljesebb életre vezető pásztori munka	-	-	-	-	-	-	-	-	-	265
A szentségek liturgiája	-	-	-	-	-	-	-	-	-	270

